

SAMVÆR ETTER OMSORGSOVERTAKELSE

**- en undersøkelse av praksis fra
fylkesnemnder og lagmannsretter**

Ingunn Festøy Alvik

Skriftserie 2021 nr 4

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

SAMVÆR ETTER OMSORGSOVERTAKELSE

- en undersøkelse av praksis fra
fylkesnemnder og lagmannsretter

Ingunn Festøy Alvik

CC-BY-SA versjon 4.0

OsloMet Skriftserie 2021 nr 4

ISSN 2535-6984 (trykt)

ISSN 2535-6992 (online)

ISBN 978-82-8364-348-0 (trykt)

ISBN 978-82-8364-349-7 (online)

OsloMet – storbyuniversitetet

Universitetsbiblioteket

Skriftserien

St. Olavs plass 4,

0130 Oslo,

Telefon (47) 64 84 90 00

Postadresse:

Postboks 4, St. Olavs plass

0130 Oslo

Trykket hos Byråservice

Trykket på Scandia 2000 white, 80 gram på materiesider/200 gram på coveret

Rapporten er kvalitetssikret av forsker Jenny Krutzinna, Universitetet i Bergen.

Rapporten er godkjent av faggruppelider Erik Børve Rasmussen, OsloMet

Sammendrag

I løpet av de siste årene er Norge gjentatte ganger blitt dømt av Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) for brudd på retten til familieliv i Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8. Per 14. oktober 2021 er Norge felt i 11 av totalt 43 saker.¹ I seks av sakene er det enten ikke funnet menneskerettighetsbrudd, eller sakene hadde prosessuelle mangler.² Avgjørelsene gjelder i hovedsak spørsmål om samvær etter omsorgsovertakelse og tvangsadopsjon. Et fåtall gjelder omsorgsovertakelse.³ EMD har i alle sakene fremhevet at omsorgsovertakelse er et midlertidig inngrep, og at samvær må praktiseres slik at gjenforening senere vil være mulig. Dette er også utgangspunktet etter norsk rett. En stor del av kritikken fra EMD knytter seg til prosessuelle spørsmål, som at begrunnelsene for vedtakene ikke har vært basert på et tilstrekkelig oppdatert beslutningsgrunnlag, eller at begrunnelsene ikke har vært konkrete og grundige nok. En del av kritikken knyttet til samvær har vært rettet mot det som oppfattes som standardiserte normer for samværsutmåling.

Høyesteretts storkammer avsa 27. mars 2020 tre avgjørelser for å avklare norsk rettstilstand etter EMD-dommene. Høyesterett bekrefter at omsorgsovertakelse også etter norsk rett er et midlertidig tiltak, men presiserer at samvær etter omsorgsovertakelsen som utgangspunkt skal bygge opp under målet om gjenforening, også i de situasjonene der plasseringen tegner til å bli langvarig. Høyesterett understreker betydningen av at det foretas konkrete, individuelle vurderinger, og at det ikke skal benyttes standardiserte kriterier.⁴

Problemstillingen for denne rapporten er om praksis i fylkesnemnder og lagmannsretter om samvær etter omsorgsovertakelser er i samsvar med gjeldende rett etter Høyesteretts storkammeravgjørelser, herunder om begrunnelsene er tilstrekkelig konkrete og individuelle, og hvilke momenter som vektlegges. 37 fylkesnemndsvedtak og 32 lagmannsrettsdommer avsagt i perioden 27. mars –31. desember 2020 er gjennomgått for å besvare problemstillingen.

---

¹ NIM (2021a)

² NIM (2021b)

³ NIM (2021b) og NIM (2020) avsnitt 1.1.

⁴ Se også Stang og Baugerud (2018), avsnitt 3.3.5.

Funnene tilsier at praksis langt på vei er i samsvar med storkammeravgjørelsene.

Hovedinntrykket er at begrunnelsene for samværsfastsettelse er grundige og konkrete, samt at relevante hensyn tillegges vekt og avveies mot hverandre på en balansert måte.

Målet om gjenforening mellom barn og foreldre opprettholdes i de fleste sakene. Der gjenforeningsmålet i et fåtall saker er forlatt, for eksempel ved at det fastsettes sterkt begrenset samvær, synes begrunnelsene for å forlate gjenforeningsmålet å tilfredsstillende kravene som følger av storkammerssakene og EMD-dommene. På bakgrunn av sakenes faktum og barnets situasjon kan det imidlertid reises spørsmål ved om gjenforeningsmålet kunne og burde vært forlatt i flere saker, med den konsekvens at samvær kan fastsettes uten gjenforening for øye. Når for eksempel barnets reaksjoner er svært sterke, barnet har fått en sterk tilknytning til mennesker og miljø der det er, eller det er relativt åpenbart at foreldrene ikke i overskuelig fremtid vil kunne ha omsorg for barnet, kan det spørres om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet kunne vært oppfylt.

I de fleste sakene i materialet vurderes det om samværet vil innebære en *urimelig belastning* for barna. Vurderingen av dette hensynet isolert sett i forhold til den bredere vurderingen av barnets beste, kan tyde på en viss uklarhet i praksis når det gjelder hvilken terskel som skal legges til grunn. Øvrige hensyn som vektlegges, er blant annet barnas egen mening, om barna er særlig sårbare eller har særlige behov, om de har vært utsatt for vold og/eller overgrep, og om de har minoritetsbakgrunn. Andre forhold ved barn og foreldre som tillegges vekt, er særlig foreldrenes evne til å skape gode samvær, barnas reaksjoner i tilknytning til samvær og barnas behov for stabilitet og kontinuitet.

Det er i de fleste saker lagt til rette for barnas medvirkning, noe som i særlig grad gjelder barn over syv år. Barnas rett til medvirkning er imidlertid ikke godt nok ivarettatt for barn under syv år. EMD-sakene kjennetegnes på den annen side ved at barnets egen mening i liten grad er beskrevet eller vektlagt. En av årsakene kan være at EMD-sakene overveiende gjelder ganske små barn.⁵

I fylkesnemndspraksis er det i flere saker gjengitt dokumentasjon som peker i retning av at barna har vært utsatt for vold/overgrep, men likevel uten at dette vurderes i vedtaket. Det kan

---

⁵ NIM 2020, avsnitt 1.1 og NIM (2021a)

derfor reises spørsmål ved om fylkesnemndenes plikt til å beskytte barna i disse tilfellene overholdes.

I noen fylkesnemndssaker er barnas rettigheter på grunnlag av deres etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn ikke vurdert. Det fremstår som tilfeldig i hvilken grad barns kulturelle rettigheter tematiseres og vektlegges av fylkesnemndene i saker som omhandler barn med minoritetsbakgrunn.

Et annet trekk ved materialet er at samvær skal skje under tilsyn. Begrunnelsene for tilsynet er imidlertid gjennomgående relativt kortfattede.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn	6
1.2 Prosjektets tema.....	7
1.3 Hovedtrekk i EMD-dommene	8
1.4 Høyesteretts storkammersaker og etterfølgende høyesterettspraksis	9
1.5 Tidligere praksis i domstoler og fylkesnemnder	9
1.6 SOS-barnebyers kartlegging.....	11
1.7 Statistikk fra Sentralenheten for fylkesnemndene	12
1.8 Forslag til videre forskning	13
1.9 Videre fremstilling.....	15
Kapittel 2. Metode.....	16
2.1 Innledning og avgrensning	16
2.2 Utvalg av avgjørelser.....	16
2.3 Utvidelse av utvalgskriterier.....	17
2.4 Metodekritikk	19
2.5 Rettsdogmatisk metode	19
2.6 Personvern hensyn.....	20
2.7 Variabler	20
Kapittel 3. Rettslige utgangspunkter	21
3.1 Innledning.....	21
3.2 Fylkesnemnder og lagmannsretters fremstilling av gjeldende rett	23
3.3 Begrunnelsene	24
3.4 Barnas kjønn, alder og antall søsken	25
3.5 Beskyttelse mot vold og overgrep	25
3.6 Beviskrav i barnevernssaker.....	26
3.7 Barn med minoritetsbakgrunn	27
3.8 Hjemmelsgrunnlag for vedtak og plassering før avgjørelsen	28
3.9 Formålet med samvær	28
3.10 Gjenforeningsmålet og tilknytningsalternativet i bvl § 4-21	30
3.11 Antatt varighet av omsorgsovertakelsen	31
3.12 Samværrets omfang	32
3.13 Argumentet om «særlig sårbart barn»	34
3.14 Samvær som urimelig belastning for barnet.....	35
3.15 Andre forhold ved barnet og foreldrene	37
3.16 Barns rett til medvirkning.....	39
3.17 Tilsyn under samvær	40

3.18 Forholdet til barneloven	42
Kapittel 4. Fylkesnemndspraksis.....	44
4.1 Innledning.....	44
4.2 Oversikt over vedtakene.....	44
4.3 Barnas kjønn, alder og antall søsken	46
4.4 Redegjørelse for gjeldende rett i vedtakene	46
4.5 Begrunnelsernes kvalitet.....	47
4.6 Vold og overgrep.....	48
4.7 Barn med minoritetsbakgrunn	56
4.8 Formål med samvær	60
4.9 Plasseringens antatte varighet.....	69
4.10 Samværsomfang	74
4.11 Om samvær økes, reduseres eller forblir uendret	78
4.12 «Særlig sårbart barn».....	79
4.13 Urimelig belastning, «undue hardship».....	82
4.14 Forhold ved barn og foreldre.....	90
4.15 Barnets medvirkning og vektlegging av barnets mening	113
4.16 Tilsyn under samvær	121
4.17 Oppsummering av undersøkelsen av fylkesnemndspraksis	132
Kapittel 5. Lagmannsrettspraksis	138
5.1 Innledning.....	138
5.2 Barnas kjønn, alder og antall søsken	139
5.3 Redegjørelser for gjeldende rett i dommene.....	140
5.4 Begrunnelsernes kvalitet.....	141
5.5 Vold og overgrep.....	141
5.6 Barn med minoritetsbakgrunn	148
5.7 Formål med samvær	150
5.8 Plasseringens antatte varighet.....	165
5.9 Samværsomfang	171
5.10 «Særlig sårbart barn».....	175
5.11 Urimelig belastning, «undue hardship».....	179
5.12 Forhold ved barn og foreldre.....	181
5.13 Barnets medvirkning og vektlegging av barnets mening	185
5.14 Tilsyn og begrunnelse for tilsyn	187
5.15 Oppsummering av undersøkelsen av lagmannsrettsdommer	192
Kapittel 6. Konklusjon	196
Referanseliste:	204

Kapittel 1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet⁶ besluttet høsten 2020 å tildele OsloMet, ved Institutt for sosialfag og NOVA, forskningsprosjektet «Samvær etter omsorgsovertakelse».⁷ I etterkant av tildelingen kom direktoratet med forespørsel til forskergruppa om gjennomføring av et juridisk tilleggsprosjekt. Bufdir ønsket en gjennomgang av praksis i samværsaker fra fylkesnemndene, og eventuelt fra domstolene, for å undersøke eventuelle praksisendringer i kjølvannet av Høyesteretts storkammersaker fra mars 2020. Tilleggsprosjektet ble innlemmet som endringsbilag til hovedkontrakten. Denne rapporten utgjør en selvstendig delrapport til hovedprosjektet om samvær etter omsorgsovertakelse. Rapporten vil bli publisert i OsloMets skriftserie høsten 2021 og er finansiert av Bufdir.

Arbeidet har foregått i perioden februar–oktober 2021 og er utført av universitetslektor i rettsvitenskap, Ingunn Festøy Alvik, for Institutt for sosialfag ved OsloMet.

Jeg takker Bufdir for oppdraget. Prosjektet har vært usedvanlig omfattende i forhold til rammene, men det har vært interessant og lærerikt. En stor takk går til professor Elisabeth Gording Stang som fikk meg med i prosjektet. Takk for støtte og mange svært gode innspill! En særlig takk går også til universitetslektor Iver Anton Aune som har lest gjennom de første kapitlene og gitt verdifulle bidrag. Takk også til de andre i hovedprosjektet, førsteamanuensis Gunn-Astrid Baugerud, professor Marianne Rugkåsa og professor Elisabeth Backe-Hansen, for fine møter og diskusjoner underveis. Videre går en takk til Sentralenheten for fylkesnemndene som har bidratt med statistikk om samvær etter omsorgsovertakelse, og til SOS-barnebyer for samtaler om både deres rapport og denne. En takk går også til min 79 år gamle tante Gunhild Alvik som har lest, gitt verdifulle innspill underveis og vært en viktig støttespiller.

---

⁶ Heretter forkortet til Bufdir.

⁷ Lenke til prosjektets hjemmeside på Research Gate: CONTACT BETWEEN CHILDREN AND PARENTS AFTER CARE ORDER DECISIONS. LAW AND PRACTICE. | Elisabeth Stang | Research Project (researchgate.net)

1.2 Prosjektets tema

Det bor til enhver tid rundt 9000 barn i fosterhjem, 900 barn i barnevernsinstitusjon og 500 barn i beredskapshjem i Norge.⁸ Denne rapporten omhandler samvær mellom barn og foreldre etter en omsorgsovertakelse. De fleste barn som fylkesnemnda vedtar omsorgsovertakelse for, blir flyttet i fosterhjem. Det klare utgangspunktet er at barn og foreldre har rett til samvær og kontakt med hverandre etter en omsorgsovertakelse, jf. barnevernloven⁹ § 4-19 første ledd. Unntak fra denne hovedregelen kan etter bestemmelsens annet ledd kun skje når det er til barnets beste. Også omfanget av samværet skal fastsettes ut fra hensynet til barnets beste.

Praktiseringen av bvl § 4-19 i fylkesnemnder og domstoler har blitt gjenstand for kritikk og har vært tema i en rekke EMD-dommer de senere årene.¹⁰ Norge er gjentatte ganger blitt dømt for brudd på retten til familieliv i EMK artikkel 8 etter vedtak om omsorgsovertakelser, tvangsadopsjon og samværsfastsettelse. Det er i den sammenheng blitt rettet oppmerksomhet mot betydningen av samvær mellom barn og foreldre etter at atskillelsen har funnet sted. For å klargjøre norsk rettstilstand etter EMDs dommer mot Norge, avsa Høyesterett 27. mars 2020 tre avgjørelser i storkammer.¹¹ I rapporten undersøkes fylkesnemndspraksis og lagmannsrettspraksis. Avgjørelser fra Lovdata for perioden 27. mars 2020 til 31. desember 2020 er inkludert. Det er etter dette kommet enkelte presiseringer fra Høyesterett.¹² Disse vil det kun bli henvist til i gjennomgangen av de rettslige utgangspunktene i kapittel 3.

Rapporten tar sikte på å avklare om praksis fra norske domstoler og fylkesnemnder i perioden etter mars 2020 er i samsvar med Høyesteretts presiseringer av hva som er norsk rettstilstand. Blant annet undersøkes det om dommer og vedtak gir tilstrekkelig konkrete og individuelle begrunnelser for samværsfastsettelse, og hvilke momenter som vektlegges.¹³

---

⁸ [Barn i fosterhjem \(bufdir.no\)](http://bufdir.no), [Barn og unge i institusjon \(bufdir.no\)](http://bufdir.no)

⁹ Heretter forkortet til bvl

¹⁰ NIM (2020)

¹¹ HR-2020-661-S, HR-2020-662-S og HR-2020-663-S. Se Sandberg (2020) for en grundigere gjennomgang av dommene.

¹² Se særlig HR-2021-474-A, HR-2021-475-A og HR-2021-476-A.

¹³ For en grundig redegjørelse for gjeldende rett vises det i kapittel 2 til annen relevant litteratur. Stang og Baugeruds rapport «Samvær etter omsorgsovertakelse – en barnefaglig og juridisk utredning» gir grundige redegjørelser for rettstilstanden om samvær etter omsorgsovertakelser. Den ble publisert høsten 2018 og omtaler derfor ikke etterfølgende EMD-dommer og høyesterettsavgjørelser. Den andre juridiske delrapporten i hovedprosjektet, Aunes «Gjenforeningsmålet og samvær. Når og hvordan skal gjenforeningsmålet avveies mot motstridende interesser ved fastsettelse av samvær etter omsorgsovertakelse?» ble ferdigstilt våren 2021 og inneholder også omtale av nyere praksis fra EMD og Høyesterett. Også forarbeidene til den nye barnevernloven, Prop. 133L (2020–2021), inneholder grundige redegjørelser for gjeldende rett i kapittel 13.

1.3 Hovedtrekk i EMD-dommene

EMD har per 14. oktober 2021 kommunisert 43 saker om barnevern mot Norge. Det er avsagt dom i 13 av sakene, hvor Norge er felt i 11 av disse. I tillegg kommer en del avvisningsavgjørelser.¹⁴ Sakene har noen fellestrekk. Vedtakene som har blitt påklaget til EMD gjelder tvangstiltak fra barnevernets side. Vedtakene er i de fleste sakene begrunnet i mangler ved foreldrenes omsorgsevne, og sakene gjelder forholdsvis små barn. I de fleste sakene er det ikke selve omsorgsovertakelsen som er gjenstand for prøving. Det er i hovedsak heller ikke omsorgsovertakelsen som danner grunnlag for kritikk fra EMDs side. Kritikken dreier seg stort sett om begrensninger i samvær mellom foreldre og barn, og om adopsjon, slik at målsettingen om gjenforening mellom foreldre og barn er blitt vanskeliggjort.¹⁵

EMD gjentar de fleste rettssetningene fra dommen Adele Johansen mot Norge¹⁶ i de nyere barnevernsavgjørelsene mot Norge.¹⁷ EMD presiserer blant annet at omsorgsovertakelse normalt skal anses som et midlertidig tiltak, og at det overordnede målet skal være gjenforening med foreldrene.¹⁸ Selve separasjonen mellom foreldrene og barnet kan være nødvendig for å oppnå formålet om å verne barnet, men samvær etter atskillelsen må som utgangspunkt praktiseres slik at manglende tilknytning på et senere tidspunkt ikke er til hinder for gjenforening. EMD oppfordrer nasjonale myndigheter til å legge til rette for så mye samvær som mulig, samtidig som barnet ikke skal utsettes for en urimelig belastning, «undue hardship».¹⁹ Dersom samvær fastsettes ut fra at gjenforeningsmålet er forlatt, kreves det spesielle og sterke grunner, «exceptional circumstances».²⁰ Dette gjelder også om det fastsettes så begrenset samvær for en lengre periode at gjenforeningsmålet i realiteten er oppgitt. Dersom samværet begrenses sterkt, eller det fastsettes samværsnekt uten at gjenforeningsmålet er forlatt, må dette være begrunnet i at samvær utgjør en urimelig belastning for barnet. EMD gjentar at foreldre ikke kan kreve beskyttet et familieliv etter EMK artikkel 8 som kan skade barnets helse eller utvikling.²¹

EMD legger til grunn at det er bred enighet om at barnets beste er av overordnet betydning, «of paramount importance», i alle avgjørelser som gjelder barn.²² Samtidig fremgår det av

---

¹⁴ NIM (2021b).

¹⁵ NIM (2021a).

¹⁶ Johansen mot Norge 1996.

¹⁷ Se Dommer mot Norge i EMD - Norsk senter for menneskerettigheter (uio.no).

¹⁸ Se blant annet Olsson mot Sverige I avsnitt 81, Strand Lobben mot Norge avsnitt 205.

¹⁹ Se blant annet K.O. og V.M. mot Norge avsnitt 69, M.L. mot Norge avsnitt 79. Se også Aune (2021) s. 79.

²⁰ Se Strand Lobben avsnitt 207, Gnahoré mot Frankrike avsnitt 59, Aune (2021) s. 50.

²¹ Se blant annet K.O. og V.M mot Norge avsnitt 69, M.L. mot Norge avsnitt 79.

²² Se blant annet Neulinger og Shuruk mot Sveits avsnitt 135 og Strand Lobben mot Norge avsnitt 204.

Strand-Lobben, som de senere avgjørelsene bygger videre på, at hensynet til familiens enhet og gjenforening i tilfeller av atskillelse er en del av retten til familieliv og at både hensynet til barnets beste og hensynet til gjenforening av familien skal inngå i avveiningen som skal foretas etter EMK artikkel 8 nr. 2.²³ Dette utdypes i de påfølgende dommene fra EMD.

1.4 Høyesteretts storkammersaker og etterfølgende høyesterettspraksis

Høyesteretts storkammeravgjørelser av 27. mars 2020 bekrefter EMDs understreking av at den overordnede målsettingen i forbindelse med omsorgsovertakelser skal være tilbakeføring, og at samvær skal fastsettes slik at båndene mellom foreldre og barn styrkes og utvikles med det mål for øye at gjenforening skal kunne skje.²⁴ Høyesterett angir at omfang og hyppighet må fastsettes etter konkrete vurderinger av hva som er best for barnet, og av målsettingen om tilbakeføring. Høyesterett tar uttrykkelig avstand fra en praksis hvor samvær fastsettes ut fra standardiserte kriterier og med knappe begrunnelser.²⁵ Det gis føringer for de avveiningene som må foretas, herunder hva som skal være hovedformålet med samvær, hva som skal til for at samvær kan nektes eller begrenses, i hvilke situasjoner det kan bestemmes at det skal være tilsyn under samvær, samt for offentlige myndigheters plikt til å sikre at samværet skjer på en hensiktsmessig måte, og at det eventuelt gjøres justeringer ved behov.²⁶

Høyesterettspraksis i tiden etter storkammeravgjørelsene innebærer ikke vesentlige endringer av gjeldende rett, men Høyesterett tydeliggjør og presiserer noen av sine egne rettssetninger, særlig knyttet til vurderingen av terskelen for «urimelig belastning». Det redegjøres nærmere for disse føringene i kapittel 3.

1.5 Tidligere praksis i domstoler og fylkesnemnder

Hovedproblemstillingen for rapporten er om praksis er i samsvar med gjeldende rett. Det har imidlertid dannet seg et inntrykk av at tidligere praksis om samvær ikke har vært helt i samsvar med de krav som EMD stiller etter EMK artikkel 8 (2). Ettersom verken tid eller omfang for denne rapporten har muliggjort en undersøkelse av tidligere praksis fra fylkesnemnder og domstoler, vil en vurdering av om praksis er endret, nødvendigvis måtte

---

²³ Strand Lobben mot Norge avsnitt 202

²⁴ Se blant annet HR-2020-661-S avsnitt 143, HR-2020-662-S avsnitt 119 og 125.

²⁵ Se blant annet HR-2020-662-S avsnitt 130.

²⁶ Se Sandberg (2020) og Stang i Karnov lovkommentar 2021, § 4-19.

bygge på annen forskning og litteratur som sier noe om dette. Det synes å ha eksistert en form for «normert» utmåling av samvær som har variert fra tre/fire til seks ganger per år.

Hauglis doktoravhandling «Samværsrett i barnevernssaker»²⁷, hennes artikkel «Samværsrett etter omsorgsovertakelse» av 1994²⁸ samt Haugli og Haviks bok «Samvær i barnevernssaker. Psykologiske og juridiske vurderinger»²⁹ inneholder omfattende analyser og vurderinger av samvær etter omsorgsovertakelse. Det pekes på en utvikling mot en mer eller mindre standardisert vurdering av samværets omfang, uten at det fremkommer om denne «normen» begrunnes ut fra barnets alder, barnets behov eller de konkrete forholdene for øvrig. Ifølge Stang og Baugerud finnes det ikke barnefaglig grunnlag for en slik norm.³⁰

Også i NOU 2016:16 drøftes gjeldende rett om samvær, og det uttales at «det samværet som blir fastsatt av nemnda vil i praksis ofte være av begrenset omfang. Det er vanlig at samvær fastsettes fra tre til seks ganger i året dersom det anses som mest sannsynlig at en omsorgsovertakelse blir langvarig».³¹ Det fremgår også at det ikke er tilgjengelig statistikk over hvilket samvær som normalt fastsettes, og hvilke vilkår som settes.³² Dette er noe endret i ettertid, hvilket omtales nedenfor under punkt 1.7. Også Sørensen fant ved en gjennomgang av 100 fylkesnemndsvedtak fra 2018 at det i de aller fleste saker uttrykkelig ble lagt til grunn at plasseringen ville bli langvarig, at det var et gjennomgående trekk at dette i liten eller ingen grad var begrunnet, samt at samvær oftest ble satt til tre til seks ganger per år.³³ Også Søvig fant samme tendensen til langvarig plassering i et mindre utvalg vedtak fra 2016.³⁴

I høringsnotat fra Barne- og likestillingsdepartementet om forslag til ny barnevernlov fra 2019 vises det til Stang og Baugeruds rapport hvor det samme kommenteres. Det påpekes «at det har utviklet seg en uheldig praksis for utmåling av samvær», og at det «ved langtidsplasseringer av barn under skolealder ofte har vært praksis å anbefale samvær fire til seks ganger i året».³⁵ I HR 2020-661-S peker Høyesterett på disse uttalelsene og slutter seg til utvalgets understreking av at det ikke skal legges opp til «ensartede eller generelle vurderingsnormer, som for eksempel et bestemt omfang eller standard når det gjelder årlige

---

²⁷ Haugli (2000)

²⁸ Haugli (1994)

²⁹ Haugli og Havik (2010)

³⁰ Stang og Baugerud (2018) s. 107

³¹ NOU 2016: 16 «Ny barnevernslov» s. 187

³² Se også Bendiksen og Haugli (2021) s. 238: «Avgjørelse om samvær registreres ikke i noen statistikk, og det finnes heller ikke statistikk over omfanget av det samvær som i praksis gjennomføres.»

³³ Sørensen (2020) s. 110

³⁴ Søvig (2020)

³⁵ Høringsnotat – Forslag til ny barnevernslov, Barne- og familiedepartementet, 4. april 2019 s. 166

samvær».³⁶ Også forslaget til ny barnevernlov bygger på at utgangspunktet tidligere har vært standardfastsettelse av samvær på fire til seks ganger per år ved langvarige plasseringer.³⁷

I studien «Fastsettelse av samvær etter omsorgsovertakelse» av Gerds-Andresen³⁸ er 91 fylkesnemndsvedtak fra perioden 1. juli 2018 til 31. desember 2019 gjennomgått. Denne studiens konklusjon synes å være at fylkesnemndene i for liten grad vurderer samværsomfang etter omsorgsovertakelse konkret, samt at begrunnelsene for samvær fremstår som standardpregede. Denne undersøkelsen legges til grunn som et utgangspunkt for vurderingen av eventuelle praksisendringer, med de forbehold som nødvendigvis må tas for en så vidt begrenset studie der verken saker om kun samværsfastsettelse, krav om tilbakeføring eller saker som er avgjort gjennom samtaleprosess, er inkludert. Gerds-Andresens undersøkelse har et noe annet utgangspunkt ettersom hun har tatt utgangspunkt i barnevernfaglig og psykologisk kunnskap i vurderingene av fylkesnemndenes begrunnelser for samværsfastsettelse. Hun har tatt utgangspunkt i fire hovedtemaer i sin kartlegging: Plasseringens forventede varighet, barn som bor hjemme frem til vedtak om omsorgsovertakelse, barn som er akutt plassert forut for vedtaket, og barn som er frivillig plassert forut for vedtaket. Med bakgrunn i utviklingen av rettstilstanden etter denne undersøkelsen, samt at nærværende rapport i større grad har et juridisk utgangspunkt, anses det som hensiktsmessig å innlemme flere og til dels mer juridisk spissede variabler. Etter dette synes kunnskapsgrunlaget om fylkesnemndspraksis og praksis fra domstolene å være noe sparsomt, men med indikasjoner på at samvær tre/fire til seks ganger per år har fungert som en slags «norm» ved antatt langvarige plasseringer, samt at begrunnelsene til dels har vært standardpregede. Nærværende rapport vil søke å klargjøre om praksis i fylkesnemndene og lagmannsrettene er endret etter Høyesteretts storkammersaker av 27. mars 2020.

1.6 SOS-barnebyers kartlegging

SOS-barnebyer gjennomførte våren 2021 en spørreundersøkelse blant barnevernledere hvor det blant annet ble stilt spørsmål om meninger om egen praksis etter EMD-dommene og

---

³⁶ HR-2020-661-S avsnitt 125

³⁷ I Prop. 133 L (2020–2021) punkt 13.2.2 er det presisert at utmålingen av samvær skal baseres på en konkret vurdering av det enkelte barns behov. I den sammenheng nevnes at «departementet anså det som nødvendig å gi en slik presisering da det hadde utviklet seg en praksis for normering hvor utmåling av samvær ofte var fire til seks ganger i året ved langvarige plasseringer».

³⁸ Gerds-Andresen (2020)

Høyesteretts storkammersaker av mars 2020.³⁹ 75 prosent av informantene mente at terskelen for å fremme sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda ikke var blitt høyere enn tidligere, 85 prosent mente at det ikke blir fremmet færre saker enn tidligere, og 86 prosent mente at de har forbedret begrunnelsene når en sak fremmes for fylkesnemnda. 65 prosent av informantene mente at økt samvær ville være til barnets beste. Videre mente 78 prosent at føringene fra EMD har ført til at barneverntjenestene har endret hvordan de jobber med tilbakeføring. Det fremgår at barnevernlederne mener at mulighetene for tilbakeføring i større grad kartlegges nå enn tidligere, og at det gjøres mer når det gjelder samarbeid med foreldrene, tilrettelegging for gode samvær, observasjoner og hjelpetiltak. I tillegg fremgår det at flere barnevernledere etterlyser mer kompetanse for hvordan det skal jobbes med tilbakeføring, og at de savner tydeligere retningslinjer.

Nærværende rapport ser kun på praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter hvor det allerede er fremmet krav om omsorgsovertakelse. Undersøkelsen av barnevernsledernes opplevelse av endringer i praksis understøtter langt på vei konklusjonene i denne rapporten. Det må imidlertid tas forbehold for funn i en overordnet kartlegging hvor kun 25–35 prosent av barnevernlederne har besvart undersøkelsen og det ikke kan vites om svarene er representative.

1.7 Statistikk fra Sentralenheten for fylkesnemndene

Sentralenheten for fylkesnemndene har bidratt med en tabellarisk oversikt til dette prosjektet. Det ble tidligere ikke ført statistikk over samværsfastsettelse, så tilsvarende fremstillinger for tiden før fjerde kvartal i 2019 finnes ikke. På dette tidspunktet hadde allerede noen dommer mot Norge blitt avsagt i EMD, herunder storkammerdommen Strand Lobben mot Norge.

Tabellen nedenfor viser statistikk over samværsfastsettelse med henholdsvis mor, far og begge foreldre fra fjerde kvartal i 2019 og frem til andre kvartal i 2021.

---

³⁹ SOS barnebyer (2021). 84 barnevernledere har besvart undersøkelsen. Det anslås at disse utgjør mellom 25 og 35 prosent av barnevernlederne. Kun tre sider i rapporten omhandler samvær etter omsorgsovertakelse, og rapporten er ikke å anse som en forskningsrapport, men fremstår heller som en helt overordnet kartlegging. Det må derfor tas forbehold om funnene i rapporten. Ettersom det ikke finnes andre tilsvarende undersøkelser for samme periode, og rapporten har et annet datagrunnlag enn nærværende rapport, er det likevel av interesse å trekke paralleller på noen aktuelle punkter.

1	2021		2020				2019		
	1. kvartal	2. kvartal	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Sum, 2020	4. kvartal 2019	
2	Mor								
3	0 samvær	3	2	6	3	1	4	14	1
4	1-3 ganger årlig	3	2	2	6	2	1	11	8
5	4-6 ganger årlig	18	27	22	37	22	25	106	76
6	7-10 ganger årlig	15	14	17	22	17	22	78	26
7	En gang per måned	39	44	48	42	50	44	184	49
8	To ganger per måned	23	13	10	15	8	10	43	2
9	En gang i uken	3	3	1	1	4	5	11	5
10	Mer enn en gang i uken	1	3	6	0	2	3	11	2
11	Ikke fastsatt	4	9	6	4	4	5	19	8
12		109	117	118	130	110	119	477	177
13									
14	Far								
15	0 samvær	3	0	1	1	4	6	12	3
16	1-3 ganger årlig	7	1	12	9	12	8	41	34
17	4-6 ganger årlig	23	1	20	32	24	21	97	49
18	7-10 ganger årlig	7	5	12	14	8	10	44	10
19	En gang per måned	18	10	18	27	16	18	79	18
20	To ganger per måned	5	4	0	4	0	5	9	1
21	En gang i uken	1	1	0	1	3	0	4	0
22	Mer enn en gang i uken	0	0	2	0	1	2	5	1
23	Ikke fastsatt	2	3	7	2	5	3	17	12
24		66	25	72	90	73	73	308	128
25									
26	Begge foreldre								
27	0 samvær	0	0	0	1	1	3	5	0
28	1-3 ganger årlig	2	1	1	0	0	2	3	1
29	4-6 ganger årlig	6	1	7	9	5	5	26	16
30	7-10 ganger årlig	3	5	3	4	6	2	15	3
31	En gang per måned	11	10	18	17	7	16	58	12
32	To ganger per måned	4	4	1	1	3	7	12	4
33	En gang i uken	1	1	0	0	0	0	0	0
34	Mer enn en gang i uken	0	0	0	0	0	3	3	0
35	Ikke fastsatt	0	3	1	3	0	7	11	4
36		27	25	31	35	22	45	133	40

Man ser en nedgang i antall saker hvor samvær er satt til fire til seks ganger per år. Det er en økning i antall saker hvor samvær med mor fastsettes til to ganger per måned. Det har imidlertid også vært en økning i antall saker hvor det ikke fastsettes samvær. For øvrig er det ingen betydelige endringer.

1.8 Forslag til videre forskning

Gjennom arbeidet med rapporten er det avdekket et stort behov for videre forskning, herunder inkludering og analyse av flere variabler i avgjørelsene om samvær etter omsorgsovertakelse, samt tilleggsundersøkelser av intervjuer med ansatte, fylkesnemndsledere og dommere.

Nedenfor presiseres noen problemområder som det per i dag mangler kunnskap om:

Saker som er løst etter **samtaleprosess** i fylkesnemndene er ikke omfattet av oppdraget.

Denne formen for tvisteløsning er blitt vanligere i fylkesnemndene de siste årene. Rapporten om evaluering av samtaleprosess⁴⁰ gir en del svar, men det kunne vært av interesse å vurdere saker som er løst ved samtaleprosess etter de samme kriterier som er vurdert i nærværende rapport. Dette ville gitt et sammenlikningsgrunnlag for om det fastsettes mer eller mindre samvær når sakene løses gjennom samtaleprosess.

⁴⁰ AFI, OsloMet (2019)

På samme måte ville det vært relevant å systematisk undersøke saker med krav om tilbakeføring, jf. barnevernloven § 4-21, og saker om kun samværsfastsettelse, jf. § 4-19, i større grad enn hva som gjøres i nærværende undersøkelse. Mandatet for undersøkelsen omfattet ikke denne typen saker.

I utgangspunktet publiseres kun hvert femte fylkesnemndsvedtak.⁴¹ Det foreligger lite kunnskap om **upubliserte vedtak**. I forbindelse med denne undersøkelsen har det ikke vært tid til å søke om dispensasjon fra taushetsplikten. Det kunne vært av interesse å gjennomføre en undersøkelse hvor upubliserte vedtak gjennomgås.⁴²

I svært mange fylkesnemndsvedtak og lagmannsrettsdommer – de aller fleste – fremgår det i klartekst at **det samværet som fastsettes, er et minimumssamvær**. Barneverntjenestene oppfordres til å følge grundig med og vurdere *mersamvær*. Også ved fastsettelse av *tilsyn* anmodes barneverntjenestene om å følge med og fortløpende vurdere nødvendigheten av tilsynet. I hvilken grad barneverntjenestene følger disse oppfordringene, herunder om det praktiseres mer samvær enn det som er fastsatt, og om kravet om tilsyn fravikes, vites ikke. Det ligger utenfor dette oppdraget å undersøke hvor ofte slike oppfordringer tas inn i vedtak og rettsavgjørelser, samt i hvilken grad oppfordringene følges opp av barneverntjenestene.

Et annet spørsmål som kunne vært svært aktuelt å undersøke, og som også ligger utenfor prosjektets rammer, er **hvorvidt og eventuelt hvordan sakkyndige benyttes i fylkesnemndssaker og i rettsbehandling**. Det fremgår av de aller fleste sakene at det har vært benyttet sakkyndige. Det er imidlertid ofte ikke tydelig hvor stor vekt som faktisk legges på den sakkyndiges vurdering i den endelige fastsettelsen av samvær. En grundigere vurdering av dette, gjerne tilsvarende Sandbergs undersøkelse av 2003⁴³, ville forutsette dypere vurderinger av vedtak og rettsavgjørelser enn det som ligger innenfor rammene av dette prosjektet.⁴⁴

---

⁴¹ Se Gerds-Andresen (2020) s. 132, Stang og Baugerud (2018) og Bredal og Aarset (2018) s 33

⁴² Se mer om hvilke vedtak som publiseres m.v. i Bredal og Aarseth (2018) kapittel 3.

⁴³ Sandberg (2003)

⁴⁴ NIM (2020) redegjør i punkt 7.2 for betydningen av sakkyndige vurderinger for å fremskaffe et oppdatert beslutningsgrunnlag og påpeker at EMD som utgangspunkt ikke oppstiller et krav om at det alltid skal oppnevnes sakkyndige, men at det er opp til nasjonale domstoler å vurdere behovet for dette. Det følger likevel av praksis fra EMD at det etter omstendighetene kan ha betydning etter EMK artikkel 8 dersom dette ikke er gjort. De norske sakene synliggjør noen momenter som særlig vil være relevante i denne vurderingen, blant annet hvor lang tid det er gått fra siste sakkyndigvurdering, og om det er anført at omsorgsevnen er forbedret. Sandberg (2003) behandler også spørsmålet om bruk av sakkyndige i barnevernssaker i doktoravhandlingen «Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse». Også Haugli (2003) tar for seg spørsmålet om bruk av sakkyndige i barnevernssaker. Haugli og Nordhelle (2014) behandler også dette i «Sikker i sin sak? Om barn, sakkyndighet og rettsikkerhet». Spørsmålet behandles videre i Haugli og Havik (2010). Videre vises det til Koch (2018) «Barnesakkyndig kommisjon».

I flere avgjørelser fastsettes det begrensninger i **foreldrenes adgang til å kontakte barnet via sosiale medier og på telefon**. Problemstillingen er høyst aktuell i dagens samfunn med stadig økende bruk av digitale verktøy, men det ligger utenfor prosjektets rammer å undersøke dette nærmere.⁴⁵

I noen få saker fremgår det at det har vært benyttet **tolk** under samvær. Det er ikke kartlagt i hvor mange saker det enten er brukt – eller kanskje burde vært brukt – tolk eller kulturtolk. Det er grunn til å anta at språkbarrierer kan ha innflytelse på samværskvaliteten. Dette ligger utenfor prosjektets rammer. Det burde undersøkes nærmere hvor ofte tolk brukes under samvær og i eventuell øvrig kontakt mellom barn og foreldre og i kontakten med barnevern, fylkesnemnder, domstoler m.v.

1.9 Videre fremstilling

I kapittel 2 gjennomgås metodiske spørsmål. I kapittel 3 gis det en overordnet redegjørelse for gjeldende rett som ligger til grunn for variablene som er undersøkt. I kapittel 4 gjennomgås 37 fylkesnemndsvedtak fra perioden 27. mars 2020 til 31. desember 2020. Kapittel 5 tar for seg 32 lagmannsrettsdommer som er avsagt i samme periode. I kapittel 6 gis en oppsummering av funnene i rapporten.

---

⁴⁵ Problemstillingen berøres i HR-2020-1967-A som nettopp tar stilling til i hvilken grad det kan settes begrensninger i foreldrenes adgang til å kontakte barnet via telefon og sosiale medier. Se også Prop. 133 (2020–2021) s. 259–260. Se videre Aamodt og Mossige (2014).

Kapittel 2. Metode

2.1 Innledning og avgrensning

I arbeidet med rapporten har hovedfokuset vært å besvare punktene som inngår i behovsspesifikasjonen og prosjektbeskrivelsen som ligger til grunn for kontrakten.

Prosjektets ramme var 2,5 månedersverk. Temaet tilsa imidlertid at dette burde fått betydelig større rammer. Noen avgrensninger måtte derfor gjøres.

Rapporten omhandler kun saker om omsorgsovertakelser og avgrenses mot saker om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon. Det avgrenses i utgangspunktet også mot saker om tilbakeføring av omsorg etter bvl § 4-21 samt mot akuttvedtak etter bvl § 4-6 andre ledd. Prosjektet innebærer en gjennomgang av praksis og hvorvidt den samsvarer med gjeldende rett. For nærmere analyse av gjeldende rett henvises det i kapittel 3 til annen juridisk litteratur.

2.2 Utvalg av avgjørelser

Prosjektet omfatter avgjørelser for perioden 27. mars til 31. desember 2020. Rapporten er skrevet med utgangspunkt i rettstilstanden slik den ble avklart i Høyesteretts storkammeravgjørelser. Det redegjøres i kapittel 3 også for enkelte presiseringer fra Høyesterett i tiden etter 31. desember 2020 med direkte betydning for samværssaker. I noen av avgjørelsene i utvalget, som det siteres fra, drøftes uklarheter i rettstilstanden som i senere tid er nærmere avklart av Høyesterett. Dette påpekes i fotnoter der det er relevant.

I kapittel 4 og 5 gis det en grundigere redegjørelse for de ulike typene av saker som inngår i utvalget og bakgrunnen for at også noen saker om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21, og saker om kun samværsfastsettelse, jf. bvl § 4-19, er inkludert i datamaterialet.

I rapporten er 37 publiserte fylkesnemndsavgjørelser og 32 lagmannsrettsdommer analysert. Tingrettsavgjørelser for den aktuelle perioden er på grunn av personvern hensyn ikke publisert på Lovdata, og etter kontakt med både Lovdata og domstolsadministrasjonen har det ikke vært mulig å få tilgang til relevante tingrettsavgjørelser innenfor prosjektets tidsramme. Av samme grunn har det ikke vært aktuelt å søke om dispensasjon fra taushetsplikten. Det er derfor kun publiserte fylkesnemndsvedtak og lagmannsrettsdommer som er undersøkt. Avgjørelser fra lagmannsrettenes ankeutvalg er heller ikke inkludert.

Ved søkene på Lovdata ble det tatt utgangspunkt i barnevernloven §§ 4-12 og 4-19 samt søkeordene «omsorgsovertakelse» og «samvær».

Det ble først gjort søk i basen for publiserte fylkesnemndsvedtak på Lovdata. Resultatet ble 74 vedtak. Til sammenlikning viser tilsvarende søk på Lovdata for hele 2020 112 saker. Som utgangspunkt blir hvert femte vedtak publisert⁴⁶, hvilket betyr at det totale omfanget av relevante saker for den aktuelle perioden bør være rundt 370. Det finnes imidlertid ingen oversikt over saker som ikke er publisert.⁴⁷ Resultatlisten ble gjennomgått for å identifisere relevante saker. Der sammendraget for avgjørelsen så relevant ut, ble vedtaket lest. Etter en nærmere gjennomgang av alle vedtakene ble 37 tatt med i datagrunnlaget som relevante for prosjektet ut ifra utvalgskriteriene. Alle publiserte vedtak for den aktuelle perioden, som kom frem i resultatlisten etter søket, er gjennomgått. Det er derfor ikke grunn til å hevde at ikke vedtakene gir et representativt bilde av praksis, men man kan ikke vite om de gir et representativt bilde av vedtak som ikke publiseres.

Den samme prosessen ble fulgt for søket i lagmannsrettsavgjørelser. Her er utgangspunktet at alle avgjørelser anonymiseres og publiseres. Søket resulterte i 60 avgjørelser, og etter en nærmere gjennomgang i henhold til utvalgskriteriene er 32 av disse inkludert i rapporten. Kjennelser fra ankeutvalget er ikke inkludert, og heller ikke saker hvor det ikke fastsettes samvær, for eksempel fordi vedtaket om omsorgsovertakelse oppheves. For hele 2020 angir søket også her 112 saker. Ettersom alle dommene som fremkom etter søket er gjennomgått, er det grunn til å anta at utvalget gir et representativt bilde av lagmannsrettspraksis.

2.3 Utvidelse av utvalgskriterier

Utgangspunktet for oppdraget var at kun saker om samvær i forbindelse med førstegangs omsorgsovertakelse skulle gjennomgås. I resultatlisten etter søkene fremkom også noen saker med krav om tilbakeføring hvor foreldrene ikke har fått medhold og samvær vurderes på nytt. Også noen saker om kun fornyet vurdering av samvær inngikk i resultatlistene. Disse sakene er inkludert i datamaterialet selv om de ligger utenfor mandatet for oppdraget.

---

⁴⁶ Se Gerds-Andresen (2020) s. 132, Stang og Baugerud (2018), Bredal og Aarseth (2018) s 33.

⁴⁷ Et nytt prosjekt er opprettet ved Juridisk fakultet i Bergen. Forskere skal opprette en database om barnevernsvedtak i Norge de siste 25 årene. Prosjektet ledes av Camilla Bernt. Prosjektet vil fremskaffe mer kunnskap om vedtak som fattes, også de som ikke er publisert på lovdata.no. [Skal gjennomgå 25 år med barnevernssaker | Det juridiske fakultet | UiB.](#)

De samme søkekriteriene er fulgt for lagmannsrettsdommer og for fylkesnemndsvedtak, men skillene mellom ulike typer av saker viser seg særlig i fylkesnemndsvedtakene i og med at barna da kommer rett fra akutt plassering, frivillig plassering eller direkte fra hjemmet.

Barna i 17 av de 25 fylkesnemndssakene om førstegangs omsorgsovertakelse har vært plassert utenfor hjemmet i relativt kort tid før det fattes vedtak om omsorgsovertakelse. Når det gjelder forutgående frivillige plasseringer, har plasseringen i mange saker vart i flere år. Når barnet er frivillig plassert, beholder foreldrene omsorgen, og samvær praktiseres som utgangspunkt i henhold til foreldrenes ønsker. I en del av disse sakene kan man derfor se at det har vært praktisert mye samvær før saken om omsorgsovertakelse kommer opp for fylkesnemnda.

I alle sakene hvor barnet har vært akutt plassert forut for fylkesnemndsbehandlingen av omsorgsovertakelsen, har plasseringen vært kortvarig, og samvær har blitt praktisert i påvente av fylkesnemndas behandling av saken. I vedtakene hvor det fremgår hvor mye samvær som har vært praktisert under akuttplasseringen, synes det å ha vært forholdsvis mye samvær. I mange av sakene hvor barnet først har vært akutt plassert, fremgår det ikke av vedtaket hvor mye samvær som har vært praktisert.

Dette innebærer at kartleggingen av om fylkesnemnda praktiserer mer eller mindre samvær enn tidligere, vil kunne gi et skjevt bilde dersom kun saker om førstegangs omsorgsovertakelse skulle inngå i utvalget, slik som er tilfelle for Gerdts-Andresens undersøkelse.⁴⁸ I gjennomgangen av saker er derfor også saker om samværsfastsettelse i forbindelse med krav om tilbakeføring etter bvl § 4-21, samt saker som kun omhandler samværsfastsettelse etter lang tids plassering, inkludert. Gjenforeningsmålsettingen er i større grad forlatt i saker om tilbakeføring eller kun samværsfastsettelse, og barna har vært plassert lenge. Inkludering av disse vedtakene i utvalget gir et bedre bilde av om praksis er endret når det gjelder gjenforeningsmålet og samværsomfang.

Når det gjelder tilbakeføringssaker, skilles det i rapporten også mellom saker hvor barnet ikke tilbakeføres i henhold til bvl § 4-21 første ledd første og annet alternativ.

Gjenforeningsmålsettingen problematiseres i større grad enn i andre saker der tilbakeføring ikke kan skje på grunn av tilknytningsalternativet i bvl § 4-21 første ledd annet punktum.

---

⁴⁸ Gerdts-Andresen (2020)

Gjennomgangen av lagmannsrettsdommer viser at de samme skillelinjene opprettholdes, men i disse sakene har barna vært under omsorg lenger på grunn av tiden det tar fra fylkesnemndsvedtaket og frem til behandlingen i lagmannsretten, som ofte kan ta flere år. I saker som kun gjelder samvær, skyldes ikke begrensningen i hva som behandles, at foreldrene aksepterer omsorgsovertakelsen, men at ankeutvalget ikke har tillatt anke over omsorgsovertakelsen eller kravet om tilbakeføring.

2.4 Metodekritikk

Dokumentanalyse som metode innehar noen svakheter ettersom det her kun er de utvalgte vedtak og dommer som er gjennomgått. Rammene for prosjektet har ikke muliggjort innhenting av saksdokumentene som har ligget til grunn for fylkesnemndene og lagmannsrettene når de har fattet sine avgjørelser. En dypere analyse av det underliggende materialet kunne gitt mer kunnskap om det bakenforliggende vurderingsgrunnlaget for avgjørelsene. Det samme ville være tilfelle med en oppfølgende intervjuundersøkelse av barnevernansatte, fylkesnemndsledere og dommere. Metoden som er anvendt, er en mellomting av kvalitativ og kvantitativ metode, ettersom studien er basert på 69 avgjørelser som alle er lest minimum to ganger. Selv om de 69 avgjørelsene er trukket ut blant alle publiserte dommer og vedtak for en gitt periode etter kvantitativ modell, og slik sett presumptivt skal være representative, er antallet antakelig for lavt til at man kan være sikker på at det er representativt for et større utvalg. Dette skyldes også at kun om lag hvert femte fylkesnemndsvedtak publiseres på lovdata.no og at det nå ikke finnes kunnskap om hvordan sakene som publiseres velges ut.⁴⁹

2.5 Rettsdogmatisk metode

I rapportens kapittel 3 er alminnelig rettsdogmatisk metode benyttet for å redegjøre kort for gjeldende rett. De rettslige utgangspunktene utgjør bakgrunnen for variablene som er undersøkt i fylkesnemndspraksis og lagmannsrettsdommer.

---

⁴⁹ Se Gerds-Andresen (2020) s. 132, Stang og Baugerud (2018). Det samme er tilfelle med undersøkelsen til Gerds-Andresen, men her beskrives metoden som representativ. Det kan det nok settes spørsmålsteget ved. Se også note 45.

2.6 Personvern hensyn

Samtlige avgjørelser i utvalget er publisert på lovdata.no, og alle personidentifiserbare kjennetegn er utelatt. I noen få saker er det blant annet mulig å finne frem til familiens kulturelle bakgrunn ved å finlese dokumentet, men i de fleste sakene er også familiens eventuelle spesifikke minoritetsbakgrunn umulig å fastslå. Man kan likevel ikke se bort fra at noen av personene i avgjørelsene vil kunne gjenkjennes basert på sammenstilling av fakta i sakene, for eksempel alder og kjønn, antall søsken, avstand mellom fosterhjem og biologiske foreldre, hjemmel for plassering, antall plasseringer og øvrige beskrivelser av sakene. Dette gjelder særlig der saken har fått medieomtale. At noen som kjenner til de aktuelle familiene, og dermed kan gjenkjenne dem ved å lese omtale av sakene i rapporten, er ikke til å unngå. Avgjørelsene ligger imidlertid åpent på Lovdatas sider og er anonymiserte. Avgjørelsene er dermed offentlige dokumenter. De private partenes personvern må derfor som utgangspunkt anses tilstrekkelig ivaretatt. Personvern hensyn er imidlertid grunnen til at barnas spesifikke minoritetsbakgrunn er søkt utelatt i redegjørelsene i kapittel 4 og 5.

2.7 Variabler

I kapittel 3 gis en redegjørelse for rettslige utgangspunkter som ligger til grunn for variablene som er undersøkt. Følgende variabler er undersøkt i avgjørelsene som inngår i datamaterialet:

- Redegjørelse for gjeldende rett i avgjørelsene
- Begrunnelsernes kvalitet
- Barnas alder og kjønn
- Vold/overgrep
- Minoritetsbakgrunn
- Eventuell plassering forut for omsorgsovertakelsen
- Formål med samvær
- Varighet av plasseringen
- Samværsomfang nå og i forhold til tidligere praktisert samvær i saken
- Barnets sårbarhet / særlige sårbarhet
- Urimelig belastning
- Forhold ved barn og foreldre
- Barnets medvirkning, vektlegging av barnets mening
- Tilsyn under samvær og eventuell begrunnelse

Kapittel 3. Rettslige utgangspunkter

3.1 Innledning

EMK artikkel 8 slår fast at enhver, «everyone», har rett til respekt for sitt familieliv. Både barn og foreldres familieliv skal respekteres. Retten innebærer beskyttelse mot inngrep i det eksisterende familielivet og en plikt for statene til å tilrettelegge for utøvelse og opprettholdelse av familielivet. EMD har fortolket familiebegrepet dynamisk. I takt med samfunnsutviklingen er det lagt til grunn en vid fortolkning som kan omfatte både biologiske foreldre, adoptivforeldre, andre sosiale foreldre, søsken, besteforeldre, tanter og onkler.⁵⁰ Avgjørende er hvor nær relasjonen er – om det foreligger «close personal ties».⁵¹ Temaet i denne rapporten er avgrenset til å gjelde samvær mellom barn og foreldre.

Omsorgsovertakelser griper inn i barn og foreldres rett til familieliv. Det klare rettslige utgangspunktet er at omsorgsovertakelser er midlertidige, og at tilbakeføring til biologiske foreldre skal skje så snart de har gjenvunnet sin omsorgsevne.⁵² Samvær mellom barn og foreldre under omsorgsovertakelsen står sentralt for at gjenforening kan skje. Både samværets omfang og kvalitet er av vesentlig betydning for om gjenforening på et senere tidspunkt vil være i samsvar med hensynet til barnets beste. EMD har i en rekke saker kritisert Norge nettopp for praktisering av samvær etter omsorgsovertakelse.⁵³

Styrken av inngrepet i familielivet vil kunne oppleves ulikt for foreldre og barn. Noen barn vil oppleve omsorgsovertakelsen samt begrensninger i samvær med foreldrene som et betydelig inngrep i deres rett til familieliv. Andre barn kan oppleve enten bevisst eller ubevisst lettelse ved å ikke bo sammen med foreldrene og at samvær begrenses, eller at barnet blir helt beskyttet mot samvær og kontakt. Inngrepets styrke kan derfor oppleves ulikt for foreldre og barn. For dem som motsetter seg en omsorgsovertakelse, vil inngrepets styrke være mindre desto mer samvær som fastsettes.⁵⁴

Barnevernloven § 4-19 slår fast utgangspunktet om at barn og foreldre har rett til samvær med hverandre etter en omsorgsovertakelse. Bestemmelsen er utslag av retten til familieliv. I

---

⁵⁰ Se mer om dette i Bendiksen og Haugli (2018) s. 48 flg. Se også Bendiksen (2008) s. 112–127 med videre henvisning til EMDs praksis og litteratur.

⁵¹ Se Stang (2019) og K og T mot Finland avsnitt 150.

⁵² Se blant annet bvl § 4-21, HR 2020-661-S, HR 2020-662-S, HR 2020-663-S. Se Brynildsrud (2016) om betydningen av det biologiske prinsipp. Se også NOU 2012: 5.

⁵³ Se mer om dette i Aune (2021), Prop. 133L (2020-2021) og NIM (2020).

⁵⁴ Se mer om dette i Stang og Baugerud (2018) side 53 flg., og Köhler-Olsen (2019).

Grunnloven verner retten til familieliv i § 102, og for barn er familielivet også vernet etter Grunnloven § 104 tredje ledd. I Grunnloven § 104 er prinsippet om barnets beste nedfelt. Det følger også av FNs barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1 at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn.⁵⁵ EMK og FNs barnekonvensjon er gjort til norsk rett og skal ved motstrid ha forrang fremfor annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven §§ 2 og 3. I tillegg til bestemmelsene som gjelder både barn og foreldre, er barns rett til familieliv også gitt særskilt vern i FNs barnekonvensjon artikkel 16 og artikkel 9 nr. 3.

Høyesterett har lagt til grunn at inngrepshjemlene i barnevernloven kapittel 4 er i samsvar med EMDs krav og har implementert EMDs praksis som rettslige utgangspunkter for sine vurderinger.⁵⁶

Når det gjelder biologiske bånd mellom barn og foreldre, har EMD tatt som utgangspunkt at familielivet oppstår idet barnet blir født. Bare i ekstraordinære tilfeller, «exceptional circumstances», er ikke familielivet vernet etter EMK artikkel 8.⁵⁷ EMD har gjentatte ganger uttalt at «the mutual enjoyment by parent and child of each other's company constitutes a fundamental element of family life».⁵⁸ At foreldrene og barnet bor sammen, er verken en forutsetning for at det eksisterer et familieliv, eller for at familierelasjonen er beskyttet.⁵⁹ Det må anses som et klart utslag av det biologiske prinsipp at dette gjelder allerede fra fødselen av. I tillegg til at retten til familieliv omfatter «close personal ties», legger domstolen til grunn at også biologiske bånd er vernet etter EMK artikkel 8. Når barnet og foreldrene blir skilt allerede ved fødselen, verner bestemmelsen derfor også om et potensielt fremtidig familieliv.⁶⁰

Dette er også bakgrunnen for den klare målsettingen om gjenforening mellom barnet og foreldrene og at utgangspunktet derfor er at omsorgsovertakelse er et midlertidig tiltak. Samvær mellom barn og foreldre minsker inngrepets styrke, det har en egenverdi og skal som utgangspunkt bygge opp under gjenforeningsmålsettingen. Et annet klart utgangspunkt er på

---

⁵⁵ For norsk rettsvitenskapelig litteratur om barnets beste i barnevernssaker se Stang og Baugerud (2018) og særlig note 11. Se også Haugli (2019) og Aune (2021).

⁵⁶ HR-2020-661-S avsnitt 96

⁵⁷ Se saken Gül mot Sveits avsnitt 32. Se også Aall (2018) s. 235.

⁵⁸ Se bl.a. W mot Storbritannia avsnitt 57, Johansen mot Norge avsnitt 52, K. og T. mot Norge avsnitt 151 og Strand Lobben mot Norge avsnitt 202.

⁵⁹ Se Haugli og Bendiksen s. 51.

⁶⁰ Se bl.a. Stang (2020) s. 185.

den annen side at foreldre ikke har krav på vern av et familieliv som kan skade barnets helse og utvikling.⁶¹

I EMK artikkel 8 nr. 2 er det angitt tre vilkår for at inngrep i retten til familieliv kan skje: Inngrepet må være forankret i klart rettsgrunnlag, «in accordance with the law»,⁶² det må kunne begrunnes i et legitimt forhold, jf. konvensjonstekstens henvisning til blant annet beskyttelse av helse, moral og andres rettigheter, «health or morals» og «rights ... of others», og inngrepet må være nødvendig i et demokratisk samfunn, «necessary in a democratic society». Det er spørsmålet om hvorvidt inngrepet har vært «nødvendig i et demokratisk samfunn» som særlig er blitt vurdert av EMD, og som har ført til at Norge er blitt dømt for brudd på retten til familieliv en rekke ganger. Dette vilkåret behandles også i den senere tids høyesterettsavgjørelser, herunder storkammersakene av 27. mars 2020 og de tre avdelingsdommene som ble avsagt av Høyesterett i mars 2021.⁶³

EMD har på grunnlag av forholdsmessighetsvurderingen som skal skje etter EMK artikkel 8 nr. 2, lagt til grunn at gjenforeningsmålsettingen bare kan oppgis dersom det foreligger «very exceptional circumstances». I HR-2020-662-S uttaler Høyesterett i avsnitt 128 at en forutsetning for at gjenforeningsmålet kan oppgis, er at det foreligger «spesielle og sterke grunner».⁶⁴ I HR-2020-661-S oppsummerer Høyesterett i hvilke situasjoner vilkåret kan anses oppfylt, og konkluderer med at gjenforeningsmålet kan oppgis dersom foreldrene anses særlig uegnet – «particularly unfit» – , dersom et fortsatt gjenforeningsmål kan skade barnets helse og utvikling, eller hvis det har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen slik at barnets interesse i stabilitet veier tyngre enn gjenforeningsmålet.⁶⁵

I det følgende gis det en presentasjon av gjeldende rett som danner bakteppet for kartleggingen i kapittel 4 og 5.

3.2 Fylkesnemnder og lagmannsretters fremstilling av gjeldende rett

Både i fylkesnemndsvedtak og lagmannsrettsdommer blir relevante rettskilder som regel presentert innledningsvis. Å undersøke hvorvidt og eventuelt hvordan fylkesnemndene og domstolene selv anvender og henviser til Høyesteretts storkammeravgjørelser og dommer fra

---

⁶¹ Se Strand Lobben mot Norge avsnitt 207. Se også Adele Johansen mot Norge.

⁶² Se bl.a. Malone mot Storbritannia avsnitt 66.

⁶³ HR-2020-661-S, HR-2020-662-S, HR-2020-663-S, HR-2021-474-A, HR-2021-475-A, HR-2021-476-A

⁶⁴ Se også HR-2020-663-S avsnitt 141 og 145. Se Aune (2021) s. 53.

⁶⁵ Se Sandberg (2020) s. 152. Se også Aune (2021) s. 54 flg. for redegjørelse for de tre alternativene.

EMD, vil gi holdepunkter for å si noe om hvorvidt praksis har tatt innover seg Høyesteretts signaler.⁶⁶

3.3 Begrunnelsene

Det fremgår av fremstillingen i punkt 1.5 at det finnes flere indikasjoner på at begrunnelsene for samværsfastsettelse tidligere har vært for standardpregede, selv om vi ikke har systematisk forskning på dette temaet. I flere avgjørelser fra Høyesterett og EMD er det gitt klart uttrykk for at avgjørelser etter barnevernloven må ha en tilfredsstillende og konkret begrunnelse. EMD har i flere av de norske barnevernssakene begrunnet krenkelsene med prosessuelle mangler,⁶⁷ og dette har særlig vært knyttet til mangelfulle begrunnelser og beslutningsgrunnlag.⁶⁸ I HR-2020-661-S avsnitt 171, som også etterfølgende høyesterettsavgjørelser bygger på, heter det at «vedtakene etter barnevernloven må bygge på et tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag, inneholde en balansert og tilstrekkelig bred avveining og ha en tilfredsstillende begrunnelse. Hvilke krav som stilles, beror på omstendighetene i den enkelte sak og hva slags tiltak det er tale om.»

At gjenforeningsmålet oppgis, er særlig inngripende og stiller strengere krav til begrunnelsen enn der gjenforeningsmålet står ved lag. Det må fremgå at mindre inngripende tiltak har vært vurdert, og hvorfor de ikke ble ansett tilstrekkelige. Svært begrenset samvær eller samværsnekt kan resultere i at gjenforeningsmålet ikke lar seg gjennomføre, og forutsetter derfor særlig grundige begrunnelser. En alminnelig juridisk læresetning er at det på legalitetsprinsippets område kreves klar lovhjemmel for tvangsinngrep, og at det stilles strengere krav til lovhjemmelens klarhet desto mer alvorlig inngrepet er.⁶⁹ Krav til begrunnelser kan anses som en forlengelse av dette utgangspunktet slik at kravene skjerpes desto mer inngripende tiltak det er tale om.

---

⁶⁶ Høyesterettsavgjørelser for tiden etter 31. desember 2020 nevnes her i kapittel 2, men disse var ikke avsagt da avgjørelsene i utvalget ble fattet.

⁶⁷ NIM (2020) punkt 6.1

⁶⁸ Se Aune (2021) s. 5 og note 32: Strand Lobben mot Norge avsnitt 225, K.O. og V.M. mot Norge avsnitt 70, A.S mot Norge avsnitt 70, Abdi Ibrahim mot Norge avsnitt 64, Pedersen og andre mot Norge avsnitt 71 og Hernehult mot Norge avsnitt 76–77. I saken M.L. mot Norge baserer krenkelsen seg i større grad direkte på materielle mangler ved statens oppfølging, se avsnitt 97.

⁶⁹ Stang og Baugerud (2018) s. 54

I kapittel 4 og 5 vurderes det om begrunnelsene i sakene bygger på relevante hensyn, herunder gjenforeningsmålsettingen. Punkt 4.5 og 5.4 inneholder en kort vurdering av om begrunnelsene er tilstrekkelig konkrete og individuelle.⁷⁰

3.4 Barnas kjønn, alder og antall søsken

Barnas alder og kjønn er kartlagt i samtlige saker i samsvar med behovsspesifikasjonen. I tillegg er det kartlagt om barna har søsken. Disse variablene er kun ment som en presentasjon av sakene i utvalget. Ellers skiller det i rapporten mellom ulike aldersgrupper under punktet om barnas medvirkning og under punktet om forhold ved barn og foreldre som vektlegges. Barnas alder er også et moment som inngår i vurderingen av samværsomfang.

Ifølge Stang og Baugerud har man i amerikansk forskning funnet at alder er en viktig predikator når det gjelder sannsynlighet for tilbakeføring. Flere studier viser at det er størst sjanse for tilbakeføring når barna er mellom fire og tolv år, og at det er betydelig mindre sannsynlighet for tilbakeføring for barn som plasseres som sped- og småbarn og som ungdom.⁷¹ Stang og Baugerud påpeker også at alder har betydning for aktivering av barnets stressresponsystem, og at dette systemet stabiliserer seg ved økende alder.⁷²

Dette er et interessant bakteppe for betydningen av alder i praksis om samvær etter omsorgsovertakelse og for vurderingen av gjenforeningsmålsettingen.

3.5 Beskyttelse mot vold og overgrep

Barnekonvensjonen artikkel 19 pålegger offentlige myndigheter å beskytte barnet i situasjoner der barn utsettes for vold, mishandling eller generell omsorgssvikt.⁷³ Etter artikkel 19 nr. 1 skal staten treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barn mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting. Bestemmelsen innebærer at myndighetene plikter å beskytte barn mot vold og overgrep. Myndighetenes handleplikt omfatter også situasjoner der barn utsettes for slike krenkelser under samvær.

---

⁷⁰ Om krav til begrunnelser se også Sandberg (2020) s. 154 flg.

⁷¹ Stang og Baugerud (2018) s. 18

⁷² Stang og Baugerud (2018) s. 22

⁷³ Se Stang i «Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge» side 192 flg. Se også Hennem i samme bok s. 367 flg.

Tilsyn under samvær vil kunne gi en viss beskyttelse mot nye overgrep, men er ingen garanti mot det.⁷⁴ På den annen side vil utøvd vold og overgrep inngå i vurderingen av om og eventuelt hvor mye samvær som skal fastsettes. Slike opplevelser kan ha betydning for hvordan samværet påvirker barnet, og hvilket samværsomfang som vil være til barnets beste. At barn er blitt utsatt for alvorlig vold og/eller seksuelle overgrep under foreldrenes omsorg, kan også tilfredsstille kravet til sterke og spesielle grunner for samværsnekt eller for å begrense samværet sterkt.⁷⁵

3.6 Beviskrav i barnevernssaker

I sakene som inngår i rapporten, fremgår det at en del av barna er blitt utsatt for vold eller overgrep. Skaden har da allerede skjedd. Det varierer om avgjørelsene legger til grunn at barnet er blitt utsatt for vold eller overgrep, og hvilken vekt dette tillegges.

Ut fra funnene er det behov for å kort si noe om beviskravene som gjelder. Når det foreligger en straffedom mot foreldrene, er det allerede bevist ut over enhver rimelig tvil, jf. de strenge beviskravene i strafferetten, at volden/overgrepene har skjedd. I en sivil sak er ikke beviskravet like strengt. Retten skal vanligvis legge til grunn det som er mest sannsynlig. Det følger av HR-2016-2579-A avsnitt 33 – 42 at det i visse tilfeller – etter en konkret vurdering der det også er sett hen til mothensynene – gjelder et skjerpet beviskrav for faktiske omstendigheter som vil være særlig belastende. Heller ikke dette kravet er like strengt som det strafferettslige beviskravet. I saker om samvær etter omsorgsovertakelse vil vold og overgrep gjerne være faktiske omstendigheter som vil være særlig belastende. For barnet kan det være vesentlig å fastslå hva som har skjedd, og i saker hvor barna forteller om vold/overgrep vil det kunne ha stor betydning for dem om de opplever å «bli trodd».

Det kan få betydning for vurderingen av gjenforeningsmålsettingen at barnet har vært utsatt for vold/overgrep. Det må foreligge spesielle og sterke grunner for å fravike målet om at barnet senere skal tilbakeføres til foreldrene. Vold eller overgrep under foreldrenes omsorg kan tilsi at vilkårene er oppfylt, jf. HR-2020-661-S avsnitt 129.

---

⁷⁴ VG avdekket sommeren 2021 at et barn var blitt utsatt for gjentatte overgrep mens hun hadde samvær med foreldrene under tilsyn. [Etterlyser krav til tilsynspersoner: – Overgrep under tilsyn skal ikke skje – VG](#). Det reises spørsmål ved om regelverket i større grad bør inneholde krav til tilsynspersonene. Det ligger imidlertid utenfor denne rapportens tema å gå nærmere inn i dette. Det må som et utgangspunkt kunne forutsettes at tilsyn vil være et tilstrekkelig tiltak til å forhindre at barnet blir utsatt for vold eller overgrep.

⁷⁵ Se Stang og Baugerud (2018) s. 72. Se også Riiber og Syse (2018).

3.7 Barn med minoritetsbakgrunn

Både FNs barnekonvensjon artikkel 30 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 gir barn som tilhører etniske, kulturelle, religiøse eller språklige minoriteter, særskilte rettigheter. Det følger også av barnevernloven § 4-15 første ledd andre punktum at det ved valg av plasseringssted etter en omsorgsovertakelse skal tas tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Bestemmelsen gjelder ved valg av plasseringssted, men indikerer at dette er et hensyn som også vil gjelde i vurderingen av samvær.⁷⁶ I den nye barnevernloven fremgår det av § 1-8 at barnevernet skal ta hensyn til barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn i alle faser av saken.

I HR-2020-475-A oppsummerer Høyesterett rettstilstanden og uttaler at det er sikker rett at FNs barnekonvensjon artikkel 30 i likhet med FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 gir positive rettigheter til minoritetsbarn. Myndighetene er forpliktet til å sørge for at rettighetene etter artikkel 30 og utøvelsen av dem blir beskyttet. Rettighetene er generelle og bortfaller ikke selv om det offentlige overtar omsorgen for et minoritetsbarn. Høyesterett peker videre på at det etter artikkel 20 nr. 3, som er en særbestemmelse for barn som er fratatt sitt familiemiljø og er under alternativ omsorg, skal tas tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Høyesterett viser til forarbeidene til bvl § 4-15 første ledd hvor det fremgår at bestemmelsen ikke innebærer at dette hensynet skal tillegges avgjørende vekt. Hensynet «skal inngå i den helhetsvurdering som skal foretas når man søker å komme frem til hva som er barnets beste».⁷⁷ Høyesterett konkluderer med at barnets kulturelle rettigheter ut fra dette skal respekteres og sikres «så langt dette er i samsvar med barnets beste og ikke kommer i konflikt med barnets grunnleggende rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse, jf. HR-2021-474-A avsnitt 55».

Barnas rett til å ivareta sin etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn må etter dette vurderes som ett av flere momenter i begrunnelsen for både omsorgsovertakelse og samvær. Hensynet skal vektlegges «så lenge dette er i samsvar med barnets beste og ikke kommer i konflikt med barnets grunnleggende rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse».

Selv om ovennevnte avgjørelse er avsagt etter 31. desember 2020, gjaldt utgangspunktene også før dette.

---

⁷⁶ Se også Prop. 133 L (2020–2021) punkt 7.4. hvor det også redegjøres for hensynet til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

⁷⁷ Ot.prp.nr.45 (2002–2003) side 62

3.8 Hjemmelsgrunnlag for vedtak og plassering før avgjørelsen

I utvalget inngår både avgjørelser som kun gjelder samværsfastsettelse, jf. bvl § 4-19, krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21, og omsorgsovertakelser, jf. § 4-12. Samtlige avgjørelser fastsetter samvær mellom barn og foreldre.

Det kan ha betydning for vurderingen av samværsfastsettelse om barnet har vært plassert før omsorgsovertakelsen, og eventuelt hvor lenge. Det kan også få betydning om barnet har vært frivillig plassert, om plasseringen har vært akutt, om saken gjelder krav om tilbakeføring etter en omsorgsovertakelse, eller om den kun gjelder samværsfastsettelse.

Ved frivillige plasseringer beholder foreldrene omsorgen og kan selv bestemme hvor mye samvær de skal ha med barnet sitt, jf. bvl § 4-4 sjette ledd. Når barnet har vært plassert akutt etter bvl § 4-6 første eller annet ledd før omsorgsovertakelsen, varierer det hvor mye samvær som har vært praktisert. Ofte fremkommer dette heller ikke av avgjørelsene. Det er en tendens til at det fastsettes mindre samvær i saker hvor barnet har vært frivillig plassert, og til dels også etter akutt plassering. Hjemmelsgrunnlaget for den forutgående plasseringen kan derfor få betydning for om det fastsettes samme samvær eller mer eller mindre samvær enn det som tidligere har vært praktisert. Det kan også få betydning for vurderingen av gjenforeningsmålet om barnet i lang tid har vært plassert utenfor hjemmet, enten frivillig eller etter omsorgsovertakelse. I det siste tilfellet vil det være snakk om en tilbakeføringssak, jf. bvl § 4-21. Også i saker som kun gjelder samværsfastsettelse, fordi foreldrene i praksis har akseptert at barnet ikke skal vokse opp hos dem, har barna som regel bodd lenge utenfor hjemmet. Barnets tilknytning til mennesker og miljø der det er, vil kunne tilsi at kravet om spesielle og sterke grunner til å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt, jf. HR-2020-661 avsnitt 129.

3.9 Formålet med samvær

Ett av hovedmålene med rapporten er å undersøke om dommer og fylkesnemndsvedtak tar stilling til formålet med samværet som fastsettes. Hvorvidt gjenforeningsmålet opprettholdes eller forlates, kan få betydning for samværsfastsettelsen. Utgangspunktet må uansett være at samvær og kontakt mellom barn og foreldre er et mål i seg selv ved at opprettholdelse av relasjonen har en egenverdi. I flere høyesterettsavgjørelser pekes det på at «samvær har en egenverdi».⁷⁸

---

⁷⁸ Se HR-2020-661 avsnitt 134 og 146, HR-2021-474-A avsnitt 50, HR-2020-1968-A avsnitt 43.

Både etter EMDs og Høyesteretts praksis er det klare utgangspunktet at en omsorgsovertakelse er midlertidig, og at barnet skal gjenforenes med sine foreldre så snart de har gjenvunnet sin omsorgsevne.⁷⁹ Dette fremgår også av bvl § 4-21 første ledd første punktum. Det følger av bvl § 4-16 at barneverntjenesten skal legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet der hensynet til barnet ikke taler imot det.⁸⁰

Etter EMDs praksis og høyesteretts storkammersaker må samvær som utgangspunkt fastsettes slik at det underbygger det overordnede målet om gjenforening. Aune har analysert gjenforeningsmålsettingen i praksis fra både EMD og Høyesterett og konkluderer med at gjenforeningsmålet ikke «er det bærende målet med samværsretten».⁸¹ Når gjenforeningsmålet står ved lag, er «gjenforeningshensynet et ytterligere formål som må hensyntas ved samværsfastsettelsen». Dette får betydning for hvilke krav som stilles til omfang av og innhold i samværsretten. Det må derfor tas stilling til om samvær skal fastsettes ut fra et gjenforeningsmål, eller om målet kan anses oppgitt.⁸²

I dommer og fylkesnemndsvedtak bør det vurderes om vilkårene for å fravike gjenforeningsmålet er oppfylt.⁸³ Når vilkårene ikke er oppfylt, må samvær fastsettes slik at båndene mellom barn og foreldre kan styrkes og utvikles med sikte på en senere gjenforening.

Spørsmålet blir videre hva som er formålet med samvær i saker hvor vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt. Det fremgår av HR-2021-474-A avsnitt 47–50 at det ikke er en nødvendig følge av å oppgi gjenforeningsmålet at samværene begrenses sterkt eller faller bort, og at opprettholdelse av familieband uansett har en egenverdi. Det presiseres at det i noen saker kan være til barnets beste å ha omfattende samvær med foreldrene selv om gjenforeningsmålet er oppgitt. Disse utgangspunktene følger også av HR-2020-662-S. I HR-2020-1968-A fremgår det at plikten til å verne, styrke og utvikle relasjonen gjelder uansett om gjenforening er et mål, og at opprettholdelse av relasjonen har en egenverdi.

---

⁷⁹ Se Olsson mot Sverige I avsnitt 81, Johansen mot Norge I avsnitt 78, K. og T. mot Finland avsnitt 178, V.D. og andre mot Russland avsnitt 117 og Strand Lobben avsnitt 208. Se også Sandberg (2003) s. 159, Sørensen (2020) s. 103–104, Aune (2021) s. 31 flg. Se også HR-2020-661-S avsnitt 143, HR-2020-662-S avsnitt 119.

⁸⁰ Se Aune (2021) s. 26 flg. og Prop. 169 L (2016–2017), Stang og Baugerud (2018) kap. 3.

⁸¹ Aune (2021) s. 45, se også HR-2021-474-A avsnitt 48.

⁸² At gjenforeningsmålet for tidlig ble oppgitt, ble kritisert i den første storkammerdommen mot Norge, Strand Lobben mot Norge. Se også Søvig og Tjelmeland (2019) og Köhler-Olsen (2019) om dommen.

⁸³ Det er redegjort for vilkårene under punkt 3.1.

I HR-2021-474-A fremgår det i avsnitt 48 at «det vil være en glidende overgang mellom tilfelle hvor det er klart at barna skal tilbake til biologiske foreldre innen kort tid, og til saker der tilbakeføring er urealistisk i alle fall på kort sikt». Sitatet er av interesse for undersøkelsen ettersom det også i praksis opereres med glidende overganger mellom ulike målsettinger med samvær.

I dommer og fylkesnemndsvedtak er det etter dette sentralt at det skilles mellom saker hvor gjenforeningsmålet fastholdes, og saker hvor vilkårene for å forlate målet om gjenforening er oppfylt. I saker hvor gjenforeningsmålet opprettholdes, må samvær som utgangspunkt fastsettes slik at båndene mellom barn og foreldre kan styrkes og utvikles med sikte på en senere gjenforening. Unntak fra dette utgangspunktet behandles nærmere under punkt 3.12. Når gjenforeningsmålet er fraveket, må samvær fastsettes ut fra at opprettholdelse av familiebånd har en egenverdi.

3.10 Gjenforeningsmålet og tilknytningsalternativet i bvl. § 4-21

Etter barnevernloven § 4-21 første ledd annet punktum skal barnet ikke tilbakeføres til foreldrene «dersom det har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet». I saker hvor krav om tilbakeføring avslås med hjemmel i denne bestemmelsen, settes forholdet mellom gjenforeningsmålet og hensynet til barnets behov for stabilitet på spissen. I HR-2020-1788-A avsnitt 74 uttaler Høyesterett at «barnevernloven § 4-21 er utformet slik at den gir rom for den fleksibiliteten som er nødvendig for å ivareta forpliktelsene overfor barn etter Grunnloven og barnekonvensjonen, samt retten til familieliv etter EMK artikkel 8».

Høyesterett stiller krav om at en avgjørelse om å nekte tilbakeføring «må vise hvordan gjenforeningsmålet er ment å ivaretas fremover eller forklare hvorfor målet må oppgis». Høyesterett påpeker at § 4-21 ikke er i strid med menneskerettslige forpliktelser så lenge bestemmelsen praktiseres slik.⁸⁴

---

⁸⁴ Denne avgjørelsen ble avsagt 15. september 2020 – omtrent midt i den perioden sakene i utvalget er hentet fra. Den er klaggjørende for noen spørsmål som reises i et par fylkesnemndsvedtak som drøftes under punkt 4.8. Disse vedtakene ble avsagt før høyesterettsavgjørelsen forelå.

3.11 Antatt varighet av omsorgsovertakelsen

Det fremgår av flere studier av fylkesnemndspraksis at det i mange vedtak er blitt lagt til grunn at omsorgsovertakelsen ville bli langvarig. Konsekvensen er blitt at gjenforeningsmålet på et tidlig tidspunkt ble forlatt, og at det ble fastsatt begrenset samvær.⁸⁵

Det fremgår av HR-2020-661 avsnitt 145 at selv om det antas at plasseringen vil bli langvarig, skal samværene fastsettes ut fra gjenforeningsmålet «helt frem til en grundig og konkret vurdering på et senere tidspunkt eventuelt gir grunnlag for å oppgi dette målet». I HR-2020-662-S avsnitt 121–123 viser Høyesterett til uttalelser i Rt. 2012-1832 og påpeker at det kan se ut til at denne avgjørelsen er blitt tatt til inntekt for at samvær ved plasseringer som antas å bli langvarige, skal settes til tre til seks ganger per år, og at denne avgjørelsen er «blitt oppfattet som en slags standardnormering».⁸⁶ Høyesterett understreker at avgjørelsen ikke kan forstås slik, og påpeker at «[d]en konkrete vurderingen må ta utgangspunkt i at en omsorgsovertakelse – enten den ventes å bli relativt kortvarig eller mer langvarig – skal være av midlertidig karakter».⁸⁷

Det stilles særlige krav til begrunnelsen dersom det legges til grunn at en omsorgsovertakelse vil bli langvarig, og dette anvendes som argument for å fastsette et begrenset samvær. Hvis det begrensede samværet skyldes at gjenforeningsmålsettingen er forlatt, må vilkårene for dette være oppfylt.⁸⁸ Hvis det ikke fastsettes samvær, eller det bare fastsettes et begrenset samvær, uten at gjenforeningsmålet er forlatt, må det være begrunnet i at samværet påfører barnet en urimelig belastning, eller at det kan skade barnets helse og utvikling.⁸⁹ Det kan ikke begrunnes utelukkende med at plasseringen vil bli langvarig.⁹⁰

På bakgrunn av dette er det vesentlig å undersøke om fylkesnemnder og domstoler legger til grunn at en omsorgsovertakelse vil bli langvarig, hvordan dette er begrunnet, og hvilke konsekvenser antatt varighet av plasseringen får for den konkrete samværsfastsettelsen.

---

⁸⁵ Under punkt 1.5 er det vist til undersøkelser av fylkesnemndspraksis.

⁸⁶ I Rt. 2012 s 1832 uttaler Høyesterett at NOU 2000: 12 s. 211 oppsummerte tidligere rettstilstand på en dekkende måte.

⁸⁷ Se Sandberg (2020) s. 156 og Aune (2021) s. 30.

⁸⁸ Se punkt 3.9.

⁸⁹ Se Aune (2021) s. 96 flg. Se også Stang og Baugerud (2018) s. 65 flg.

⁹⁰ Se også Søvig og Vindenes (2020).

3.12 Samværets omfang

I rapporten undersøkes hvor mye samvær som fastsettes i fylkesnemndsvedtak og lagmannsrettsdommer, og om dette samværet innebærer at det fastsettes mer, mindre eller uendret samvær i forhold til tidligere praktisert samvær.⁹¹

Uansett om gjenforeningsmålet opprettholdes eller ikke, skal samvær fastsettes etter en konkret og individuell vurdering. Om gjenforeningsmålet opprettholdes eller forlates, får betydning for den konkrete samværsfastsettelsen. Gjenforeningsmålet forutsetter at det gis så mye samvær som mulig, men uten at hensynet til barnets beste tilsidesettes.⁹² Samvær kan ikke under noen omstendighet påføre barnet en urimelig belastning eller skade barnets helse eller utvikling.

At samværet ikke skal fastsettes ut fra gjenforeningsmålsettingen, men ut fra at barnet skal ha kjennskap til sine biologiske foreldre, og at samvær har en egenverdi, kan få den konsekvens at samværsomfanget settes lavere enn i saker hvor gjenforeningsmålet opprettholdes. Det er imidlertid ingen automatikk i dette. Samvær må fastsettes etter en konkret og individuell helhetsvurdering i samsvar med hensynet til barnets beste, også i saker hvor gjenforeningsmålet er forlatt. Barnets beste kan tilsi at det også i saker hvor gjenforeningsmålet er forlatt, fastsettes mye samvær. Selv om barnet ikke lenger har sin omsorgsbasis i foreldrenes hjem, kan det ha en egenverdi å ha mye samvær med dem.

I HR-2020-662-S avsnitt 130 uttaler Høyesterett at det ikke kan «oppstilles en slags standardnorm for hvor mye samvær som skal fastsettes». Høyesterett drøfter om det kan oppstilles et minstenivå for samvær, og uttalelser i dommen K.O. og V.M mot Norge undergis nærmere vurdering. Høyesterett uttaler at dommen ikke kan tas til inntekt for at det må oppstilles et minstenivå av samvær, og viser til tre andre dommer fra EMD hvor samvær tre til seks ganger per år ble godtatt.⁹³ I HR-2020-662-S fastholdes gjenforeningsmålet, og Høyesterett gir følgende oppsummering: «Selv om den siterte formuleringen i avsnitt 69 i K.O. og V.M.-dommen altså neppe kan tas til inntekt for at det gjelder et absolutt minstenivå for samvær, viser den at målsettingen om gjenforening forutsetter at det blir gitt så mye samvær som det er mulig å gi uten å tilsidesette hensynet til barnets beste.»

---

⁹¹ Se mer i Aune (2021) s. 91 flg.

⁹² Se Aune (2021) s. 91, HR-2020-662-S avsnitt 134.

⁹³ Høyesterett viser til J.M.N. og C.H. mot Norge, I.D. mot Norge og Levin mot Sverige.

I HR-2021-474-A, HR-2021-475-A og HR-2021-476-A, som alle er avsagt 2. mars 2021, fastsettes samværsomfanget ut fra at gjenforeningsmålet opprettholdes, men at gjenforening ikke er realistisk med det første. Det fastsettes forholdsvis lite samvær, og det går lang tid mellom hvert samvær. Felles for sakene er at barna er sårbare, og at det på domstidspunktet ikke anses å være til barnas beste med mer samvær. Det er likevel omstendigheter i sakene som kan tyde på at en opptrapping av samvær etter hvert vil bli mulig.

EMD har også godtatt at det ikke fastsettes samvær eller fastsettes svært begrenset samvær i saker hvor gjenforeningsmålet fastholdes.⁹⁴ Avgjørende for at samværsordningene ikke ble ansett å utgjøre en krenkelse av EMK artikkel 8, var at beslutningene var tatt etter konkrete, individuelle og veloverveide vurderinger.⁹⁵

At gjenforeningsmålet opprettholdes samtidig som det ikke fastsettes samvær eller fastsettes svært begrenset samvær i en kortere periode, kan anses som et mildere inngrep i familielivet enn at gjenforeningsmålet fravikes. Dette er bakgrunnen for at det også i saker hvor gjenforeningsmålet opprettholdes, kan fastsettes at det ikke skal være samvær, eller at det skal være svært begrenset samvær for en periode.⁹⁶ Det må imidlertid begrunnes med at samvær vil påføre barnet en urimelig belastning eller skade barnets helse eller utvikling. Dersom det ikke fastsettes samvær eller samvær begrenses sterkt fordi samværene ikke skal tilrettelegge for gjenforening, må det foreligge spesielle og sterke grunner.⁹⁷ Selv om gjenforeningsmålet ikke er fraveket, må det likevel vurderes om lav samværsfrekvens over tid i realiteten innebærer at gjenforening ikke vil skje. Det er da grunn til å operere med et krav om at det må foreligge spesielle og sterke grunner, som er vilkåret for å forlate gjenforeningsmålet. Er det tale om en helt kortvarig situasjon, er det imidlertid ikke nok til å hevde at gjenforeningsmålet er fraveket.

I HR-2021-474-A uttales det at «et så begrenset samvær som tre til seks ganger i året i utgangspunktet ikke er egnet til å ivareta målet om å legge til rette for å styrke og utvikle båndene mellom foreldre og barn. Samvær i så begrenset omfang må være nødvendig ut fra hensynet til barnets beste».

I HR-2021-1437-A, avsagt 1. juli 2021, uttaler Høyesterett at «hvor hensynet til barnet ikke gjør det nødvendig med lite samvær og foreldrene har tilstrekkelig samværsevne, må det

---

⁹⁴ S.J.P. og E.S. mot Sverige, Levin mot Sverige.

⁹⁵ Se Aune (2021) s. 95.

⁹⁶ Aune (2021) s. 95 flg.

⁹⁷ Se HR-2020-662-S avsnitt 128 og 138.

legges til grunn at samværsomfanget vil ligge en god del over seks ganger i året». Det vises deretter til at samværet i HR-2020-662-S ble satt til åtte ganger i året, og at barnet i den saken var sårbart og foreldrene hadde mangelfull samværsevne. Høyesterett uttaler deretter at dette tilsier «at nivået for samvær hvor gjenforeningsmålet gjelder og hensynet til barnet ikke gjør det nødvendig med mindre samvær, vil ligge over åtte ganger i året».

Selv om høyesterettsdommene avsagt etter storkammersakene avklarer rettstilstanden ytterligere når det gjelder samvær, er det fortsatt uklart hvor terskelen går for samværsfastsettelse i saker hvor gjenforeningsmålet fastholdes, og i saker hvor dette målet er forlatt. Dette settes ytterligere på spissen når samværet rent faktisk ikke bygger opp under gjenforeningsmålsettingen over tid, samtidig som målet om tilbakeføring uttrykkelig fastholdes. Dette kommenteres ytterligere under punkt 3.14 om at samværet ikke må utsette barnet for urimelig belastning.

Konklusjonen er at det ikke kan oppstilles noen standardnorm for hvor mye samvær som skal fastsettes. Dersom gjenforeningsmålet fastholdes og hensynet til barnet ikke gjør det nødvendig med mindre samvær, vil imidlertid samvær under åtte ganger per år i utgangspunktet ikke være i samsvar med gjeldende rett.

3.13 Argumentet om «særlig sårbart barn»

I utgangspunktet er alle barn sårbare i kraft av at de er barn og avhengige av voksne omsorgspersoner. Når barna også er utsatt for ulike former for alvorlig omsorgssvikt, jf. vilkårene for omsorgsovertakelse i bvl § 4-12, vil de ofte være mer sårbare. Spørsmålet er hva som skal til for at barnas «særlige sårbarhet» kan anvendes som argument i den konkrete samværsfastsettelsen.

Barnas sårbarhet henger nært sammen med andre momenter som vil inngå i forholdsmessighetsvurderingen som må foretas ved en samværsfastsettelse. I HR-2020-661-S avsnitt 169 påpeker Høyesterett at EMD har kritisert utilfredsstillende begrunnelser for barnets sårbarhet, og uttaler at «konvensjonspraksis tyder på at myndighetene så langt det er mulig bør gi en konkret beskrivelse, med henvisning til de faktiske forhold, av årsaken til

sårbarheten, hva den består i, om den kan avhjelpest ved hjelpetiltak, og dens betydning for barnets omsorgssituasjon».⁹⁸

I HR-2021-475-A viser Høyesterett til disse uttalelsene i HR-2020-661-S og påpeker at et barns eventuelle særlige sårbarhet etter en omsorgsovertakelse står sentralt ved vurderingen av samvær. Det fremgår at argumentet om at barnet er særlig sårbart, er utslag av at samværet ikke skal utsette barnet for urimelig belastning og heller ikke kan fastsettes slik at det er til skade for barnets helse og utvikling. Det angis videre at «[v]urderingen av sårbarhet hos barnet må grunngis konkret og på bakgrunn av et oppdatert og tilstrekkelig faktisk grunnlag». Om den konkrete vurderingen av saken uttales det i avsnitt 59 at «[basert på] utredningene som er foretatt av barnet over tid, er det etter mitt syn grundig dokumentert at gutten har en særlig sårbarhet som må hensyntas ved samværsfastsettelsen for å sikre at barnet ikke utsettes for urimelige belastninger, herunder risiko for retraumatisering (...)». Også i HR-2020-474-A avsnitt 52–59 uttales det at barnets sårbarhet og hvordan barnet påvirkes av kontakt med foreldrene, er sentralt for vurderingen av samværsomfang.

Selv om avgjørelsene er avsagt etter 31. desember 2020, kan de ikke sies å gi uttrykk for noe annet enn det som også gjaldt tidligere. De samme utgangspunktene fremgår av storkammeravgjørelsene av 27. mars 2020.

3.14 Samvær som urimelig belastning for barnet

Begrepet «undue hardship» er relativt nytt og ble av EMD første gang benyttet i K.O. og V.M avsnitt 69.⁹⁹ Begrepet er senere blitt benyttet også i andre dommer, og det anvendes av Høyesterett i storkammeravgjørelsene og etterfølgende praksis.¹⁰⁰ Det oversettes da til «urimelig belastning». I HR-2020-662-S avsnitt 137 og 138 oppsummerer Høyesterett de rettslige utgangspunktene som følger:

«Samvær må fastsettes konkret i hver sak. Ved vurderingen skal barnets beste være det overordnede hensyn. Som utgangspunkt er det barnets beste å bo sammen med sine foreldre. Målsettingen med samværene må derfor være å tilrettelegge for gjenforening. Samvær har dessuten en egenverdi uavhengig av utsiktene til

---

⁹⁸ Høyesterett viser til Strand Lobben mot Norge avsnitt 224, Abdi Ibrahim mot Norge avsnitt 62 og A.S. mot Norge avsnitt 69.

⁹⁹ Se Aune (2021) s. 79 og NIM (2020) s. 46.

¹⁰⁰ Se blant annet HR-2020-662-S avsnitt 129, 137 og 138, HR-2020-663-S avsnitt 141, 142 og 146, HR-2021-474-A avsnitt 40 og 44.

gjenforening, men det må ikke utsette barnet for urimelig belastning – ‘undue hardship’. Bare der det foreligger spesielle og sterke grunner, kan formålet om gjenforening oppgis og samværet på det grunnlag begrenses sterkt eller falle helt bort.»

I praksis kan det se ut til at denne uttalelsen har skapt noe forvirring om hvor grensen går for hvor mye samvær som skal fastsettes.¹⁰¹ På den ene siden fremgår det av uttalelsen at barnets beste skal være det overordnede hensynet, mens det på den annen side sies at samværet ikke må utsette barnet for en *urimelig* belastning. Det siste kan oppfattes slik at en viss belastning kan aksepteres. Utgangspunktet kan forstås slik at det er til barnets beste å utsettes for en viss belastning fordi kontakten tilrettelegger for tilknytning og senere gjenforening, noe som på sikt vil gavne barnet. Først når belastningen blir urimelig, kan den begrunne begrensninger eller stans i samværet. Sandberg skrev i den første artikkelen om storkammeravgjørelsene at «[d]et kan spørres om det er riktig å gi samvær opp mot barnets tålegrense, som kriteriet ‘urimelig belastning’ vil innebære, fremfor å fastsette et samvær som etter en helhetsvurdering er til barnets beste».¹⁰²

I artikkelen om det samme temaet, som ble publisert senere i 2020, uttaler Sandberg at «[d]et å sette grensen ved samvær som vil påføre barnet en urimelig belastning, likner på å si at det skal være så mye samvær som barnet tåler. Barnet skal altså utsettes for en belastning så lenge den ikke er urimelig». Hun stiller spørsmål ved om dette er det samme som å si at det skal være så mye samvær som det er mulig å gi uten å tilsidesette hensynet til barnets beste. Hun anbefaler den siste formuleringen fordi den ser ut til å ta mer hensyn til barnet, men påpeker at det neppe er den som vil bli stående etter HR-2020-662-S. Hun stiller spørsmål ved om forskjellen i realiteten ikke er så stor, fordi det også er i barnets interesse å opprettholde båndene til foreldrene. Når det gjelder spørsmålet om hva som ligger i «urimelig», mener Sandberg at terskelen ikke må settes for høyt, og at «alt i alt bør samværets omfang fastsettes ut fra en helhetlig vurdering av en rekke faktorer basert på et faglig grunnlag».¹⁰³

I HR-2020-2081-A vises det til HR-2020-1967-A avsnitt 61. I den etterfølgende avgjørelsen HR-2021-474-A, oppsummerer Høyesterett rettstilstanden som følger på grunnlag av de tidligere dommene:

---

¹⁰¹ Se drøftelsene i punkt 4.13 og 5.11.

¹⁰² Sandberg (2020a)

¹⁰³ Sandberg (2020b)

«I to etterfølgende dommer fra Høyesterett er det understreket at uttrykket 'urimelig belastning' – 'undue hardship' – ikke betyr at samværsomfanget skal legges nært opp til denne grensen, jf. HR-2020-1967-A avsnitt 61 og HR-2020-2081-A avsnitt 74. Dette har sammenheng med at det under ingen omstendighet kan gis et samvær som vil skade barnets helse eller utvikling, jf. Strand Lobben-dommen [EMD-2013-37283-2] avsnitt 207. Det er grunn til å presisere at det ikke er en nødvendig motsetning mellom begrenset samvær i en periode og gjenforening, når gjenforening ikke er realistisk på kort sikt. Samværene kan trappes opp når det er forsvarlig av hensyn til barnet.»

Dette innebærer at barnet ikke skal utsettes for belastninger som kan skade barnets helse og utvikling. Rettstilstanden avklares her noe ettersom det understrekes at samværsomfang ikke skal settes nært opp mot grensen for urimelig belastning. Hvor stor belastning samværene utgjør for barnet, vil imidlertid inngå som et moment i vurderingen av hva som til syvende og sist er til barnets beste. Barnets behov for kontakt med sikte på gjenforening forutsettes som utgangspunkt å være til barnets beste. Det er etter dette fortsatt ikke helt avklart hvor grensen går for hvor stor belastning barnet må tåle for å ivareta tilknytningen med sikte på gjenforening. Det å fastsette en klar grense er nok verken mulig eller ønskelig ettersom hver sak må vurderes konkret. Både barnets reaksjoner, foreldrenes samværskompetanse, mulighet for senere gjenforening, barnets behov for ro og stabilitet m.m. vil være sentrale momenter som må vurderes, og som kan tilsi at samme type belastning vil være urimelig i én sak, men ikke i en annen. Det må uansett anses avklart at grensen for når barnet utsettes for urimelig belastning, ikke skal settes høyt, og aldri så høyt at barnets helse og utvikling kan bli skadet.

3.15 Andre forhold ved barnet og foreldrene

Stang og Baugerud gjennomgår grundig ulike hensyn som vektlegges i saker om samvær.¹⁰⁴ I kapittel 4 gir de en samlet oppsummering av sentrale hensyn i vurderingen av barnets beste ut fra utviklingspsykologisk forskning og rettspraksis. Kort oppsummert nevner de følgende hensyn:

- Varigheten av og formålet med plasseringen

---

¹⁰⁴ Stang og Baugerud (2018) s. 62 flg. Se også Riiber (2018) om hensyn som vektlegges av Høyesterett. Se også Prop.133 (2020–2021) s. 268.

- Forhold ved barnet og barnets livssituasjon
  - o Barnets alder og fungering
  - o Barnets sårbarhet og behov for ro, stabilitet og forutsigbarhet
  - o Samværet må vurderes i forhold til barnets livssituasjon
  - o Barnets relasjon til foreldrene – tilknytning
  - o Barnets identitet og utvikling, herunder kulturelle hensyn
- Barnets egen mening
- Forhold ved foreldrene
- Hvordan samværene fungerer, herunder barnets reaksjoner før og etter samvær
- Barnets relasjon til andre enn foreldrene og behov for samvær med disse
- Fosterforeldrenes situasjon og deres mening
- Det totale samværet sett under ett

I HR2021-474-A avsnitt 52–58 trekker Høyesterett frem «noen av de hensynene som ofte vises i rettspraksis». De samme hensynene som er nevnt ovenfor, gjentas i hovedsak av Høyesterett. De ovennevnte hensynene viser seg også i kartleggingen av begrunnelser i denne rapporten.¹⁰⁵

I HR-2020-661-S i avsnitt 155 uttaler Høyesterett at det bør utvises forsiktighet med å trekke konklusjoner om foreldrenes omsorgsevne og samværskompetanse ut fra et begrenset eller utilfredsstillende samvær alene, og det vises til praksis fra EMD. Høyesterett understreker også at myndighetene etter omstendighetene bør «være forsiktige med å bygge på opplysninger kun fra fosterforeldrene». Fosterforeldrenes beskrivelse av barnets reaksjoner på samvær bør understøttes av opplysninger fra andre kilder, som for eksempel barnehage, skole, helsepersonell, tilsynsperson eller liknende. I tilfeller hvor opplysninger om barnets reaksjon på samvær primært skrives seg fra opplysninger fra fosterforeldrene, bør det også vurderes om det er behov for å oppnevne sakkyndig.¹⁰⁶ Det er ikke helt uproblematisk at det som utgangspunkt ikke skal bygges på opplysninger som alene kommer fra fosterforeldrene. Det er de som kjenner barnet best, lever med barnet og opplever barnets følelsesmessige belastninger og reaksjoner i forbindelse med samvær. Å tolke barnets signaler og vurdere bakgrunnen for dem, kan sakkyndige bidra med. Det er likevel viktig at fosterforeldrenes uttalelser så langt som mulig understøttes av flere kilder. NIM viser til flere EMD-dommer mot Norge og

---

¹⁰⁵ En dypere redegjørelse for de ulike hensyn ligger utenfor rammene for denne rapporten. Det vises til Stang og Baugerud (2018) kapittel 3 og 4. Se også NIM (2020) og Riiber (2018).

¹⁰⁶ NIM (2020) s. 60

påpeker at det bør utvises større forsiktighet ved vurdering av negative reaksjoner enn tidligere.¹⁰⁷ Kompetente sakkyndige kan her spille en viktig rolle.

3.16 Barns rett til medvirkning

Grunnloven § 104 første ledd annet punktum er laget etter mønster av barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1. Den grunnlovsfester at barn har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og at deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og modenhet. Barnets rett til medvirkning er ett av de fire grunnprinsippene i FNs barnekonvensjon.¹⁰⁸

Barnets rett til medvirkning fremgår også av både barnevernloven §§ 6-3 og 1-6.

Barnevernloven § 1-6 ble vedtatt i 2018. Den inneholder ingen aldersgrense, retten gjelder alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter. Barnevernloven § 6-3 første ledd opererer derimot med en syvårsgrense, men sier i tillegg at retten til å informeres og gis anledning til å uttale seg gjelder yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter. Syvårsgrensen er ikke videreført i den nye barnevernloven.¹⁰⁹

Etter barnekonvensjonen artikkel 12 må retten til medvirkning ses i forhold til hvert enkelt barn og dets forutsetninger. Barnekomiteen understreker i sin generelle kommentar til artikkel 12 at alder ikke må være noen hindring for barnets rett til å uttale seg, og fraråder at det settes en nedre aldersgrense. Det påpekes at også små barn er i stand til å uttrykke forståelse, valg og preferanser, selv om barnet ikke kan uttrykke seg verbalt.¹¹⁰

I henhold til barnevernloven § 1-6 gjelder retten til medvirkning «i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven». Barnet har en rett til å bli hørt, også i spørsmål om samvær, for eksempel hvem barnet ønsker samvær med, hvordan samværet skal være utformet, og innholdet i og omfanget av samværene. Dette vil også inkludere spørsmålet om samvær skal skje under tilsyn.

Retten til å bli hørt innebærer imidlertid ikke at barnet selv skal bestemme. Barnets mening vil være et av flere hensyn som inngår i helhetsvurderingen av samværsfastsettelsen. Det skal

---

¹⁰⁷ NIM (2020) s. 59

¹⁰⁸ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 43–45 og Generell kommentar nr. 12 avsnitt 70–74

¹⁰⁹ Prop. 133 (2020–2021) § 1-4. Se også Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 28.

¹¹⁰ Se Sandberg i «Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge» (2019) s. 109. Se også Stang og Baugerud (2018) s. 75 flg.

imidlertid legges vekt på barnets synspunkter i samsvar med dets alder og modenhet. Dette vil gjerne som utgangspunkt innebære at barnets mening tillegges stadig større vekt når det gjelder spørsmål om både omsorgsovertakelse, eventuell tilbakeføring og samvær etter hvert som barnet blir eldre og mer modent.

I HR-2020-662-S avsnitt 56–58 setter Høyesterett særlig fokus på barnets egen mening som et viktig hensyn i forbindelse med samvær etter omsorgsovertakelse. Høyesterett uttaler følgende:

«Som nevnt vil barnets egen mening være helt sentral. Rapporten 'Det handler om oss – 100 barn 7–18 om samvær i barnevernet' er utgitt av Forandringsfabrikken i 2021 og inneholder uttalelser fra 100 barn som har vært under barnevernets omsorg. Barna understreker hvor viktig det er at de gis riktig informasjon, får uttale seg fritt og blir lyttet til, og at deres rett til privatliv respekteres.»

Det er grunn til å fremheve at Høyesterett uttrykkelig trekker frem barnets mening som «helt sentral». Videre siterer Høyesterett fra Forandringsfabrikkens rapport hvor barna har fortalt om sine erfaringer:

«Samtidig forteller barna at det noen ganger kan være vanskelig å si sin mening. Rapporten gjengir på side 27 erfaringene fra noen av de barna som fortalte om dette: 'Mange av oss har ikke fått sagt ærlig til noen i barnevernet hva som er viktig for oss om samvær. For mange av oss har det ikke kjentes trygt å fortelle, og vi har kjent oss utrygge på hvem som fikk vite det vi fortalte. Noen av oss har ikke villet at de biologiske foreldrene våre skulle få vite hva vi har fortalt, fordi vi har vært redde for at de skulle bli lei seg og skuffet, eller at vi skulle få kjeft eller bli straffet.'»

I denne utredningens punkt 4.15 og 5.14 er det undersøkt om barna som inngår i avgjørelsene, er blitt hørt, og hvilken vekt deres synspunkter er tillagt.

3.17 Tilsyn under samvær

Det er sikker rett at det kan stilles vilkår om at samvær skal skje under tilsyn. Dette kan utledes av en fra-det-mer-til-det-mindre-fortolkning av barnevernloven § 4-19 annet ledd. Bestemmelsen gir fylkesnemnda myndighet til å «ta standpunkt til omfanget av

samværsretten, men kan også bestemme at det av hensyn til barnet ikke skal være samvær». Det kan fra dette utledes at det også kan stilles vilkår for samværet, og tilsyn kan være et vilkår.¹¹¹ I ny barnevernlov er adgangen til å fastsette tilsyn lovfestet fordi tilsyn innebærer en begrensning i samværsretten.¹¹²

Tilsyn under samvær vil ofte oppleves som et inngrep i retten til familielivet. Høyesterett uttaler i HR-2020-474-A avsnitt 54 at «[s]amvær kan imidlertid være krevende også for foreldrene, spesielt der dette skjer under tilsyn». Når tilsyn likevel anses som nødvendig, vil alternativet kunne være mer inngripende tiltak, nemlig at samvær begrenses eller nektes.

I barneloven skilles det mellom beskyttet tilsyn og støttende tilsyn, se barneloven § 43 a. I praksis om samvær etter omsorgsovertakelse er det en tendens til at det skilles mellom tilsyn ut fra om det begrunnes i barnets trygghetsbehov eller rene kontrollhensyn.¹¹³

Det kan hevdes at tilsyn som har en kontrollerende funksjon, er mer inngripende enn trygghetstilsyn, nettopp fordi hensikten er å kontrollere foreldrenes atferd. Det synes imidlertid ikke å være signaler i rettskildene for øvrig om at det skal oppstilles et slikt skille i barnevernssaker. Mildeste inngreps prinsipp tilsier imidlertid at det ikke er noe i veien for at det utdypes at tilsyn fastsettes ut fra hensynet til barnets behov for trygghet.

I praksis, også i høyesterettspraksis, er det en tendens til at det gis mindre grundige begrunnelser for tilsyn i saker hvor tilsyn aksepteres, men uten at det opereres med noen rettslige krav til aksepten eller samtykket. I HR-2020-474-A uttales kun følgende om den konkrete vurderingen av tilsyn: «Foreldrene har ikke motsatt seg tilsyn, og jeg er enig med lagmannsretten i at det bør være anledning til tilsyn under samværene.» Tilsyn er imidlertid fortsatt et inngrep i familielivet, og det at foreldrene ikke motsetter seg tilsynet, er ikke synonymt med et rettslig bindende samtykke.

De fleste foreldre vet sannsynligvis at nektelse av tilsyn ikke nødvendigvis fører til at de får samvær *uten* tilsyn. Dette kan tilsi at det ikke bør stille mindre strenge krav til begrunnelsen for tilsyn når det foreligger aksept fra foreldrene. Både når det foreligger aksept for tilsyn og

---

¹¹¹ Se også Riiber (2018).

¹¹² Se Prop. 133 (2020–2021) s. 259–260. Se ny barnevernlov § 7-2 første ledd siste punktum.

¹¹³ Se særlig punkt 4.16.

ellers, er det en tendens til at tilsyn begrunnes relativt sparsomt, både i rettspraksis og i fylkesnemndene.¹¹⁴

Både Høyesterett og EMD legger til grunn at tilsyn under samvær krever at det foreligger «special grounds».¹¹⁵ Det er imidlertid få føringer om hva kravet til «special grounds» innebærer. I HR-2020-662-S uttales følgende om den konkrete vurderingen:

«Erfaringene fra tidligere samvær – særlig barnets reaksjoner i etterkant – tilsier imidlertid at det foreligger slike spesielle grunner her. Også den sakkyndige har gitt uttrykk for at foreldrene 'anses ikke å inneha tilstrekkelig samværskompetanse til at de i dag kan overlates barnet alene under samvær'. Forhåpentligvis kan et slikt tilsyn også bidra til å tilrettelegge for utvidet samvær for foreldrene på litt sikt, muligens da også uten tilsyn.»

I HR-2021-475-A avsnitt 83 begrunnes tilsyn som følger:

«I lys av utfordringene rundt samværene i dag, og for å trygge barna, finner jeg det klart at det bør være tilsyn under samværene. Barnevernstjenesten gis rett til å føre tilsyn, men står fritt til å vurdere alternative løsninger der en kvalifisert veileder kan være tilstede og gis i oppgave å gripe inn dersom det oppstår uheldige situasjoner som er belastende for barna.»

I disse sakene vises det til foreldrenes mangelfulle samværskompetanse, barnas reaksjoner på samvær, barnas behov for trygghet og muligheten for at noen kan gripe inn dersom det oppstår uheldige situasjoner.

For å tilfredsstille kravet til «special grounds» må begrunnelsen være tilstrekkelig konkret og vise til sentrale hensyn som nødvendiggjør tilsyn.

3.18 Forholdet til barneloven

I undersøkelsen er det som utgangspunkt ikke skilt mellom foreldrene med tanke på hvem av dem som er i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg etter barneloven. Dette vil bli kommentert noen steder underveis. I saker hvor foreldrene ikke bor sammen, vurderes

---

¹¹⁴ Se punkt 4.16 og 5.14.

¹¹⁵ Se HR-2020-662-S avsnitt 148 med videre henvisning til K.O og V.M mot Norge avsnitt 69.

gjenforeningsmålsettingen for den av foreldrene som er i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg etter barneloven. I sakene hvor barnet har delt bosted, vurderes gjenforeningsmålsettingen med tanke på begge foreldre. Skillet gir seg også utslag i samværsfastsettelsen ettersom det ofte vedtas mer samvær med den av foreldrene som har mulighet til å få barnet tilbakeført til seg.¹¹⁶

I rapportens kapittel 4 og 5 undersøkes gjenforeningsmålsettingen og plasseringens antatte varighet. Det er i størst grad forholdet til forelderen som barnet bor fast hos etter barneloven, som omtales. I noen saker nevnes også samvær med den andre forelderen, blant annet hvor vedkommende synes særlig uegnet og nemnda derfor vurderer samværsnekt.

Når det gjelder de øvrige punktene som kartlegges, skilles det ikke i nevneverdig grad mellom foreldrene med tanke på hvem av dem som er i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg.

---

¹¹⁶ Se også Riiber (2018) punkt 2.5 om forholdet til barneloven.

Kapittel 4. Fylkesnemndspraksis

4.1 Innledning

I denne rapporten undersøkes det om praksis er i samsvar med gjeldende rett etter dommene mot Norge fra EMD og Høyesteretts storkammersaker av 27. mars 2020, samt hvordan fylkesnemnder og domstoler begrunner avgjørelser om samvær etter omsorgsovertakelse, og hvilke momenter som vektlegges i begrunnelsene. I dette kapitlet undersøkes praksis fra fylkesnemndene for perioden 27. mars–31. desember 2020.

37 fylkesnemndsvedtak er gjennomgått for å kartlegge praksis om samvær etter omsorgsovertakelse. 25 vedtak gjelder førstegangs omsorgsovertakelse¹¹⁷, jf. § 4-12, ni vedtak gjelder krav om tilbakeføring, jf. § 4-21, og tre saker gjelder kun samværsfastsettelse. De 25 sakene som gjelder førstegangs omsorgsovertakelse, skilles i rapporten fra hverandre ut fra om barnet har vært frivillig plassert, jf. § 4-4 sjette ledd, om barnet har vært akutt plassert, jf. § 4-6, eller om barnet har bodd hjemme frem til fylkesnemndssaken. I saker hvor foreldrene har fremmet krav om tilbakeføring, skilles det mellom § 4-21 første ledd første og annet punktum. Første punktum i bestemmelsen stiller krav om at det er «overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg», mens annet punktum angir at vedtaket om omsorgsovertakelse ikke skal oppheves «dersom barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet». I vedtak hvor det fremgår at barnet har vært frivillig plassert, jf. § 4-4 sjette ledd, skilles sakene ut fra hvor lenge plasseringen har vart.

Disse skillene fremgår av tabellene under de ulike punktene. Tabellene i rapporten er av hensyn til lesbarheten utformet med så samsvarende variabler som mulig.

4.2 Oversikt over vedtakene

I tabellen på vises saker om førstegangs omsorgsovertakelse ut fra forutgående plassering og hvor lenge barnet har bodd utenfor foreldrehjemmet:

---

¹¹⁷ Med begrepet førstegangs omsorgsovertakelse siktes det til vedtaket om omsorgsovertakelse som fattes med hjemmel i barnevernloven § 4-12. Senere «klager» på vedtaket vil behandles med hjemmel i reglene om tilbakeføring i § 4-21.

Frivillig plassering > 2 år § 4-4 (6) jf. § 4-12	Frivillig plassering 6 mnd.–2 år § 4-4(6) jf. § 4-12	Frivillig plassering < 6 mnd. § 4-4 (6), jf. § 4-12	Akuttvedtak (< 6 mnd.) § 4-6, jf. § 4-12	Ingen plassering § 4-12	SUM
5 ¹¹⁸	3 ¹¹⁹	3 ¹²⁰	9 ¹²¹	5 ¹²²	25

I fem saker har barnet ikke vært plassert utenfor hjemmet i forkant av fylkesnemndsbehandlingen. I elleve saker har barnet vært plassert frivillig, jf. bvl § 4-4 sjette ledd, og barna i åtte av disse har vært plassert frivillig i mer enn seks måneder, fem av dem i mer enn to år. I tre saker har den frivillige plasseringen vart i mindre enn seks måneder. To av disse vedtakene gjelder spebarn, mens den siste gjelder en ti år gammel jente.

I ni saker har barnet vært plassert utenfor hjemmet etter et akuttvedtak, jf. bvl § 4-6, i påvente av fylkesnemndssaken. I alle disse sakene har barna vært plassert i mindre enn 6 måneder.¹²³

Kun i fem av sakene har barnet bodd hjemme helt frem til fylkesnemndssaken.

I den neste tabellen vises saker som omhandler kun samvær, og saker med krav om tilbakeføring, herunder hvilket alternativ i § 4-21 som er anvendt:

Kun samvær > 6 år § 4-19	Fosterhjem > 2 år § 4-21 (1) (1)	Fosterhjem > 2 år § 4-21 (1) (2)	SUM
3 ¹²⁴	4 ¹²⁵	5 ¹²⁶	12

I sakene som gjelder krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21, og kun samværsfastsettelse, jf. § 4-19, har alle barna vært under offentlig omsorg i mer enn to år. De tre sakene som kun gjelder samværsfastsettelse, gjelder bare barn som har vært plassert i mer enn seks år. Fire saker gjelder krav om tilbakeføring hvor foreldrene ikke får medhold fordi det ikke er «overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg», jf. § 4-21 første ledd første punktum. I de fem andre sakene gis ikke foreldrene medhold i tilbakeføringskravet fordi «barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet

¹¹⁸ FNV-2020-24-FTE, FNV-2020-31-FBV, FNV-2020-92-FTE, FNV-2020-77-FOS, FNV-2020-75-FTR

¹¹⁹ FNV-2020-88-FTF, FNV-2020-62-FAG, FNV-2020-122-FAG

¹²⁰ FNV-2020-156-FTE, FNV-2020-50-FTR, FNV-2020-51-FNO

¹²¹ FNV-2020-143-FOS, FNV-2020-102-FBV, FNV-2020-68-FAG, FNV-2020-74-FTE, FNV-2020-94-FHS, FNV-2020-91-FTE, FNV-2020-101-FAG, FNV-2020-130-FTF, FNV-2020-245-FOS

¹²² FNV-2020-47-FOA, FNV-2020-61-FTE, FNV-2020-97-FRO, FNV-2020-150-FNO, FNV-2020-36-FHS

¹²³ Det påpekes for ordens skyld at noen av sakene er blitt berammet etter utgangspunktet på fire uker etter mottatt begjæring, jf. bvl § 4-17.

¹²⁴ FNV-2020-48-FRO, FNV-2020-40-FMR, FNV-2020-82-FHS

¹²⁵ FNV-2020-151-FNO, FNV-2020-100-FHS, FNV-2020-114-FRO, FNV-2020-115-FTE

¹²⁶ FNV-2020-25-FTR, FNV-2020-23-FTE, FNV-2020-27-FTE, FNV-2020-147-FRO, FNV-2020-46-FAG

vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet», jf. § 4-21 første ledd annet punktum.

4.3 Barnas kjønn, alder og antall søsken

De 37 vedtakene omhandler til sammen 50 barn, hvorav 24 gutter og 26 jenter. 28 saker omhandler kun ett barn, mens 9 saker omhandler søsken som behandles i samme sak. Av de 28 sakene som gjelder enkeltbarn, fremgår det av den faktiske beskrivelsen at 3 av dem har andre søsken som ikke er omfattet av vedtaket.

To vedtak omhandler søskenflokker på fire barn, og syv saker omhandler to søsken. I to av disse syv vedtakene er barna del av en større søskenflokk.

4.4 Redegjørelse for gjeldende rett i vedtakene

Samtlige vedtak innledes med en redegjørelse for rettslige utgangspunkter. Det henvises der i større eller mindre grad til rettssetninger fra EMD og til Høyesteretts storkammeravgjørelser, før nemnda går over på den konkrete vurderingen.

Et innledende avsnitt i fylkesnemndas vedtak vil for eksempel se slik ut:

«Barn og foreldre har som hovedregel rett til samvær, jf. barnevernloven § 4-19 første ledd og barnekonvensjonen artikkel 9. Når det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse, skal fylkesnemnda ta stilling til omfanget av samværet, men kan også bestemme at det ikke skal være samvær, jf. barnevernloven § 4-19 andre ledd. Samvær må fastsettes konkret i hver sak. Ved vurderingen skal barnets beste være det overordnede hensyn. Som utgangspunkt er det barnets beste å bo sammen med sine foreldre. Målsettingen med samværene må derfor være å tilrettelegge for gjenforening. Samvær har dessuten en egenverdi uavhengig av utsiktene til gjenforening, men det må ikke utsette barnet for urimelig belastning – ‘undue hardship’, jf. HR-2020-662-S avsnitt 137. Bare der det foreligger spesielle og sterke grunner, kan formålet om gjenforening oppgis og samværet på det grunnlag begrenses sterkt eller falle helt bort, jf. HR-2020-662-S avsnitt 138.»¹²⁷

---

¹²⁷ FNV-2020-47-FOA

Flere vedtak går imidlertid lenger og inneholder svært lange og grundige redegjørelser for gjeldende rett. Noen eksempler blant flere er **FNV-2020-74-FTE**, **FNV-2020-23-FTE**, **FNV-2020-102-FBV**, **FNV-2020-46-FAG** og **FNV-2020-150 FNO**. I disse og flere andre vedtak behandler nemnda dommer fra EMD og Høyesterett inngående.

Kun én sak, **FNV-2020-130-FTF**, peker seg ut som mindre grundig i redegjørelsen for gjeldende rett, men også denne viser til en av storkammerssakene fra Høyesterett.

De øvrige sakene er grundigere i redegjørelsen for dagens rettsstilstand, og mye av det samme går selvsagt igjen i de fleste. **Gjennomgangen av sakene etterlater liten tvil om at fylkesnemndene har tatt innover seg den siste tidens føringer fra EMD og Høyesterett.**

4.5 Begrunnelseenes kvalitet

Det overordnede målet med denne undersøkelsen er å undersøke fylkesnemndas begrunnelser for samværsfastsettelse. Det redegjøres for hvilke hensyn og forhold ved barn og foreldre som inngår i begrunnelsene under de respektive overskriftene i dette kapitlet. Under dette punktet gis det kun en helt overordnet vurdering av begrunnelseenes kvalitet.

I vedtak som omhandler omsorgsovertakelse eller krav om tilbakeføring, i tillegg til at det fastsettes samvær, behandles alltid samvær til slutt. I vurderingen av omsorgsovertakelse eller tilbakeføring vurderes foreldrenes omsorgsevne opp imot barnets behov. I saker med krav om tilbakeføring hvor foreldrene ikke får medhold på grunn av tilknytningsalternativet, jf. § 4-21 første ledd annet punktum, vurderes også barnets tilknytning til fosterhjemmet og oppvekstmiljøet. Disse vurderingene får betydning for begrunnelsen for samværsfastsettelse, for eksempel ved at det tidligere i vedtaket er drøftet om barnet har spesielle behov, hvordan barnet har det i fosterhjemmet, om barnet er nært knyttet til foreldrene, hvilke forhold ved foreldrene som har foranlediget omsorgsovertakelsen, osv. Særlig i saker hvor det er mangler ved foreldrenes emosjonelle omsorgsevne, gjenspeiles dette i vurderingen av deres evne til å skape gode samvær med barnet. Også forhold ved barnet som er vektlagt under behandlingen av omsorgsovertakelse eller tilbakeføring, får betydning for vurderingen av samvær. At barnet for eksempel er særlig sårbart, vil typisk også vise seg i beskrivelsene av barnets reaksjoner på samvær og vurderingen av hvilket samvær som er til barnets beste. Vedtakene må derfor leses i sammenheng for å få et riktig bilde av begrunnelsene.

De fleste begrunnelsene er svært grundige og konkrete og avveier relevante hensyn mot hverandre. Hovedinntrykket er også at beslutningsgrunnlagene er oppdaterte og fyldige, selv

om underlagsdokumentasjonen ikke har inngått i undersøkelsen utover det som fremgår av selve vedtakene.

I to saker er begrunnelsene knappe. **FNV-2020-77-FOS** bærer noe preg av at partene i saken er enige om både omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse, men barnet er hørt, og det fastsettes omfattende samvær, blant annet i henhold til jentas uttrykte ønske.

FNV-2020-31-FBV gir en knapp begrunnelse for samværsfastsettelsen, men vedtaket for øvrig gir en grundig redegjørelse som bygger opp under vurderingen av samvær. Selve samværsfastsettelsen vitner også om en konkret vurdering ettersom samvær fastsettes til fire timer én dag per uke.

For øvrig går fylkesnemndene grundig til verks når samvær skal fastsettes.

I SOS barnebyers rapport, som er omtalt under punkt 1.6, er barnevernledere spurt om de har forbedret hvordan de begrunner saker i fylkesnemnda etter EMD-dommene.¹²⁸ Vurderingstemaet samsvarer ikke helt med nærværende rapport, ettersom denne vurderer fylkesnemndas begrunnelser for samværsfastsettelser og ikke spesifikt om barnevernet har bedret sine begrunnelser når sak fremmes for fylkesnemnda. Det kan likevel være grunn til å tro at det kan være en sammenheng, og det er verdt å merke seg at konklusjonen er den samme: Begrunnelsene for samværsfastsettelse er bedre enn tidligere.¹²⁹

Det fremstår som et gjennomgående trekk i samtlige av de 37 sakene at samværsfastsettelsen er basert på grundige og konkrete vurderinger og er fundert på et oppdatert faktagrunnlag. Flere av vedtakene som omhandler flere barn, vurderer hvert barn for seg, noen ganger også i forhold til hver av foreldrene. I sakene hvor barna og/eller foreldrene vurderes samlet, synes dette godt begrunnet. Det overordnede inntrykket er at praksis er i samsvar med kravene som stilles i gjeldende rett.

4.6 Vold og overgrep

4.6.1 Oversikt

Om og eventuelt i hvor stor grad barna har vært utsatt for vold og/eller overgrep under foreldrenes omsorg, kan være viktige momenter i vurderingen av samværsfastsettelse. Dette

---

¹²⁸ SOS barnebyer (2021) s. 29

¹²⁹ Det er redegjort for sammenlikningsgrunnlaget under punkt 1.5.

fremgår i beskrivelsene av de faktiske forhold i vedtakene. Hvorvidt foreldrene erkjenner og viser forståelse for skadevirkningene av vold og overgrep, står sentralt i noen få vedtak. Med barn som er utsatt for vold og/eller overgrep, siktes det til at barna enten har vært direkte utsatt for fysisk vold / overgrep selv, eller at de har opplevd fysisk vold / overgrep mot familiemedlemmer.

I tretten vedtak er det tegn på at barna enten har vært utsatt for vold selv, og/eller at de har vært vitner til vold. Kun i to saker er det dokumentasjon som kan tyde på seksuelle overgrep. Disse vedtakene omtales nedenfor i tilknytning til at beskrivelser kan tyde på at barna også har vært utsatt for vold selv eller har opplevd fysisk vold mot andre i familien.

I tabellen nedenfor skilles det mellom om barna har vært utsatt for vold og/eller overgrep, selv om det ofte er flytende overganger. To saker hvor det er tegn på at barna er blitt utsatt for overgrep, omfatter også vold, hvilket er grunnen til at sakene er ført opp under begge punktene. I tabellene skilles det ikke mellom om barnet selv har vært direkte fysisk utsatt for vold eller har opplevd vold mot andre i familien. Årsaken er at vedtakene i liten grad konkluderer når det gjelder hva barnet har vært utsatt for. Hvorvidt forholdene anses som sannsynliggjort fremgår ikke av tabellen – denne viser kun om det fremgår av beskrivelsene av de faktiske forhold at det er en mulighet for at barnet har vært utsatt for eller har vært vitne til vold og/eller overgrep. Bevisvurderinger omtales nærmere nedenfor.

I ni vedtak kan det ut fra beskrivelsene se ut til at barna har vært utsatt for vold selv eller har opplevd vold mot andre, men uten at dette nevnes i vurderingen av samværsfastsettelse. Det nevnes i noen vedtak heller ikke i vurderingen av omsorgsovertakelse eller krav om tilbakeføring. I de resterende sakene vektlegges volden både i vurderingen av omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse.

Om barnet har vært utsatt for vold/overgrep	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassering > 2 år	Frivillig plassering 6 mnd.–2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Totalt av 13 saker
Vold	1	2	1	2	1		4	2	13
Overgrep							2		2

Det er ingen vesentlige forskjeller når det gjelder hvor lenge barna har vært plassert utenfor hjemmet, eller hvilken hjemmel som ligger til grunn for vedtaket. Det er imidlertid noe

overvekt av vold i sakene hvor barna først har vært akutt plassert. Også sakene som nevner mulige overgrep, faller innunder denne kategorien.

I det følgende gis det en nærmere redegjørelse for om og eventuelt hvordan beskrivelser av vold og/eller overgrep tillegges vekt i vurderingen av samværsfastsettelse.

4.6.2 Vold inngår ikke i vurderingene

I ni saker er det usikkert om volden faktisk har skjedd. Nemnda synes da å være tilbakeholden med å ta dette med i vurderingen av om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt. Nemnda finner da, uavhengig av volden, at vilkårene i bvl § 4-12 første ledd bokstav a er oppfylt, og omgår slik spørsmålet om hvorvidt volden faktisk har skjedd. Det kan også få følger for vurderingen av samværsfastsettelse at vold / overgrep ikke legges til grunn. Nemnda kan for eksempel risikere å fastsette mer samvær enn hva som ville vært til barnets beste om utøvd vold / overgrep var sannsynliggjort. På den annen side vil det også være viktig at det ikke fastsettes for lite samvær i saker der vold / overgrep likevel ikke har skjedd.

I det følgende presenteres tre saker som er illustrerende. I to av vedtakene er det også dokumentasjon som kan tyde på at jentene er blitt utsatt for seksuelle overgrep, men uten at det problematiseres av nemnda, verken i forbindelse med omsorgsovertakelse eller samværsfastsettelse.

FNV 2020-74-FTE omhandler to barn på åtte og snart to år med forskjellige fedre.

Dokumentasjonen i saken vitner om at stefar kan ha vært voldelig mot den åtte år gamle jenta ved flere anledninger, og jentas uttalelser kan muligens tyde på seksuelt misbruk. Barnet har vist læreren sin at hun har blåmerker og kloremarker på armene. Til helsesykepleier forteller hun deretter at stefar tok henne hardt i armene da hun ikke ville pusse tenner, og at moren lo og ba stefar om å slippe så datteren ikke skulle få blåmerker. Jenta fortalte at mor og stefar sa de ville helle zalo i munnen hennes. Til barnevernet sa jenta dagen etter at barneverntjenesten flytter barn fra foreldrene. Hun gjentar uttalelsene om vold og sier at hun fikk vondt når hun ble dunket i hodet med zaloflasken. Hun forteller at stefar bor der flere dager i uken, at det er ekkelt og ubehagelig, men at hun ikke vil si hva som er ekkelt, men at det handler om å lage barn. Et annet sted fremgår det at «[h]un har fortalt at pappa gjør noe med henne som er ekkelt, at han er slem, men at hun ikke får lov av mamma å fortelle om det».

Fylkesnemnda angir at det er barneverntjenesten som har bevisbyrden for at vilkårene for omsorgsovertakelse foreligger, og at det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt. Nemnda uttaler at det er vanskelig å vurdere om jentas fremstilling gir en dekkende beskrivelse av det som har skjedd, og at «en nærmere bevisvurdering fra fylkesnemndas side er heller ikke påkrevd». Nemnda fatter vedtaket om omsorgsovertakelse med hjemmel i § 4-12 første ledd bokstav a, og det er mye annet enn vold og overgrep som tilsier at vilkårene er oppfylt. Nemnda omgår slik spørsmålet om hvorvidt vold/overgrep har skjedd. I den videre vurderingen vektlegges derfor verken mulig vold eller overgrep. Samvær skal uansett for jentas del kun fastsettes med mor. Stefar, som eventuelt har utøvd volden og overgrepene, har ikke rett til samvær etter bvl § 4-19.

Det kan stilles spørsmål ved om nemnda i større grad kunne gått inn i bevisvurderinger av om vold og overgrep har skjedd. Gjenforeningsmålsettingen opprettholdes, hvilket innebærer at en eventuell senere tilbakeføring vil skje til et hjem hvor det kan ha vært utøvd vold og overgrep. Beskrivelser av foreldrene, herunder at det har vært satt inn betydelige hjelpetiltak uten at dette har bedret foreldrenes omsorgsevne, tilsier imidlertid at det fremstår som noe usannsynlig at en tilbakeføring vil bli aktuelt. Det kan da hevdes at spørsmålet om hvorvidt vold og overgrep har skjedd, er av underordnet betydning. Konklusjonen blir uansett at barna tas ut av hjemmet og kun skal ha samvær med foreldrene.

FNV-2020-94-FHS utmerker seg når det gjelder omfang av psykisk og fysisk vold. Vedtaket gjelder to søstre på 17 og 12 år. Nemnda finner det «klart at barna har hatt en nærmest uholdbar omsorgssituasjon, med jevnlig fysiske og psykiske krenkelser». Barna har vært utsatt for «streng sosial kontroll, vold og skadelige oppdragelsesmetoder». Nemnda har merket seg uttalelser fra jentene om psykisk og fysisk vold og legger uttalelsene til grunn. Nemnda uttrykker at «det er all grunn til å tro på det jentene senere har fortalt». Foreldrene og en eldre bror avviser jentenes historier. I referat fra den ene jentas samtale med barneverntjenesten fremgår det at hun stilles spørsmål ved om broren gjør mer enn det brødre skal gjøre mot henne, og om hun blir utsatt for seksualisert vold og overgrep. Jenta blir da helt stille, begynner å gråte og svarer at «dersom ho fortel alt, så vil broren kome i fengsel». Hun sier at hun er redd for at lillesøsteren skal bli utsatt for det samme som henne, men hun utdyper ikke hva dette handler om. Jenta har også fortalt beredskapsmor at broren har misbrukt henne seksuelt, men fylkesnemnda omtaler ikke dette nærmere i vedtaket. Vedtaket om omsorgsovertakelse hjemles i bvl § 4-12 første ledd bokstav a. Vold ligger til grunn for

vedtaket, men nevnes ikke i begrunnelsen for samværsfastsettelsen. Det fastsettes lite samvær for begge jentene, henholdsvis fire ganger per år med far og seks ganger per år med mor, og samvær skal skje under tilsyn og med tolk i henhold til jentenes ønsker.

Bvl § 4-12 første ledd bokstav c, som gjelder mishandling eller andre alvorlige overgrep i hjemmet, nevnes ikke av nemnda, og eventuelle overgrep problematiseres ikke. Det fastsettes imidlertid lite samvær, hvilket kan tilsi at barnas behov for skjerming mot foreldrene, og de traumene som vold og overgrep gjerne fører til, ligger til grunn for samværsfastsettelsen uten at det sies uttrykkelig.

Heller ikke i **FNV-2020-82-FHS** inngår vold i vurderingen av samværsfastsettelse. Vedtaket gjelder kun krav om ny samværsfastsettelse for to søstre på seks og et halvt og åtte år som har bodd i hvert sitt fosterhjem de siste seks årene. Faren til jentene ble tidligere dømt for vold i tingretten, men ble deretter frikjent i lagmannsretten. Det er kun snakk om svært begrenset samvær under tilsyn med foreldrene, og gjenforeningsmålsettingen er forlatt. Volden er dermed ikke lenger et naturlig tema knyttet til samværsomfanget, hvilket kan forklare at det ikke nevnes i vurderingene. Selv om strafferettens beviskrav ikke gjelder for samværsfastsettelse, kan frikjennelsen av faren i lagmannsretten tilsi at nemnda ikke ønsker å si noe om volden jentene har vært vitner til, og heller lar dette inngå som et usynlig bakteppe for vurderingene av samvær og behovet for tilsyn.

I et par andre saker omtales vold som har skjedd tidligere i barnets liv, men voldsutøveren har vært samboer med barnets forelder og er ikke lenger del av verken barnets eller forelderens liv. Det er derfor ikke behov for å inkludere volden som et moment i vurderingen av omsorgsovertakelse eller samvær.

4.6.3 Vold inngår i vurderingene

I fire saker vektlegges volden både i vurderingen av omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse. Tre saker omtales nærmere for å illustrere dette.

FNV-2020-102-FBV omhandler en åtte år gammel gutt som er blitt akutt plassert på grunn av blant annet vold i hjemmet. Gutten har også betydelige atferdsproblemer, som viser seg ved at han «angriper voksne og barn og kan slå, lugge, klore, sparke og true med å ta livet av andre. Han har rasert et klasserom. Han har i beredskapshjemmet snakket om å brette vingene og rive nebbet av en undulat, som han samtidig likte å kose med». Det fremgår av dokumenta-

sjon i saken at både barna og mor har vært utsatt for vold fra faren, og at mor ikke har beskyttet barna mot farens voldsbruk. Nemnda legger til grunn at gutten har sett far utøve vold én gang, men at vold utover dette er bestridt. Det fremgår av bakgrunnsdokumentasjonen at også gutten selv har blitt utsatt for vold. Det er uomtvistet at gutten er så redd at han trenger forsikringer om at faren ikke vet hvor han er. Nemnda legger til grunn at slike forsikringer bygger opp under guttens redsel, og at man i stedet bør la ham ha samvær med faren og «få unnskyldning og forklaring for hvorfor far har gjort det han gjorde». Nemnda mener at gutten da vil «slippe å gå rundt å være redd for at far skal drepe ham», og at samværsnekt, som ville vært i samsvar med guttens ønske, vil bekrefte overfor barnet at faren er farlig. Barnets egen mening får derfor ikke avgjørende vekt.

Nemnda trekker inn en dom fra EMD, Gnahoré-saken¹³⁰, som gjelder samværsnekt, men kommer til at faren ikke er «particularly unfit», og at vilkårene for samværsnekt derfor ikke er oppfylt. Nemnda konkluderer med at gutten skal ha samvær med faren sin én time tre ganger i året under tilsyn. Det kan stilles spørsmål ved om det at volden ikke anses bevist, utover at gutten har vært vitne til vold én gang, er et viktig argument nettopp for at nemnda ikke mener at faren er «particularly unfit». Dette problematiseres ikke i tilstrekkelig grad. Likevel uttales det om volden at «[n]emnda mener dette spørsmålet er godt nok opplyst, men samtidig at det ikke er nødvendig å gå inn i dette». Det kan også stilles spørsmål ved om guttens atferdsvansker kan ha sammenheng med tidligere voldsopplevelser, men dette nevnes ikke av nemnda. Selv om det legges vekt på at moren ikke maktet å skjerme barnet fra farens voldsbruk, opprettholdes gjenforeningsmålsettingen for mor, og det fastsettes samvær med henne tre timer hver tredje uke. Ettersom det er faren som har utøvet volden, og det fastsettes svært lite samvær med ham, kan det hevdes at gutten ved dette skjermes godt nok. Det kan likevel være grunn til å stille spørsmål ved om samværsnekt ville blitt resultatet dersom nemnda i større grad hadde gått inn i bevisvurderinger av hva barnet er blitt utsatt for.

I **FNV-2020-91-FTE** var barna akutt plassert på grunnlag av mistanke om vold i hjemmet. Fylkesnemnda fant det bevist at de var blitt utsatt for omfattende vold. Vedtaket gir en grundig redegjørelse for vilkårene for omsorgsovertakelse i bvl § 4-12 og for forholdet mellom bestemmelsens bokstav a og bokstav c. Forbudet mot fysisk avstraffelse av barn i barneloven § 30 tredje ledd gjennomgås. Den konkrete saken drøftes inngående opp mot bvl § 4-12 første ledd bokstav c. Om forholdene i hjemmet fremgår det at barna har fortalt om

---

¹³⁰ Gnahoré mot Frankrike (40031/98)

fysisk vold gjennom hele oppveksten: «Voldsutøvelsen knyttes til begge foreldrene, og utføres hovedsakelig ved at de slår ulike steder på kroppen, både med hender og noen ganger med gjenstander, slik som tresleiver, fluesmekkere og skojern. Gjenstandene som barna har beskrevet at de blir slått med, er funnet og beslaglagt av politiet i forbindelse med etterforskningen.»

Nemnda påpeker at barneverntjenesten har bevisbyrden for at vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt, og at det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt. Ettersom vedtaket fattes i medhold av bvl § 4-12 bokstav c om mishandling og andre alvorlige overgrep, er det volden som må bevises. Nemnda uttaler at familievold kjennetegnes ved at det kun foregår innenfor hjemmet, er skjult for omgivelsene, og at slike saker derfor reiser vanskelige bevisvurderinger. Nemnda uttaler følgende: «I mangel av vitneobservasjoner eller fysiske bevis, vil ofte spørsmålet om barnas troverdighet bli satt på spissen. Generelt er det viktig å være oppmerksom på at barns forutsetninger for å oppfatte, gjenfortelle og beskrive hendelser på en måte som er dekkende for det som faktisk har skjedd, kan være mangelfullt utviklet, selv om barnet ikke har til hensikt å snakke usant.» Det påpekes at barn som vitner i forbindelse med etterforskning og undersøkelser, er spesielt utsatt for å bli påvirket av uheldige avhørsmetoder og det som ellers skjer rundt dem.

I den konkrete saken legger fylkesnemnda til grunn at «det knytter seg en høy grad av troverdighet til det barna forteller». Det vektlegges at barnas historier samsvarer godt og ikke inneholder elementer som er motstridende eller trekker i ulike retninger. Barnas beskrivelser legges til grunn som bevist i forhold til kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt. Volden vektlegges også i vurderingen av samværsfastsettelse. Det legges opp til felles samvær, blant annet fordi foreldrene avviser barnas historier om vold. Nemnda påpeker at felles samvær kan bidra til at barna og foreldrene har flere ting å spille på når de er sammen, og til at kontakten kan bli mindre krevende. Samvær utmåles til tolv ganger per år à fire timer under tilsyn.

I denne saken går nemnda konkret til verks når det gjelder spørsmålet om hvorvidt volden faktisk har skjedd, og dette vurderes i forhold til kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt. At det ikke foreligger rettskraftig straffedom, anses derfor ikke som utslagsgivende. Det kan spørres om denne tilnærmingen bedre enn i noen andre saker ivaretar barnas behov for å bli hørt når de først har turt å fortelle om volden de er blitt utsatt for.

I **FNV-2020-75-FTR** fremkommer det opplysninger som tyder på at det har foregått relativt omfattende vold i hjemmet. Saken omhandler en sterkt utviklingshemmet gutt uten språk som er plassert i institusjon. I redegjørelsen for sakens bakgrunn fremgår det at barna har fortalt om vold gjennom oppveksten, og at barneverntjenestens anmeldelse av forholdene resulterte i henleggelse for morens del og påtaleunntatelse i saken til far. Foreldrene bestrider at barna har vært utsatt for vold. I forbindelse med at det ble fattet akuttvedtak, ble det også vedtatt flytteforbud, som ble opprettholdt av tingretten. I tingrettsavgjørelsen er det lagt vekt på barnas fortellinger om omfattende vold i hjemmet og det faktum at foreldrene benekter voldsutøvelsen. Ifølge utdrag i vedtaket fant ikke tingretten grunn til å betvile barnas forklaringer, og tingretten fant det sannsynliggjort at de var blitt utsatt for vold. Fylkesnemnda slutter seg til disse uttalelsene og legger til grunn at det aktuelle barnet er blitt utsatt for vold i hjemmet i form av slag, spark og bruk av gjenstand. Den omfattende volden barna er blitt utsatt for, vektlegges i vurderingene av omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse, men i mer begrenset grad når det gjelder samvær. Foreldrenes benektelse av vold tillegges vekt i vurderingen av deres sensibilitet overfor barnas behov. Den unnvikende håndteringen av vold som man kan se i noen andre saker, er ikke til stede her. Imidlertid har nemnda også en tidligere avsagt tingrettsavgjørelse å støtte seg til når den uttrykkelig legger til grunn at det har vært utøvd omfattende vold.

4.6.4 Oppsummering

I ni saker er det altså gjengitt dokumentasjon som tyder på at barna har vært utsatt for vold uten at dette problematiseres av fylkesnemnda i begrunnelsen for omsorgsovertakelsen, opprettholdelse av denne eller samværsfastsettelsen. I to av disse sakene er det også tegn på at det kan ha skjedd seksuelle overgrep.

Det videre saksforløpet, for eksempel at voldsutøveren er en tidligere kjæreste av moren som ikke lenger er en del av mor og barns liv, kan forklare hvorfor volden ikke inntas i fylkesnemndas nærmere begrunnelse for noen av vedtakene. Dette gjelder imidlertid kun i svært få saker. **I noen andre saker kan det være grunn til å undres over at ikke voldselementet kommer tydeligere frem i begrunnelsen for omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse.**

I samtlige saker vedtas det omsorgsovertakelse, hvilket kan tilsi at de aktuelle barna er blitt trodd i sakene der barnas historier er bakgrunnen for det som fremgår i dokumentasjonen om

at de er blitt utsatt for vold/overgrep. I saker hvor barnet synes å omsider ha turt å fortelle om vold, og i sakene om seksuelle overgrep, kan man likevel stille spørsmål ved om det er uheldig for barnas tillit til hjelpeapparatet at deres historier ikke synliggjøres i vedtakene. Dette forutsetter imidlertid at barna faktisk får kjennskap til vedtakene. Særlig eldre barn vil ha krav på informasjon i henhold til bvl § 6-3, og når barna blir eldre, vil de uansett ha krav på innsyn i barnevernsdokumentene, hvilket kan tilsi at fylkesnemndene bør hensynte barnas reaksjoner på utformingen av selve vedtaket.

Det kan synes som om fylkesnemndene i noen saker er tilbakeholdne med å legge til grunn at vold og overgrep har funnet sted. Strafferettens beviskrav gjelder ikke i disse sakene, men nemnda omgår heller spørsmålet ved å vektlegge den generelle omsorgssvikten. I vedtakene synes det som om volden gjerne ledsages av lav emosjonell omsorgsevne, og i noen saker også av fysisk omsorgssvikt. Fylkesnemnda begrunner da heller både omsorgsovertakelsen og inngripende samværsbegrensninger uten å måtte ta stilling til om vold/overgrep har skjedd.

Når fylkesnemnda ikke tar stilling til om det er sannsynlighetsovervekt for at vold/overgrep har skjedd, risikerer man at gjenforeningsmålet opprettholdes for barn som ikke bør tilbake til et voldelig hjem. Opprettholdelse av gjenforeningsmålet kan også føre til at det fastsettes mer samvær enn når gjenforeningsmålet er forlatt. Man risikerer da å fastsette samvær som ikke tar høyde for belastningene barn opplever ved å ha samvær med overgriper eller voldsutøver.

Det er grunn til å stille spørsmål ved om myndighetenes plikt til beskyttelse mot vold og overgrep overholdes i tilstrekkelig grad når fylkesnemndene ikke vurderer om vold/overgrep har skjedd.

I noen saker tas imidlertid barnas historier på det største alvor, og deres troverdighet trekkes frem og vektlegges uttrykkelig eller implisitt i begrunnelsene for vedtakene, både når det gjelder omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse.

4.7 Barn med minoritetsbakgrunn

4.7.1 Oversikt

Med begrepet minoritetsbakgrunn siktes det til barn som har særlige rettigheter på grunn av deres etniske, kulturelle, religiøse eller språklige bakgrunn. I halvparten av vedtakene hvor det fremgår at bakgrunnen tilsier at barna har slike særlige rettigheter,

vektlegges dette i vurderingen av samvær, men i varierende grad. I de øvrige sakene nevnes det ikke.

I 12 av de 37 vedtakene i utvalget fremgår det at en av eller begge foreldrene har opprinnelse fra et annet land enn Norge. Ettersom vedtakene er anonymiserte, er det i flere saker vanskelig å stadfeste bakgrunnen eksakt. I tre vedtak fremgår det kun at far eller mor kommer fra et annet land, men ikke hvilken kultur det er tale om. I tre saker fremgår det at familien er muslimer. Fire av familiene i utvalget har flyktningbakgrunn, og selv om det ikke sies uttrykkelig, er det omstendigheter i saksbeskrivelsen, for eksempel feiring av id, som tyder på at i hvert fall to av disse familiene er muslimer. Disse to sakene gjenfinnes i tabellens oversikt over barn som er muslimer. I tabellen fremgår det hvilken bakgrunn barna har i de ulike typene av saker:

Minoritets-bakgrunn	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassering > 2 år	Frivillig plassering 6 mnd.–2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Av totalt 12 saker
Muslimsk bakgrunn		1					2		3
Buddhister				1					1
Flyktning-bakgrunn			1	1			1	1	4
Mor adoptert								1	1
Fremgår ikke hvilken bakgrunn		1				1		1	3

4.7.2 Hensynet til barnas minoritetsbakgrunn vektlegges

Begge de to søskenflokkene på fire barn som inngår i utvalget, har muslimsk bakgrunn. I begge sakene vektlegges barnas minoritetsbakgrunn som et moment i vurderingen av samvær:

FNV-2020-115 FTE omhandler en søskenflokk på fire barn. Det eldste barnet er elleve år gammelt og har selv gitt klart uttrykk for at hun ønsker svært begrenset samvær med foreldrene. Nemnda legger betydelig vekt på hennes standpunkt og synes derfor ikke å vurdere hensynet til hennes minoritetsbakgrunn. For de to jentene i midten av søskenflokken vektlegges dette som et moment i vurderingen av at samværet utvides. Når det gjelder vurderingen av det minste barnet, en gutt på fem år, begrenses samværet blant annet på grunn av guttens behov for tilknytning til den nye omsorgsbasen. Fylkesnemnda bemerker at det begrensede samværet «ytterligere skjerper barneverntjenestens forpliktelse til å sikre gutten

kjennskap til sin etniske bakgrunn og opprinnelseskultur». Henvisningen til myndighetenes plikt til å sikre kjennskap til bakgrunn og opprinnelseskultur er en sjeldenhet i utvalget.

Også i den andre saken som omhandler en søskenflokk på fire barn, **FNV-2020-91-FTE**, vurderes hensynet til barnas minoritetsbakgrunn som et moment i samværsfastsettelsen. Barna har vært utsatt for omfattende vold i hjemmet, men foreldrene erkjenner ikke volden og dens betydning for barnas omsorgssituasjon. Nemnda vurderer hvordan samværene bør avholdes, og drøfter blant annet hvorvidt alle barna og foreldrene skal ha samvær sammen. I den forbindelse vektlegges også hensynet til barnas bakgrunn, og det uttales at felles samvær «ivaretar hensynet til søskenkontakt, og vil kunne bidra til at samværene kan legges opp på en måte som i noen grad vedlikeholder barnas tilknytning til familiens (...) opprinnelseskultur». Barnas språkbakgrunn kommenteres også i vedtaket ettersom foreldrene har gitt uttrykk for at det er viktig for dem at barna beholder sitt kjennskap til språket. Nemnda uttaler at det «blir opp til barneverntjenesten å vurdere nærmere hvordan det kan tilrettelegges for dette, og hvordan dette skal avveies mot behovet for tilsyn og veiledning under samværene».

Hensynet til å beholde kjennskap til språk er i liten grad vektlagt i de øvrige vedtakene. Ett unntak fremgår i **FNV-2020-36-FHS**, som nevnes nedenfor, hvor også barnets alder ved plasseringen utgjør et moment i vurderingen.

FNV-2020-24-FTE omhandler en femten år gammel gutt som er født og oppvokst i en flyktningleir og kom til Norge da han var ti år gammel. Verken moren eller mormoren er i stand til å ta seg av ham, men samvær settes til en gang i måneden. Gutten kan selv besøke moren oftere om han ønsker det. Det legges til grunn at gutten «er i en alder hvor han selv må styre sitt forhold til egen etnisk og kulturell bakgrunn. Omsorgspersoner og skole må støtte opp om hans behov». Ansvar overlates her i stor grad til gutten selv. Ellers nevnes det lite om minoritetshensynet i vedtaket.

FNV-2020-36-FHS skiller seg ut når det gjelder vurderinger av hensynet til barnas minoritetsbakgrunn. Vedtaket omhandler en femten år gammel jente og en tolv år gammel gutt. Barna har også fire søsken som ikke er omfattet av vedtaket. Barna har bodd i flyktningleir i fem år før de kom til Norge. De har levd under vanskelige forhold med vold og uro i hjemmet. Fylkesnemnda påpeker at barneverntjenesten har et stort ansvar etter enhver omsorgsovertakelse, og at dette blir ekstra viktig i en sak med kultur- og språkulikheter som her. Nemnda uttaler at «[g]jennom målrettet arbeid vil barnas identitet og kultur lettere kunne ivaretas, noe som er viktig og et ansvar som påhviler det offentlige. Språket, dialekten K, er

vanskelig å sikre at ivaretas. Det er viktigst at barna lærer seg godt norsk, men gjennom for eksempel morsmålsundervisning bør barna kunne lære seg arabisk».

Samvær fastsettes til tolv ganger per år, og i begrunnelsen vektlegges hensynet til språk, kulturbakgrunn og den sterke, felles historien og relasjonen som barna og foreldrene deler.

FNV-2020-75-FTR omhandler gutten som er psykisk utviklingshemmet og er plassert på institusjon. Barnet har i lang tid vært plassert frivillig før det fattes vedtak om omsorgsovertakelse. Foreldrene kommer fra et annet land, er buddhister og har annet morsmål, og de har flyktet på grunn av krig i hjemlandet. Også i denne saken påpekes myndighetenes særlige ansvar for å legge til rette for å opprettholde kultur, religion og språk. Nemnda vurderer at dette best kan ivaretas gjennom samvær med foreldrene. Det fastsettes samvær én gang hver fjortende dag for mor og én gang per måned for far.

I **FNV-2020-61-FTE** fremgår det at mor er adoptert, noe som helt kort nevnes i vurderingen av omsorgsovertakelse, og nemnda uttaler at forholdet til kulturell identitet kan ivaretas gjennom samvær.

Utover disse sakene nevnes ikke hensynet til barnas minoritetsbakgrunn i saker der det muligens kunne og burde vært vurdert, hvilket belyses nærmere under neste punkt.

4.7.3 Barnas minoritetsbakgrunn vurderes ikke

I seks av sakene i utvalget fremgår det at en eller begge foreldre har opprinnelse fra et annet land enn Norge, men uten at minoritetshensynet nevnes. I halvparten av disse sakene er det uklart hvilken nasjonalitet det er tale om. Sakene nevnes kort i det følgende:

FNV-2020-46-FAG omhandler en ti år gammel gutt som har vært i fosterhjem siden han var to år gammel. Det fremgår av vedtaket at familien har flyktningbakgrunn. Moren er syk, og det er tvilsomt om hun gjenkjenner gutten. Etter samvær med far har gutten sterke reaksjoner, hvilket vektlegges som argument for at gutten skal ha samvær med sin far kun én gang per år. Hensynet til barnets minoritetsbakgrunn nevnes ikke.

FNV-2020-94-FHS omhandler to søstre på sytten og tolv år fra en muslimsk familie med flyktningbakgrunn. Nemnda legger til grunn at begge jentene er blitt utsatt for omfattende vold fra foreldrene og broren. Begge jentene har fått diagnosen PTSD som følge av omsorgssvikten. Heller ikke her nevnes hensynet til barnas minoritetsbakgrunn.

FNV-2020-101-FAG omhandler en fem måneder gammel gutt som ble akutt plassert da han var to måneder gammel. Moren kom til Norge som kvoteflyktning etter å ha vokst opp i en flyktningleir. Faren har også flyktningbakgrunn, men har ikke oppholdstillatelse i Norge. Selv om gjenforeningsmålet ikke er oppgitt, fastsettes samvær til ni ganger per år.

Minoritetshensynet nevnes ikke i vurderingen av omsorgsovertakelse eller samvær.

I tre andre saker er barnets bakgrunn uklar, og en eventuell minoritetsbakgrunn omtales ikke.

4.7.4 Oppsummering

Det kan etter dette konkluderes med at hensynet til barnas minoritetsbakgrunn kun vurderes i overkant av halvparten av sakene hvor det kunne og kanskje burde fremstått som et aktuelt moment i vurderingen av samværsfastsettelse. Det kan i hvert fall slås fast at tre av de tolv sakene omhandler barn med en kulturell bakgrunn som tilsier at hensynet til barnets minoritetsbakgrunn burde vært vurdert.

Både FNs barnekonvensjon artikkel 19 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 gir barn som tilhører etniske, kulturelle, religiøse eller språklige minoriteter særskilte rettigheter. I HR-2020-475-A fremgår det at hensynet skal vektlegges «så lenge dette er i samsvar med barnets beste og ikke kommer i konflikt med barnets grunnleggende rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse». I enkelte saker er ikke hensynet nevnt.

4.8 Formål med samvær

4.8.1 Innledning og oversikt

Sentrale vurderingspunkter i undersøkelsen av praksis er hvordan formål med samvær beskrives, i hvilken grad og eventuelt hvordan varigheten på omsorgsovertakelsen vurderes, hvor mye samvær som fastsettes, og om dette utgjør mer, mindre eller det samme som tidligere praktisert samvær i den aktuelle saken.

De nevnte punktene vurderes oftest samlet i vedtakene. For eksempel er det et gjennomgående trekk at vurderingen av gjenforeningsmålsettingen og varigheten av omsorgsovertakelsen får stor betydning for hvor mye samvær som utmåles, og også har nær sammenheng med den øvrige begrunnelsen for samværsfastsettelsen.

Gjenforeningsmålsettingen fastholdes i 27 av sakene i utvalget. I fem vedtak er gjenforeningsmålsettingen forlatt, mens målet med samværet ikke nevnes i tre saker. I to vedtak er formålet kun angitt med at båndene skal styrkes og utvikles.

Av tabellen nedenfor kan man se at det er noe overvekt av vedtak som fastholder gjenforeningsmålet blant saker som omhandler førstegangs omsorgsovertakelser. 16 saker gjelder barn som har bodd utenfor foreldrehjemmet i mindre enn seks måneder.

Gjenforeningsmålsettingen er uttrykkelig forlatt i to saker som kun omhandler samværsfastsettelse. I det tredje vedtaket om kun samværsfastsettelse er det ikke uttrykkelig forlatt. Gjenforeningsmålet forlattes uttrykkelig i tre saker som gjelder krav om tilbakeføring. **Spørsmålet om det foreligger spesielle og sterke grunner til å fravike gjenforeningsmålsettingen, drøftes i alle sakene hvor gjenforeningsmålet fravikes.** Det er også grunn til å merke seg at gjenforeningsmålsettingen fastholdes i to vedtak hvor barnet ikke blir tilbakeført på grunn av tilknytningsalternativet i bvl § 4-21 første ledd annet punktum.

I saker der foreldrenes mangelfulle emosjonelle omsorgsevne er forsøkt avhjulpet ved omfattende hjelpetiltak over tid, og foreldrene fortsatt ikke evner eller viser vilje til å ivareta barnets emosjonelle omsorgsbehov, nevnes gjerne gjenforeningsmålsettingen i generelle ordelag. Gjenforeningsmålet fastholdes til tross for at en faktisk gjenforening synes usannsynlig ettersom disse trekkene ved foreldrenes omsorgsevne ikke er av forbigående karakter. I disse sakene er det også mye som tyder på at omsorgsovertakelsen vil bli langvarig, men uten at dette nødvendigvis uttrykkes tydelig i vedtaket.

I samtlige saker nevnes gjenforeningsmålsettingen i generelle ordelag, gjerne i redegjørelsen for de rettslige utgangspunkter, før nemnda går over til den konkrete vurderingen av saken. I mange saker kan det se ut til at fylkesnemnda vurderer gjenforening som lite sannsynlig selv om det uttrykkes som en overordnet målsetting. Det varierer i hvilken grad nemnda uttrykkelig vurderer om det foreligger spesielle og sterke grunner til at gjenforeningsmålsettingen kan fravikes der gjenforening synes lite sannsynlig.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over hvordan formålet med samvær fremkommer fordelt på de ulike hjemlene for vedtaket, forutgående plassering og varighet av plasseringen:

Formål med samvær	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassering > 2 år	Frivillig plassering 6 mnd.–2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Totalt av 37 vedtak
Gjenforening		2	2	4	3	3	8	5	27
Gjenforenings-mål forlatt	2	1	2						5
Mål nevnes ikke	1			1			1		3
Kun «bånd styrkes og utvikles»		2							2

I saker hvor gjenforeningsmålsettingen nevnes sammen med at båndene skal styrkes og utvikles, er vedtaket satt inn i tabellen under gjenforeningsmålet. Når gjenforeningsmålet består, uttrykkes gjerne formål som «å opprettholde og utvikle relasjonen», «at båndene skal utvikles» og «å styrke familiebåndene», i tillegg til det overordnede målet om gjenforening. I sakene hvor gjenforeningsmålsettingen er forlatt, uttrykkes formålet som «at barnet skal kjenne til sitt biologiske opphav», «at samvær har en egenverdi», «å opprettholde en kontakt som ivaretar kjennskap og kunnskap til hverandre» eller at «barnet skal huske sine foreldre og kunne ha en relasjon til dem».

I det følgende gis det først en redegjørelse for vurderingen av formålet med samværene. Deretter behandles plasseringens antatte varighet, før det så gis en nærmere gjennomgang av om samværet endres i forhold til samvær som har vært praktisert forut for fylkesnemndsbehandlingen. Redegjørelsene under de tre ulike overskriftene, herunder omtalen av enkeltsaker, vil gå noe over i hverandre slik som disse vurderingene også gjør i vedtakene.

4.8.2 Gjenforeningsmålsettingen fastholdes

I det følgende omtales tre vedtak som illustrerer at det skal mye til for at fylkesnemndene fraviker gjenforeningsmålsettingen.

FNV-2020-100-FHS omhandler en gutt på to og et halvt år som har bodd i fosterhjem i to år. Tilbakeføringskravet avslås med hjemmel i omsorgsalternativet i bvl § 4-21 første ledd første punktum. Det legges særlig vekt på at mor, som har foreldreansvaret og den daglige omsorgen, har psykiske vansker og fremstår som vanskelig å veilede. Hun er lett krenkbar og strever med å forstå barnets signaler. Mor er blitt diagnostisert med ADHD og ustabil

emosjonell personlighetsforstyrrelse med paranoide og antisosiale trekk. Nemnda vurderer at far ikke er i stand til å kompensere for mors mangler. Det har, etter nemndas mening, heller ikke vært noen vesentlig utvikling i forståelsen av gutten siden vedtaket om omsorgsovertakelse ble stadfestet av tingretten halvannet år tidligere. Nemnda legger vekt på barnets betydelige reaksjoner i flere dager etter samvær og at gutten har særlige behov på grunn av mors bruk av illegale rusmidler og LAR-medikamenter under svangerskapet. Nemnda uttaler likevel at det ikke er grunnlag for å oppgi gjenforeningsmålsettingen, og at «målsettingen med samværene skal altså være å tilrettelegge for gjenforening. Samværet må derfor ha et omfang som gjør at båndene til mor og far kan styrkes og utvikles, men ikke så omfattende at [gutten]blir skadelidende».

Til tross for at foreldrene beskrives med grunnleggende personlighetstrekk som vanskelig vil la seg endre, samt at de i liten grad evner å ta til seg veiledning, opprettholdes gjenforeningsmålsettingen. Kravet om at barnet ikke må utsettes for urimelig belastning – «undue hardship» – nevnes i generelle ordelag og synes å ligge bak vurderingen av samværsomfang. Saken er en god illustrasjon på sammenhengen mellom at samvær skal fastsettes i samsvar med gjenforeningsmålsettingen, men likevel ikke slik at barnet utsettes for urimelig belastning. Forholdet mellom hensynet til barnets beste og at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, vurderes ikke av nemnda.¹³¹

I FNV-2020-147-FRO opprettholdes gjenforeningsmålsettingen i generelle ordelag. Ut fra den konkrete vurderingen synes gjenforening likevel usannsynlig. Kravet om tilbakeføring tas ikke til følge på grunnlag av tilknytningsalternativet i bvl § 4-21 første ledd første punktum. Det legges ikke opp til en opptrapping mot gjenforening eller sies noe om at opptrapping må vurderes på sikt. Barnet ble plassert i fosterhjem ved elleve måneders alder og var på vedtakstidspunktet åtte år gammelt. Barnets mening tillegges også behørig vekt.

Saken er et eksempel på at å opprettholde gjenforeningsmålsettingen når barnet ikke tilbakeføres på grunn av tilknytningsalternativet, kan fremstå som ulogisk når det ikke legges opp til en opptrapping av samvær eller det gis føringer for at en opptrappingsplan må vurderes. Denne tematikken omhandles i **FNV-2020-23-FTE**, hvor fylkesnemnda etter

---

¹³¹ Forholdet mellom hensynet til barnets beste og at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, ble nærmere avklart i HR-2021-474-A, HR-2021-475-A og HR-2021-476-A 2. mars 2021. Norsk rettstilstand før dette var noe mer uavklart. I dommene klargjøres det at barnet ikke skal pålegges en belastning som ligger nært opp mot grensen for urimelig belastning.

grundige vurderinger kommer til at det er spesielle og sterke grunner til å forlate gjenforeningsmålsettingen i en liknende sak. Saken omhandles nedenfor.

FNV-2020-24-FTE gjelder en 14 år gammel gutt som kom til Norge som flyktning sammen med sin mor og mormor. Gjenforeningsmålsettingen fastholdes selv om nemnda legger til grunn at situasjonen med mangelfull omsorgsevne er «permanent». Det er klart at en gjenforening ikke vil være mulig på grunn av morens helsetilstand, men nemnda stiller ikke spørsmål ved om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålsettingen er oppfylt.

4.8.3 Gjenforeningsmålsettingen er forlatt

Kun i fem saker i utvalget forlattes gjenforeningsmålet uttrykkelig. Alle sakene inneholder vurderinger av om det foreligger spesielle og sterke grunner til å fravike gjenforeningsmålsettingen. I to vedtak avslås krav om tilbakeføring fordi barnet har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at en samlet vurdering tilsier at det kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet, jf. bvl § 4-21 første ledd annet punktum. To andre saker hvor gjenforeningsmålet er forlatt, omhandler kun samværsfastsettelse, og det synes som om foreldrene har akseptert at barna skal vokse opp under offentlig omsorg. Den siste saken hvor gjenforeningsmålsettingen er forlatt, omhandler krav om tilbakeføring etter bvl § 4-21, og tilbakeføringskravet avslås med hjemmel i både første og annet punktum. I disse fem vedtakene er formål med samvær enten ikke oppgitt eller er angitt som at «barnet skal kjenne sitt biologiske opphav», eller at «båndene mellom mor og barn skal styrkes og utvikles».

I det følgende redegjøres det først kort for to saker som kun omhandler samværsfastsettelse, og hvor gjenforeningsmålet er forlatt.

FNV-2020-82-FHS er en av to saker om kun samværsfastsettelse hvor gjenforeningsmålet er oppgitt. De to barna på seks og åtte år har hatt svært lite kontakt med sine foreldre etter at de ble plassert i fosterhjem seks år tidligere. Barna har svært sterke reaksjoner på samvær. Fylkesnemnda begrunner fravikelsen av gjenforeningsmålsettingen ved å vise til barnas sårbarhet og alvorlige reaksjoner etter samvær, deres sterke tilknytning til fosterhjemmene, at det nesten ikke har vært kontakt etter omsorgsovertakelsen seks år tidligere, samt at foreldrene har gitt uttrykk for at de aksepterer at barna skal vokse opp i fosterhjemmene. Vedtaket gir svært grundige beskrivelser og avveininger av de ulike hensynene.

I **FNV-2020-48-FRO** legges det betydelig vekt på den 14 år gamle jentas egen mening i vurderingen av om det foreligger sterke og spesielle grunner til at gjenforeningsmålet kan forlates. Når også moren, som er i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg i henhold til barneloven, både støtter jentas synspunkt og heller ikke har krevd tilbakeføring gjennom mange år, kan det nok hevdes at inngrepet i familielivet fremstår som mindre tyngende enn om både mor og datter hadde ønsket en gjenforening. Det vises ikke til hvilken av de bakenforliggende grunnene til å forlate gjenforeningsmålet som er oppfylt.

I vedtakene som omhandler krav om tilbakeføring, foreligger det ikke aksept fra foreldrene til at gjenforeningsmålsettingen forlates. I disse sakene har barnet bodd utenfor hjemmet i lang tid. Forholdet mellom gjenforeningsmålsettingen, kravet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, hensynet til barnets beste og vilkårene for tilbakeføring i bvl § 4-21 blir satt på spissen. Dette illustreres i det følgende.

Det redegjøres først for forholdet mellom gjenforeningsmålet og omsorgsalternativet i § 4-21 første ledd første punktum.

Det er kun én sak, **FNV-2020-114-FRO**, hvor gjenforeningsmålsettingen fravikes og tilbakeføring i henhold til § 4-21 første ledd første punktum berøres. Nemnda finner imidlertid at også tilknytningsalternativet er oppfylt. I vurderingen av om det foreligger spesielle og sterke grunner til å forlate gjenforeningsmålsettingen, vektlegger nemnda at det har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen, at barna har behov for stabilitet og kontinuitet, at mor fremstår som en særlig uegnet omsorgsperson, og at det vil være skadelig for barnas helse og utvikling å bli flyttet. Ut fra beskrivelsen i vedtaket er de rettslige kravene til sterke og spesielle grunner oppfylt. Det legges også vekt på at fosterforeldrene har vært flinke til å tilrettelegge for at barna opprettholder kontakten med sin øvrige biologiske familie, herunder søskensamvær. Det kan hevdes at inngrepet i barnas rett til familieliv med sin biologiske familie blir mindre enn hva som ellers ville vært tilfelle, selv om samvær mellom barn og foreldre kun settes til fire ganger per år.

Saken illustrerer konflikten mellom gjenforeningsmålet og iboende egenskaper hos foreldrene som ikke er av forbigående karakter, jf. at foreldrene anses som uegnede, «particularly unfit». Også **FNV-2020-27-FTE** omhandler dette spørsmålet, men der fravikes ikke gjenforeningsmålsettingen. Det legges derimot til grunn at det vil bli tale om en langvarig plassering.

Vedtaket omtales nærmere under punkt 4.10 om plasseringens antatte varighet. Der settes det også mer fokus på vedtak hvor foreldrenes mangelfulle omsorgsevne ikke er av forbigående

karakter, og hvor det kan stilles spørsmål ved om det foreligger spesielle og sterke grunner som tilsier at gjenforeningsmålet kunne vært forlatt.

I to saker problematiseres gjenforeningsmålsettingen i forhold til tilknytningsalternativet i bvl § 4-21.¹³² I begge sakene gjøres det grundige og veloverveide vurderinger av vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet.

I FNV-2020-46-FAG legger nemnda til grunn at det ble gjort en feil i saken da det allerede åtte år tidligere ble slått fast at saken gjaldt en langtidsplassering, og at myndighetene heller ikke etter dette har arbeidet for gjenforening. Nemnda kommer til at feilene ikke kan tilsa en endring i konklusjonen om at det foreligger sterke og spesielle grunner til å forlate gjenforeningsmålet. Samvær fastsettes til kun én gang per år.

FNV-2020-23-FTE skiller seg fra de andre vedtakene når det gjelder dybden i argumentasjonsrekken for å fravike gjenforeningsmålsettingen når tilknytningsalternativet anses oppfylt. Saken omhandler krav om tilbakeføring av en tre og et halvt år gammel gutt som har vært i fosterhjem siden han var åtte måneder gammel. Gutten blir i vedtaket omtalt som sårbar som følge av at han var eksponert for rus i fosterlivet. På tidspunktet for fylkesnemndas behandling av saken blir foreldrene ansett å ha grunnleggende omsorgsferdigheter. Fylkesnemnda unnlater likevel å konkludere bestemt med hensyn til om lovens beviskrav for at de kan yte forsvarlig omsorg er oppfylt, idet barnets tilknytning til fosterhjemmet uansett vurderes å være til hinder for tilbakeføring, jf. § 4-21 første ledd annet punktum.

Ved fastsettelsen av samvær drøfter fylkesnemnda hvorvidt målet om gjenforening fortsatt skal være styrende for samværet i en situasjon hvor tilknytningsvilkåret i bvl § 4-21 første ledd annet punktum er oppfylt. Nemnda kommer til at det ikke er tilfelle, og at gjenforeningsmålet som hovedregel kan oppgis i slike tilfeller uten at dette er i strid med EMK artikkel 8. Etter en konkret vurdering finner nemnda likevel å kunne øke samværshyppigheten fra seks til ti ganger per år, hovedsakelig som følge av at foreldrene gjennom lengre tid har vist at de er sensitive for guttens behov under samværene. Under forutsetning av at de trygge rammene rundt samværene videreføres, vurderer nemnda at økningen i samværet ikke vil føre til større belastning for gutten.

---

¹³² Begge disse vedtakene ble avsagt før HR-2020-1788-A hvor Høyesterett gir noen presiseringer av forholdet mellom tilknytningsalternativet i bvl 4-21 første ledd annet punktum og gjenforeningsmålsettingen. De synes uansett å være i samsvar med føringene som gis der, ettersom de forklarer «hvorfor målet eventuelt må oppgis». Se dommens avsnitt 74.

Saken reiser spørsmål om forholdet mellom hensynet til barnets beste, gjenforeningsmålsettingen og tilknytningsalternativet i barnevernloven § 4-21 første ledd annet punktum. Disse spørsmålene er i ettertid delvis avklart gjennom HR-2020-1788-A. Høyesterett legger til grunn at barnet er særlig sårbart for relasjonsbrudd. I den ovennevnte fylkesnemndssaken legges det også vekt på barnets sårbarhet. Så lenge det ikke foreligger noen slike særlige forhold, vil rettspraksis som utgangspunkt tilsi at det skal legges opp til en opptrapping av samvær, eller i det minste en plan for slik opptrapping, med gjenforening som målsetting.

4.8.4 Gjenforeningsmålet fastholdes, men det synes usikkert

om gjenforening vil kunne skje

Det er et generelt trekk at beskrivelsen av formålet med omsorgsovertakelse ofte gjenspeiler foreldrenes endringspotensial, og da særlig knyttet til deres emosjonelle omsorgsevne. I saker der foreldrenes mangelfulle omsorgsevne ikke er av forbigående karakter og er forsøkt avhjulpet ved omfattende hjelpetiltak over tid, uttales gjerne gjenforeningsmålsettingen i generelle ordelag til tross for at en faktisk gjenforening synes usannsynlig. I disse sakene er det mye som tyder på at omsorgsovertakelsen vil bli langvarig, men uten at dette nødvendigvis uttrykkes tydelig i vedtaket. I det følgende redegjøres det for en sak som er illustrerende for saker hvor gjenforeningsmålsettingen ikke er forlatt, men hvor det er tvilsomt om en gjenforening vil kunne skje. Flere liknende saker omtales under punkt 4.10 om plasseringens antatte varighet. I flere av sakene kan det stilles spørsmål ved om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet kunne vært oppfylt, men uten at dette gjøres av fylkesnemnda.

FNV-2020-61-FTE er ett av flere eksempler hvor det uttrykkes at omsorgsovertakelsen antas å bli langvarig, men hvor vilkårene for å forlate gjenforeningsmålsettingen ikke anses oppfylt. I vedtaket nevnes gjenforeningsmålsettingen i generelle ordelag, men det uttrykkes at utsiktene til gjenforening synes små ettersom «mors vansker skyldes iboende egenskaper» som gir «store konsekvenser for mors mulighet til å endre sin omsorgsfungering». Barnet er elleve måneder gammelt, mor er lett psykisk utviklingshemmet og har føtalt alkoholsyndrom. Nemnda presiserer at det ikke er diagnosene i seg selv som tilsier at vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt, men evnen til å ivareta datterens behov, og da særlig de emosjonelle behovene. Selv om moren i denne saken ikke ønsker samvær med datteren, angir nemnda at barnet har behov for at det fastsettes samvær for å sikre hennes rett til familieliv, samt for å bevare og styrke egen identitet. Formål angis å være å opprettholde, styrke og utvikle relasjonen, samt at barnet skal huske sin mor. Det fastsettes på denne bakgrunn

samvær med mor seks ganger per år à to timer. Nemnda går ikke inn på om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt, selv om samværet neppe er tilstrekkelig til å bygge opp under gjenforeningsmålet.

Noen liknende eksempler nevnes i det følgende under omtalen av plasseringens antatte varighet.

4.8.5 Oppsummering

Inntrykket etter undersøkelsen av sakene er at det skal svært mye til for at fylkesnemndene finner at det foreligger spesielle og sterke grunner til at gjenforeningsmålsettingen kan forlates. Det kan spørres om noen av vedtakene kunne tilfredsstilt kravene til å forlate gjenforeningsmålsettingen, og om dette ville ivarett barnas behov for stabilitet i større grad enn ved at målet om tilbakeføring opprettholdes. Dette gjelder særlig i vedtak hvor omsorgssvikten skyldes personlige egenskaper hos foreldrene som vanskelig vil la seg endre og hvor foreldrene har mottatt omfattende veiledning. Hvorvidt vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt vurderes ofte ikke i disse sakene.

Gjenforeningsmålet er kun forlatt i saker hvor barnet har vært plassert utenfor hjemmet i lang tid etter en omsorgsovertakelse. Gjenforeningsmålsettingen er ikke forlatt i noen av vedtakene om førstegangs omsorgsovertakelse.

Det er her kun tale om fem saker hvor gjenforeningsmålet er forlatt. Selv om det er få saker, er det grunn til å tro at frekvensen av saker hvor gjenforeningsmålet er forlatt gir et representativt bilde ettersom alle publiserte vedtak for en gitt periode er gjennomgått. Tendensen på dette grunnlaget er at gjenforeningsmålet i større grad enn i andre saker forlates når det foreligger aksept fra foreldrene eller barnet har fått en så sterk tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det vil føre til alvorlige problemer for barnet å bli flyttet. Videre vektlegges iboende egenskaper hos foreldrene som ikke er av forbigående karakter, som typisk vil oppfylle kravene til at foreldrene er «particularly unfit», som argument for å forlate gjenforeningsmålsettingen i én sak.

4.9 Plasseringens antatte varighet

4.9.1 Innledning og oversikt

I 16 av 37 vedtak fremgår det at plasseringen mest sannsynlig vil bli langvarig. Dette uttrykkes ikke alltid ved formuleringen at «plasseringen vil bli langvarig», men for eksempel ved at «[d]et vil trolig ta flere år», eller at situasjonen er «permanent».

Av tolv vedtak som omhandler kun samværsfastsettelse eller krav om tilbakeføring, uttales det mer eller mindre uttrykkelig at plasseringen vil bli langvarig i syv av dem.

Hovedinntrykket er at samvær fastsettes etter grundige avveininger mellom øvrige hensyn og hensynet til at samvær skal bygge opp under gjenforeningsmålet. Dette gjelder også i saker hvor gjenforeningsmålet fastholdes, men hvor det antydes at det vil bli tale om en langvarig plassering. Som man vil se av redegjørelsen nedenfor fastsettes det gjerne relativt mye samvær, gjerne rundt tolv ganger per år. **Avveiningene mellom de ulike hensynene, herunder at samværet skal bygge opp under gjenforeningsmålet, synes å være i samsvar med kravene som stilles i gjeldende rett.**

I 16 vedtak nevnes ikke plasseringens varighet. I flere av disse gir beskrivelsene av faktum og vurderinger i vedtaket likevel grunn til å tro at det vil bli tale om en langvarig plassering. Det ser imidlertid ut til at fylkesnemndene unnlater å uttrykke dette tydelig. Dette kan muligens ses i sammenheng med at gjenforeningsmålet står sterkt rettslig, og at det er rettet kritikk mot å ta stilling til at en plassering vil bli langvarig på et for tidlig tidspunkt. I flere av vedtakene kunne og burde nok fylkesnemndene gått nærmere inn i vilkårene for å forlate gjenforeningsmålsettingen ettersom faktum kan tyde på at vilkårene kan være oppfylt.

I det følgende presenteres funn for hvordan vedtakene omtaler – eller ikke omtaler – plasseringens sannsynlige varighet. Det synes å være en tendens til at fylkesnemndene er noe utydelige med tanke på plasseringens antatte varighet, og omtalen av de ulike punktene nedenfor vil derfor være noe overlappende.

4.9.2 Plasseringen blir mest sannsynlig langvarig

Tabellen gir en oversikt over hvordan 16 saker som uttrykker at det vil bli en langvarig plassering fordeler seg mellom hjemmelsgrunnlag og forutgående plassering:

Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassering > 2 år	Frivillig plassering 6 mnd.-2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt plassert	Bodd hjemme	SUM
3	2	2	2	1	2	2	2	16

Alle vedtakene hvor gjenforeningsmålsettingen er forlatt, inngår blant disse sakene, og det vises til fremstillingen under punkt 4.8. Nedenfor redegjøres det for tre relativt typiske eksempler på at plasseringen blir langvarig, men hvor gjenforeningsmålet opprettholdes.

FNV-2020-24-FTE nevnes her kun kort som et eksempel på en sak hvor gjenforeningsmålet fastholdes selv om det er helt klart at moren er varig for syk til å kunne ta seg av barnet, og at det derfor vil bli tale om en langvarig plassering. Nemnda uttaler at den «slutter seg til at en tenkt tilbakeføring av omsorgen for [barnet] til mor og/eller mormor, åpenbart ville innebære at lovens vilkår for omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 var oppfylt. Denne situasjonen anser nemnda som permanent». Det synes derfor klart at det vil bli tale om plassering frem til gutten fyller 18 år om 2 – 3 år. Her anvendes også guttens egen mening som utslagsgivende argument for den endelige konklusjonen. At det vil bli tale om en langsiktig plassering fremgår av formuleringen at nemnda anser situasjonen som «permanent». Nemnda vurderer ikke om det foreligger spesielle og sterke grunner til å forlate gjenforeningsmålet, men samvær settes til tolv ganger per år.

FNV-2020-36-FHS gjelder en jente på 15 år og en gutt på 8 år som er del av en større søskenflokk med flyktningbakgrunn. De har bodd hjemme frem til fylkesnemndssaken, og det har vært mye vold og uro i hjemmet. Nemnda uttaler at det ikke kan utelukkes at foreldrenes omsorgsevne kan styrkes i en slik grad at de kan møte barnas behov på et senere tidspunkt. Det uttrykkes at «det vil ta tid, trolig år» før barna eventuelt kan flytte hjem. Det kan ikke ses bort fra at jenta på 15 år da vil være myndig. Saken er et eksempel på at gjenforeningsmålet fastholdes selv om det vil bli tale om en langvarig plassering og at det fastsettes relativt mye samvær for å bygge opp under målet om gjenforening. Samvær settes til tolv ganger per år.

FNV-2020-156-FTE omhandler en jente på ni måneder som har vært plassert i fosterhjem i fire måneder. Det legges til grunn at jenta har særskilte omsorgsbehov, blant annet på grunn av en medfødt hjertefeil. Nemnda uttaler at «[s]elv om det framstår som sannsynlig at denne plasseringen vil bli langvarig, jf. hvordan fylkesnemnda har vurdert foreldrenes endringspotensiale over, er det slik saken står nå for tidlig å oppgi gjenforeningsmålet». Samvær fastsettes etter en konkret avveining av jentas behov, herunder ved å vise til

betydelige negative reaksjoner på samvær, og at gjenforeningsmålet opprettholdes. Det fastsettes forholdsvis lite samvær den første tiden, men med en opptrapping på sikt.

Avgjørelsen gir en balansert avveining mellom ulike hensyn som både hensyntar jentas særskilte behov, og også tilrettelegger for at gjenforening senere skal kunne skje. Samvær settes til seks ganger per år det første året og tolv ganger per år etter dette.

Det er grunn til å merke seg at samværet settes til tolv ganger per år i alle sakene, noe som også gjelder for flere av de andre liknende vedtakene.

4.9.3 Plasseringens sannsynlige varighet nevnes ikke

I totalt 16 saker nevnes ikke plasseringens varighet. Fordelingen av disse vedtakene i forhold til hjemmel for plassering og plasseringens forutgående varighet fremgår av tabellen:

Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassering > 2 år	Frivillig plassering 6 mnd.-2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt plassert	Bodd hjemme	SUM
0	3	2	1	1	1	5	3	16

Det er verdt å merke seg at to saker hvor barnet ikke tilbakeføres på grunn av tilknytningsalternativet i § 4-21 første ledd annet punktum ikke nevner plasseringens antatte varighet.

I flere vedtak nevnes ikke varigheten, men beskrivelsene gir grunn til å tro at det vil bli en langsiktig plassering. Dette kan for eksempel skyldes at foreldrene beskrives med så manglende omsorgsevne at det er lite trolig at de vil komme i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg, i hvert fall ikke i overskuelig fremtid. Et typisk eksempel er at det er alvorlige mangler ved den emosjonelle omsorgsevnen og betydelige hjelpetiltak har vært utprøvd uten at foreldrene har evnet å ta til seg veiledning og endre sin omsorgsevne.

Faktum og vurdering i sakene hvor plasseringens varighet ikke nevnes, er vurdert ut fra om det anses sannsynlig at gjenforening vil skje. Kun i få saker fremstår tvilen som så stor at en tilbakeføring kanskje kan skje.¹³³ I de øvrige sakene synes foreldrenes manglende evne til endring å tale imot senere gjenforening, selv om dette er beheftet med tvil ettersom grunnlaget for å fravike gjenforeningsmålsettingen ikke vurderes av fylkesnemnda eller vurderes å ikke være oppfylt. I det følgende illustreres dette ved omtale av to saker:

¹³³ FNV-2020-31-FBV, FNV-2020-88-FTF, FNV-2020-47-FOA, FNV-2020-97-FRO, FNV-2020-115-FTE

FNV-2020-151-FNO gjelder krav om tilbakeføring av to barn hvor formålet med samværet uttales å være at båndene styrkes og utvikles. I saken om omsorgsovertakelse et par år tidligere ble det lagt til grunn at plasseringen ville bli langvarig. Mor har etter dette hatt tilbud om hjelpetiltak og psykiatrisk oppfølging, men har i begrenset grad fulgt opp dette. Nemnda vurderer mors emosjonelle omsorgsevne i henhold til barnevernloven § 4-21 første ledd første punktum. Nemnda uttaler at mor ikke har «gjennomgått en behandling som har ført til at lærdommen er blitt integrert i henne på en slik måte at det er sannsynlig at det vil få vesentlig betydning for hennes emosjonelle omsorgsutøvelse for barna». Nemnda sier også at det er «forbundet med en uakseptabel høy risiko å tilbakeføre barna til mors omsorg», og at det ikke er riktig «at det er barna som skal ta denne risikoen». Den emosjonelle omsorgsevnen er ikke god nok til å få barna tilbakeført, det anses ikke hensiktsmessig å sette inn hjelpetiltak, og mor ønsker heller ikke dette. Det er derfor gode grunner til å tro at plasseringen vil bli langvarig. Fylkesnemnda omgår imidlertid spørsmålet om gjenforeningsmålsettingen og varighet av plasseringen, og konstaterer kun at formålet med samværet er at «båndene mellom foreldrene og barna styrkes og utvikles». Det fastsettes dobbelt så mye samvær som tidligere når samvær økes til tolv ganger per år à seks timer. Det kan hevdes at dette er tilstrekkelig til å bygge opp under gjenforeningsmålet. Samværsomfanget fastsettes også ut fra en vurdering av barnas behov for trygghet, struktur og ro. Ut fra beskrivelsene i saken er det imidlertid grunn til å tro at man kunne funnet at vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt. Saken er dermed også et eksempel på vedtak hvor plasseringen nok vil bli langvarig, men uten at dette problematiseres.

FNV-2020-91-FTE utmerker seg fordi omsorgsovertakelsen hjemles i barnevernloven § 4-12 bokstav c ettersom barna har vært utsatt for omfattende og vedvarende vold i hjemmet. Foreldrene erkjenner ikke at volden har skjedd, selv om barnas historier etter nemndas vurdering er konsistente og troverdige. Når det gjelder vurderingen av mulighet for endring og anvendelse av hjelpetiltak, uttrykker nemnda usikkerhet med hensyn til om de nødvendige forutsetningene for endring er til stede: «Oppdragervold som ledd i en innlært kulturell praksis kan lettere avlæres enn når volden synes å forekomme spontant og impulsivt som svar på samspillsutfordringer i familien. Foreldrene har så langt ikke vist noen vilje til å møte barna på historien de forteller.»

Formålet med samværet nevnes ikke i vedtaket utover det som fremgår i den grundige generelle redegjørelsen for rettstilstanden, hvor også gjenforeningsmålsettingen omtales. Heller ikke antatt varighet av plasseringen nevnes. Det sies ikke i vedtaket,

men det kan ikke ses helt bort fra at foreldrene vil erkjenne volden og dens skadevirkninger på sikt, og at en slik erkjennelse kan bidra til tiltak som kan medføre at omsorgsevnen bedres og en tilbakeføring kan skje. Ut fra beskrivelser og vurderinger i saken synes imidlertid dette tvilsomt, og saken føyer seg derfor inn i rekken av saker hvor gjenforeningsmålet som utgangspunkt ligger fast, men hvor tilbakeføring synes usannsynlig og varigheten av omsorgsovertakelsen ikke omtales i vedtaket.

4.9.4 Tvil om plasseringens varighet

I noen få saker uttrykker nemnda tvil om plasseringens varighet. Felles for vedtakene er at det er tvil om hvorvidt foreldrene vil makte å endre sin omsorgsevne i en slik grad at de vil komme i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg, jf. vilkårene for tilbakeføring i § 4-21. Nedenfor illustreres sakene ved omtale av ett vedtak som er relativt typisk:

Kun samvær	§ 4-21- (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassering > 2 år	Frivillig plassering 6 mnd.–2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt plassert	Bodd hjemme	SUM
0	0	0	1	1	1	1	0	4

FNV-2020-92-FTE omhandler en jente på elleve år som har vært frivillig plassert i to år. Gjenforeningsmålsettingen ligger fast, og formålet for øvrig angis å være «å styrke og utvikle båndene». Det angis som mest sannsynlig at «plasseringen vil vare i noe tid fremover». Omsorgen jenta fikk fra mor og stefar var alvorlig mangelfull, og det var etter nemndas oppfatning sannsynlig at den var sterkt relatert til jentas utfordringer. En tilsynelatende bedring av omsorgsevnen vurderes opp mot belastningen ved at barnet flytter hjem. Fylkesnemnda uttrykker tvil om plasseringens varighet, men finner ikke at vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt. Mor gis rett til samvær én gang i måneden med overnatting. Begrunnelsen vitner om tvil om hvorvidt og eventuelt når gjenforening kan skje, men samvær fastsettes i en slik grad at båndene opprettholdes, og slik at manglende tilknytning ikke senere kan brukes som argument mot en gjenforening.

4.9.5 Oppsummering

Det er en tendens til at fylkesnemndene er tilbakeholdne med å uttale tydelig at en plassering vil bli langvarig. Selv ikke i saker hvor det er relativt klart at foreldrenes mangelfulle omsorgsevner mest sannsynlig ikke vil kunne bedres ved hjelpetiltak, og det

uansett vil ta svært lang tid å bedre omsorgsevnen, uttales det tydelig at det vil bli tale om en langvarig plassering. Det er grunn til å tro at denne tilbakeholdenheten skyldes endringer i rettsstilstanden, herunder kritikk fra EMD om at norske myndigheter for tidlig har inntatt standpunkt om at det vil bli tale om en langvarig plassering. Som nevnt er gjenforeningsmålet kun forlatt i 5 av 37 saker. Vedtakenes omtale eller manglende vurdering av plasseringens varighet synes å være i overensstemmelse med at gjenforeningsmålsettingen står sterkt. **Det kan stilles spørsmål ved om fylkesnemndene i større grad bør vurdere om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt.**

4.10 Samværsomfang

I vedtakene som inngår i utvalget, fastsettes samvær med alt fra én til to ganger per år til nesten 50 % av tiden slik man ser i saker med delt fast bosted etter barneloven. Samvær fastsettes etter konkrete og individuelle vurderinger. Samværet økes i de fleste saker hvor gjenforeningsmålsettingen enten er forlatt eller det er angitt at plasseringen vil bli langvarig. I syv saker settes samværet til fire ganger per år eller mindre.

I tabellen nedenfor er det angitt en differensiering av samværsomfanget fordelt mellom de ulike typene av saker. Det er det totale samværsomfanget som er undersøkt. Det er også inntatt et eget punkt om overnattingsamvær. Saker som står oppført der, står også under et av de andre punktene om omfang. To saker er ført opp på to forskjellige steder, fordi barna i de to søskenflokkene vurderes separat.¹³⁴ Dette er årsaken til at det totale antallet saker som er oppgitt, er 39, selv om utvalget består av 37 vedtak.

---

¹³⁴ FNV-2020-115-FTE, FNV-2020-74-FTE

Omfang av samvær	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig > 2 år	Frivillig 6 mnd.–2 år	Frivillig < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Av totalt 39
4 ganger per år eller mindre	2	2	2				1		7
5–8 ganger per år		1	1			1	1		4
9–12 ganger per år	1	3	1	2		2	4	3	16
13–26 ganger per år					2		4	1	7
Hver uke				1					1
Svært mye samvær				1	1			1	3
Overnatting	1			2	1			3	6

I syv vedtak settes samværet til fire ganger per år eller mindre. Det fastsettes ikke «nullsamvær» i noen vedtak:

Flertallet av sakene hvor samvær settes til én til fire ganger per år, omhandler kun samværsfastsettelse eller krav om tilbakeføring etter at barna har vært plassert i fosterhjem i lang tid. I alle disse vedtakene har barna vært plassert i fosterhjem i mer enn tre år, og i noen av dem har barna bodd i fosterhjem i mer enn seks år. Gjenforeningsmålet er uttrykkelig forlatt i tre vedtak. I de andre sakene er ikke gjenforeningsmålet forlatt, men tilbakeføring synes lite sannsynlig.

I fire av vedtakene hvor samværet settes til fire ganger per år eller mindre, økes samværet i forhold til hvor mye samvær som har vært praktisert før fylkesnemndsbehandlingen. I ett vedtak endres ikke samværet, mens det i et annet ikke fremgår tydelig hvor mye samvær som har vært praktisert under akuttplasseringen.

Samværet økes i alle saker hvor gjenforeningsmålsettingen enten er forlatt eller det er angitt at plasseringen vil bli langvarig.

I tre av fire saker hvor samvær fastsettes til fem til åtte ganger per år, settes samværet til seks ganger per år. I én sak settes samværet til åtte ganger per år.

FNV2020-156-FTE kunne også vært plassert under rubrikken åtte til tolv ganger per år ettersom vedtaket omfatter en opptrapping av samværet når jenta på ni måneder er blitt ett år

eldre og da vurderes å sannsynligvis ville tåle mer samvær. Det fastsettes i dette vedtaket samvær seks ganger i 2021 og tolv ganger i 2022. Samværet settes betydelig lavere enn tidligere. Det er grunn til å tro at dette skyldes at jenta forut for vedtaket har vært frivillig plassert og at foreldrene derfor selv har bestemt samværsomfanget.

Flest saker, totalt seksten, befinner seg innenfor kategorien hvor samvær settes til åtte til tolv ganger per år. I elleve av disse vedtakene er samvær fastsatt til tolv ganger per år, hvorav noen også omfatter overnattingsamvær. I to saker er samvær satt til ti ganger per år, hvorav en av dem også gjelder overnatting.

Det er verdt å merke seg at syv av seksten vedtak hvor samvær settes til åtte til tolv ganger per år, omhandler barn som har vært plassert utenfor hjemmet i lang tid. Én sak omhandler kun samværsfastsettelse hvor gjenforeningsmålsettingen er forlatt, og det fastsettes betydelig mer samvær enn tidligere, også med overnatting. Også i sakene hvor tilbakeføring avslås på grunnlag av tilknytningsalternativet i barnevernloven § 4-21 første ledd annet punktum, er gjenforeningsmålet forlatt, og det fastsettes mer samvær enn før fylkesnemndsbehandlingen. I sakene hvor vilkårene for tilbakeføring ikke er oppfylt etter § 4-21 første ledd første punktum, økes samværet. Her er ikke gjenforeningsmålsettingen forlatt, men tilbakeføring anses som noe usannsynlig.

I syv av seksten saker som setter samvær til åtte til tolv ganger per år, økes samværet. De fleste gjelder tilbakeføring, jf. bvl § 4-21, én sak gjelder kun samværsfastsettelse hvor gjenforeningsmålsettingen er forlatt, og samvær økes i et par av sakene hvor barnet har vært frivillig plassert.

I fire av vedtakene som fastsetter samvær til åtte til tolv ganger per år, fastsettes det mindre samvær enn tidligere. I to av disse vedtakene har barnet vært akutt plassert, mens barnet i de andre vedtakene har vært frivillig plassert.

I de fem øvrige vedtakene har barnet enten bodd hjemme eller det er uklart hvor mye samvær som har vært praktisert forut for fylkesnemndsbehandlingen.

I syv vedtak settes samværet til mellom 13 og 26 ganger per år. I to av disse vedtakene er samvær satt til annenhver uke. Det er en tendens til at det fastsettes mye samvær med den av foreldrene som er i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg, mens det fastsettes mindre samvær for den andre forelderen. I fem saker tilkjennes samværsforelderen tre til fem samvær per år med varighet på én til fire timer. Gjenforeningsmålsettingen fastholdes i alle disse syv

vedtakene og vurderes med tanke på forelderen som barnet har fast bosted hos etter barneloven.

I én sak, FNV-2020-31-FBV, fastsettes samværet til én gang per uke. Barnet har vært frivillig plassert i to år, og det har vært praktisert omfattende samvær hver uke. Her reduseres samværet til fire timer én gang per uke. Den konkrete samværsfastsettelsen er kun begrunnet i et kort avsnitt, men nemnda uttrykker tvil om hvorvidt det skal fattes vedtak om omsorgsovertakelse. Nemnda vektlegger at fars væremåte gjør sønnen utrygg, og at far må få bistand til å endre dette før gutten kan tilbakeføres, noe far ikke har fått selv om sakkyndig har anbefalt det. Nemnda kritiserer barnevernet for den mangelfulle oppfølgingen og fastsetter omfattende samvær utfra målet om gjenforening.

Tre saker skiller seg ut ved at samværsordningen minner om samvær som fastsettes i medhold av barneloven:

I **FNV-2020-122-FAG** har gutten på ni år vært frivillig plassert hos sin voksne storebror i halvannet år. Det fastsettes totalt 64 årlige samvær fordelt mellom mor og far med både helgesamvær og lange ettermiddagssamvær hver uke.

FNV-2020-97-FRO omhandler to barn som har bodd hjemme, men har hatt omfattende kontakt med mormor, som bor like ved og som godkjennes som barnas fosterhjem. Mor og barna tilkjennes samvær annenhver uke onsdag til mandag, i tillegg til oppfølging av lekser og fritidsaktiviteter. Nemnda vektlegger at mormor er tett på barna og kan fange opp når mors psykiske fungering ikke er god nok til å ivareta barna.

I **FNV-2020-77-FOS** har barnet vært frivillig plassert i seks år. Foreldrene er enige i at det vil bli tale om en oppvekstplassering. Det fremgår ikke tydelig hvor mye samvær som har vært praktisert tidligere, men det fastsettes en omfattende samværsordning med overnattings-samvær med far annenhver helg og fem timer hver uke med mor.

Disse sakene skiller seg fra de øvrige vedtakene når det gjelder samværsomfang. I den sistnevnte saken fastsettes det en svært omfattende samværsordning selv om det er enighet om at barnet skal vokse opp i fosterhjemmet og gjenforeningsmålet derfor er forlatt.

I syv saker fastsettes det overnattings-samvær. Ett av disse vedtakene, **FNV-2020-48-FRO**, omhandler kun samværsfastsettelse hvor gjenforeningsmålet er forlatt, men det legges likevel vekt på at båndene mellom barn og mor skal styrkes og utvikles.

Ovennevnte redegjørelse viser at det i svært få saker fastsettes lite samvær og at den lave samværsfrekvensen da gjenspeiler at gjenforeningsmålet er forlatt. Det er en klar tendens til at det fastsettes mindre samvær enn ellers i vedtak som kun omhandler samværsfastsettelse fordi foreldrene aksepterer omsorgsovertakelsen og i saker med krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21. Selv om samvær som fastsettes varierer i stor grad, kan det påpekes at samvær settes til ni til tolv ganger per år i litt under halvparten av sakene. Denne samværsfrekvensen synes derfor å være mest vanlig. For øvrig er hovedinntrykket at vedtakene preges av konkrete vurderinger og begrunnelser for samværet som fastsettes.

4.11 Om samvær økes, reduseres eller forblir uendret

Samværsomfanget økes i de fleste vedtak hvor gjenforeningsmålet står svakt og barnet har vært under offentlig omsorg i lang tid, herunder i saker om kun samvær, jf. § 4-19, og tilbakeføring, jf. bvl § 4-21. I kun et par saker som omhandler tilknytningsalternativet i § 4-21, endres ikke samværsomfanget. I de øvrige sakene om tilbakeføring eller kun samværsfastsettelse økes samværet i forhold til før vedtaket. Samværet reduseres i alle saker, bortsett fra én, der barnet har vært frivillig plassert.

I vedtakene som omhandler barn som har vært akutt plassert, reduseres samværet i alle saker hvor det fremgår hvor mye samvær som har vært praktisert. I de øvrige av disse sakene lar det seg ikke gjøre å finne ut hvor mye samvær som har vært praktisert tidligere. At samværet reduseres i noen av sakene, kan muligens tyde på at det har vært praktisert forholdsvis mye samvær i påvente av fylkesnemndsvedtaket.

I tabellen nedenfor fremgår det om samværet er økt, redusert eller er uendret i forhold til tidligere. I en del saker fremgår det ikke hvor mye samvær som har vært fastsatt eller praktisert tidligere, disse sakene er rubrisert nederst i tabellen. Sakene som omhandler barn som har bodd hjemme, er ikke tatt med ettersom disse ikke gir noe sammenlikningsgrunnlag. Det skilles heller ikke mellom barna i søskenflokkene fordi resultatet relatert til om samvær økes, reduseres eller forblir uendret er det samme for barna. Tabellen viser på denne bakgrunn oversikt over 32 saker:

Samværs- omfang ift. tidligere	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig > 2 år	Frivillig 6 mnd.–2 år	Frivillig < 6 mnd.	Akutt- plassert	Av totalt 32 saker
Samvær økes	3	5	2	1		1		12
Samvær reduseres				3	3	2	4	12
Uendret			2					2
Usikkert				1			5	6

Som nevnt tidligere beholder foreldrene omsorgen for barnet når det er frivillig plassert, og dette kan innebære at hensynet til hvor mye samvær barnet er best tjent med vurderes mer helhetlig i forbindelse med at det offentlige overtar omsorgen.

4.12 «Særlig sårbart barn»

4.12.1 Oversikt

Kun i fem av sakene beskrives barna som særlig sårbare, og bortsett fra i to av disse vedtakene fastsettes det likevel mye samvær. I tolv vedtak beskrives barna som sårbare, men uten at de betegnes som særlig sårbare. I seksten saker omtales barnets behov på en måte som indikerer sårbarhet, men uten at barnet betegnes som særlig sårbart eller sårbart. Kun i fire vedtak er det lite som tyder på sårbarhet eller særskilte behov.

I de fleste av vedtakene hvor barna betegnes som sårbare / særlig sårbare fremgår det at barna anses som sårbare på ulike måter, for eksempel at de er sårbare for miljøforandringer, skifte av omsorgspersoner, stress, endringer av samvær, følelsesmessige påkjenninger eller negativ påvirkning.

Barnas sårbarhet omtales ofte sammen med barnets tålegrense, jf. at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, «undue hardship». Her undersøkes det kun om og eventuelt hvordan barnas sårbarhet eller særlige sårbarhet beskrives i vedtakene.

Ingen av sakene peker seg ut med vurderinger av barnets sårbarhet opp mot gjenforeningsmålsettingen og det at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning («undue hardship»), på en måte som ikke er i samsvar med gjeldende rett.

Barnas sårbarhet beskrives på ulike måter i vedtakene. I tabellen under er det angitt om og eventuelt hvordan barnas sårbarhet kommer til uttrykk i de 37 sakene i utvalget:

Nedenfor kommenteres de ulike kategoriene i tabellen. Det mest sentrale i henhold til behovsspesifikasjonen er å undersøke saker som omtaler barna som særlig sårbare.

Omfang av samvær	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig > 2 år	Frivillig 6 mnd.–2 år	Frivillig < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Av totalt 37 saker
Særlig sårbar		1		1		1	1	1	5
Sårbar	2	1	3	1	2	1	2		12
Barnas behov indikerer sårbarhet uten at sårbarhet nevnes	1	3	1	3	1	1	4	2	16
Sårbarhet fremgår ikke							2	2	4

4.12.2 Særlig sårbare barn

I fem saker omtales barna som særlig sårbare. I det følgende vises det til tre typiske saker.

I **FNV-2020-156-FTE** beskrives spebarnets særlige sårbarhet blant annet med at jenta under nesten alle samvær opplever så mye stress og mas at hun i korte perioder «faller ut» og ikke er kontaktbar. Denne særlige sårbarheten anvendes som et argument for at samværsomfanget må fastsettes differensiert med seks samvær det første året og deretter tolv samvær året etter.

Det er ofte reaksjoner på samvær eller for eksempel at foreldrene ikke møter opp til avtalt samvær som utgjør bakgrunnen for vurderingen av barnets sårbarhet og behov. **FNV-2020-150-FNO** er et eksempel på at barnet omtales som særlig sårbart og sårbarheten vurderes ut fra belastninger barnet opplever. Moren har avlyst flere samvær, og dette har «medført skuffelser og utsatt [barnet], med sin særlige sårbarhet, for belastninger». Barnet omtales som særlig sårbart, men nemnda utdyper ikke hva denne særlige sårbarheten består i utover at gutten «er særlig sårbar og sensitiv for endringer». Formålet med samvær er angitt som gjenforening med far, som også gis forholdsvis mye samvær, men ikke for mor som gis rett til fire samvær per år. Det gis utdypende begrunnelse for det lave samværsomfanget med mor, hvor det vises til at barnet har betydelige reaksjoner etter samvær og er sensitiv for endringer. Selv om det ikke uttrykkes direkte, synes argumentasjonen å vurdere hvor grensen går for når gutten pålegges en urimelig belastning.

I **FNV-2020-114-FRO** er gjenforeningsmålsettingen oppgitt. Samvær settes til fire ganger per år, som er en dobling fra tidligere. Barnas særlige sårbarhet inngår som et moment i vurderingen av samværsomfang. Også mors svake samværsevne og barnas reaksjoner utgjør momenter i vurderingen av hvor mye samvær barna tåler.

Utover de to sistnevnte sakene fastsettes det relativt mye samvær selv om barna er beskrevet som særlig sårbare.

4.12.3 Sårbare, men ikke særlig sårbare barn

I tolv vedtak beskrives det at barna er sårbare, men uten at de betegnes som særlig sårbare.

Barnas sårbarhet anvendes i disse sakene som et moment i vurderingen av hvor mye samvær barnet «tåler», oftest sammen med andre momenter som foreldrenes samværsevne, barnets behov for ro og stabilitet, barnets uttrykte ønske, m.v.

4.12.4 Barnets behov vitner om sårbarhet

I 16 saker omtales barnets behov på en måte som vitner om sårbarhet, men uten at barnet betegnes som særlig sårbart eller sårbart. Barnets behov konkretiseres for eksempel ved at barnet har behov for massiv reguleringsstøtte, har utviklet særlige omsorgsbehov, eller har behov for utviklingsstøttende omsorg eller trygge rammer. I noen vedtak fremgår beskrivelsen i vurderingen av omsorgsovertakelse eller tilbakeføring, men uten at dette nevnes særskilt i vurderingen av samvær. Det synes likevel å ligge under argumentasjonen.

FNV-2020-74-FTE er et typisk eksempel på beskrivelse av sårbarhet, men uten at begrepet sårbarhet anvendes. Barnet «vurderes etter bevisførselen som en svært utrygg jente, og viser en fungering som er typisk for barn som over lengre tid har levd med utrygghet og psykiske påkjenninger». Det vises til at jenta har opplevd store belastninger gjennom hele oppveksten, helt siden hun som spebarn opplevde at hennes far var voldelig mot moren. Videre påpeker nemnda at hun i årene etterpå har fulgt med på morens mange flyttinger og har måttet forholde seg til en mor som i perioder har strevd betydelig med både fysisk og psykisk helse.

Liknende formuleringer gjenfinnes i de øvrige sakene hvor barnet har særskilte behov som kan vitne om en sårbarhet, men hvor dette ikke uttrykkes tydelig.

4.12.5 Oppsummering

Fylkesnemndene beskriver barna som særlig sårbare i svært få saker. Sårbarhet anvendes ikke som argument for omsorgsovertakelse, fortsatt plassering eller samværsfastsettelse på en måte som ikke er i samsvar med gjeldende rett.

Fylkesnemndene anvender gjerne andre formuleringer enn at barna er særlig sårbare, herunder påkjenninger barna har vært utsatt for, deres reaksjoner på samvær og liknende.

4.13 Urimelig belastning, «undue hardship»

4.13.1 Oversikt

Det er særlig i vurderingen av om samværsomfanget vil innebære en urimelig belastning, «undue hardship», at noen fylkesnemnder avveier forholdet hensynet til barnets beste, gjenforeningsmålet, retten til familieliv og kravet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning. Hvorvidt gjenforeningsmålsettingen er forlatt, eventuelt om gjenforening anses mindre sannsynlig og det er mye som tyder på at plasseringen vil bli langvarig, legger gjerne premissene for den nærmere samværsfastsettelsen og hvordan hensynene veies mot hverandre. Hvor mye samvær barnet tåler før det utsettes for urimelig belastning, vurderes også sammen med andre momenter. Vurderingene henger tett sammen med barnets sårbarhet, behovet for ro og stabilitet, hvilken tilknytning barnet har til foreldrene, hva barnet har opplevd under foreldrenes omsorg, foreldrenes samværsevne og barnets mening.

I 33 saker nevnes det at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, i fremstillingen av gjeldende rett. Det varierer hvor tydelig dette kommer frem i den konkrete vurderingen av samværsfastsettelse. Ofte synes det å ligge som en overordnet norm uten at det nevnes uttrykkelig. Det er utfordrende å vurdere om og eventuelt hvordan begrunnelsene skiller mellom hensynet til barnets beste og det at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning. Mange av vedtakene er formulert slik at de nevner de to forholdene sammen, men uten å få frem at en viss belastning på barnet, men ikke urimelig belastning, kan være i samsvar med hva som helhetlig er til barnets beste.¹³⁵

---

¹³⁵ Forholdet mellom hensynet til barnets beste og at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning ble nærmere avklart i HR-2021-474-A, HR-2021-475-A og HR-2021-476-A 2. mars 2021. Norsk rettsstilstand før dette var noe mer uavklart. I dommene klargjøres det at barnet ikke skal pålegges en belastning som ligger nært opp mot grensen for urimelig belastning.

Utgangspunktet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, nevnes ikke i fire saker. I et par vedtak nevnes det helt kort under den generelle fremstillingen av gjeldende rett, men uten at det synes vurdert i den konkrete samværsfastsettelsen.

Særlig tre vedtak skiller seg ut ved at de går inn i denne problematikken, blant annet ved å vise til Kirsten Sandbergs «Kommentar til Høyesteretts storkammeravgjørelser om barnevern etter EMDs dommer mot Norge».¹³⁶ I artikkelen fremgår det at «det kan spørres om det er riktig å gi samvær opp mot barnets tålegrense, som kriteriet ‘urimelig belastning’ vil innebære, fremfor å fastsette et samvær som etter en helhetsvurdering er til barnets beste». De tre sakene omtales nedenfor.

I tabellen nedenfor er det angitt om og eventuelt hvordan utgangspunktet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, fremkommer og vurderes i vedtakene. Det skilles mellom (1) saker hvor dette både kommer frem i den generelle redegjørelsen for gjeldende rett og uttrykkelig undergis konkret vurdering, (2) vedtak hvor det nevnes i den generelle redegjørelsen for gjeldende rett, ikke uttrykkelig vurderes i den konkrete begrunnelsen, men likevel synes å ligge under for vurderingen, (3) det nevnes i den generelle redegjørelsen, men synes ikke konkret vurdert, og (4) vedtak hvor verken urimelig belastning eller barnets tålegrense nevnes eller vurderes.

«Urimelig belastning»	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig > 2 år	Frivillig 6 mnd.–2 år	Frivillig < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Av 37 saker
(1) Nevnes generelt, vurderes spesielt	1	4		2			1		8
(2) Nevnes kun generelt, ligger under vurderingen	2	1	4		2	2	7	4	23
(3) Nevnes kun generelt				1	1				2
(4) Nevnes ikke				1		1	1	1	4

4.13.2 Urimelig belastning vurderes uttrykkelig eller underforstått

Med unntak av én sak nevnes kravet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, i den generelle redegjørelsen for rettstilstanden i samtlige saker. I den siste saken, FNV-2020-23-FTE, nevnes barnets tålegrense som et utgangspunkt. I 8 av sakene

¹³⁶ Sandberg (2020a)

gjentas kravet om å ikke utsette barnet for urimelig belastning i den konkrete vurderingen. I 23 vedtak gjentas det ikke, men begrunnelsene er skrevet som en avveining mellom ulike hensyn slik at dette kravet ser ut til å ligge bak vurderingen. Likevel vitner noen av sakene om at hensynet til barnets beste og at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, er flytende og ofte ikke skilles fra hverandre.

I det følgende illustreres utgangspunktene og de komplekse vurderingene ved gjennomgang av noen saker. Det vises først til noen saker hvor grensen mellom hensynet til barnets beste og kravet om å unngå urimelig belastning er vag. Deretter gjennomgås to saker som utpeker seg i utvalget ved at denne grensen for urimelig belastning undergis særskilt vurdering, også opp mot gjenforeningsmålsettingen.

FNV-2020-48-FRO gjelder kun samværsfastsettelse, og gjenforeningsmålet er oppgitt.

Nemnda tar utgangspunkt i at samvær skal fastsettes ut fra at «samvær har en egenverdi med mindre det utsetter barnet for urimelig belastning». Nemnda uttaler at «[v]ed den konkrete vurderingen er det [barnets] beste som skal være det overordnede hensynet, herunder at hun ikke skal utsettes for en urimelig belastning». Det skilles ikke mellom barnets tålegrense og hensynet til hva som isolert sett vurderes å være det beste for jenta. I saker hvor gjenforeningsmålet er forlatt, vil imidlertid grensen mellom de to utgangspunktene være mer sammenfallende enn i saker hvor samværet skal tilrettelegge for gjenforening.

I **FNV-2020-147-FRO** er svært typisk for hvordan mange av vedtakene redegjør generelt for de rettslige utgangspunktene. Det vises til HR-2020-662 avsnitt 137 som sammenfatter de rettslige utgangspunktene og påpeker at barnets beste er det overordnede hensynet, at det som utgangspunkt er barnets beste å bo sammen med sine foreldre, og at målet med samvær derfor er å tilrettelegge for gjenforening. Videre påpekes det både av Høyesterett og fylkesnemnda at samvær har en egenverdi uavhengig av målet om gjenforening, men at barnet uansett ikke må utsettes for urimelig belastning. Vedtaket omhandler krav om tilbakeføring. Foreldrene gis ikke medhold, hvilket hjemles i tilknytningsalternativet i § 4-21. Gjenforeningsmålsettingen opprettholdes, men det synes lite sannsynlig at barnet vil bli tilbakeført. Nemnda uttaler at den «ikke kan se at det er til [barnets] beste å øke samværsomfanget i dag. Det er selvsagt forståelig at mor ønsker hyppigere kontakt med datteren, men sett fra [barnets] perspektiv er fosterfamilien hennes psykologiske familie». Hensynet til barnets beste blir styrende for samværsfastsettelsen, og ikke hvor barnets tålegrense går.

FNV-2020-75-FTR omhandler en 13 år gammel gutt på institusjon med atskillige utfordringer, herunder psykisk utviklingshemming og autisme. Nemnda anser det som sannsynlig at gutten vil vokse opp på institusjon, og at plasseringen vil bli langvarig, også på grunn av iboende egenskaper hos foreldrene som vanskelig kan endres. Gjenforeningsmålsettingen opprettholdes likevel. Nemnda uttaler at gutten må «gis rett til et samvær som beskytter, styrker og utvikler båndene til familien og som støtter målsettingen om at han skal gjenforenes med dem. Samvær har dessuten en egenverdi. Ved den konkrete vurderingen skal As beste være det overordnede hensynet. Han skal ikke utsettes for urimelig belastning (undue hardship)». Sitatet er svært typisk også for mange andre vedtak.

I FNV-2020-50-FTR uttaler nemnda at «ut fra hennes behov vil et hyppigere samvær enn 2 timer 12 ganger i året etter nemndas vurdering representere en urimelig belastning for henne og ikke være til hennes beste». Det er uttalt at det mest sannsynlig vil bli tale om en langvarig plassering, men gjenforeningsmålsettingen opprettholdes.

I de to sistnevnte sakene kan det se ut til at fylkesnemnda likestiller hensynet til barnets beste og kravet om at barna ikke skal utsettes for urimelig belastning, men uten å få frem sammenhengen mellom de to utgangspunktene i saker hvor gjenforeningsmålet opprettholdes.

Felles for de omtalte sakene er at plasseringen under offentlig omsorg mest sannsynlig vil bli langvarig. I én av dem er gjenforeningsmålet oppgitt, mens det i de tre andre vedtakene opprettholdes selv om det er lite som tyder på at en gjenforening vil skje. Det er særlig relevant å vurdere hvor mye samvær barnet tåler når gjenforeningsmålet fastholdes. Samværet skal da bygge opp under målet om gjenforening, som anses å være til barnets beste.

Noen få saker har særlig grundige drøftelser av forholdet mellom hensynet til barnets beste og kravet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning:

FNV-2020-23-FTE gir en grundig vurdering av om gjenforeningsmålsettingen fortsatt skal gjelde når barnet har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det vil kunne føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet, jf. bvl § 4-21 første ledd annet punktum. Nemnda finner at gjenforeningsmålsettingen ikke lenger skal være styrende for samværsfastsettelsen, men at målet skal være å beholde og i noen grad utvikle en personlig relasjon. Fylkesnemnda skiller mellom barnets øvre tålegrense og hensynet til barnets beste og finner at samvær ikke skal fastsettes «i lys av hva som må antas å være guttens øvre tålegrense, men ut fra en mer generell vurdering av hvilket samvær gutten totalt sett vil være best tjent med i tiden framover». Nemnda angir at formålet med samvær er at gutten og

foreldrene gis «muligheten til å beholde og i noen grad utvikle en personlig relasjon, uten at dette skal gå på bekostning av guttens behov for en stabil, trygg og forutsigbar omsorgssituasjon i fosterhjemmet». At gjenforeningsmålsettingen ikke lenger skal være styrende for samværsfastsettelsen, får her den konsekvens at barnet ikke trenger å presses til mer samvær enn det som isolert sett på det aktuelle tidspunktet anses å være i samsvar med hans beste.

FNV-2020-27-FTE omhandler en tolv år gammel gutt som har bodd i fosterhjem i to og et halvt år. Foreldrene gis ikke medhold i kravet om tilbakeføring med hjemmel i omsorgsalternativet i barnevernloven § 4-21 første ledd første punktum. Nemnda poengterer at forholdene som dannet grunnlaget for omsorgsovertakelsen, ikke er av forbigående karakter. Etter grundige drøftelser kommer nemnda til at gjenforeningsmålsettingen ikke lenger kan være styrende. Nemnda peker på at «EMD's sterke fokus på omsorgsovertakelse som et midlertidig tiltak hviler på forutsetningen om at barnets beste er å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Kravet om at gjenforeningsmålsettingen skal være en rettesnor for samværsfastsettelsen også i saker hvor muligheten for gjenforening framstår som lite realistisk, innebærer i praksis et krav om at det biologiske prinsipp skal vektes tyngre i norsk barnevernpraksis». Videre uttaler nemnda at utgangspunktet om at samvær ikke bare skal opprettholde, men også styrke og utvikle barnets bånd til foreldrene, i praksis innebærer at samværsfastsettelsen må søke å ta utgangspunkt i barnets tålegrense. Nemnda viser deretter til Sandbergs kommentar i *Juridika*¹³⁷ hvor hun uttaler at det kan spørres «om det er riktig å gi samvær opp mot barnets tålegrense, som kriteriet ‘urimelig belastning’ vil innebære, fremfor å fastsette et samvær som etter en helhetsvurdering er til barnets beste».

I denne saken legger nemnda til grunn at det vil bli tale om en langvarig plassering. Nemnda uttaler at desto mindre realistisk en tilbakeføring synes å være, desto mer problematisk er det å ta utgangspunkt i barnets antatte tålegrense ved samværsfastsettelsen. Nemnda påpeker at det i mange tilfeller «kan være usikkert hvor denne tålegrensen går, hvilket innebærer risiko for ‘prøving og feiling’ på en måte som kan være belastende for barnet over tid». Videre viser nemnda til at det er tvilsomt hvor omfattende samvær barnet kan pålegges innenfor rammen av barnets beste som et grunnleggende hensyn, «ikke bare etter EMK, men også etter Grunnloven § 104 og FN's barnekonvensjon». Nemnda problematiserer at hensynet til barnets beste slik det fremgår av både Grunnloven § 104 og FN's barnekonvensjon ikke

---

¹³⁷ Sandberg (2020a)

nødvendigvis vil være sammenfallende med kravet fra EMD om at det er til barnets beste å fastsette samvær opp mot grensen for hva barnet tåler. Dette problematiseres i bemerkelsesverdig liten grad i de øvrige vedtakene som inngår i utvalget.

Også i **FNV-2020-74-FTE** går nemnda grundig inn i disse avveiningene. Saken omhandler en jente på åtte år og en gutt på snart to år. Innledningsvis viser nemnda til de rettslige utgangspunktene slik de er trukket opp i Høyesteretts storkammeravgjørelser. Nemnda vurderer videre på generelt grunnlag forholdet mellom barnets beste og det at samværet ikke kan utsette barnet for urimelig belastning. Fylkesnemnda påpeker at barnevernfaglige innvendinger mot et strengt fokus på gjenforeningsmålsettingen ikke ivaretas gjennom kravet om at samværsordningen ikke skal utsette barnet for urimelig belastning. Årsaken er, etter fylkesnemndas vurdering, at «utgangspunktet om gjenforening kan føre til at det blir fastsatt samværsordninger som en først i ettertid kan slå fast at ikke har vært utviklingsfremmende, men som snarere kan ha bidratt til å opprettholde vansker hos barnet som plasseringen er ment å avhjelpe». Nemnda mener derfor at det, når tilbakeføring uansett ikke er realistisk, ikke er uproblematisk at barneverntjenesten er forpliktet til å prøve ut forskjellige ordninger som kan gjøre at omsorgssviktede, sårbare og potensielt traumatiserte barn tåler samvær bedre. Etter nemndas syn «kan dette være vanskelig å forene med den beskyttelsen av barnets interesser som ikke bare følger av EMK og FNs barnekonvensjon artikkel 3, men som også er nedfelt i vår høyeste rettskilde, Grunnloven § 104». Etter fylkesnemndas syn kan det være problematisk å opprettholde et sterkt fokus på det biologiske prinsipp ved å skulle gjenforene barn og foreldre også etter at en rekke hjelpetiltak er forsøkt og omsorgsovertakelse er iverksatt som «siste utvei». Målsettingen med plasseringen kan, etter fylkesnemndas vurdering, være vanskelig å nå fordi barnevernet vil kunne ha problemer med å «være i forkant» av barnets behov. Nemnda påpeker at «utprøving av samværsordninger som kan komme til å utfordre barnets tålegrense, ofte vil ha negative konsekvenser for barnet, også indirekte i form av økt belastning på fosterhjemmet og større risiko for brudd i plasseringen.» I vurderingen av den konkrete samværsfastsettelsen fremgår det at det er usikkert hvor mye samvær gutten tåler «uten at det forstyrrer den tilknytningsprosessen han nylig har påbegynt». Han har ikke andre typer reaksjoner på samværene enn at han søker fostermor for «emosjonelt påfyll» etter samværene. Fylkesnemnda mener likevel «at det inntil videre bør fastsettes et lavfrekvent samvær», og «at det ikke er til guttens beste å ta sjansen på at han vil kunne tåle mer i den kritiske utviklings- og tilknytningsfasen han nå er i». Nemnda påpeker at vilkårene for å oppgi gjenforeningsmålet ikke er oppfylt, men at hensynet til foreldrenes interesser

likevel må vike av hensyn til guttens behov «her og nå». Barneverntjenesten anmodes deretter om å følge med på om samværene etter hvert kan utvides.

Nemnda anvender barnets behov for ro i tilknytningsprosessen, samt foreldrenes problemer med «å koble seg på ham og ramme ham inn», som argumenter for det samværet som fastsettes, én time fire ganger per år. Dette vurderes å være i samsvar med guttens tålegrense, men uten at han strekkes for langt i forhold til hva som etter en helhetsvurdering vil være til hans beste. Dette vedtaket illustrerer godt at det i praksis ikke nødvendigvis er uproblematisk å fastslå hvor grensen går for hvor mye samvær barnet tåler. Selv om Høyesterett i ettertid har uttalt at samvær ikke skal legges nært opp mot barnets tålegrense, kan det i praksis være problematisk å fastslå hvor denne grensen går.

De omtalte sakene er unike i utvalget når det gjelder dybden i vurderingene av forholdet mellom at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, «undue hardship», og hensynet til barnets beste. De øvrige sakene i utvalget går i betydelig mindre grad inn i disse avveiningene ved den konkrete samværsfastsettelsen.

4.13.3 Urimelig belastning nevnes ikke / nevnes kun overordnet

I fire saker nevnes ikke utgangspunktet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning. I et par vedtak nevnes det helt kort under den generelle fremstillingen av gjeldende rett, men uten at det synes vurdert i den konkrete begrunnelsen for samværsfastsettelse. I én av sakene, **FNV-2020-77-FOS**, er gjenforeningsmålet forlatt. De øvrige sakene omtales i det følgende for å avdekke årsaken til at dette ikke vurderes.

I **FNV-2020-51-FNO** gjøres det en vurdering av hvor mye samvær som vil være riktig.

Nemnda anser det som sannsynlig at det vil bli en krevende overgang for jenta, og at hun vil «trenge ro en periode mens hun blir kjent med fosterfamilien, ny skole og alt rundt». Etter nemndas syn innebærer det at «det ikke kan være for mange samvær i denne perioden». Barnets egen mening vektlegges også i stor grad.

I **FNV-2020-130-FTF** gjøres en nokså tilsvarende vurdering. Barnets ønske om å ha mye samvær med moren vektlegges. Det kan anses som uttrykk for at barnet ikke selv opplever belastning ved samværet. Fylkesnemnda legger til grunn at plasseringen vil vare i alle fall et par år til, og at ukentlige samvær vil legge for stort beslag på tiden barnet skal bruke til å etablere seg i ny omsorgsbasis og delta i fritidsaktiviteter.

Begrunnelsene er relativt typiske. De inneholder formuleringer som finnes i ulike varianter i vedtakene. Hensynet til for eksempel barnets behov for ro og stabilitet og barnets eget ønske, veies opp mot behovet for omfattende samvær. Selv om det ikke direkte vurderes hvor grensen går for når barnet utsettes for urimelig belastning, tyder avveiningene likevel på at det nettopp gjøres en vurdering av hva barnet tåler, men grensen mellom hensynet til barnets beste og barnets tålegrense blir flytende.

FNV-2020-97-FRO er den saken i utvalget hvor det fastsettes mest samvær. Barnas forhold til moren, som bor like ved fosterhjemmet hos mormor, er nært, og barna ønsker selv mye samvær. Det synes derfor ikke nødvendig å gå inn i en grundig vurdering av om samværet vil utgjøre en urimelig belastning for barna.

I én sak, **FNV-2020-62-FAG**, er barnet glad for å se mor og har ikke negative reaksjoner etter samvær, det er derimot mor som trenger ro for å kunne jobbe med å bedre sin omsorgsevne. Det er derfor ikke grunn til å gå inn i vurderingen av om samværet er en belastning for barnet.

I **FNV-2020-147-FRO** har barnet gitt klart uttrykk for hvor mye samvær hun ønsker, og samvær fastsettes i samsvar med hennes ønske. Det fastsettes også begrensninger når det gjelder kontakt via telefon, hvilket begrunnes med at barnet trenger å skjermes fra sin mor. Vurderingene synes å ivareta både hensynet til at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, og det overordnede hensynet til barnets beste.

I **FNV-2020-31-FBV** er begrunnelsen for samværsfastsettelsen kortfattet og kunne med fordel gått dypere i vurderingene. Det fastsettes imidlertid samvær med far, som er i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg etter barneloven, til fire timer én gang i uken som må anses tilstrekkelig til å bygge opp under gjenforeningsmålet.

På bakgrunn av de konkrete saksforholdene synes det forsvarlig i forhold til faktum å ikke gå grundig inn i vurderinger av barnets tålegrense. Den sistnevnte saken burde imidlertid gitt en noe dypere begrunnelse.

4.13.4 Oppsummering

Forholdet mellom hensynet til barnets beste og kravet om at barnet ikke skal pålegges en urimelig belastning, («undue hardship»), synes særlig å aktualiseres når det er usikkert om en gjenforening senere vil kunne skje. Barnets behov for ro i tilknytningsprosessen til fosterhjemmet og, når barnet blir større, behov for å ha tid til venner og fritidsaktiviteter,

avveies mot både barnets og foreldrenes behov for å opprettholde sitt familieliv. I saker hvor det er lite sannsynlig at gjenforening vil skje, enten på grunn av svak omsorgsevne hos foreldrene som ikke er av forbigående karakter, og/eller på grunn av barnets tilknytning til fosterhjemmet, legges det gjerne mer vekt på behovet for ro, kontinuitet, venner og fritidsaktiviteter. **Når det er mer sannsynlig at en gjenforening vil kunne skje, er det også større grunn til å fastsette et omfattende samværsregime opp mot barnets tålegrense nettopp for å bygge opp under at det senere vil være til barnets beste å bli tilbakeført. I disse sakene beskrives også gjerne gode samvær med foreldre med god samværskompetanse, og det fastsettes relativt mye samvær.** I neste punkt vil det bli redegjort nærmere for hvilke forhold ved barnet og foreldrene som gjerne vektlegges i vurderingene av samværsfastsettelse. Disse forholdene inngår i helhetsvurderingen som skal foretas.

4.14 Forhold ved barn og foreldre

4.14.1 Innledning

Vedtakene er gjennomgått for å identifisere momenter som inngår i begrunnelsene. Her vektlegges forhold ved barn og foreldre, i henhold til kontrakten, men også andre forhold av betydning. **Det er et gjennomgående trekk at forhold ved barn og foreldre, samt momenter som barnets egen mening og minoritetshensynet, inngår i proporsjonalitetsvurderingen av forholdet mellom hensynet til barnets beste, når barnet utsettes for urimelig belastning, og retten til familieliv. Hvorvidt gjenforeningsmålet fastholdes eller forlates, får konsekvenser for hvordan forholdene tillegges vekt i vurderingene.**

Barnets sårbarhet, om barnet har vært utsatt for vold eller overgrep samt om barnet har minoritetsbakgrunn, er ikke medtatt her ettersom disse forholdene er særskilt behandlet under respektive punkter i kapitlet. Om barnet er hørt, hva som er barnets mening og hvordan denne vektlegges i begrunnelsen, undergis egen redegjørelse i punkt 4.15.

I tillegg til ovennevnte er det særlig to hovedgrupper av momenter som inngår i begrunnelsene for samværsfastsettelse – foreldrenes samværskompetanse og barnets reaksjoner på samvær. Mange av de samme forholdene går igjen i fylkesnemndsvedtakene.

I det følgende fremstilles tre tabeller over hvilke forhold som inngår i fylkesnemndenes begrunnelser for samværsfastsettelse. Den første tabellen er overordnet og gjennomgås under

punkt 4.14.2. Den andre omhandler mer spesifikt foreldrenes samværskompetanse og behandles under punkt 4.14.3, mens den tredje gir en grundigere fremstilling av barnas ulike reaksjoner på samvær og omtales under punkt 4.14.4.

4.14.2 Forhold som inngår i vurderingen av samværsfastsettelse

Den første tabellen nedenfor gir en oversikt over hvilke momenter som inngår i vurderingene av samværsfastsettelse. Momentene som vektlegges, er:

- foreldrenes samværskompetanse
- barnets reaksjoner på samvær
- barnets behov for ro, stabilitet og kontinuitet
- at barnet trenger å skjermes fra foreldrene
- barnets tilknytning til foreldrene
- om foreldrene klarer å følge opp samvær
- foreldrenes rusbruk
- foreldrenes psykiske utfordringer
- barnets alder
- barnets behov for tid til venner og fritidsaktiviteter
- fysiske helseutfordringer hos foreldrene

Flere av disse momentene går naturlig nok noe over i hverandre. For eksempel vil barnets behov for ro, stabilitet og kontinuitet gjerne også ha sammenheng med barnets behov for tid til venner og fritidsaktiviteter. Det er likevel valgt å skille momentene fra hverandre i tabellen fordi de går igjen i sakene.

Oversikten viser kun i hvor mange saker hvert enkelt forhold er vurdert i begrunnelsene. Samværskompetanse og barnets reaksjoner på samvær er dessuten delt inn ut fra om momentene er tillagt positiv eller negativ betydning i helhetsvurderingen. Det er i tillegg tatt høyde for at det i noen saker vektlegges at barnet ikke har vist reaksjoner. Dette er lagt inn i tabellen som en nøytral reaksjon.

Forhold som inngår i vurderingen av samvær	Vektes positivt/negativt	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig > 6 mnd.	Frivillig < 6 mnd.	Akutt	Bodd hjemme	Av 37 saker	
Samværs-kompetanse	Negativ	1	1	5	2	2	6	1	18	27
	Positiv	2		2	4			1	9	
Barnets reaksjoner på samvær	Negative	2	1	5	2	2	5	1	18	24
	Nøytrale		1		3			1	5	
	Positive	1							1	
Barnets behov for ro, stabilitet og kontinuitet		2	1	4	3	4	7	3	24	
Barnets behov for å skjermes mot foreldrene				4	1	1	3	2	11	
Barnets nære tilknytning til biologisk familie					3		2	2	7	
At foreldrene klarer å følge opp samvær		1	1	1	2		1	1	7	
Foreldres rusbruk					2		4		6	
Foreldres psykiske utfordringer				2	1		2		5	
Barnets alder				1		1	1	2	5	
Behov for tid til venner og fritidsaktiviteter				1		1	2		4	
Foreldres fysiske helse				1					1	

Foreldrenes samværskompetanse

Begrepet samværskompetanse benyttes i mange vedtak og dommer. Det blir imidlertid ikke nærmere definert noe sted. På bakgrunn av beskrivelsene synes uttrykket å benyttes som et overordnet begrep på foreldrenes evne til å bidra til gode samvær.

Foreldrenes samværskompetanse vektlegges i 27 av 37 saker. I 18 saker omtales foreldrenes samværskompetanse negativt og utgjør et argument i favør av mindre samvær. I noen saker fremgår det på den annen side at foreldrene har god samværskompetanse, hvilket vektlegges til fordel for mer samvær. Oversikten gir ingen indikasjoner på at samværskompetansen er bedre eller svakere ut fra hvilken sakstype det er tale om, eller hvor lenge barnet har vært plassert under frivillig eller tvungen omsorg. God samværskompetanse tillegges imidlertid

vekt i fire saker som omhandler kun samværsfastsettelse, eller hvor krav om tilbakeføring avslås på grunnlag av tilknytningsalternativet i § 4-21. I disse sakene fastsettes det også mer samvær enn hva som har vært praktisert tidligere selv om gjenforeningsmålet er forlatt. Foreldrenes samværskompetanse omtales nærmere under punkt 4.14.3.

Barnets reaksjoner på samvær

Barnets reaksjoner i forbindelse med samvær tillegges vekt i 24 saker, og det er en betydelig overvekt av vedtak som vektlegger negative reaksjoner hos barnet. I fem saker nevnes det at barnet ikke har hatt reaksjoner på samvær, hvilket er rubrisert under nøytral vurdering i tabellen, mens kun én begrunnelse legger vekt på barnets positive reaksjoner som fremkommer ved at barnet viser glede over samværene. Under punkt 4.14.4 gis det en grundigere redegjørelse for hvordan ulike reaksjoner på samvær vektlegges.

Barnets behov for ro, stabilitet og kontinuitet

Barnets behov for ro for å knytte seg til fosterfamilien benyttes som argument i mange saker. Behovet for ro, kontinuitet og stabilitet nevnes oftest sammen. I 24 vedtak anvendes argumentene i begrunnelsen for samværsfastsettelsen. I vurderingene av det overordnede hensynet til barnets beste, synes hensynet til barnets behov for ro, stabilitet og kontinuitet i hverdagen i fosterhjemmet å veies opp mot hensynet til behov for samvær. I det følgende nevnes to typiske eksempler på avveiningen mellom ulike behov.

I **FNV-2020-27-FTE** fastsettes samvær til totalt tolv ganger per år. Saken er et typisk eksempel på at hensynet til kontinuitet og normalitet i fosterhjemmet og hensynet til å ha tid til venner og fritidsaktiviteter avveies mot hensynet til behov for kontakt mellom barn og foreldre. Samvær settes til seks ganger per år med hver av foreldrene. Nemnda uttaler at det er «tilstrekkelig til å ivareta relasjonen til foreldrene og broren, samtidig som det ivaretar hensynet til at han skal ha en tilværelse i fosterhjemmet som er preget av kontinuitet og normalitet». Videre fremgår det at barnet «er nå i en alder hvor hensynet til venner, fritidsaktiviteter og selvbestemmelse i økende grad tilsier at hans kalender ikke i for stor grad bør bindes opp til en samværsordning». Også barnets egen mening tillegges betydelig vekt.

FNV-2019-245-FOS omhandler en gutt på snart to år. Nemnda vektlegger at barnet med sin «sårbar tilknytningsutvikling» har behov for å falle mer til ro i fosterhjemmet, at kontinuitet og stabilitet er viktig i denne prosessen og at et for omfattende samvær med foreldrene vil

være forstyrrende. Samvær fastsettes til totalt atten ganger per år; tolv ganger for far og seks ganger for mor. Hensynet til ro i fosterhjemmet og hensynet til at barnet skal opprettholde kontakt med sine foreldre med sikte på gjenforening, avveies mot hverandre.

Skjerming av barnet

Argumentet om at barnet trenger å skjermes fra foreldrene henger delvis sammen med barnets behov for ro, kontinuitet og stabilitet. Det varierer hvor tydelig det fremgår at barnet trenger å skjermes fra foreldrene, i noen saker synes dette mer underforstått. Hensynet vektlegges i elleve vedtak og nevnes i tillegg til barnets behov for ro, stabilitet og kontinuitet.

FNV-2020-36-FHS er et typisk eksempel på at barnets behov for skjerming avveies mot andre momenter. Saken gjelder en jente på 15 år som har bodd hjemme frem til fylkesnemndssaken. Det uttales at samvær ikke må «settes så høyt, eller med en slik gjennomføringsmåte, at det vil gjøre det vanskelig for [barnet] å knytte seg til sin nye omsorgsbasis, eller at hun utsettes for press fra foreldrene i forhold til det å søke seg hjem igjen». Det konkluderes med at samvær en gang i måneden «vil dekke behovet for relativt hyppig kontakt, men samtidig skjerme [barnet] for en for omfattende og krevende kontakt». Vedtaket omhandler to barn i en søskenflokk som kom til Norge som flyktninger sammen med foreldrene. Barnas tilknytning til biologisk familie vektlegges.

Også i **FNV-2020-47-FOA** vurderes barnets behov for ro og stabilitet og behovet for å skjermes fra biologisk familie. Vedtaket gjelder en 14 år gammel gutt med betydelige atferdsproblemer. Han har en svært utagerende atferd. Han ønsker helst å bo hjemme, men det er nemndas vurdering at foreldrene, og særlig faren, setter gutten opp mot fosterhjemmet og barneverntjenesten slik at barnet ikke får falle til ro i sin nye omsorgsbasis. Det fastsettes derfor mindre samvær enn gutten og foreldrene ønsker – blant annet for å skjerme barnet fra foreldrenes negative påvirkning.

I **FNV-2020-47-FRO** legges det vekt på den åtte år gamle jentas behov for å skjermes også i vurderingen av begrensning av kontakt via telefon og sosiale medier. Det fremgår at jenta «frykter spørsmål fra mor i forbindelse med tilbakeføringssaken». Nemnda mener at det vil være riktig å skjerme henne for pågang fra mor, og at restriksjonen ikke hindrer at jenta selv ringer moren om hun selv ønsker. Barneverntjenesten gis anledning til å begrense mors mulighet til å kontakte datteren via telefon og sosiale medier. Slike

begrensninger er også satt i noen få andre saker og begrunnes i samtlige vedtak med barnets behov for å skjermes mot foreldrenes pågang.

Barnets nære tilknytning til biologisk familie

I syv saker vektlegges barnets nære emosjonelle tilknytning til sin familie i vurderingen av samværsfastsettelse og utgjør et viktig argument for relativt omfattende samvær.

I **FNV-2020-24-FTE** uttaler nemnda at «[d]et er ingen tvil om at han har sin tilknytning og sin identitet i den biologiske familien». Tilknytningen vektlegges som argument for at det fastsettes samvær en gang per måned.

Også i **FNV-2020-36-FHS** vektlegges den nære tilknytningen til biologisk familie, og hensynet til deres felles historie og bakgrunn utgjør et viktig moment i vurderingen av samværsfastsettelse. Det uttales at den yngste guttens tilknytning til foreldrene og familien er sterk, også i lys av deres bakgrunnshistorie og den språklige, kulturelle og etniske historien, og at samvær derfor ikke kan settes for lavt.

Hvorvidt foreldrene klarer å følge opp samvær

I syv saker tillegges det vekt om foreldrene makter å følge opp samværet som fastsettes. Det er typisk i disse vedtakene at foreldrene gjentatte ganger har avlyst samvær, og at barnets negative reaksjoner på at det ikke blir noe av de planlagte samværene, tilsier at det ikke bør fastsettes flere samvær enn foreldrene makter å gjennomføre. I noen vedtak beskrives det også at foreldrene til stadighet kommer for sent eller avbryter samværet før den tilmålte tiden er ute. I noen saker synes det også å være en klar sammenheng mellom rusmisbruk og evne til å gjennomføre samværene. De tre vedtakene som omtales nedenfor, er illustrerende:

FNV-2020-130-FTF er et eksempel på at det vektles positivt at moren har møtt punktlig til alle samvær bortsett fra to ganger. Det vektlegges at dette har skjedd i en periode hvor rusbruken har økt kraftig, og nemnda uttaler at det derfor ikke er grunn til å tro annet enn at hun også fremover vil klare å følge opp samværene.

I **FNV-2020-48-FRO** begrunnes fastsetting av begrenset samvær med at faren til den 14 år gamle jenta ikke klarer å følge opp samværene. Nemnda uttaler at «[d]et avgjørende for vurderingen er at nemnda tror at økt samvær vil kunne påføre henne urimelig belastning, basert på fars oppfølging av samvær hittil».

Også i **FNV-2020-150-FNO** vektlegges avlysninger av samvær som argument for begrenset samvær med mor. Avlysninger har medført skuffelser og belastninger for barnet, noe som får forsterket virkning fordi barnet betegnes som særlig sårbart og dermed antas å tåle mindre enn andre barn. Også her er rusmisbruk en faktor som inngår i vurderingen. Dette kommenteres ytterligere under neste punkt.

Foreldrenes rusmisbruk

Foreldrenes rusbruk tillegges vekt i begrunnelsen for samværsfastsettelsen i seks saker. I vedtakene er rusbruk også bakgrunnen for at samværet skal skje under tilsyn. Rus kan inngå i en livsstil som ikke er forenlig med å ha omsorgen for barn – og i noen tilfeller – med å ha samvær. At foreldrene ikke klarer å holde seg rusfrie under samværet, vil typisk være et argument for å fastsette et lavfrekvent samvær. Rusproblemer kan også medføre at foreldrene ikke makter å følge opp samvær, som omtalt ovenfor.

FNV-2020-62-FAG er ett typisk eksempel. Farens bruk av rus inngår i vurderingen av samværsomfang som settes til tre ganger per år. Det vektlegges at far ikke har møtt på alle samvær og i perioder ikke er i stand til å gjennomføre samvær på grunn av rus. Det legges vekt på at det er større grunn til å tro at han avholder seg fra rus den stunden samværet varer, om samværet er relativt kortvarig.

Foreldrenes psykiske utfordringer

Foreldrenes psykiske helse tillegges vekt i fem saker, men uten at det uttrykkes tydelig i vedtakene. I et betydelig antall saker fremkommer det opplysninger om foreldrenes psykiske utfordringer i beskrivelsene av sakens bakgrunn eller i vurderingen av omsorgsovertakelse eller tilbakeføring, men uten at dette synes å tillegges selvstendig vekt i vurderingen av samværsfastsettelse. I vedtak hvor en eller begge foreldre vurderes å ha svak samværskompetanse, beskrives gjerne foreldrene slik at det er grunn til å mistenke at det foreligger psykiske helseutfordringer. I stedet for at dette problematiseres direkte, vurderes det i tilknytning til foreldrenes samværskompetanse. I noen saker fremgår det også i redegjørelsen for sakens bakgrunn at en eller begge foreldre har alvorlige psykiatriske diagnoser, men uten at diagnosene som sådan nevnes i vurderingen av samværsfastsettelsen – eller i vurderingen av spørsmålet om omsorgsovertakelse eller tilbakeføring. Dette er i samsvar med gjeldende rett, ettersom det er samværskompetansen eller omsorgsevnen som sådan som skal vurderes,

men psykiske lidelser vil kunne ha betydning for utfallet av disse vurderingene. De tre sakene som omtales nedenfor, er typiske for hvordan psykiske utfordringer fremkommer i vedtakene:

Opplysninger om helseutfordringer av psykisk karakter og rus fremkommer ofte i de samme sakene. I ovennevnte vedtak, **FNV-2020-62-FAG**, fremgår det at moren har hatt betydelige psykiske problemer, og at hun misbruker rusmidler i stor grad. Verken mors rusbruk eller psykiske problemer nevnes i begrunnelsen, men synes å ligge under for uttalelsen om at fosterforeldrene vil ha mulighet til å vurdere mors tilstand når hun møter opp til samvær.

I **FNV-2020-114-FRO** er gjenforeningsmålsettingen forlatt, og fylkesnemnda bemerker at «mor har så vidt alvorlige og omfattende mangler i sin omsorgskompetanse at det ut ifra gjennomgangen ovenfor ikke kan konkluderes med annet enn at hun fremstår som en særlig uegnet omsorgsperson». Moren har diagnosene F60.9 uspesifisert personlighetsforstyrrelse og F33.9 tilbakevendende depressiv lidelse, og beskrives med svært mangelfulle evner til å ivareta barn. Dette vektlegges når det gjelder avslag på krav om tilbakeføring, men fremkommer ikke tydelig i vurderingen av samværsfastsettelse. Rusmisbruket synes likevel å ligge til grunn for vurderingen av morens samværskompetanse.

Også i **FNV-2020-115-FTE** fremkommer det opplysninger i fremstillingen av sakens bakgrunn og i behandlingen av spørsmålet om tilbakeføring som tyder på at moren, som er i posisjon til å få barna tilbakeført til seg, har slitt med betydelige psykiske helseutfordringer. Det er imidlertid mye som tyder på at hun er blitt bedre. Heller ikke her nevnes psykisk helse i begrunnelsen for samværsfastsettelsen, men synes å ligge til grunn for avveiningen mellom mors samværskompetanse og hvor mye samvær barna tåler.

Barnets alder

Barnets alder anvendes som argument i begrunnelsen for samværsfastsettelsen i fem saker. De fleste omhandler relativt små barn – en gutt på tre år og ellers barn under ett år. I disse sakene utgjør barnets alder et argument for begrenset samvær og kortere varighet på grunn av barnets trettbarhet.

Én sak, **FNV-2020-47-FOA**, gjelder en 14 år gammel gutt, og her benyttes alder som et argument for mye samvær. I **FNV-2020-36-FHS**, som gjelder en åtte år gammel gutt, uttales det at «[h]an er riktignok yngre, men ikke så ung at samvær kan eller skal settes til et minimum».

Det er en tendens til at små barn vurderes å tåle færre og kortere samvær, mens eldre barn tåler mer. I tillegg nevnes barnets alder ofte i tilknytning til vurdering og vektlegging av barnets egen mening, se punkt 4.15.

Barnets alder har også betydning for hvor mye av barnets tid som skal gå med til samvær. Etter hvert som barn blir eldre, har de mer behov for tid til venner og fritidsaktiviteter.

Behov for tid til venner og fritidsaktiviteter

Barnets behov for tid til venner og fritidsaktiviteter vektlegges i tre saker som alle gjelder barn over tolv år. Som et typisk eksempel nevnes **FNV-2020-27-FTE** som gjelder en tolv år gammel gutt. Nemnda uttaler at «[barnet] er nå i en alder hvor hensynet til venner, fritidsaktiviteter og selvbestemmelse i økende grad tilsier at hans kalender ikke i for stor grad bør bindes opp til en samværsordning». Liknende uttalelser gjenfinnes også i de andre sakene.

Foreldrenes fysiske helse

Foreldrenes fysiske helse vektlegges kun i ett vedtak. I denne saken, **FNV-2020-46-FAG**, er det tale om en mor som er svært syk. Det er uvisst om hun gjenkjenner sønnen, hvilket vektlegges som en belastning for gutten. Likevel angis det som viktig at samværet ikke settes for lavt, ettersom det er uklart hvor lenge moren vil leve. Utover denne saken tillegges ikke foreldrenes fysiske helse betydning i nevneverdig grad i sakene som inngår i utvalget.

Oppsummering

De mest anvendte momentene i vurdering av samværsfastsettelse er etter dette foreldrenes samværskompetanse og barnas reaksjoner på samvær. Disse punktene er derfor undersøkt nærmere. Noen enkeltstående momenter kan også gis avgjørende vekt. For eksempel kan foreldrenes mangelfulle evne til å følge opp samvær eller sjansen for at de vil klare å holde seg rusfrie under samvær, få avgjørende betydning. **Videre vektlegges barnets behov for ro, kontinuitet og stabilitet i mange saker uavhengig av alder.** Hensynet veies opp mot barn og foreldres behov for samvær. **Hvorvidt gjenforeningsmålsettingen opprettholdes, får også betydning for hvordan andre relevante hensyn vektlegges.**

Psykiatriske diagnoser tillegges ikke selvstendig vekt, men får betydning ved at foreldrenes psykiske fungering spiller inn på vurderingen av deres samværskompetanse.

4.14.3 Foreldrenes samværskompetanse

Samværskompetanse inngår som moment i vurderingen av samvær i 27 av 37 saker. I

tabellen nedenfor gis en oversikt over hvilke underpunkter som inngår i vurderingene av foreldrenes samværskompetanse. Samværskompetanse deles inn i følgende underpunkter:

- sensitivitet / evne til å lese barnets signaler
- negative personlighetstrekk hos foreldrene
- foreldrenes omtale av barnevernssaken overfor barna
- foreldrenes holdning til plasseringen i fosterhjemmet overfor barna
- evne til å tilrettelegge for gode aktiviteter
- godt samarbeid med barnevern og fosterforeldre
- lekekompetanse

Flere av disse forholdene har nær sammenheng med hverandre. Også i denne tabellen skilles det mellom om momentet er tillagt positiv eller negativ vekt i vurderingen. For de tre sistnevnte momentene skilles det ikke i tabellen mellom positiv og negativ vektning, ettersom momentene i de aktuelle sakene tillegges utelukkende enten positiv eller negativ betydning.

Samværskompetanse	Positiv/negativ vekt	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig > 6 mnd.	Frivillig < 6 mnd.	Akutt	Bodd hjemme	Av 37 saker	
Sensitivitet overfor barnets signaler	Negativ	1	1	4	3	2	1	1	13	17
	Positiv	1		1	1	1			4	
Foreldrenes negative personlighetstrekk		1		3	1	1	3	1	10	
Foreldrenes omtale av plasseringen overfor barnet	Negativt	1		3			1		5	7
	Positivt			1			1		2	
Foreldrenes omtale av bv.saken overfor barnet	Negativt			3			1		4	5
	Positivt						1		1	
Evne til å finne på aktiviteter				1	2		1	1	5	
Lekekompetanse		1		1			1		3	
Godt samarbeid med bv og fosterfamilie					1		1	2	4	

Sensitivitet – evne til å lese barnets signaler

Foreldrenes evne til sensitivitet overfor barnets behov, er et sentralt moment i vurderingen av samværsfastsettelse. Til sammen er momentet tillagt vekt i 17 vedtak. I 13 vedtak tillegges det negativ betydning at foreldrene er lite sensitive og har mangelfull evne til å lese barnets signaler. I fire vedtak tillegges det positiv betydning at denne evnen er god, og i tre av disse har barnet bodd utenfor foreldrehjemmet i lang tid. Flere av vedtakene hvor foreldrenes sensitivitet tillegges vekt, gjenfinnes i oversikten over foreldrenes psykiske utfordringer og i saker hvor foreldrene har grunnleggende personlighetstrekk som synes vanskelige å endre. Nedenfor presenteres noen typiske saker hvor foreldrenes sensitivitet og evne til å lese barnets signaler vektlegges.

FNV-2020-82-FHS gjelder to søstre på åtte og seks og et halvt år som har vært under offentlig omsorg i seks år. Gjenforeningsmålsettingen er forlatt, og kommunen har ment at det foreligger spesielle og sterke grunner til at vilkårene for å nekte samvær er oppfylt. Fylkesnemnda er ikke enig og fastsetter samvær til to ganger per år med hver av foreldrene. Den sakkyndige har i sin rapport uttalt at «det er mye som tyder på at far har svakheter innen evne til intuitive foreldreferdigheter og emosjonell omsorg, og derav svakheter i samværskompetanse». Nemnda legger dette kun delvis til grunn. Nemnda vektlegger at det er lenge siden samværene ble avholdt, at rammene rundt samværene kunne vært bedre, og at far har behov for veiledning. Morens samværskompetanse vurderes som både positiv og negativ: Det legges vekt på at mor «i tiden etter omsorgsovertakelsen ikke har maktet å sette barnas behov foran sine egne. Hennes frustrasjon har vært styrende for de valg hun har tatt, uten at hun har klart å sette seg inn i hvordan disse valgene har påvirket barna». På den annen side fremgår det også at mor under et samvær var «god på å sjå barna sine». Det legges også betydelig vekt på barnas sterke reaksjoner etter samværene. Saken er ett av mange eksempler på kompleksiteten i de ulike hensynene som må avveies i forhold til hverandre i helhetsvurderingen fylkesnemndene skal foreta, også med tanke på at barna ikke skal pålegges en urimelig belastning.

Selv om vurderingen av samværskompetanse er noe annet enn vurderingen av omsorgsevne, vil alvorlige mangler ved den emosjonelle omsorgsevnen kunne komme til uttrykk under samvær. I noen saker er fylkesnemndas redegjørelse for faktum preget av beskrivelser av så mangelfulle kognitive evner og sensitivitet at det også virker inn på vurderingen av foreldrenes samværskompetanse, selv om dette ikke alltid uttales eksplisitt.

I **FNV-2020-50-FTR**, som omhandler en fem måneder gammel jente, gis det grundige redegjørelser for morens mangelfulle evner til å ta vare på et barn. Nemnda uttaler at det er klart at mor har sammensatte vansker og lavt funksjonsnivå. Det vises til lærevansker og oppfølging fra kommunen og NAV knyttet til arbeid, økonomi, kosthold og døgnrytme. Videre nevnes mors behov for behandling og oppfølging av psykisk helse og at det er dokumentert at hun har reguleringsvansker og behov for sinnemestring. I vedtaket fremgår det at «mor har deltatt på stell, men at fosterforeldrene har måttet ta over og vurderer at mor ikke kan være alene med barnet under stell». Under samvær har mor sjelden vært alene, men har hatt med seg andre hun vil vise barnet frem til. Fosterfar har forklart at samværene har vært preget av «mye snakking, leven, løfting og mye bildetaking» og at barnet mot slutten av samværene «fremstår som sliten og grinete». Mors manglende sensitivitet synes å ligge under, men uten at det uttrykkes tydelig.

Etter en konkret og grundig avveining fastsetter nemnda samværet til tolv ganger i året. Saken er også et godt eksempel på at det har vært satt inn betydelige hjelpetiltak som ikke har hatt effekt. Nemnda finner likevel ikke grunnlag for at gjenforeningsmålet kan forlates. Samvær fastsettes med mål om at båndene mellom mor og barn skal styrkes og utvikles. Det vektlegges også at spebarnet er plassert i fosterhjem hos onkelen, og at de biologiske båndene derfor opprettholdes i større grad enn om hun hadde vært plassert utenfor familien.

I **FNV-2020-23-FTE** vektlegges foreldrenes gode samværskompetanse. Fylkesnemnda konkluderer med at tilknytningsalternativet i bvl § 4-21 er oppfylt, og fraviker gjenforeningsmålet. Det fastsettes likevel mer samvær enn tidligere ut fra at samvær har en egenverdi. Det vektlegges at foreldrene har god samværskompetanse og en sensitiv tilnærming til gutten. Saken er et eksempel på at foreldrenes sensitive tilnærming taler for at det fastsettes mer samvær enn tidligere selv om vilkårene for tilbakeføring ikke er oppfylt.

Foreldrenes grunnleggende personlighetstrekk

I ti av vedtakene synes fylkesnemnda å vektlegge grunnleggende personlighetstrekk hos foreldrene. Flere av vedtakene gjenfinnes blant sakene som vektlegger manglende sensitivitet og evne til å lese barnets signaler og i sakene hvor foreldrenes psykiske helseutfordringer inngår i vurderingene.

I **FNV-2020-46-FAG** er gjenforeningsmålsettingen forlatt. Krav om tilbakeføring avslås på grunnlag av tilknytningsalternativet i bvl § 4-21. Gutten på 10 år er del av en større

søskenflokk og har bodd i fosterhjemmet i 8,5 år. Nemnda vektlegger at barnet har sterke reaksjoner i tilknytning til samvær med far, og at dette skyldes fars atferd, herunder at han mange ganger har tatt opp temaer som er svært ubehagelige for barnet og at han er blitt sint. Far er dømt til fengsel i 1 år og 6 måneder for å ha utøvet vold mot guttens mor og tre av hans søsken. Beskrivelsene tyder på at faren har grunnleggende negative personlighetstrekk som vanskelig lar seg endre. Det uttales ikke tydelig, men synes å ligge til grunn for nemndas vurderinger av hans samværskompetanse.

Også i **FNV-2020-61-FTE** vektlegges «iboende egenskaper» i vurderingen av mors samværskompetanse, men av en annen karakter enn i den ovennevnte saken. Nemnda finner at «mors vansker skyldes iboende egenskaper», og uttaler at «mors strev har vart i mange år og omfatter funksjoner som boevne, arbeidsevne, evne til å inngå i sosiale relasjoner, samt evne til å tilegne seg og benytte ny kunnskap.» Det kan selvsagt innvendes at boevne, arbeidsevne, evne til å inngå i sosiale relasjoner samt kognitive evner ikke trenger å være utslagsgivende for samværskompetanse. Det fremgår av vedtaket at mor har diagnosene lett psykisk utviklingshemming og føtalt alkoholsyndrom. Nemnda presiserer at diagnosene i seg selv ikke medfører mangelfull omsorgsevne, men at det «avgjørende er hvilken omsorgsmessig fungering hun har i praksis.» Videre fremgår det at mors vansker går ut over omsorgsevnen ved at hun ikke evner å møte barnet på en sensitiv måte. Disse egenskapene vil naturlig nok også ha betydning for vurderingen av morens samværskompetanse. Mor ønsker ikke samvær med jenta så lenge hun ikke kan ha omsorgen for henne. Nemnda fastsetter likevel samværet til seks ganger per år og uttaler at «ved et slikt omfang ivaretas intensjonen om at [barnet] skal huske sin mor og dermed kunne ha en relasjon til henne mens hun fortsatt er liten».

Vedtaket er typisk for flere saker hvor det ikke fremgår uttrykkelig i vurderingen av samværsfastsettelse at det foreligger «iboende egenskaper» hos foreldrene som får betydning både for gjenforeningsmålsettingen og for vurderingen av samværskompetanse. Egenskapene synes å ligge under de avveiningene som foretas for å fastsette «riktig» samvær, herunder at barnet ikke pålegges en urimelig belastning. Liknende vurderinger av grunnleggende karaktertrekk hos foreldrene som får betydning også for deres samværskompetanse, går også igjen i de andre sakene.

Hvordan foreldrene snakker med barnet om barnevernssaken

I fem saker vektlegger fylkesnemnda hvordan foreldrene snakker om barnevernssaken med barnet. I fire av vedtakene tillegges foreldrenes omtale av saken negativ vekt. I én sak, **FNV-2020-130-FTF**, tillegges det positiv vekt at moren støtter omsorgsovertakelsen. Moren tok på seg oppgaven med å informere gutten om at hun var blitt enig med barneverntjenesten og fylkesnemnda om at det ville være best for ham å bo i fosterhjem i en periode. Moren anerkjenner at hun har behov for hjelp med å bli rusfri, og at det beste for sønnen da er å bo i fosterhjem. Morens holdning tillegges positiv betydning. Nemnda uttaler at med den støtten mor «har gitt til plasseringen, er det gode muligheter for at samværene vil virke beroligende for [barnet]». Samvær fastsettes til én gang per måned.

I **FNV-2020-46-FAG** fremgår det at far under samvær med sønnen gjentatte ganger har sagt at sønnen skal komme hjem til ham, at han må kalle ham for pappa, og at fosterforeldrene ikke er hans ordentlige foreldre. Det har også tidligere kommet frem at gutten ønsket å ha samme etternavn som fosterforeldrene, noe faren reagerte sterkt på. Guttens reaksjoner på samvær synes å gjenspeile farens samværskompetanse. Vedtaket er ett av flere eksempler på at barnets reaksjoner på samvær kan gjenspeile mangelfull samværskompetanse hos foreldrene, noe som her kommer til uttrykk gjennom farens manglende forståelse for viktigheten av å være forståelsesfull i møte med sønnens behov.

Foreldrenes omtale av plasseringen i fosterhjemmet overfor barnet

Punktet om hvordan foreldrene omtaler plasseringen overfor barnet, henger også tett sammen med det foregående punktet om hvordan foreldrene omtaler barnevernssaken i møte med barnet. I noen saker er det likevel et skille mellom momentene. Det er her tale om hvorvidt plasseringen hos fosterforeldrene utfordres. Det fremgår av flere vedtak at barna opplever det som vanskelig når foreldrene ikke anerkjenner deres plass i fosterhjemmet hvor de har fått sin psykologiske tilhørighet.

I to saker tillegges det positiv betydning at foreldrene anerkjenner plasseringen i fosterhjemmet overfor barnet. **FNV-2020-23-FTE** kan tjene som eksempel. Det vektlegges at «så lenge gutten ikke opplever at foreldrene under samværene utfordrer plasseringen og tilknytningen han har til fosterhjemmet, er det grunn til å tro at en viss utvidelse av samværshyppigheten ikke vil føre til problemer for ham».

I fire saker tillegges det negativ vekt at foreldrene utfordrer barnet når det gjelder plasseringen i fosterhjemmet. FNV-2020-46-FAG, som er nevnt ovenfor, er ett eksempel. **FNV-2020-114-FRO** gir et annet eksempel, der det fremgår at mor under samvær har sagt at hun skal få barnet hjem og at hun skal «krige». Barnet fikk sterke reaksjoner etter samværet. Det fremgår ikke hvilken vekt fylkesnemnda legger på dette, men i vurderingen av samværsfastsettelsen fremgår det at mor anses som særlig uegnet som omsorgsperson, og dette synes også å bygge på observasjoner av samvær. Denne saken gjenfinnes naturlig nok under punktet om hvordan foreldrene håndterer barnevernssaken i møte med barnet. Den illustrerer også at foreldrenes samværskompetanse kan gi seg utslag i reaksjoner hos barnet, noe som får konsekvenser for hvor mye samvær som kan fastsettes uten at barnets tålegrense utfordres, jf. at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, «undue hardship».

Evne til å finne på aktiviteter og leke med barnet

I fem saker nevnes det som positivt at foreldrene legger til rette for gode samværsaktiviteter. Tilrettelegging av aktiviteter i forbindelse med samvær tillegges ikke negativ betydning i noen vedtak, men nemnda kommenterer noen ganger at barneverntjenesten bør tilrettelegge for mer varierte aktiviteter. Foreldrenes evne til å legge til rette for gode aktiviteter inngår gjerne i helhetsvurderingen av foreldrenes samværskompetanse. **FNV-2020-25-FTR** er et typisk eksempel ettersom det vektlegges at mor evner å finne på gode aktiviteter med barnet. I den sakkyndiges vurdering fremgår det at samværene med mor oppleves som harmoniske og med avpasset innhold, og at mor fremstår som sensitiv overfor barnet. Fylkesnemnda konkluderer i samsvar med den sakkyndiges vurderinger med at mor «har alminnelig god intuitiv samværskompetanse».

Begrepet «lekekompetanse» er brukt i noen saker av sakkyndige og synes å henspille på om foreldrene klarer å leke med barna sine. Manglende evne til å leke med barna tillegges ikke negativ vekt i noen saker, men om foreldrene får til å leke med barna, fremheves som positivt i noen få saker. **FNV-2020-25-FTR** kan tjene som eksempel også her. Det fremgår at faren fremstår som usikker og beklemt under samværene, men at han leker godt med barnet. Evnen til å leke med barnet utgjør ikke et viktig argument, men nevnes som noe positivt.

I vurderingen av farens samværskompetanse i **FNV-2020-82-FHS** er evnen til å leke med barnet det eneste positive som sies om faren, i tillegg til at han holder avtaler og samarbeider godt med barnevernet: «Det ble vurdert at far var flink å leke og tøyse med jentene, og [den sakkyndige] observerte tidvis godt samspill i lekesituasjonene.»

Evnen til å leke med barna nevnes kun i svært få saker. Det kan derfor ikke konkluderes med at dette er et hyppig forekommende moment som vektlegges.

Godt samarbeid med barnevernet og fosterfamilien

Om og eventuelt hvordan foreldrene samarbeider med barnevernet og fosterforeldrene, tillegges positiv vekt i noen saker. Det fremgår ikke tydelig i noen saker at mangelfullt samarbeid tillegges negativ betydning. Foreldre som er blitt gjenstand for et vedtak om omsorgsovertakelse, vil kunne oppleve det som svært vanskelig å skulle forholde seg til både barnevernet og fosterforeldrene. Det vil kunne være urimelig om dette skulle bli ytterligere et argument for inngrepet i familielivet.

I **FNV-2020-92-FTE** vektlegges det at barneverntjenesten, fosterforeldrene og foreldrene har samarbeidet godt om å tilrettelegge for gode samvær for barnet. Tilsvarende formuleringer fremgår også av andre vedtak.

Oppsummering

Det er etter dette særlig foreldrenes sensitivitet og evne til å lese barnas signaler, samt negative personlighetstrekk hos foreldrene, som særlig inngår i vurderingen av foreldrenes samværskompetanse. De øvrige momentene nevnes i mindre grad.

Lekekompetanse, evne til å finne på gode aktiviteter med barna, og godt samarbeid med barnevern og fosterfamilie nevnes som utgangspunkt bare når de kan omtales positivt. Hvordan foreldrene omtaler barnevernssaken og plasseringen i fosterhjemmet overfor barnet, er derimot momenter som også er tillagt negativ vekt i noen saker.

4.14.4 Barnas reaksjoner på samvær

Barnets reaksjoner på samvær vektlegges i 24 av 37 vedtak. I noen få saker tillegges det vekt at barnet ikke har nevneverdige reaksjoner, eller at «barnet viser glede» over å se foreldrene. I de øvrige 18 vedtakene har barnet negative reaksjoner etter samvær. I flere av sakene fremgår det at barna er glade i foreldrene sine og ønsker å treffe dem, men likevel får ulike former for reaksjoner i forbindelse med samvær. I noen saker problematiseres usikkerhet omkring årsaken til reaksjonene ettersom det ikke kan utelukkes at reaksjonene skyldes savn eller at de kan ha sammenheng med når samværene avholdes. For eksempel nevnes det i noen saker at man bør forsøke å flytte samværene til et tidspunkt hvor barnet ikke

er trøtt og slitent etter en lang dag i barnehagen eller på skolen. Det er grunn til å stille spørsmål ved om fylkesnemndene i noe større grad bør vurdere årsakene til barnas reaksjoner.

FNV-2020-75-FTR er ett av flere eksempler på at barnas forhold til foreldrene og til samvær kan være preget av sammensatte følelser og reaksjoner. Det fremgår at barnet er glad i foreldrene sine og at han smiler og sier «mamma og pappa» når han ser på bilder av huset til foreldrene. Saken omhandler en gutt med alvorlig psykisk utviklingshemming som bor på institusjon. Han har nesten ikke språk. Etter samvær beskrives voldsomme reaksjoner som tvangshandlinger, som inkluderer biting og skalling, og at han er trøtt og sliten. Det fremgår imidlertid at han kan reagere slik også i andre situasjoner, noe som leder til drøftelser av om samværene faktisk er årsaken til reaksjonene. Nemnda korrigerer barneverntjenesten for å ha begrenset samværene som følge av å ha lagt til grunn at guttens reaksjoner kun skyldes samvær med foreldrene.

Saken er illustrerende for de komplekse vurderingene fylkesnemndene står overfor når barnet utviser negative reaksjoner. utfordringene blir ytterligere satt på spissen ved reaksjoner hos små barn og eldre barn som ikke kan eller vil sette ord på årsaken til reaksjonene. I noen saker kan man se tegn til at barna vegrer seg for å fortelle hva som plager dem, eller det kan stilles spørsmål ved om barna er ærlige. Når man kun ser barnets reaksjoner, men ikke vet sikkert hva som ligger bak, risikerer man å feilaktig legge til grunn at det er samværet med foreldrene som trigger reaksjonene. Nemndas utfordring blir da å balansere risikoen for å ta feil opp mot risikoen for at barnets reaksjoner er tegn på at barnet kan ta skade av samvær med foreldrene. Slike vurderinger fordrer at det anvendes kompetente sakkyndige.

Vedtakene i utvalget vitner om at barns reaksjoner på samvær kan være mange og ulike. Tabellen nedenfor gir en oversikt over ulike typer av reaksjoner på samvær: at barnet blir trøtt og slitent, blir urolig, får konsentrasjonsvansker, at barnet mister skolegang, blir særlig kontaktsøkende, sover dårlig, utagerer eller får andre psykiske reaksjoner eller andre typer reaksjoner. Under den siste kategorien faller for eksempel at barnet får problemer med ufrivillig vannlating (enurese) eller manglende kontroll med avføring (enkoprese), blir preget av tvangshandlinger eller blir apatisk.

I den første tabellen følges systematikken fra de foregående tabellene. Det angis kun antall saker hvor den aktuelle reaksjonen nevnes.

Barnets reaksjoner på samvær	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig > 6 mnd.	Frivillig < 6 mnd.	Akutt	Bodd hjemme	Av 24 saker
Trøtt og sliten	1	1	3	3	2	3		13
Uro	1	3		2	1	3	1	11
Andre psykiske vansker	2		1		1	2	1	7
Konsentrasjonsvansker	2		2			2		6
Andre reaksjoner	1	1		2	1	1		6
Særlig kontaktsøkende etter samvær	1		3		1			5
Dårlig søvn	2		1	1	1			5
Utagering	1					1	1	3
At barnet mister skolegang			1					1

Det er også av interesse å se hvordan ulike typer av reaksjoner fordeler seg i forhold til barnas alder. I den neste tabellen er det derfor angitt antall barn og ikke antall vedtak. Det fremgår hvor mange barn i de ulike aldersgruppene som i vedtakene rapporteres å ha de forskjellige typene av reaksjoner i forbindelse med samvær. Flere av reaksjonene gjelder de samme barna. Vedtak hvor det ikke er rapportert om nevneverdige reaksjoner, eller det ikke fremgår hva slags type reaksjoner barna har, men kun at de har vist reaksjoner, fremgår ikke av oversikten.

Nedenfor gjennomgås de ulike typene av reaksjoner. Noen av radene i tabellen er slått sammen til felles behandling der det synes hensiktsmessig.

Barnets reaksjoner på samvær	0–1 år	1–4 år	4–7 år	7–10 år	10–12 år	13–15 år	15–18 år	Antall barn
Uro	3	2	4	5	4	1		19
Trøtt og sliten	3	4	2	3	3	1		16
Konsentrasjonsvansker				4	5			9
At barnet mister skolegang					1			1
Særlig kontaktsøkende etter samvær	1	3	2	1	1			8
Dårlig søvn	1	1	1	1	2			7
Utagering				3		1		4
Andre psykiske vansker	1	1	1	2	5		1	11
Andre reaksjoner	2	1		1	2	2		8

Trøtt, sliten og urolig etter samvær

De vanligste reaksjonene etter samvær er at barna, uansett aldersgruppe, blir trøtte, slitne og urolige. For de minste barna står det for eksempel at de blir slitne og sovner i bilen. Dette vektlegges ofte som et argument for at samværene ikke bør vare for lenge av gangen. Det fremgår imidlertid i et fåtall av sakene at det er vanlig at barna blir slitne og trøtte etter mye stimuli – uansett om det er etter samvær med foreldrene, eller etter å ha vært sammen med andre, for eksempel etter en lang dag i barnehage eller på skolen. I noen få saker anbefales det å legge samvær til tidspunkter hvor barna er uthvilte, for eksempel i helger. Kun i svært få vedtak påpeker nemnda at det at barna blir trøtte og slitne, ikke nødvendigvis må ha sammenheng med at det er foreldrene barnet har truffet.

Konsentrasjonsvansker og tap av skolegang

Konsentrasjonsvansker nevnes som reaksjon etter samvær for ni barn som alle er i skolealder. Et eksempel er **FNV-2020-40-FMR**, hvor det fremgår at barnet etter en tids utprøving med mer samvær ble ukonsentrert på skolen.

I **FNV-2020-46-FAG** tillegges det betydelig vekt at barnet mister skolegang i forbindelse med samvær: «Det er lagt vekt på kontaktlærers forklaring om at [barnet] ved samvær taper ca. 14 dagers skolegang. Nemnda mener det må veie svært tungt at samvær ødelegger for [barnets] skolegang.»

Det kan heller ikke ses bort fra at øvrige reaksjoner, som at barna blir urolige, trøtte, slitne og ukonsentrerte, går ut over skolegang, men det nevnes ikke i andre saker.

Barn som blir særlig kontaktsøkende etter samvær

Det fremgår i åtte saker at barna blir særlig kontaktsøkende etter samvær. Det beskrives for eksempel at barnet trenger nærhet, vil sitte mye på fanget, at barnet går etter fosterforeldrene hele tiden, og at barnet ikke klarer å sove alene.

I mange av sakene i utvalget rapporteres det om ulike typer av kontaktsøking etter samvær. **FNV-2020-100-FHS** omhandler en gutt på 2,5 år og er kun ett av mange eksempler: «[Gutten] har fremstått som apatisk og det har vært vanskelig å få kontakt med ham. Han er sliten, samtidig som det er vanskelig å få ham til å sovne. Han er stivere i kroppen, blir fort lei seg og er redd for å bli forlatt.» Gutten får fysiske reaksjoner som at han blir stiv i kroppen og apatisk, samtidig som han sliter med å få sove. Behovet for nærhet vises gjennom at han er redd for å bli forlatt. Det vises blant annet til disse reaksjonene når nemnda vurderer hva som er riktig samværsomfang med tanke på at gutten ikke skal utsettes for urimelig belastning. Samværet fastsettes til fire ganger per år à to timers varighet med hver av foreldrene.

I **FNV-2020-115-FTE** fremgår det at den ene jenta i søskenflokket har «et smalt toleransevindu» og «etterspør mye voksenkontakt» etter samværene. Reaksjonene tillegges vekt når samværet fastsettes til totalt tolv ganger per år.

Liknende formuleringer gjenfinnes også for de andre barna hvor det rapporteres økt behov for nærhet eller voksenkontakt i forbindelse med samvær.

Dårlig søvn, tristhet og stressreaksjoner

I mange vedtak hvor det fremgår at barna er slitne og trøtte etter samvær, rapporteres det også om andre reaksjoner. **FNV-2020-25-FTR** beskriver hvordan betydelige stressreaksjoner kan observeres hos en tre år gammel gutt. Etter samvær blir han trist, klamrende, får behov for nærhet, sover dårlig, får mareritt og får løs mage.

I **FNV-2020-40-FMR** beskrives hvordan en jente på tolv år fikk økte reaksjoner etter samvær i en periode hvor det ble prøvd ut hyppigere samvær. Hun fikk en negativ utvikling som inkluderte søvnproblemer, konsentrasjonsvansker, konflikter med venner og tunge tanker om at hun blant annet ikke kunne se meningen med å leve. Saken omhandler kun samværsfastsettelse, og jenta har bodd i fosterhjem siden hun var liten. Det har tidligere vært praktisert to samvær per år. Selv om jentas reaksjoner etter samvær er sterke, fattes det vedtak om tre samvær per år, som også skyldes jentas eget ønske. **Saken føyer seg inn i rekken av vedtak hvor det rapporteres om betydelige reaksjoner etter samvær, men at barnet også ønsker samvær og er glad i foreldrene – selv om deres personlige forutsetninger for å ivareta et barn og skape gode samvær er begrensede.**

Utagering

Utageringer fremgår gjerne som en av flere stressreaksjoner etter samvær. Av vedtakene hvor utagering beskrives som en typisk reaksjon etter samvær, gjelder flere av dem barn mellom syv og ti år, mens én sak, **FNV-2020-75-FTR**, gjelder den tretten år gamle gutten som bor på institusjon og har diagnosen alvorlig psykisk utviklingshemming.

I **FNV-2020-150-FNO** beskrives en åtte år gammel gutt som er «uroelig, sliter med konsentrasjonen og fremstår som dysregulert». Det fremgår at han «strever sosialt, utagerer, sutter på klærne, leker ved siden av andre og har ingen venner utenfor skolens arena.» Han har assistent i skolen som følger ham absolutt hele tiden. Skolen beskriver ham som en «svært dysregulert gutt som de har store vansker med å håndtere/regulere». I vurderingen av samværsfastsettelse fremgår det at mor har anført at barnets reaksjoner etter samvær skyldes savn etter henne. Nemnda uttaler at dette «kan bevares som en hypotese», men at nemnda «finner det mest sannsynlig at det i møte med mor vekkes minner hos [barnet] som trigger han og gjør han stresset». Nemnda uttaler videre at han «får negative reaksjoner i form av utagering. Denne type reaksjoner forbindes ikke med uttrykk for savn. Reaksjonene han utviser tilsier at det bør utvises varsomhet med å fastsette omfattende samvær».

Dette er en av få saker hvor nemnda vurderer om reaksjonene kan være utløst av savn etter foreldrene. For øvrig vurderes ulike årsaker til barnets reaksjoner i svært få saker.

FNV-2020-102-FBV omhandler en åtte år gammel gutt med alvorlige atferdsproblemer i form av utagering. Det fremgår at gutten «går løs på mor og bror, samt gjenstander i huset». Besøkshjemmet har formidlet at «[h]an utviser et sinne og et destruktivt uttrykk, og han er besluttsom og pågående med tanke på å skade og pine andre. Gutten gir spesifikke beskrivelser av hvordan han ønsker å drepe/ skade andre.» Det fremgår at gutten får sterke reaksjoner i form av utageringer etter samvær med mor. Vedtaket beskriver en gutt med store utfordringer, som har opplevd at far har vært voldelig og at mor ikke har maktet å beskytte gutten og hans to brødre mot faren. Han har vært frivillig plassert i beredskapshjem to ganger, og utageringene har tiltatt når han har flyttet hjem igjen til mor, som har flyttet fra faren. Moren har gjentatte ganger forsøkt å få ham utredet for ADHD, men har møtt motstand i helsevesenet. I vedtaket uttales det at «barnevernet har ment at [barnet] muligens retraumatiseres i møte med mor. Nemnda er enig i at det er en fare for dette». Nemnda går imidlertid ikke i dybden når det gjelder å vurdere årsakene til de sterke reaksjonene. Det fremgår at barnets ønske er å bo hos moren sammen med sine to brødre. På grunn av barnets sterke reaksjoner og hans behov for ro og stabilitet i trygge rammer, reduseres likevel samværet til tre timer hver tredje uke. Denne saken er også den eneste i utvalget hvor samværsnekt vurderes. Gutten er svært redd for faren sin, tror han skal drepe ham, og trenger stadige forsikringer om at døren er låst og at faren ikke vet hvor han bor. Nemnda fastsetter likevel samværet til tre ganger per år.

Sakene som omhandler utagering etter samvær, etterlater rom for tvil om hvorvidt fylkesnemnda i tilstrekkelig grad har vurdert årsakene til reaksjonene.

Andre psykiske reaksjoner

Andre psykiske reaksjoner enn de ovennevnte beskrives for flere av barna. Slike reaksjoner er for eksempel tristhet, melankoli, apati, at barnet «kobler ut» (dissosierer) eller på andre måter viser svak emosjonell regulering, fra fortvilelse til små sinneutbrudd.

I **FNV-2020-156-FTE** beskrives en ni måneder gammel jentes reaksjoner med at hun «opplever så mye stress og mas fra foreldrene, som ikke tar [hennes] signaler om at hun behøver pause, at hun har episoder hvor hun «faller ut».» Under en hendelse var jenta ikke

kontaktbar i over ett minutt. Fylkesnemnda uttaler at disse episodene «er barnets tydeligste signal på at hun behøver ro».

FNV-2020-100-FHS, som også er nevnt ovenfor under punktet om barn som blir kontakt-søkende etter samvær, beskriver et barn som kobler ut og blir apatisk. Slike reaksjoner beskrives gjerne i vedtakene sammen med andre reaksjoner som uro, behov for nærhet og at barnet blir trøtt og slitent.

Andre reaksjoner

Andre reaksjoner enn de ovennevnte er beskrevet for noen få barn. FNV-2020-75-FTR omhandler gutten med alvorlig psykisk utviklingshemming som bor på institusjon. Etter samværene rapporteres det om reaksjoner **som skalling, biting og andre tvangshandlinger**. I andre saker beskrives reaksjoner i form av **vannlatingsproblemer og ukontrollert avføring**. Diagnosene enkoprese og enurese anvendes i størst grad på eldre barn, og et par saker omhandler store barn hvor dette er en betydelig utfordring, og hvor symptomene blir vesentlig verre etter samvær. I de andre sakene er det tale om mindre barn som har sluttet med bleie, men som foreløpig er for små til at det settes en slik diagnose. **FNV-2020-114-FRO** er et eksempel på at disse reaksjonene ledsages av sinne, frustrasjon og gråt. Vedtaket illustrerer hvordan barnas reaksjoner gjerne varierer og inngår i et bredere reaksjonsmønster.

Oppsummering

Barna viser et bredt spekter av reaksjoner i forbindelse med samvær, men de vanligste reaksjonene er at barna blir trøtte, slitne og urolige. Andre reaksjoner forekommer i mindre grad. I svært få saker settes det spørsmålstegn ved årsakene til barnas reaksjoner. Det legges oftest til grunn at reaksjonene skyldes at samværet med foreldrene er en påkjenning og for eksempel skyldes retraumatisering på grunn av tidligere omsorgssvikt. Det kan være grunn til å undres over om årsakene til reaksjonene bør vurderes i større grad, i hvert fall når psykologisk kunnskap tilsier at reaksjonene kan ha ulike årsaker.

4.15 Barnets medvirkning og vektlegging av barnets mening

4.15.1 Innledning

Av de 50 barna som inngår i utvalget, er det tilrettelagt for medvirkning for 34 av dem. De fleste av barna som er hørt, er over syv år gamle. Kun ett barn over syv år er ikke hørt, hvilket begrunnes med at gutten er psykisk utviklingshemmet og ikke har språk. Fem barn under syv år er hørt – fire av dem er rundt seks år, mens den siste skiller seg ut ved at spebarnets reaksjoner vurderes som uttrykk for barnets mening. Det legges stadig større vekt på barnas mening etter hvert som de blir eldre og mer modne. Praksis ser i utgangspunktet ut til å være i samsvar med gjeldende rett.

Barnas egen mening er et gjennomgående og ofte vesentlig argument i vurderingen av hvilket samvær som til slutt fastsettes i en sak.

I den videre fremstillingen skilles det mellom de femti barna som inngår i utvalget. Alder er sentralt når det gjelder barns medvirkning. I tabellene skilles det derfor mellom ulike aldersgrupper. Den første tabellen viser om de femti barna som inngår i utvalget, er hørt, mens den andre tabellen viser hvor mye vekt deres mening er tillagt i begrunnelsen.

Vurdering av barnets medvirkning inngår ikke alltid tydelig i vurderingen av samværsfastsettelse, men fremgår i vurderingen av omsorgsovertakelse eller tilbakeføring.

4.15.2 Om barna er hørt

Oversikt

I tabellen nedenfor fremgår det kun om barnet er hørt eller ikke. Saker hvor barnet er informert og det er lagt til rette for medvirkning, men barnet likevel ikke ønsker å si sin mening, eller det er vanskelig å forstå hva barnet ønsker, inngår blant sakene hvor barnet er hørt i denne enkle tabellen, mens differensieringen kommer tydeligere frem i neste tabell.

Om barnet er hørt	> 5år	5–7 år	7–10 år	10–12 år	12–18 år	Av totalt 50 barn
Hørt	1	4	12	6	11	34
Ikke hørt	10	5			1	16

Barn som er hørt

34 av de 50 barna i utvalget er hørt. De fleste av barna som er hørt, er over syv år gamle.

Det varierer om barnet er hørt direkte av nemndsleder, i nemndsmøtet, via sakkyndig eller talsperson. Det vanligste er at barnet er hørt via sakkyndig eller en oppnevnt talsperson.

FNV-2020-156-FTE skiller seg fra de andre vedtakene som gjelder små barn ettersom barnets «mening» vektlegges selv om jenta kun er ni måneder gammel. Hennes kroppsspråk med å «koble ut» slik at man mister kontakten med henne, vektlegges som uttrykk for hennes opplevelse. Ettersom barnets rett til medvirkning i gjeldende rett skal fortolkes vidt, er saken inkludert i tabellens punkt over barn som er hørt, selv om jenta ikke er hørt i tradisjonell forstand. Saken er den eneste i utvalget som vektlegger barnets uttrykk til tross for manglende språk og lav alder.

En nærmere omtale av saker hvor barnet er hørt, fremgår nedenfor om vektleggingen av barnets mening.

Barn som ikke er hørt

16 av 50 barn er ikke hørt. Med unntak av én sak er alle barna under syv år, og mange av barna er mellom fem og syv år gamle.

I flere av sakene hvor barna ikke er hørt, omtales ikke dette i vedtaket i det hele tatt. I flere andre saker angis lav alder som begrunnelse for at barnet ikke er hørt.

I **FNV-2020-62-FAG** angis følgende knappe begrunnelse, som er typisk for flere saker:

«[Barnet] er ikke hørt i saken fordi hun er 3 år, jf. bvl. § 6-3.»

Kun i én sak, **FNV-2020-115-FTE**, begrunnes beslutningen om at barnet ikke er hørt også med barnets modenhet: «Det er ikke tilrettelagt for medvirkning fra det yngste barnet, ut fra opplysningene og barneverntjenestens vurdering av hans alder og modenhet.» Sitatet indikerer at det er gjort en vurdering av den fem år gamle guttens modenhet.

FNV-2020-75-FTR omhandler den 13 år gamle gutten som er alvorlig psykisk utviklingshemmet. Av vedtaket fremgår det at «[som] følge av [barnets] fungering og språkmangler er hans syn i saken ikke innhentet, jf. barnevernloven § 6-3. Partene er enige i dette». Begrunnelsen for at det ikke er forsøkt å legge til rette for barnets medvirkning, er sparsommelig. Uttalelsen om at partene er enige, vitner om manglende ivaretagelse av barnets selvstendige rett til medvirkning uavhengig av hva foreldrene og myndighetene mener. Ut fra

øvrige beskrivelser fremgår det at gutten har et svært lavt funksjonsnivå og nesten helt mangler språk. En noe fyldigere begrunnelse ville vært på sin plass ut fra de krav som stilles i barnevernloven §§ 1-6 og 6-3 og FNs barnekonvensjon artikkel 12. Avgjørelsen er heller ikke i samsvar med FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne artikkel 7.¹³⁸ Det fremgår av artikkel 7 nr. 3 at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til å fritt kunne gi uttrykk for synspunkter i alle forhold som berører dem. Deres synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med alder og modenhet, på lik linje med andre barn. Det fremgår også at de har krav på hjelp tilpasset deres nedsatte funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten.

4.15.3 Vektlegging av barnets mening

Oversikt

I det følgende gis det en oversikt over i hvilken grad barnets mening tillegges vekt i vurderingen av samværsfastsettelse for de 34 barna som er hørt. I noen saker fremgår ikke barnets mening uttrykkelig når det gjelder samværsfastsettelse, men kommer frem i vurderingen av omsorgsovertakelse eller tilbakeføring. Når barnet har uttrykt ønske om å bo sammen med foreldrene, tolkes dette ofte dithen at barnet ønsker mest mulig samvær, men gjerne uten at det fremgår om barnet er spurt om dette.

I tabellen nedenfor skilles det mellom ulike grader av at barnets mening er vektlagt. Hvilke saker som er rubrisert under de ulike punktene er basert på en helhetsvurdering av vedtakene. Det uttrykkes ofte ikke klart at nemnda har tillagt barnets mening «avgjørende vekt», «noe vekt», «liten vekt» osv. Nederst er det også tatt inn et eget punkt med saker hvor barnet har fått informasjon og mulighet til å medvirke, men enten ikke har ønsket dette eller det har vært vanskelig å forstå hva som er barnets mening.

Når det fremgår at barnets mening er tillagt avgjørende vekt, innebærer dette at barnets mening har vært utslagsgivende for det samværet som fastsettes av nemnda. Når barnets mening er delvis vektlagt, tilsier dette at barnet for eksempel har sagt at det ønsker å være mest mulig sammen med foreldrene, og nemnda tillegger dette vekt ved at det fastsettes noe mer samvær enn hva nemnda mest sannsynlig ellers ville kommet til. At barnets mening er vektlagt i liten grad, tilsier at nemnda fastsetter et samvær som ikke er i overensstemmelse

---

¹³⁸ FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, CRPD

med barnets ønske. Nemnda uttrykker imidlertid ikke i noen saker at barnets mening ikke er tillagt vekt i det hele tatt.

I hvilken grad barnets mening vektlegges	< 7 år	7–9 år	10–11 år	12–18 år	Av totalt 34 barn som er hørt
Tillagt avgjørende vekt	2	2	3	9	16
Vektlagt i noen grad		3	1		4
Vektlagt i liten grad	1	3	1	2	7
Usikkert / ønsker ikke å medvirke	2	5			7

Barnets mening er tillagt avgjørende vekt

Tendensen er at det legges stadig større vekt på barnas ønsker etter hvert som de blir eldre og mer modne, hvilket er i samsvar med gjeldende rett. For barn som er ti til atten år gamle, er barnets mening tillagt avgjørende vekt i de fleste sakene. Kun for svært få barn er barnets mening ikke tillagt vekt når barnet er fylt tolv år. Barnets mening tillegges også betydelig vekt i vurderingen av samværsfastsettelse for flere barn mellom syv og tolv år og i et par tilfeller hvor barnet er under syv år. Det er imidlertid grunn til å tro at vedtaket til en viss grad ville blitt det samme for de minste barna uavhengig av deres mening. Noen av sakene omtales nedenfor:

Saken hvor et spebarns reaksjoner er tillagt vekt, **FNV-2020-156-FTE**, er omtalt ovenfor. **Nemnda vektlegger at barnet ved hjelp av kroppslige uttrykk tilkjenner sin mening. I vurderingen av samværsfastsettelse uttrykker nemnda at episoder med traumerelatert dissosiasjon er et signal om at hun behøver ro.** Dette tillegges betydelig vekt når samvær fastsettes til seks ganger per år det første året for deretter å trappes opp til tolv ganger året etter.

FNV-2020-97-FRO er den saken i utvalget hvor det fastsettes mest samvær. Begge barna, som er tretten og seks år gamle, har uttrykt ønske om å være mye sammen med mor, men at de også har det bra hos mormoren. Det fastsettes svært mye samvær med moren. Om barna hadde gitt uttrykk for at de ikke ønsket dette, er det grunn til å tro at nemnda hadde fastsatt mindre samvær.

Det eldste barnet i utvalget fyller snart atten år og har en søster på tolv år, se **FNV-2020-94-FHS**. Det fremgår at søstrene er enige med kommunen om at seks årlige samvær er passende samvær. Nemnda uttaler at «[s]amvær hver andre måned kan synes lite, men igjen må det legges vekt på at dette er jentenes eget ønske. Samværene har også vært utfordrende da foreldrene har bebreidet dem for vanskene familien har kommet i. De ønsker også at det er tilsyn og tolk til stede for å unngå at foreldrene tar opp vanskelige tema under samværene». Det angis at «samværet er fastsatt ut fra bevissituasjonen i dag og barnas klare standpunkt». Samværet fastsettes i samsvar med jentenes ønsker. Saken er et relativt typisk eksempel på hvordan fylkesnemndene formulerer seg når det gjelder barnas uttrykte meninger.

I saker som omhandler ungdommer, vektlegges barnas ønsker i betydelig grad. **FNV-2020-24-FTE** er et godt eksempel. Nemnda vektlegger at to månedlige samvær har fungert godt for gutten, og at «[n]emnda har vurdert at guttens ønske bør bli avgjørende på dette punktet, men forutsetter samtidig at barneverntjenesten og fosterhjemmet legger til rette og bidrar til å opprettholde en mest mulig positiv relasjon innad i biologiske familie.» Samvær fastsettes i samsvar med den 15 år gamle guttens eget ønske, samtidig som det tydeliggjøres at ikke alt ansvar skal legges på ham.

I noen saker vektlegges også barnets selvbilde, evne til å uttrykke eget behov og tillit til hjelpeapparatet når det vurderes hvor stor vekt det skal legges på barnets mening.

FNV-2020-115-FTE er ett av flere eksempler. Fylkesnemnda uttaler at den har liten tro på tvungne samvær og at «[n]år en tar i betraktning hva [jenta] har opplevd under foreldrenes omsorg, mener nemnda at det er bra for jentas selvbilde og evne til å uttrykke egne behov at hun opplever å bli lyttet til i dette spørsmålet». For den snart elleve år gamle jenta legges det derfor betydelig vekt på hennes uttrykte ønske om å slippe mye samvær med foreldrene.

Barnets mening er vektlagt i noen grad

I noen få saker er barnas mening tillagt noe vekt, slik at barna kun delvis får oppfylt sine ønsker. Barna er syv til elleve år gamle. **Tendensen er at det legges noe mindre vekt på barnets uttrykte ønske når barnet er mindre og mer umodent, enn i sakene som er nevnt under forrige punkt hvor barnas ønsker vektlegges i stor grad.**

I **FNV-2020-92-FTE** har jenta på snart elleve år gitt uttrykk for at hun ønsker samvær hver tredje uke, hele helgen fra fredag til søndag, og at hun ikke ønsker tilsyn. Samvær fastsettes til en helg i måneden, men da kun med én overnatting, men uten tilsyn. Nemnda uttaler at «[et] slikt samvær vil i en viss grad møte [barnets] ønsker, og det vil også gi familien muligheter til å gjøre aktiviteter som krever noe tid sammen». Barnets mening tillegges vekt, men etterkommes ikke fullt ut.

FNV-2020-151-FNO omhandler blant annet en jente på syv år. Det uttales at det er «sett hen til [barnets] syn om at hun ønsker mer samvær», og at det er «tillagt noe vekt», men at «[s]amvær utover dette vurderes av nemnda å gå utover barnas tåleevne, sett ut fra deres fungering i dag. Begge barna har særlig stort behov for trygghet.»

De omtalte sakene er typiske i formuleringene av at barnas ønsker til en viss grad imøtekommes, men at helhetsvurderingen likevel tilsier noe mindre samvær enn barnet selv ønsker. Det synes også å vektlegges at barnas tillitsforhold til hjelpeapparatet tilsier at det legges noe vekt på deres ønsker, men at dette ikke må gå på bekostning av hva som ut fra en helhetsvurdering vil være til deres beste.

Barnets mening er vektlagt i liten grad

I flere saker legges det liten vekt på barnas uttrykte ønske. Det er ikke noen klar tendens når det gjelder, alder ettersom det også i tre saker som omhandler barn på ti til atten år, legges liten vekt på barnas mening. Det er av interesse å vurdere bakgrunnen for at det legges liten vekt på barnas uttrykte ønske når de er blitt forholdsvis store.

I **FNV-2020-47-FOA** legges det liten vekt på at gutten på snart 14 år ønsker å bo hos foreldrene og ha mest mulig samvær med dem. Beskrivelsene i saken vitner om en svært konfliktfylt relasjon hvor foreldrene, og i særlig grad faren, ikke makter å endre atferd overfor sønnen, som har betydelige atferdsproblemer. Nemnda viser blant annet til at foreldrene er fastlåste i sin oppfatning av at ADHD er den eneste forklaringen på guttens problemer, og at de har hindret gutten i å motta hjelp fra hjelpeapparatet. Fylkesnemnda mener at gutten har et særlig behov for en trygg, forutsigbar og stabil omsorg med klare grenser, og at foreldrene ikke makter å tilby ham dette. I vurderingen av omsorgsovertakelse fremgår det at gutten har gitt klart uttrykk for at han har det bra hjemme og ikke ønsker å flytte fra foreldrene sine. Nemnda påpeker at det i utgangspunktet må legges stor vekt på hans synspunkter, fordi han er

14 år gammel, men at nemnda likevel mener at andre hensyn veier tyngre enn guttens ønske. Nemnda mener at gutten «er alvorlig skjevutviklet og at det er avgjørende for hans videre utvikling at han får den hjelpen han trenger». Selv om nemnda ikke uttrykkelig vurderer guttens modenhet, er det omstendigheter i saken, herunder at han i stor grad er preget av foreldrenes syn, som tilsier at han vurderes som noe umoden. Samvær fastsettes derfor uavhengig av hva barnet selv ønsker.

FNV-2020-91-FTE omhandler blant annet en tolv år gammel jente som har uttrykt ønske om å flytte hjem til foreldrene. Hun er eldst i en søskenflokk på fire som har vært utsatt for omfattende vold i hjemmet. På grunnlag av samværene som har vært gjennomført, synes jenta å tro at foreldrene har endret seg og ikke lenger vil utøve vold. Nemnda går ikke inn på hennes ønsker, men legger vekt på at foreldrene benekter omfattende vold, at barna bærer preg av en svært alvorlig svikt i omsorgen og at foreldrene ikke evner å ta innover seg hva som er til barnas eget beste. Nemnda påpeker at jenta synes å ta stort ansvar for både foreldrene og søsknene og at hun ser at foreldrene er lei seg. Nemnda uttaler at man ikke kan se bort fra at hennes ønske om å komme hjem er motivert av dette. Hennes ønske om å flytte hjem tillegges derfor ikke vekt. Det legges liten vekt også på de andre barnas ønsker, blant annet på grunn av den omfattende volden de har vært utsatt for, og barnas reduserte funksjonsnivå – som det legges til grunn at skyldes vold og dertil hørende alvorlig omsorgssvikt.

FNV-2020-150-FNO omhandler en gutt på åtte år. I vurderingen av omsorgsovertakelse fremgår det at barnet ønsker å bo hos far. Nemnda uttaler at gutten «ikke er moden nok til å forstå konsekvensene av å vokse opp under omsorgssvikt. Barnets mening tillegges dermed ikke avgjørende vekt». I vurderingen av samværsfastsettelse uttaler nemnda at gutten ikke har uttalt seg om samværsspørsmålet, og at det under nemndleders samtale med ham ikke var mulig å få bragt spørsmålet på bane. Det legges til grunn «at han ønsker mest mulig samvær med sine foreldre. Han er glad i dem begge. Nemnda har sett hen til det, men ikke tillagt det avgjørende vekt». Det synes også å ligge under at gutten er åtte år gammel og ikke moden nok til å overskue konsekvensene av et samvær fastsatt i henhold til hans egne ønsker.

Usikkert hva barnet mener, eller barnet ønsker ikke å medvirke

I noen saker er det uklart hva barnet mener, eller barnet har ikke ønsket å medvirke. Alle barna er under ti år, og et par av dem er fem –seks år gamle. Alle har fått informasjon om saken og mulighet til å medvirke.

I **FNV-2020-115-FTE** tolker fylkesnemnda to av barnas uttrykk når det gjelder tilbakeføringsspørsmålet, men finner uansett å ikke kunne legge avgjørende vekt på barnas ønsker. Jentene er åtte og ni år gamle, og det fremgår at det for barna har vært «vanskelig å gi uttrykk for noen mening om tilbakeføringsspørsmålet». Nemnda legger til grunn at de to jentene har bevart et emosjonelt bånd til mor som gjør at de søker henne for kos og nærhet, men derimot ikke når de er stresset og følelsesmessig aktiverte. Jentene ønsker ikke å såre mor, men har i andre sammenhenger kommet med uttalelser som tyder på at de helst vil bli boende i fosterhjemmene. Nemnda uttaler at det uansett ikke er avgjørende hva barna selv måtte ønske «ettersom de ut fra sin alder og utvikling ikke kan forutsettes å ha tilstrekkelig forståelse av sine egne omsorgsmessige behov». Videre fremgår det at når jentene «viser en slik grad av tilbakeholdenhet, på tross av at de åpenbart er glade i mor, er det imidlertid nærliggende å forstå dette som uttrykk for at også de opplever tanken på tilbakeføring som utrygg». Når det gjelder samværs-spørsmålet, fremgår det at jentene ikke har tilkjennegitt noen spesielle ønsker med hensyn til fremtidige samvær med foreldrene, men det er tydelig at det har vært tilrettelagt for medvirkning.

I **FNV-2020-82-FHS** kritiserer nemnda barnas talsperson for å ha stilt ledende spørsmål til barna. Det vises til at den eldste jenta har sagt at hun er usikker på om hun vil treffe mor, og at jenta og talspersonen «i fellesskap kom frem til svaret om at det kanskje var greit å vente noen år». Det fremgår at «barna ønsker å treffe foreldrene, men det er usikkert om [den eldste jenta] ønsker å treffe mor nå. Etter en samlet vurdering mener nemnda at det er til barnas beste at det fastsettes et begrenset samvær med foreldrene». Det er uklart hva som er barnas oppriktige mening, men nemnda legger til grunn at barnas beste tilsier begrenset samvær.

4.15.4 Oppsummering

I henhold til barnevernloven § 6-3 første ledd, jf. § 1-6 og Grl. § 104 første ledd annet punktum, skal barn som har fylt syv år og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, gis tilpasset informasjon og anledning til å uttale seg. Barnets uttalelser skal

dokumenteres og vektlegges etter alder og modenhet. Alle barna over syv år som inngår i utvalget, er hørt - med unntak av en gutt som er alvorlig psykisk utviklingshemmet. Det er imidlertid grunn til å reise spørsmål ved om fylkesnemndene i for stor grad tar utgangspunkt i en syvårsgrense ettersom 15 av de 20 barna i utvalget som er under syv år, ikke er hørt. Bortsett fra i én sak er ingen barn under fem år hørt, selv om flere av barna er tre til fem år gamle.

Det er en klar tendens til at barna høres når de er fylt syv år, mens det i noe mindre grad legges opp til at barna kan medvirke før de er fylt syv år. Dette er en tendens, men den må også nyanseres ettersom flere av barna under syv år er hørt.

Det er også en klar tendens til at det legges stadig større vekt på barnets mening etter hvert som barnet blir eldre og mer modent.

For barn over syv år er konklusjonen at barns rett til medvirkning i hovedsak praktiseres i samsvar med gjeldende rett. Barn under syv år bør høres i større grad for at praksis skal være i samsvar med rettstilstanden. Det bør også legges mer vekt på de minste barnas andre signaler enn språk som uttrykk for deres oppfatning. I én sak synes også det funksjonshemmede barnets rett til å bli hørt etter CRPD artikkel 7 å være brutt.¹³⁹

4.16 Tilsyn under samvær

4.16.1 Innledning

I 27 av 37 vedtakene fastsettes det at samvær skal skje under tilsyn. Begrunnelsene for tilsyn er ofte knappe. Det skilles gjerne mellom kontrollhensyn og trygghetshensyn. Videre legges det vekt på om særlig foreldrene har akseptert tilsyn.

Det redegjøres først for antall saker hvor det pålegges tilsyn under samvær. Deretter behandles begrunnelsene ut fra om kontrollhensyn eller trygghetshensyn er bakgrunnen for tilsynet. Videre behandles hvordan foreldrenes og barnas eventuelle aksept av tilsyn vektlegges i begrunnelsene. Det gis videre det en kort gjennomgang av om begrunnelsene i tilstrekkelig grad vurderer tilsyn ut fra kravet om at det skal foreligge spesielle grunner, «special grounds», for å pålegge tilsyn. Til slutt følger en oppsummering.

---

¹³⁹ FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

4.16.2 Omfang

I tabellen nedenfor fremgår det kun om det er fastsatt at samvær skal skje under tilsyn eller ikke. Det er ikke skilt mellom kontrollerende tilsyn og trygghetstilsyn i tabellen. I noen saker fremgår det at det er fastsatt tilsyn kun ved samvær med den ene av foreldrene. Disse sakene er ikke skilt ut. Poenget er å undersøke om det fastsettes tilsyn og hvordan det begrunnes.

Omfang av tilsyn	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassering > 2 år	Frivillig plassering 6 mnd.–2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Totalt av 37 saker
Tilsyn	3	3	3	1	3	3	9	2	27
Ikke tilsyn		2	1	4				3	10

Det er ingen markante forskjeller mellom hjemler for plassering og om og eventuelt hvor lenge barna har vært plassert utenfor foreldrenes hjem. **Det er likevel grunn til å merke seg at det er fastsatt tilsyn i alle sakene hvor barnet har vært akutt-plassert, i alle vedtak som kun omhandler samvær og i alle saker hvor barna har vært frivillig plassert i under to år. Det er kun fastsatt tilsyn i én av fire saker hvor barnet har vært frivillig plassert i mer enn to år. Det er en klar tendens til at det fastsettes tilsyn i svært mange saker.**

4.16.3 Kontrollerende tilsyn – trygghetstilsyn

I vedtakene skiller det ofte mellom bakgrunnen for at tilsyn anses nødvendig. Som et utgangspunkt legges det til grunn at trygghetstilsyn er mindre inngripende enn kontrollerende tilsyn. Hensikten med sistnevnte er nettopp å kontrollere hvordan foreldrene håndterer samværet med barnet, noe som kan føles mer belastende enn når man vet at en annen person kun er til stede for å trygge barnet. I to saker fastsettes det at en trygghetsperson skal være til stede, men uten at dette kalles tilsyn.

I sakene som fastsetter tilsyn, men uten å konkret skille mellom de bakenforliggende hensynene, er det gjort en konkret vurdering av begrunnelsene for å fastslå hvilke hensyn som ligger bak. Selv om ikke trygghetshensynet nevnes uttrykkelig, tyder mange beskrivelser på at også hensynet til barnets trygghet ligger under. Behovet for å kontrollere kan ha sitt utspring i tidligere samvær eller forhold ved foreldrene som kan gjøre barnet utrygt. Tabellen nedenfor viser hvilke hensyn som er vektlagt:

Hensyn bak tilsyn	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassert > 2 år	Frivillig plassert 6 mnd. –2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Av 27 saker med tilsyn
Både kontroll og trygghet	2	2	2			4	7	2	19
Kun kontrollhensyn	1			1	3		1		6
Kun trygghets-hensyn		1	1						2

Både kontrollhensyn og trygghetshensyn er vektlagt i begrunnelsen for tilsyn

I nitten saker synes tilsyn å pålegges både av hensyn til kontroll og av hensyn til barnets behov for trygghet. I noen vedtak sies det ikke tydelig at begge hensyn er vektlagt, men det fremgår implisitt av vedtaket.

I det følgende gis noen typiske eksempler på at vedtaket om tilsyn synes begrunnet i begge hensyn. **FNV-2020-25-FTR** omhandler en tre år gammel gutt. Fylkesnemnda «finner ingen tungtveiende grunner til å pålegge tilsyn under mors samvær med [barnet], men anbefaler sterkt at han fortsatt har tilgang på en trygghetsperson under samvær». Nemnda påpeker at fosterfar ser ut til å være i best posisjon til å være barnets trygghetsperson. Når det gjelder fars samvær med gutten uttaler nemnda at «[i] lys av fars varierende fungering er det klart grunnlag for å pålegge tilsynsavgang under hans samvær med [gutten]. Fylkesnemnda viser til Far sin kontakt med psykiatrien og politiet den senere tid».

Det er her ikke behov for kontrollerende tilsyn under mors samvær, men også basert på andre beskrivelser i vedtaket, er det klart behov for kontrollerende tilsyn under fars samvær. Saken er også typisk i påpekningen av at fosterforeldrene er egnet til å være trygghetsperson for barnet.

I **FNV-2020-50-FTR** vektlegges både behovet for trygghet, men også hensynet til å sikre forsvarlig stell og sikring av spebarnet, i begrunnelsen for tilsyn. Nemnda uttaler at den derfor finner at det «foreligger spesielle grunner for et slikt tiltak» og at «tilsynet kan gjennomføres av fosterforeldrene, dersom dette vurderes mulig og forsvarlig». Videre påpeker nemnda kort at mor ikke synes «å ha sterke innvendinger mot tilsyn, og at tiltaket fremstår ikke uforholdsmessig». Også her ser man at det er fosterforeldrene som tillegges tilsynsoppgaven. Ettersom barna ofte har rukket å knytte seg til fosterforeldrene, vil de også gjerne være

nærmest til å trygge barnet under samværet. Det er imidlertid sjelden at nemnda grundig vurderer om det er riktig å bruke fosterforeldre som tilsynspersoner.

I noen saker fremgår det at samværene også vil danne utgangspunkt for veiledning av foreldrene. En person som har veiledningskompetanse, deltar da under samvær og gis også gjerne oppgaven med å føre tilsyn. FNV-2020-36-FHS, som gjelder en 15 år gammel jente, er et eksempel på dette. Nemnda vurderer at «tilsyn er riktig og nødvendig» som følge av «press hun var utsatt for [fra foreldrene] under forrige plassering» og «for å skjerme henne fra emosjonelle belastninger som kan skade henne». Behovet for tilsyn begrunnes ikke i behov for veiledning, «men samværsveiledning anbefales og foreslås innbakt som en del av et tilsynsoppdrag». Tilsyn begrunnes både med barnets behov for trygghet og med behov for kontroll av at foreldrene ikke utsetter jenta for emosjonelle belastninger.

I FNV-2020-150-FNO begrunnes også tilsynet med kontrollhensyn og trygghetshensyn. Nemnda viser til at tilsyn bare kan skje dersom det foreligger «special grounds» og uttaler at det her foreligger slike spesielle grunner for at samvær med mor må skje under tilsyn. Tilsyn begrunnes med at det er «knyttet til usikkerheten rundt mors medikamentbruk samt behovet for å trygge [barnet] under møte med mor, på bakgrunn av tidligere utviste reaksjoner». Nemnda påpeker til slutt at tilsyn ikke skal anvendes i større grad enn nødvendig og at «[p]artene, og spesielt barneverntjenesten, må fortløpende vurdere om samværet er i henhold til barnets beste og EMD sine krav». Denne henvisningen til proporsjonalitetsprinsippet er svært likt det man ser i svært mange av fylkesnemndsvedtakene.

Saken illustrerer også bruk av tilsyn som kontrolltiltak når det er fare for at foreldrene ruser seg i forkant av samvær. I noen vedtak som omhandler rus fremgår det at tilsyn kun skal ha en kontrollerende funksjon for å påse at foreldrene ikke er ruset under samvær. I den nevnte saken nevnes også trygghetshensynet. I oversikten er sakene som kun omhandler tilsyn for å kontrollere rus, plassert under «kun kontrollhensyn» der det ikke eksplisitt nevnes noe om trygghetshensyn. Det kan selvsagt anføres at det å sette inn tilsyn for å kontrollere rusbruken skyldes hensynet til barnets trygghet. Ettersom trygghetshensynet nevnes eksplisitt i svært mange saker, er det likevel trukket et skille mellom saker hvor dette nevnes i tillegg til kontrollhensyn og saker hvor det ikke uttrykkes eksplisitt. De sistnevnte sakene omtales under neste punkt.

Kun kontrollhensyn nevnes i begrunnelsen for tilsyn

I seks saker nevnes kun kontrollhensyn som begrunnelse for tilsyn. Fire av vedtakene omhandler foreldre med rusproblematikk. Barnets behov vil ligge bak behovet for kontroll, men i noen saker fremgår det for eksempel at foreldrene har god samværskompetanse så lenge de er rusfrie. Det vil da være mindre behov for å ha med seg en trygghetsperson så lenge barnet føler seg trygg på forelderen når vedkommende er rusfri. Dette fremkommer eksempelvis tydelig i **FNV-2020-130-FTF** som gjelder en syv år gammel gutt. Nemnda uttaler at «[s]elv om Mor har den holdning at hun ikke vil møte ruspåvirket til samvær, er det en åpenbar fare for at hun kan feilvurdere sin egen atferd fordi hun er så sikker på at andre ikke merker at hun er ruset». Videre nevnes det at tilsynet trolig kan reduseres i omfang etter hvert, forutsatt en positiv utvikling. Når det gjelder overnattingssamvær påpeker nemnda det vil «fordre at det ikke lenger vurderes som nødvendig med kontinuerlig tilsyn, og at overnattingen kan skje på det sted hvor [barnet] ikke presenteres for et belastet miljø. Fordi samværskvaliteten blir en annen når tilsynsfører er til stede, fastsettes det relativt kortvarige samvær hvor mor gis mulighet til å vise at hun kan holde seg rusfri. Barnet har i denne saken ønsket å overnatte hos mor, men gjennom samvær den første tiden må mor via tilsynets kontrollfunksjon vise at hun er i stand til å være rusfri og gjennomføre gode samvær. Saken er også et godt eksempel på hvordan fylkesnemnda uttrykkelig oppfordrer barneverntjenesten til å vurdere mersamvær på et senere tidspunkt.

FNV-2020-62-FAG, gjelder en tre år gammel jente. Tilsyn fastsettes også her for å kontrollere at foreldrene ikke er ruset under samvær. Begrunnelsen er svært knapp og inntas i sin helhet her: «Far misbruker rus, og det er nødvendig av hensyn til [barnet] å sikre at far ikke er ruset ved oppstart av samværet eller at han ruser seg under samværene. Far er enig i at tilsyn er nødvendig». Saken er også typisk for saker hvor det fremgår at foreldrene er enige i at tilsyn er nødvendig og begrunnelsen derfor er svært knapp.

FNV-2020-88-FTF omhandler en fem år gammel gutt. Den er et eksempel på en sak som ikke omhandler rus, men synes å bygge på kontrollhensyn uten at trygghethensyn nevnes i tillegg, men hvor behovet for trygghet likevel må formodes å være et bakenforliggende hensyn: «Det vises til erfaringene fra samvær hittil, hvor [fostermor] i enkelte tilfeller har måttet gripe inn under samværene». Det vektlegges at fosterforeldrene som her er barnets besteforeldre, har måtte gripe inn under samvær og at dette tilser at det foreligger spesielle grunner. I begrunnelsen ligger også mildeste inngreps prinsipp under for vurderingen av at besteforeldrene kan føre tilsyn ettersom det vil føles mindre inngripende for moren. I likhet

med i svært mange andre saker oppfordres barneverntjenesten til å følge utviklingen og vurdere om moren kan ha samvær med barnet uten tilsyn.

Kun trygghetshensyn nevnes i begrunnelsen for tilsyn

I to saker fastsettes det ikke tilsyn, men det uttales at barnet kan ha med seg en trygghetsperson under samværene. Som nevnt anses tradisjonelt tilsyn som et kontrolltiltak og må tilfredsstille kravet om at det foreligger spesielle grunner – «special grounds». I disse to sakene, **FNV-2020-23-FTE og FNV2020-115-FTE**, hvor det vedtas at barnet kan ha med seg en trygghetsperson, betegnes dette ikke som tilsyn. I det førstnevnte vedtaket fremgår det at «[e]rfaringene fra samvær som er avholdt de to siste årene, synes ikke å tilsi at det er behov for å videreføre tilsyn i tillegg til ordningen med trygghetsperson, som hittil er blitt ivarett av fostermor». Nemnda synes å legge til grunn at en trygghetsperson er noe annet enn tilsyn, samt at de rettslige kravene da er mindre strenge enn for å pålegge ordinært tilsyn. Likevel fremgår det av slutningen i vedtaket at «Barneverntjenesten gis anledning til å føre tilsyn under samværene». Vedtaket fremstår derfor som inkonsistent. Redegjørelsen for gjeldende rett er noe sparsom og upresis, dog synes det som om begrunnelsen bygger på en proporsjonalitetsvurdering.

I **FNV-2020-115-FTE**, hvor det vedtas at en jente på 11 år kan ha med seg en trygghetsperson, omtales dette både i vedtakets slutning og i begrunnelsen som trygghetsperson og ikke som tilsyn. Begrunnelsen er knapp, men viser til barnets eget ønske og hennes skepsis til foreldrene. For denne jenta fastsettes det kun tre samvær per år, et betydelig inngrep i retten til familieliv, men som er meget godt begrunnet. At jenta gis anledning til å ha med seg en trygghetsperson, kan anses som lite inngripende sammenliknet med inngrepet som det svært lave samværet utgjør. En fra det mer til det mindre betraktning kan nok også tilsi at det ville blitt enda færre samvær, eller ingen samvær, om hun ikke kunne hatt med seg trygghetspersonen under samværene. Likevel ville det vært positivt om nemnda ga en noe fyldigere begrunnelse.

4.16.4 Betydningen av om foreldrene og/eller barna har akseptert tilsyn

Det er et tydelig trekk i sakene som inngår i utvalget at begrunnelsene for å fastsette tilsyn er knappe, og dette gjelder i særlig grad når foreldrene har akseptert at det skal være tilsyn. Det opereres ikke med et tradisjonelt juridisk samtykkebegrep ettersom språkbruken varierer

mellom at foreldrene «har samtykket til tilsyn», «motsetter seg ikke tilsyn», «er enige i at det skal være tilsyn», «aksepterer tilsyn», «har ikke hatt innvendinger til tilsyn» og liknende formuleringer. Foreldrenes aksept, ut fra slike formuleringer, foreligger i ti av de 27 sakene hvor det fastsettes tilsyn. I fem saker legges det også vekt på barnets ønske om tilsyn.

Tilsyn som inngrep i retten til familielivet blir mindre dersom de som blir omfattet av tilsynet ikke opplever det som et inngrep, men tvert imot ønsker det. Dette kan tilsi at tilsyn bør begrunnes bedre når «foreldrene ikke motsetter seg det» enn når de uttrykkelig «ønsker at samværet skal skje under tilsyn», ettersom den siste formuleringen ligger nærmere et holdbart samtykke. Ettersom barn har ulike relasjoner til foreldrene, bør det også fremgå av vedtakene hva barna mener om tilsyn. For noen barn kan det oppleves som et forstyrrende element i samværet med foreldrene, mens det for andre barn vil utgjøre en trygghetsfaktor.

Skillet mellom inngrepets karakter i forhold til hva barn og/eller foreldre ønsker, fremkommer i liten grad i fylkesnemndenes begrunnelser for tilsyn. I mange saker uttrykkes det at imidlertid at fylkesnemnda forutsetter at barneverntjenesten fortløpende vurderer behovet for tilsyn, hvilket indikerer at det gis anvisning på en proporsjonalitetsvurdering.

Tabellen nedenfor viser kun i hvor mange saker barn og/eller foreldre har samtykket til at det skal være tilsyn. Sakene hvor verken barn eller foreldre har ønsket eller akseptert tilsyn er ikke medtatt.

Foreldre og barns positive holdning til tilsyn	Kun samvær	§ 4-21 (1) (1)	§ 4-21 (1) (2)	Frivillig plassert > 2 år	Frivillig plassert 6 mnd. –2 år	Frivillig plassering < 6 mnd.	Akutt-plassert	Bodd hjemme	Totalt av 15 saker
Foreldre	2			1	1	1	5		10
Barn	1					1	3		5

Både barn og foreldre har akseptert / ikke motsatt seg tilsyn

Det er et gjennomgående trekk at tilsyn begrunnes i mindre grad når særlig foreldrene har samtykket. Når også barnet har gitt sin tilslutning, tilsier det at tilsyn får enda mindre karakter av å være et inngrep i retten til familieliv. I noen få saker fremgår det at både barn og foreldre har akseptert eller uttrykkelig ønsket tilsyn. Særlig barnets holdning til tilsyn nevnes ofte ikke i vedtakene. Det kan derfor hende at barna i flere saker har hatt meninger om tilsyn uten at det fremkommer. Barnas mening synes i størst grad å gjengis i

vedtakene når det gjelder selve omsorgsovertakelsen eller hvor mye samvær de ønsker med foreldrene, og ikke hvordan de forholder seg til spørsmålet om tilsyn under samvær. Om de i det hele tatt er spurt om dette, vites ikke.

FNV-2020-74-FTE omhandler en gutt på 2,5 år og en jente på 8 år og er ett av flere eksempler på at barnas behov for trygghet, det ene barnets uttalte ønske samt foreldrenes aksept av tilsyn inngår i vurderingen. Det fremgår at vilkårene for å pålegge tilsyn for det ene barnet utvilsomt er oppfylt, men det skilles ikke mellom trygghetshensyn og kontrollhensyn. Begrunnelsen nevner barnets opplevelse av trygghet. Vedtaket mangler en konkret vurdering av om dette oppfyller kravet til «special grounds». Når det gjelder det andre barnet, fremgår det at nemnda er i tvil om hvorvidt vilkårene er oppfylt, men synes å legge utslagsgivende vekt på at barnet selv har ønsket å ha «en annen voksen tilstede». Begrunnelsen for tilsyn i dette vedtaket er sparsom, men innledningsvis fremgår det at foreldrene har ønsket å motta veiledning og derfor har akseptert tilsyn. Med denne aksepten, samt det ene barnets ønske om å ha en annen til stede, kan det hevdes at inngrepets styrke blir mindre, noe som igjen kan tilsi noe lempeligere krav til begrunnelsen for vedtaket om tilsyn.

FNV-2020-48-FRO gir en noe grundigere begrunnelse for tilsyn selv om både barnet og faren er enige i at det skal være tilsyn. Nemnda vektlegger også at tilsyn vil kunne «øke samværenes kvalitet», hvilket kan tilsi at tilsynet oppleves som hjelp og derfor lite inngripende.

I **FNV-2020-68-FAG** begrunnes tilsyn svært knapt, og begrunnelsen gjengis i sin helhet: «Barneverntjenesten bør ha anledning til å føre tilsyn ved samværets start, for å kontrollere om mor er rusfri. Mor aksepterer tilsyn.» De færreste sakene gir så knappe begrunnelser for at det fastsettes tilsyn, også når det foreligger aksept fra foreldre og/eller barn. Moren aksepterer tilsyn, og også gutten på 15 år har gitt uttrykk for at han ønsker tilsyn. At både mor og sønn samtykker kan tilsi at nemnda har ansett det som unødvendig å gå dypere inn i begrunnelsen. Likevel kan det nok hevdes at mange foreldre opplever at de har lite valg når det kommer til spørsmålet om de ønsker tilsyn eller ikke – de vet jo at konklusjonen kan bli at tilsyn pålegges uansett, eller de kan frykte at de vil få mindre samvær med barnet om de ikke samtykker. Dette kan tilsi at begrunnelsen bør være mer utførlig enn den ovennevnte også når tilsyn aksepteres.

Kun foreldrene har akseptert tilsyn

Som nevnt er 16 av de 50 barna i utvalget ikke hørt på grunn av lav alder. De har da heller ikke uttrykt seg om hvorvidt de ønsker tilsyn eller ikke. I flere av sakene hvor barna er hørt, fremgår det ikke hva barnet selv har ment om tilsyn. I flere av sakene hvor barnet enten ikke er hørt eller det ikke fremgår hva barnet mener om tilsyn, har foreldrene stilt seg positive til tilsyn under samvær. Også når kun foreldrene har akseptert tilsyn synes begrunnelsene relativt knappe.

FNV-2020-122-FAG som omhandler en ni år gammel gutt og tilsyn begrunnes med mors rusproblematikk. Det fremgår at den ni år gamle gutten er hørt, men vedtaket sier ingenting om hans mening om tilsyn. Det fremgår at mor aksepterer tilsyn, men utover det er begrunnelsen svært sparsom med hensyn til den konkrete vurderingen av om tilsyn faktisk er nødvendig og i hvor stor grad. Det fastsettes overnattingsamvær, men det vurderes ikke hvordan tilsyn vil påvirke et så langvarig samvær. Også dette vedtaket inneholder en passus helt til slutt om at det må gjøres fortløpende vurderinger av om samværet er til guttens beste og i henhold til EMD sine krav. Det er imidlertid noe påfallende at tilsyn under samvær ikke vurderes ytterligere og mer konkret i forhold til det omfattende samværet som fastsettes. det kan imidlertid være grunn til å tro at det ligger en forutsetning til grunn om at guttens fosterforeldre, som er hans betydelig eldre storebror og samboer, kan tenkes å kunne utøve tilsynsfunksjonen. Dette sies det imidlertid ingenting om.

Heller ikke i **FNV-2020-91-FTE** fremgår det om barna er blitt spurt om de ønsker at samværene skal skje under tilsyn. Det er omstendigheter i saken, herunder den alvorlige og omfattende volden barna er blitt utsatt for, samt barnas reaksjoner på samvær, som kan tilsi at tilsyn er i samsvar med hva barna for øvrig har gitt uttrykk for. Dette kan muligens også danne bakgrunnen for at nemndas vurdering av behovet for tilsyn er knapp, i tillegg til at foreldrene har samtykket. Hele begrunnelsen for tilsyn er knapp: «Foreldrene har samtykket til at ordningen med tilsyn under samværene videreføres. Det er etter fylkesnemndas syn uansett nødvendig. Selv om risikoen for at barna skal oppleve vold under samværene trolig er liten, er barna likevel avhengig av at det er trygghetspersoner til stede som kan veilede foreldrene og om nødvendig sette grenser for hva som skal tas opp i samværene.»

Disse sakene er relativt illustrerende også for de øvrige sakene i utvalget hvor det fremgår at foreldrene har akseptert tilsyn, men hvor barnets mening ikke kommer frem.

Kun barnet ønsker tilsyn

Også i to saker hvor det fremgår at kun barnet ønsker tilsyn er begrunnelsene knappe. Barnets ønske vitner om en utrygghet som bør tas på alvor, men det er likevel noe påfallende at begrunnelsene er så korte.

I **FNV-2020-51-FNO** viser nemnda først til at barnet har ønsket at det skal være tilsyn under samvær, og uttaler deretter at «[n]emnda vurderer det som viktig at [hun] føler seg trygg i møtene med mor, og at det ut fra hennes uttrykte skepsis til mor gis adgang til tilsyn.»

Tilsynet begrunnes kun med barnets ønske, behov for trygghet og uttrykt skepsis til moren. De rettslige utgangspunktene for å pålegge tilsyn nevnes ikke i det hele tatt.

Også **FNV-2020-94-FHS** gir en svært kort begrunnelse for å pålegge tilsyn: «Samværene har også vært utfordrende da foreldrene har bebreidet dem for vanskene familien har kommet i. De ønsker også at det er tilsyn og tolk til stede for å unngå at foreldrene tar opp vanskelige tema under samværene.» Tilsyn begrunnes ikke utover dette, ei heller nevnes de rettslige utgangspunktene. Det må imidlertid nevnes at saken beskriver svært alvorlig omsorgssvikt, herunder vold og muligens overgrep, som gjør at det fremstår som relativt innlysende at det må fastsettes tilsyn.

Saker hvor verken foreldre eller barn har akseptert tilsyn

Det er kun i saker hvor foreldrene er enige i at det skal være tilsyn at deres mening er kommentert. I vedtakene hvor foreldrene kanskje ikke har akseptert tilsyn, nevnes ikke dette. Det kan heller ikke ses bort fra at de ikke uttrykkelig er blitt spurt. Noen av disse vedtakene omtales kort i det følgende:

FNV-2020-101-FAG gjelder en gutt på fem måneder. Det vises først til de rettslige utgangspunktene for å fastsette tilsyn. Deretter uttaler nemnda at det må være tilsyn «både av hensyn til sikkerhet og at mor er i behov av veiledning under samvær.» Videre fremgår det at mor tidligere har motsatt seg bruk av tolk og at beredskapsmor er til stede. Uttaler at «det kan være behov for tolk til stede jf. mors behov for veiledning. For å kunne trygge og roe ned [barnet] kan det også være behov for at fostermor er til stede.» I denne saken fremstår gjensynning som lite sannsynlig, og mor har svak samværskompetanse. Både trygghets- hensyn og kontrollhensyn synes å ligge bak vurderingen av behovet for tilsyn. Begrunnelsen er relativt typisk for begrunnelsene for tilsyn som inngår i utvalget ved at den nokså kort viser til at det må foreligge «special grounds» og deretter gir en knapp konkret vurdering. Det er få

saker som gir en mer utfyllende begrunnelse. Denne saken skiller seg imidlertid ut ved at den også behandler behovet for tolk. Dette gjentas ikke i slutningen i vedtaket hvor det kun angis at «[k]ommunen gis anledning til å føre tilsyn samt å bestemme hvem som skal være til stede under samvær, jf. bvl. § 4-19.» I denne saken fremgår det at mor tidligere har motsatt seg bruk av tolk og at beredskapsmor er til stede, hvilket kan tilsi at hun opplever dette som inngripende tiltak. Det kan hevdes at begrunnelsen da bør være grundigere enn denne.

FNV-2020-114-FRO er også relativt typisk for de ulike begrunnelsene for tilsyn som inngår i utvalget. Det vises helt kort til HR-2020-662-S før nemnda så gir en konkret vurdering av behovet for tilsyn. Kravet til at det må foreligge «special grounds» og hva dette innebærer nevnes ikke, ei heller mildeste inngreps prinsipp. Moren eller barnas oppfatning når det gjelder tilsyn under samvær nevnes heller ikke.

I **FNV-2020-46-FAG** vises til det rettslige utgangspunktet om at det må foreligge «special grounds». Den konkrete vurderingen gis kun gjennom to setninger: «At far tar opp ting under samvær som setter [barnet] i lojalitetskonflikt oppfyller kravet for fars del. Under mors samvær må det være trygghetstilsyn som kan hjelpe [barnet] i vanskelige situasjoner, for eksempel om mor ikke skulle kjenne han igjen.» Vedtaket beskriver imidlertid så mangelfull samværskompetanse at det er lite tvilsomt at det må være tilsyn under samvær.

4.16.5 Om tilsyn begrunnes ut fra kravet om spesielle grunner – «special grounds»

Kravet om at det må foreligge «special grounds» for å fastsette tilsyn nevnes i en tredjedel av vedtakene hvor det fastsettes at samvær skal skje under tilsyn.

Begrunnelsernes kvalitet varierer ut fra om det foreligger aksept fra foreldrene eller ikke. Dette skillet viser seg også når det gjelder om vedtakene viser til kravet om at det må foreligge spesielle grunner, «special grounds». Kravet nevnes i større grad når det ikke foreligger aksept enn når særlig foreldrene har godtatt tilsyn.

I mange av vedtakene hvor kravet om spesielle grunner ikke nevnes, fremgår gjerne andre formuleringer som viser at kravet likevel ligger under for vurderingen. For eksempel nevnes forholdsmessighet i flere saker: «Tilsyn framstår etter dette ikke som et uforholdsmessig inngrep.»¹⁴⁰ og «barnevernet må nøye vurdere hvorledes tilsynet gjennomføres, slik at det

---

¹⁴⁰ FNV-2020-40-FMR

ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.»¹⁴¹ Det er også et gjennomgående trekk at vedtakene oppfordrer barneverntjenesten til å fortløpende vurdere behovet for tilsyn. I hvilken grad disse oppfordringene følges opp av barneverntjenestene fremgår jo ikke av vedtakene og er ikke gjenstand for vurdering i denne rapporten.

4.16.6 Oppsummering tilsyn

Konklusjonen er at det fastsettes at samvær skal skje under tilsyn i et overveiende flertall av vedtakene og at det er en tendens til at begrunnelsene for å fastsette tilsyn er kortfattede. Kun i ni vedtak vises det til kravet om «special grounds». Begrunnelsene er noe mer omfattende når foreldrene ikke aksepterer tilsyn, men også i disse vedtakene er begrunnelsene oftest nokså knappe og viser ofte ikke til de rettslige utgangspunktene. **Barnas mening om tilsyn fremkommer i liten grad av vedtakene.**

Det er en tendens til at fylkesnemndene skiller mellom trygghetshensyn og kontrollhensyn. Kun i et par saker skilles det tydelig mellom kontrollerende tilsyn og trygghetsperson i forhold til rettsgrunnlaget. I øvrige saker ligger muligens skillet under, men uten at fylkesnemndene går i dybden på de juridiske komplikasjonene et slikt skille kan medføre.

Det er også en tendens til at begrunnelsene for tilsyn er svært knappe når foreldrene har akseptert tilsyn. Også når barnet har ønsket tilsyn, er begrunnelsene knappe. Inngrepets styrke vil være mindre når det foreligger aksept for tilsynet. Det er likevel påfallende hvor knappe noen av begrunnelsene er. Det samme kan sies om begrunnelsene i sakene hvor det ikke foreligger aksept, selv om det er en tendens til at disse er noe grundigere. Dog bør det nevnes at det også i høyesterettsavgjørelser gis nokså sparsomme begrunnelser for tilsyn.

4.17 Oppsummering av undersøkelsen av fylkesnemndspraksis

Utgangspunktet for dette kapitlet var å kartlegge om fylkesnemndenes praksis er i samsvar med gjeldende rett og avdekke hvilke forhold som inngår i begrunnelsene for samværsfastsettelse etter omsorgsovertakelse. Det er gitt oppsummeringer av punktene som er kartlagt underveis i kapitlet. Her gis det kun en overordnet oppsummering av funnene. Det tas igjen forbehold om at konklusjonene er basert på en gjennomgang av kun 37 fylkesnemndssaker. De er imidlertid trukket ut etter objektive kriterier for en konkret periode. Det er derfor ikke

---

¹⁴¹ FNV-2020-102-FBV

grunn til å hevde at de gir et representativt bilde av fylkesnemndspraksis for perioden 27. mars til 31. desember 2020.

Hovedinntrykket er at fylkesnemndene har tatt innover seg endringer i rettstilstanden, herunder føringer fra Høyesterett og EMD, samt at begrunnelsene for samværsfastsettelse er konkrete og individuelle.

I et overveiende flertall av saker fastholdes gjenforeningsmålet. Der dette er forlatt er det vurdert om vilkårene, at det må foreligge spesielle og sterke grunner, er oppfylt. Det er imidlertid grunn til å stille spørsmål ved om fylkesnemndene, på bakgrunn av beskrivelser i vedtakene, i for mange saker opprettholder gjenforeningsmålet.

Rettspraksis har oppstilt tre vilkår for når grunnene er tilstrekkelig spesielle og sterke: Dersom foreldrene anses særlig uegnet, «particularly unfit», dersom et fortsatt gjenforeningsmål kan skade barnets helse og utvikling eller hvis det har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen slik at barnets interesse i stabilitet veier tyngre enn gjenforeningsmålet.¹⁴² Ut fra beskrivelsene av faktum i sakene er det grunn til å tro at vilkårene kunne vært oppfylt i flere av sakene hvor gjenforeningsmålet fastholdes. Opprettholdelse av gjenforeningsmålet betyr at samvær må fastsettes slik at båndene mellom barn og foreldre styrkes og utvikles med sikte på gjenforening. Dette betyr at barnet kan pålegges en viss belastning fordi gjenforening anses å være til barnets beste. Når gjenforeningsmålet ikke skal være styrende for samværsfastsettelsen, trenger ikke barnet å utsettes for en belastning med sikte på gjenforening. Dette kan tilsi at det fastsettes mindre samvær.

I litt under halvparten av vedtakene uttales det at plasseringen mest sannsynlig vil bli langvarig. Undersøkelsen av sakene viser at samvær fastsettes etter grundige avveininger. Hensynet til at samvær skal bygge opp under gjenforeningsmålet avveies mot hensynet til at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning og det overordnede hensynet til barnets beste. Det er en tendens til at fylkesnemndene er tilbakeholdne med å uttale at det vil bli tale om en langvarig plassering. Dette gjelder også vedtak hvor saksforholdene tilsier at vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet kan være oppfylt. Også i saker hvor det er usikkert om vilkårene er oppfylt, men hvor det er tydelig at det vil ta betydelig tid før foreldrene igjen kan være i stand til å gi barnet tilfredsstillende omsorg, er fylkesnemndene tilbakeholdne med å uttrykke at det vil bli tale om en langvarig plassering.

---

¹⁴² Se Sandberg (2020) s. 152. Se også se Aune (2021) s. 54 flg. for redegjørelse for de tre alternativene.

Funnene viser at det fastsettes mindre samvær enn før fylkesnemndsbehandlingen i saker hvor barnet har vært plassert frivillig før fylkesnemndsbehandlingen. Dette gjelder også flere vedtak hvor barnet har vært akutt plassert og det kan se ut til at det har vært praktisert mye samvær i påvente av fylkesnemndssaken. I saker hvor barnet har vært under offentlig omsorg i lang tid, og saken enten omhandler kun ny samværsfastsettelse eller krav om tilbakeføring, er den klare tendensen at det fastsettes mer eller betydelig mer samvær enn det som ble praktisert før fylkesnemndsbehandlingen. Dette gjelder både saker hvor gjenforeningsmålet fastholdes og i saker hvor gjenforeningsmålet fravikes. Når gjenforeningsmålet fastholdes, fastsettes det mer samvær for å bygge opp under målet om at tilknytningen skal styrkes og utvikles med sikte på gjenforening. **I saker hvor gjenforeningsmålet er oppgitt, økes samværet i forhold til før fylkesnemndsbehandlingen fordi samvær anses å ha en egenverdi.**

Videre viser kartleggingen at det ikke gjelder noen standardnormering av hvor mye samvær som fastsettes. Kun i svært få saker settes samværet til én til fire ganger per år, og det fastsettes ikke null-samvær i noen vedtak. Det mest vanlige samværet ligger på ni til tolv ganger per år, men i noen av disse sakene er overnattingsamvær og feriesamvær inkludert. Dette nivået er i samsvar med HR-2021-1437-A hvor det uttales at samvær bør ligge på minimum åtte ganger per år i saker hvor gjenforeningsmålet fastholdes og det ikke er særlige grunner som tilsier at samværet bør settes lavere. I om lag halvparten av vedtakene settes samvær til tretten ganger eller mer per år. **Det er en tendens til at det fastsettes mindre samvær enn i andre saker når gjenforeningsmålet er forlatt eller det legges til grunn at plasseringen vil bli langvarig.**

Kravet om at samværet ikke skal utsette barna for urimelig belastning, nevnes i tilnærmet alle vedtakene. Det er en tendens til at andre hensyn enn gjenforeningshensynet, for eksempel barnets sårbarhet og barnets behov for ro, stabilitet og kontinuitet, tillegges mer vekt enn ellers når gjenforening synes lite sannsynlig. Dette er typisk tilfellet i saker som beskriver grunnleggende negative personlighetstrekk hos foreldrene eller at barnet har fått en sterk tilknytning til mennesker og miljø der det er. **Det synes ellers å være en tendens til at det fastsettes relativt mye samvær i forhold til hva som skal ha vært praksis før Høyesteretts**

storkammeravgjørelser.¹⁴³ Beskrivelser av faktum i sakene, herunder av barnas reaksjoner, barnas uttrykte meninger og foreldrenes samværsevne, gir i noen saker grunn til å tro at samvær settes nært opp mot barnets tålegrense. Hvor denne grensen går for det enkelte barnet fremgår som regel ikke av vedtakene, og det kan heller ikke avgjøres alene ut fra et juridisk utgangspunkt ettersom dette fordrer grundige sakkyndige vurderinger. **Det overordnede hensynet til barnets beste synes imidlertid i de fleste saker å være styrende for hvor mye samvær som fastsettes.**

De fleste barna er blitt hørt og barnas mening er blitt vektlagt i samsvar med deres alder og modenhet. Det er imidlertid en tendens til at fylkesnemndene opererer med en syvårs aldersgrense. Mange av barna under syv år er ikke blitt hørt. FN's barnekonvensjons utgangspunkt om at barns uttalerett skal gjelde uavhengig av alder, og at barn også kan gi uttrykk for sine synspunkter selv om de ikke har verbalt språk, synes ikke i vedtakene. Dette er kun vurdert i ett vedtak. Barnets mening er likevel et moment som inngår i svært mange av begrunnelsene, og særlig når barna er over syv år. Barnets egen mening undergis da særlige vurderinger og tillegges betydning i den endelige samværsfastsettelsen.

Begrepene «sårbarhet» og «særlig sårbarhet» brukes relativt sjelden i fylkesnemndsvedtakene sett opp mot kritikken som er blitt rettet mot norsk praksis om dette den senere tiden. Det er en tendens til at fylkesnemndene i stedet for å benevne barna som særlig sårbare viser til barnas særskilte behov. Det er ingen saker hvor sårbarhetsmomentet vurderes på en måte som ikke er i samsvar med krav som stilles i gjeldende rett.

I flere saker vektlegges det at barna er blitt utsatt for vold og/eller overgrep, og i saker hvor det har skjedd alvorlig vold/overgrep vektlegges dette i stor grad, også i vurderingen av samværsfastsettelse. Det kan imidlertid synes som om fylkesnemndene er tilbakeholdne med å gå inn i bevisspørsmål om hvorvidt vold/overgrep har skjedd når det ikke foreligger en straffedom eller annen rettsavgjørelse som tar stilling til spørsmålet. Dette kan være uheldig for de aktuelle barnas videre skjebne dersom de senere skal gjenforenes med foreldre som har utøvd vold/overgrep, men uten at vold/overgrep er lagt til grunn som bevist. **På bakgrunn av beskrivelser i noen vedtak, kan det spørres om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet hadde vært oppfylt dersom nemnda hadde kommet til at det var sannsynlighetsovervekt for at barna var blitt utsatt for**

---

¹⁴³ Se redegjørelsen under punkt 1.5, hvor det fremgår at samvær vanligvis tidligere ble satt til ¾–6 ganger per år, særlig i saker hvor det ble ansett sannsynlig at omsorgsovertakelsen ville bli langvarig.

vold/overgrep. Hvorvidt barna har vært utsatt for vold/overgrep vil videre kunne ha betydning for hvordan de opplever samværet med foreldrene. Barnekonvensjonen artikkel 19 pålegger myndighetene å beskytte barn mot vold og overgrep. Det er funn i undersøkelsen av fylkesnemndspraksis som tyder på at denne plikten ikke alltid overholdes. Ovennevnte er imidlertid basert på svært få saker, hvilket kan bety at det ikke er representativt for fylkesnemndspraksis generelt.

I HR-2020-475-A uttaler Høyesterett at myndighetene er forpliktet til å sørge for at det tas tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Hensynet skal respekteres og sikres «så lang dette er i samsvar med barnets beste og ikke kommer i konflikt med barnets grunnleggende rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse». Barnas minoritetsbakgrunn vektlegges som et moment i vurderingen av samværsfastsettelse i flere fylkesnemndsvedtak. Vurderingene i noen saker synes imidlertid standardpregede. I noen saker hvor momentet er relevant, nevnes det ikke. **Funnene tyder på at fylkesnemndene i for liten grad tar hensyn til barnas rettigheter på bakgrunn av deres minoritetsbakgrunn.** Også dette er imidlertid basert på noen få saker slik at det ikke kan vites om sakene gir uttrykk for en generell tendens.

I dette kapitlet er det gitt grundige beskrivelser av ulike former for reaksjoner på samvær hos barna og hvordan disse inngår i vurderingene av samværsfastsettelse. De ulike reaksjonene tillegges vekt ut fra hvor omfattende og alvorlige de er. **I svært mange saker synes det å legges til grunn at reaksjonene skyldes at samværet er en belastning for barna. Det kan stilles spørsmål ved om fylkesnemndene i større grad burde vurdere årsakene bak de ulike formene for reaksjoner, særlig når psykologisk kunnskap tilsier at en gitt reaksjon kan ha ulike årsaker.** Om det for eksempel legges til grunn at barnets reaksjoner skyldes retraumatisering i møte med foreldrene, mens reaksjonen i stedet skyldes savn eller at barnet er sliten etter en lang dag, risikerer man å fastsette lite samvær når barnet trenger mer samvær.

Foreldrenes samværskompetanse inngår i vurderingene av samværsfastsettelse. Det er særlig foreldrenes sensitivitet og evne til å lese barnas signaler som tillegges vekt. Evne til å leke med barna og til å finne på gode aktiviteter med barna, samt godt samarbeid med barnevern og fosterfamilie, nevnes som utgangspunkt bare når momentene kan omtales positivt. Hvordan foreldrene omtaler barnevernssaken og plasseringen i fosterhjemmet overfor barnet er derimot momenter som også er tillagt negativ vekt i noen saker.

I et overveiende flertall av vedtakene vedtas det at samvær skal skje under tilsyn. Hovedinntrykket er at begrunnelsene for tilsynet er relativt knappe. Imidlertid er også høyesterettsavgjørelser som fastsetter at samvær skal skje under tilsyn kortfattede. **Kun i få av fylkesnemndsvedtakene tas det utgangspunkt i kravet om at det må foreligge spesielle grunner, «special grounds», for å pålegge tilsyn.** Fylkesnemndene skiller ofte mellom trygghetshensyn og kontrollhensyn. Det er også en tendens til at begrunnelsene er enda kortere når foreldrene, og eventuelt også barnet, har akseptert tilsyn. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om en eventuell aksept kan tillegges særlig vekt ettersom foreldrene uansett vet at tilsyn kan fastsettes eller at det kan fastsettes mindre samvær. **Dette kan tilsi at begrunnelsene bør vise til spesielle grunner, «special grounds», også når foreldrene har samtykket til at samvær skal skje under tilsyn.**

Noen begrunnelser kunne vært mer omfattende. Den overordnede konklusjonen er likevel, og med nevnte forbehold, at fylkesnemndspraksis i det vesentlige ser ut til å være i samsvar med krav som stilles i gjeldende rett.

Kapittel 5. Lagmannsrettspraksis

5.1 Innledning

Problemstillingen som vil bli besvart i dette kapitlet, er om lagmannsrettspraksis om samvær etter omsorgsovertakelse i perioden 27. mars til 31. desember 2020 er i samsvar med gjeldende rett, samt hvilke momenter som vektlegges i avgjørelsene.¹⁴⁴¹⁴⁵

Til sammen er 32 lagmannsrettsdommer gjennomgått for å besvare problemstillingen. Et betydelig antall avgjørelser fra lagmannsrettene for den aktuelle perioden er avsagt av ankeutvalget og vurderer om anke over tingrettsdommen skal tillates fremmet for lagmannsretten i henhold til tvisteloven § 36-10. Disse beslutningene fra ankeutvalget er ikke inkludert. Utvalget består derfor kun av dommer.

Som det fremgår av gjennomgangen av fylkesnemndspraksis i kapittel 4, viste det seg at konklusjonene knyttet til gjenforeningsmålet, varighet av plassering og om tidligere praktisert samvær endres, var forskjellige ut fra hjemmel for plasseringen og varigheten av plassering forut for fylkesnemndsbehandlingen. Derfor ble også saker med krav om tilbakeføring og kun ny samværsfastsettelse innlemmet i kartleggingen av lagmannsrettsdommer. Imidlertid gjelder kun fire lagmannsrettsdommer for den aktuelle perioden krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21. Ingen av sakene gjelder kun samværsfastsettelse på bakgrunn av at foreldrene tilsynelatende har akseptert at barnet skal vokse opp under offentlig omsorg. Selv om disse fire sakene neppe gir et representativt bilde av praksis, er de likevel innlemmet i datagrunnlaget. Det skilles mellom omsorgsalternativet og tilknytningsalternativet i barnevernloven § 4-21 på samme måte som i kapittel 4.

Alle sakene har først vært gjennom prøving for fylkesnemnda og tingretten, hvilket innebærer at det er blitt fattet vedtak om omsorgsovertakelse før anken behandles i lagmannsretten. Bortsett fra i én sak hvor tingretten opphevet vedtaket om omsorgsovertakelse, har ingen av barna i utvalget vært frivillig plassert eller akutt plassert i forkant av

---

¹⁴⁴ I henhold til prosjektbeskrivelsen er hovedproblemstillingen for rapporten om fylkesnemndspraksis er i samsvar med gjeldende rett etter Høyesteretts storkammeravgjørelser 27. mars 2020. Kartleggingen av lagmannsrettsavgjørelser går mindre i dybden enn kapittel 4 om fylkesnemndspraksis.

¹⁴⁵ Det har vært nødvendig å gjennomgå dommene i sin helhet ettersom vurderingene av omsorgsovertakelse og tilbakeføringskrav ofte danner grunnlag for vurderingen av samværsspørsmålet. Noen steder gis det derfor også vurderinger av begrunnelsene for omsorgsovertakelse, jf. bvl § 4-12, og tilbakeføring, jf. bvl § 4-21.

lagmannsrettsbehandlingen. Skillene som er anvendt i tabellene i kapittel 4 er derfor ikke like relevante i dette kapitlet.

I mange av sakene har det på grunn av saksbehandlingstiden fra det ble fattet akuttvedtak og frem til ankebehandling i lagmannsretten, gått betydelig tid. Mange av barna har derfor vært plassert i fosterhjem i lang tid før lagmannsrettens ankebehandling.

I tabellen nedenfor vises fordelingen av sakene ut fra om de gjelder både prøving av omsorgsovertakelsen og samvær, jf. bvl §§ 4-12 og 4-19, tilbakeføring jf. § 4-21 første ledd første punktum og § 4-21 første ledd annet punktum, eller om det kun er anken over samværs-spørsmålet, jf. § 4-19, som er tillatt fremmet for lagmannsretten.

Omsorgsovertakelse og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1), og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2), og samvær	Kun samvær	SUM
14 ¹⁴⁶	2 ¹⁴⁷	2 ¹⁴⁸	14 ¹⁴⁹	32

Dommene fordeler seg som følger mellom de seks lagmannsrettene:¹⁵⁰

Frostating lagmannsrett	Gulating lagmannsrett	Hålogaland lagmannsrett	Agder lagmannsrett	Eidsivating lagmannsrett	Borgarting lagmannsrett	SUM
2	3	4	5	6	12	32

5.2 Barnas kjønn, alder og antall søsken

De 32 dommene omhandler totalt 54 barn, hvorav 31 gutter og 23 jenter.

Sytten av sakene omhandler kun ett barn. I ni av disse dommene fremgår det at barna har søsken som ikke er omfattet. Til sammen åtte av dommene omhandler altså enebarn. Elleve saker omhandler to barn, og i seks av disse dommene fremgår det at barna har andre søsken.

¹⁴⁶ LF-2019-140095, LB-2019-187873, LA-2020-3670, LE-2019-145228, LE-2019-60649, LG-2019-167154, LH-2019-190383, LB-2020-18045, LB-2020-8548, LG-2019-175013, LH-2020-73491, LB-2019-189420, LH-2020-68706, LF-2020-14393

¹⁴⁷ LB-2019-152782, LE-2019-172040

¹⁴⁸ LB-2019-157581, LB-2020-47210

¹⁴⁹ LB-2019-36332, LB-2019-133083, LH-2020-17451, LE-2019-74187, LE-2020-41604, LG-2019-170506, LA-2020-67773, LB-2020-57235, LA-2019-190676, LB-2020-65414, LE-2020-62068, LA-2019-149291, LA-2020-72708, LB-2020-15619

¹⁵⁰ Borgarting lagmannsrett er den største lagmannsretten i landet, og det er derfor naturlig at det er flere dommer derfra enn fra de øvrige lagmannsrettene.

To dommer omhandler søskenflokker med tre barn som ikke har andre søsken. Én dom omhandler en søskenflokk på fire barn som ikke har andre søsken. Én dom gjelder en søskenflokk på fem barn hvor det fremgår at de også har eldre søsken.

5.3 Redegjørelser for gjeldende rett i dommene

Samtlige av lagmannsrettsdommene inneholder grundige innledende fremstillinger av gjeldende rett, både når det gjelder omsorgsovertakelse, jf. bvl § 4-12, tilbakeføring, jf. bvl § 4-21, og kun samværsfastsettelse, jf. bvl § 4-19.

Alle dommene nevner Høyesteretts storkammeravgjørelser. I de fleste sakene gjengis lange sitater. EMK artikkel 8 og nyere rettsavgjørelser fra EMD nevnes i nesten alle dommer. FNs barnekonvensjon artikkel 3 nevnes i en del dommer, men undergis sjelden nærmere vurderinger. Grunnloven § 104 nevnes i halvparten av sakene.

I to dommer gis det ingen grundig redegjørelse for EMK og avgjørelser fra EMD, men særlig i LA-2019-149291 begrunnes dette. Bakgrunnen for omsorgsovertakelsen var at det forelå risiko for seksuelle overgrep, og at mor ikke var i stand til å beskytte barna. Barna ble plassert på sperret adresse. I fremstillingen av gjeldende rett uttaler lagmannsretten at «[d]er omsorgsovertakelsen er begrunnet i mistanke om seksuelle overgrep eller andre grenseoverskridende handlinger mot barna, vil hensynet til snarlig gjenforening med foreldrene som begrunnelse for å opprettholde samværet komme i en annen stilling, jf. HR-2019-438-U premiss (19) og (23)». Lagmannsretten går grundig inn i de rettslige utgangspunktene for vurdering av samvær i saker om seksuelle overgrep.

LG-2019-167154 omhandler barn hvor det er betydelig risiko for vold. Dommen viser i liten grad til rettskilder av nyere dato og nevner kun HR-2020-662-S helt kort. Verken EMK artikkel 8 eller praksis fra EMD nevnes. Det synes imidlertid som om lagmannsretten i stor grad bygger videre på tingrettsdommen, men denne er ikke publisert.

Når FNs barnekonvensjon artikkel 3 og Grunnloven § 104 anvendes, er hovedinntrykket at det kun vises til dem uten at retten vurderer dem opp mot EMK artikkel 8, EMDs praksis og høyesterettspraksis. Det vanligste er at Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3 nevnes sammen, og ofte også sammen med barnevernloven § 4-1. Det er også typisk at disse rettskildene nevnes i tilknytning til spørsmålet om

omsorgsovertakelse. Flere av dommene som omhandler barn med minoritetsbakgrunn, viser også til FNs barnekonvensjon artikkel 30.

Lagmannsrettens vurderinger foretas på grunnlag av endringer i rettsstilstanden etter storkammerssakene fra 27. mars 2020. Samtlige dommer tar utgangspunkt i disse avgjørelsene. Det varierer i hvilken grad lagmannsrettene anvender FNs barnekonvensjon artikkel 3 og Grunnloven § 104 i sin rettsanvendelse.

5.4 Begrunnelsernes kvalitet

Det er et gjennomgående trekk at dommene er svært konkrete og gir fyldige vurderinger av sakens faktum opp mot gjeldende rett. I de fleste sakene som omhandler flere barn, vurderes barna hver for seg, gjerne også i forhold til hver av foreldrene. Lagmannsrettene gir tilstrekkelig grundige og konkrete begrunnelser av vurderingene av eventuell omsorgsovertakelse, tilbakeføringskrav og samværsfastsettelse. Dommene er i samsvar med gjeldende rett på dette punktet.

Undersøkelsen av om dommene er tilstrekkelig grundige og konkrete, omfatter både begrunnelser for samværsfastsettelse og for omsorgsovertakelse og tilbakeføring.

LG-2019-167154 er den eneste dommen hvor begrunnelsen er noe knapp. Lagmannsretten synes å bygge på tingrettsdommen som ikke er publisert. Det fastsettes dobbelt så mye samvær som i tingretten på bakgrunn av tilsvarende økning fra barneverntjenestenes side i forkant av saken. Retten kommenterer at det tidligere fastsatte samværet – seks ganger i året – var i tråd med tidligere rettspraksis, men må utvides på grunn av den senere tids endringer. Selv om begrunnelsen er noe kort, er den likevel konkret og viser til sentrale momenter – blant annet at barnet ikke har reaksjoner etter samvær, og at mor har god samværskompetanse.

5.5 Vold og overgrep

5.5.1 Innledning og oversikt

I 23 lagmannsrettsdommer er det tegn på at barna er blitt utsatt for vold og/eller overgrep. I noen saker anses dette som bevist og tillegges avgjørende vekt. I flere dommer går ikke lagmannsretten inn i vurderingene av om vold/overgrep har skjedd.

Det kan være av betydning for både vurderinger av omsorgsovertakelse, jf. bvl § 4-12, krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21, og for samværsfastsettelse, jf. bvl § 4-19, om barna har vært utsatt for vold og overgrep under foreldrenes omsorg. Om foreldrene har utøvd vold eller overgrep mot andre, kan være relevant da dette kan si noe om hvilken risiko barna utsettes for ved å eventuelt senere gjenføres med foreldrene, men også i forbindelse med samvær. Utvalget inneholder tre dommer hvor handlingene ikke er rettet mot egen familie, men likevel tillegges vekt i vurderingen av omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse. To saker omhandler vold og trusler mot barnevernsansatte.¹⁵¹ Én dom omhandler en far som er straffedømt for besittelse av barnepornografi.¹⁵²

Kun fysisk vold og overgrep er på grunnlag av behovsspesifikasjonen inkludert i kartleggingen under dette punktet. I tillegg kommer den ovennevnte dommen om besittelse av barnepornografi, ettersom retten her legger til grunn at det foreligger risiko for seksuelle overgrep mot egne barn.

Vold og/eller overgrep inngår i beskrivelsene av faktum i 23 av de 32 dommene i utvalget:

Vold/ overgrep	Omsorgsovertakelse og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1), og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2), og samvær	Kun samvær	SUM
Vold	7	2	2	7	18
Seksuelle overgrep	3			2	5

To dommer gjelder både vold og seksuelle overgrep, og disse sakene er derfor registrert to ganger i tabellen. Det er ikke skilt mellom dommene ut fra om vold og seksuelle overgrep anses sannsynliggjort.

I syv dommer fremgår det at én eller begge foreldre er straffedømt for vold og/eller overgrep. Saken som omhandler barnepornografi, inngår blant disse. I én sak som gjelder straffedom for vold, **LH-2019-190383**, er faren i saken dømt for å ha slått ned og skadet to barnevernsansatte. For øvrig gjelder domfellelsene vold mot barn eller partner. Av disse dommene er mor straffedømt i én og begge foreldre i én. I de andre sakene gjelder straffedommen kun far. Vold og overgrep vektlegges i større grad enn i andre saker når foreldrene er straffedømt.

¹⁵¹ LB-2019-157581 og LH-2019-190383

¹⁵² LA-2019-149292

5.5.2 Vold og/eller overgrep tillegges vekt i begrunnelsen

Noen saker skiller seg ut ved at de i særlig grad vektlegger vold og overgrep i vurderingene. Tre av dommene omtales nærmere i det følgende:

LB-2019-133083 skiller seg ut i utvalget ved at retten i særlig grad går inn i bevisvurderingene av om de fem barna er blitt utsatt for vold under foreldrenes omsorg. Saken gjelder kun rettslig overprøving av vedtak om samvær. Gjenforeningsmålet fravikes for alle barna. Det hadde gått over fire år siden barna ble flyttet fra hjemmet, og voldsutøvelse og manglende erkjennelse av volden og dens skadevirkninger tillegges betydelig vekt. Retten vier særlig oppmerksomhet til spørsmålet om hvorvidt det har skjedd vold under foreldrenes omsorg. Det fremgår at foreldrene har forklart at de opplever barnevernssaken som en straffesak, og at «dette opprører dem ettersom straffesaken er henlagt». Lagmannsretten går grundig til verks i redegjørelsen for beviskravene og årsaken til at det er sentralt å fastslå hva barna har vært utsatt for. Retten viser til HR-2016-2579-A. Det pekes på at «hvorvidt barna ble utsatt for vold eller annen alvorlig omsorgssvikt da de bodde hos sine foreldre, kan få betydning for vurderingen av foreldrenes omsorgsevner og endringspotensiale, og av hva som er barnas beste». Videre uttaler retten at det kan ha «betydning for vurderingen av hva som er årsaken til barnas reaksjoner i forbindelse med samvær. Disse forholdene kan igjen få betydning for spørsmålet om tilbakeføringsmålsettingen kan oppgis, og ved den konkrete fastsettingen av samvær».

Retten går så grundig inn i sakens faktum og vurderer om det kan anses bevist at barna er blitt utsatt for vold. Lagmannsretten kommer til at det er sannsynlighetsovervekt for at fire av de fem barna ble utsatt for vold av foreldrene, og at det yngste barnet ble utsatt for vold fra sine søsken, men at foreldrene ikke var i stand til å beskytte barnet mot denne volden. Det legges vesentlig vekt på at foreldrene benekter at barna er blitt utsatt for vold: «At foreldrene fortsatt ikke erkjenner at barna ble utsatt for vold da de bodde hjemme, svekker foreldrenes troverdighet. Deres totale benektelse av volden og barnas opplevelse av denne, gjør det videre vanskelig å legge til grunn at de har potensiale for å endre seg.»

Retten kommer til at foreldrene ikke skal ha samvær med ett av barna fordi det vil påføre henne en urimelig belastning. For de andre fire barna settes samvær til to og tre ganger i året.

LG-2019-167154 omhandler en gutt på fem år. Hans lillesøster er ikke omfattet av saken, men i vurderingen av omsorgsovertakelsen legges det avgjørende vekt på risiko for vold, blant annet på grunn av store skader jenta er blitt påført av foreldrene. Jenta var uten stemme

da hun ble innlagt på sykehuset. Det ble konkludert med at hun mest sannsynlig hadde skreket så mye at hun ikke hadde stemme igjen, og at dette kunne skyldes smertene ved å bli påført skadene. Lagmannsretten tar ikke stilling til hvem som mest sannsynlig har påført skadene, men uttaler at det «avgjørende for lagmannsretten er at det er sannsynlig at skadene er påført i et tidsrom da mor var tilstede som omsorgsperson». Etter dette legges det til grunn «at mor ikke er i stand til å skjerme barn hun har omsorg for fra alvorlig vold».

I vurderingen av samvær legges det ikke vekt på risiko for vold, og det fastsettes samvær med mor tolv ganger per år à fire timer. Retten påpeker at dette er så mye at manglende kontakt ikke senere kan benyttes som argument for at tilbakeføring ikke skal kunne skje. Det fastsettes tilsyn på bakgrunn av risiko for vold og rus.

LE-2020-62068 omhandler en to år gammel jente med omfattende skader – det ble funnet nitten bruddskader i kroppen da hun ble innlagt på sykehus to måneder gammel. Dommen gjelder kun samværsfastsettelse, og retten finner at det foreligger sterke og spesielle grunner til å begrense samværet til to ganger per år. Straffesaken er ikke avsluttet, men lagmannsretten foretar en selvstendig vurdering av om det er sannsynlighetsovervekt for at skadene er påført barnet av foreldrene. Foreldrene har ikke erkjent volden og mener skadene må skyldes underliggende sykdom. Lagmannsretten finner, på bakgrunn av de medisinske sakkyndige vurderingene som er foretatt av barnets skader og mulige årsaker til skadene, «at det er klar sannsynlighetsovervekt for at barnets skader har blitt påført ved vold av en eller begge foreldrene».

Lagmannsretten finner likevel at det er for tidlig å konkludere endelig med at vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt. Det vises til at barnet ennå ikke har fylt to år, samt at det ikke kan ses bort fra at «en eventuell straffesak mot foreldrene kan frembringe nye opplysninger av relevans for spørsmålet om gjenforening». I vurderingen av samværsfastsettelse legges det til grunn at barnet retraumatiseres under samvær med foreldrene. Både sakkyndige og BUP angir at jenta oppfyller diagnosekriteriene for PTSD på grunn av volden hun ble utsatt for. Det fastsettes et svært begrenset samvær under henvisning til at samvær vil utgjøre en urimelig belastning for barnet, og at kravene for å begrense samværet er oppfylt, selv om gjenforeningsmålsettingen ligger fast.

De tre nevnte dommene skiller seg ut ved at de i særlig grad går inn i bevisvurderinger knyttet til hva som har skjedd, og vektlegger vold og overgrep i den nærmere begrunnelsen for

omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse. Tilsvarende tendenser kan også ses i noen av dommene hvor det foreligger straffedom.

5.5.3 Vold og/eller overgrep fremgår i faktumbeskrivelsen, men synes ikke vektlagt

I det følgende gis det to eksempler på dommer hvor det fremkommer opplysninger som kan tyde på at det har forekommet vold og/eller overgrep under foreldrenes omsorg, men uten at det tillegges vekt i realitetsvurderingen.

I **LG-2020-3670** foreligger det indikasjoner på at både vold og seksuelle overgrep har skjedd. Saken omhandler to gutter på fem og seks år som først ble akutt plassert, men som senere ble frivillig plassert da tingretten opphevet vedtaket om omsorgsovertakelse. Den eldste av guttene hadde ett til to år før omsorgsovertakelsen fortalt ansatte i barnehagen at guttene ble slått hjemme og «måtte ta far på tissen». I begrunnelsen for akuttvedtaket som ble fattet i mars 2019, fremgår det at det har kommet flere meldinger med samme innhold, og at dette «taler for at barna forteller sin egen opplevelse i barnehagen, til tross for at foreldrene har andre forklaringer på barnas uttalelse». Det fremgår at «guttene har detaljerte beskrivelser av både slag, dunk og at de må ta pappa på tissen. De beskriver at de leker med tissen til pappa og at pappa spruter dem i munnen. Dette har de uttrykt i både ord og tegninger. Det er også tatt i betraktning at guttene har både merker og uttalelser over tid som samsvarer med det de forteller om vold og overgrep».

Foreldrene ble siktet, men straffesaken mot dem var ikke avsluttet verken ved fylkesnemndas eller tingrettens behandling av saken. I et prosesskriv til tingretten som er sitert i lagmannsrettsdommen, fremgår det at fosterforeldrene har gjengitt at det ene barnet flere ganger har uttalt at han «tok på pappa sin tiss mange ganger på rommet og badet», og at han samme kveld gjentok «du hører ikke så godt, jeg tok på tissen til pappa». Den andre gutten skal ha uttalt «nå skal jeg smake på tissen din», og på spørsmål om hvem som hadde lært ham det, skal han ha svart «pappa». I samtale etter å ha sett filmen «Kroppen min eier jeg» skal han ha dratt ned buksa, klemt på tissen og uttalt at «sånn gjorde [mor og far] på meg. Det er ikke lov. Det er ikke så fint å ta sånn på tissen. Det gjorde [mor og far] på meg, og det er ikke lov. De gjorde noe galt». Det fremgår at opplysninger om påståtte seksuelle overgrep ikke ble tillagt vekt i tingrettsdommen. Lagmannsretten konkluderer med at heller ikke den kan «se at de samlede opplysningene i saken på noen begrunnet måte har sannsynliggjort at barna har vært utsatt for seksuelle overgrep i hjemmet. Straffesaken ble for øvrig henlagt av politiet allerede 3. januar 2020».

Det fremgår av faktumbeskrivelsene i dommen at barna har hatt såpass mye merker på kroppen at både barnevern og barnehage har vært bekymret for om de blir utsatt for vold i hjemmet. Guttenes egne uttalelser er også i overensstemmelse med dette. Lagmannsretten går ikke inn i bevisvurderinger knyttet til om volden faktisk har skjedd, men uttaler at årsakene til barnas uttalelser om vold kan være flere, og at «uttalelser om å bli slått osv. har kommet spontant, og kan tyde på at det er selvopplevd». Videre påpeker lagmannsretten at «på den annen side er det eksempler på at barna har blitt tatt i å lyve. En forklaringsmodell kan være at barna selv har opplevd fysisk irettesettelse som fastholding – noe far selv har bekreftet – som å bli slått». Retten viser videre til at mønsteret med det destruktive samspillet guttene har vist, tyder på mangelfull emosjonell støtte fra foreldrenes side, og at «barn som ikke får slik støtte blir dårligere rustet til regulering av egne følelser, adferd, søvn og konsentrasjon».

Utover dette nevnes verken mulig vold eller overgrep i vurdering av omsorgsovertakelse eller samværsfastsettelse. I stedet for å gå inn i tematikken, anvendes annen form for omsorgssvikt, herunder mangelfulle emosjonelle omsorgsevner, som begrunnelse for at vedtaket om omsorgsovertakelse opprettholdes. Når det gjelder begrunnelsen for samværsfastsettelse, er denne meget knapp. Det vises til foreldrenes svake samværskompetanse, barnas sårbarhet og deres sterke reaksjoner i forbindelse med samvær. Gjenforeningsmålet opprettholdes, men det synes usannsynlig at gjenforening vil kunne skje i overskuelig fremtid. Samvær settes til tre ganger per år for det ene barnet og seks ganger for det andre barnet, begge med en varighet på tre timer. Det fastsettes også adgang til å føre tilsyn, men heller ikke dette begrunnes med risiko for vold eller overgrep.

LB-2020-8548 gjelder omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse for en seks år gammel jente. Barnehagen og den sakkyndige har uttrykt bekymring for om jenta har vært utsatt for seksuelle krenkelser, blant annet på grunn av «seksualisert atferd hos jenta som tydelig bærer preg av kjennskap til voksen seksualitet». Tilsvarende ble formidlet av et familiesenter hvor moren og jenta oppholdt seg. Oppholdet ble avsluttet av senteret fordi jenta flere ganger hadde utsatt et barn for seksuelle handlinger. I rapporten fra senteret fremgikk det at jenta hadde «en uttalt seksualisert atferd og seksualisert snakk. Hun snakket til andre om tiss, pupper og rumpe og sa at når man sugde på tiss kom det is ut av tissen». Det var observert at hun selvstimulerte seg selv i barnegruppen. Det var også observert at hun trakk ned sin egen bukse foran andre barn. Det var tre kjente hendelser der hun tok på, slikket på og sugde på tissen til en fire år gammel gutt som bodde ved senteret. Lagmannsretten vurderer at hun

enten selv er blitt utsatt for seksuelle overgrep, eller at hun har sett seksuell aktivitet utført av andre. Utover dette mener retten at det ikke er grunnlag for å bygge på noe bestemt faktum som mest trolig, og at det ikke er holdepunkter for at en bestemt person har utsatt barnet for overgrep. Retten uttaler at barnets seksualiserte atferd, sammen med flere andre momenter, tilsier at barnet har et særskilt omsorgsbehov. Det er også andre beskrivelser som kan tyde på at barnet er utsatt for vold. Omsorgsovertakelsen begrunnes med mangelfull omsorgsevne. Gjenforeningsmålet opprettholdes. Vold eller overgrep nevnes ikke i vurderingene. Samvær fastsettes til én gang per måned. Tilsyn vil sannsynligvis innebære at barnet ikke vil bli utsatt for vold eller overgrep under samvær. Lagmannsretten omgår i noen grad spørsmålet om hvorvidt barnet er blitt utsatt for vold eller overgrep, ved å vise til generell omsorgssvikt.

Også i flere andre dommer omgås spørsmålet om hvorvidt barnet er blitt utsatt for vold og/eller overgrep ved å stadfeste omsorgsovertakelsen på bakgrunn av annen omsorgssvikt, oftest knyttet til mangelfulle emosjonelle omsorgsevner.

5.5.4 Oppsummering

Ved at lagmannsretten stadfester omsorgsovertakelsen og avgjør at samvær skal skje under tilsyn, vil barna presumptivt bli beskyttet mot vold og overgrep, selv om tilsyn i seg selv ikke er noen garanti mot nye overgrep under samvær. Dette kan tilsi at de menneskerettslige forpliktelsene til å beskytte barn mot slike handlinger overholdes, selv om det ikke tas stilling til om og eventuelt hva slags handlinger barna er blitt utsatt for under foreldrenes omsorg.

Dommene illustrerer likevel at lagmannsrettene tillegger betydningen av om barna er blitt utsatt for vold eller overgrep, varierende vekt. I den førstnevnte saken, LB-2019-133083, får retten tydelig frem hvorfor det er relevant å ta stilling til hva barna har vært utsatt for under foreldrenes omsorg: **Tidligere utøvet vold og overgrep vil kunne si noe om årsakene til eventuelle samværsreaksjoner, og om hva barna utsettes for både ved en eventuell tilbakeføring til foreldrene, men også i forbindelse med samvær.** Barna kan oppleve samvær som mer belastende dersom de har vært utsatt for vold eller overgrep under foreldrenes omsorg – selv om de beskyttes mot fremtidig vold og overgrep. **Det kan hevdes at lagmannsrettene i noe større grad bør foreta konkrete vurderinger av om barna har vært utsatt for vold og overgrep.**

5.6 Barn med minoritetsbakgrunn

5.6.1 Oversikt

I 13 av de 32 dommene som inngår i utvalget, fremgår det at barna har minoritetsbakgrunn. Tabellen viser hvilken bakgrunn barna har, og om minoritetshensynet er vektlagt i dommene.

Bakgrunn	Minoritetshensyn vektlagt	Minoritetshensyn ikke vektlagt	SUM
Flyktningbakgrunn, annen etnisk bakgrunn	5	1	6
Afghansk bakgrunn	1		1
Romanibakgrunn		1	1
Kvensk bakgrunn	1		1
Annen etnisk bakgrunn, uklart hvilken	2		2
Adoptert		1	1
Utenlandsk, uvisst		1	1

Det varierer i hvor stor grad barnas rettigheter på grunn av deres minoritetsbakgrunn er ivaretatt i sakene som inngår i kolonnen hvor det fremgår at dette er vektlagt. I noen saker nevnes det kun kort, for eksempel ved at det vises til at samværet som fastsettes, vil bidra til at barnet får kontakt med sin kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn. I andre saker gis det fylldige redegjørelser for gjeldende rett, blant annet ved at det vises til FNs barnekonvensjon artikkel 30 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. **Felles for sakene er likevel at minoritetshensynet nevnes i vurderingene i en slik grad at barnas rettigheter kan anses overholdt.**

I én sak, **LB-2019-133083**, vektlegges det at fosterfamiliene har tilrettelagt for og støttet barnas behov for å opprettholde kontakt med sin kulturelle og språklige bakgrunn. Dette tilsier at hensynet til barnas minoritetsbakgrunn ivaretas, til tross for at det fastsettes svært lite samvær med foreldrene og gjenforeningsmålsettingen fravikes for alle barna.

LE-2019-74187 er et nokså typisk eksempel på at barnas minoritetsbakgrunn trekkes inn som moment i vurderingen av samværsfastsettelse. Lagmannsretten uttaler at det må «vektlegges

at foreldrene får tid og mulighet til å ivareta denne kultur- og språkformidlingen i forbindelse med samværene. Etter lagmannsrettens syn er feiringen av id hjemme hos foreldrene et godt eksempel på hvordan dette kan gjennomføres». Tilsvarende formuleringer gjenfinnes i flere av de andre dommene hvor barnas minoritetsbakgrunn vektlegges.

Dommen som omhandler et barn med kvensk bakgrunn, **LH-2020-68706**, begrenser seg til å påpeke at «innenfor denne [samværs]rammen vil det også være mulig å gjøre [barnet] kjent med sin kvenske bakgrunn og dets språk og kultur».

I det følgende redegjøres det kort for sakene hvor minoritetsperspektivet ikke synes vektlagt.

5.6.2 Barnas minoritetsbakgrunn synes ikke vektlagt

LB-2019-187873 omhandler en ni år gammel jente som er adoptert. Barnet er vokst opp som norsk med norske foreldre, og samvær med foreldrene vil ikke på samme måte som i de øvrige sakene innebære at hun får bedre kjennskap til sin opprinnelige minoritetsbakgrunn. Det fremstår derfor som rimelig at minoritetshensynet ikke nevnes.

I **LH-2020-17451** fremgår det at mor er utenlandsk, og at familiens språk er engelsk.

Ytterligere informasjon om bakgrunn gis ikke i dommen, og hensynet til barnets eventuelle minoritetsbakgrunn nevnes ikke. Det er derfor usikkert om moren kommer fra et land som tilsier at minoritetshensynet burde vært vektlagt.

Dommen som omhandler en jente med romanibakgrunn, **LA-2019-190676**, skiller seg ut i utvalget på grunn av den svært omfattende omsorgssvikten jenta har vært utsatt for. Dommen inneholder detaljerte opplysninger om vanskjøtsel og vold. Det legges vesentlig vekt på jentas svært sterke reaksjoner på samvær. Lagmannsretten finner at det foreligger spesielle og sterke grunner til å nekte samvær fordi samvær vil medføre en urimelig belastning. Retten avgjør at jenta skal leve på sperret adresse på grunn av kidnappingsfare. Likevel opprettholdes gjenforeningsmålsettingen. Lagmannsretten uttaler at det også må «tas hensyn til at familien har minoritetsbakgrunn (romfolk), og at barnet ikke kan nektes å leve i pakt med sin kultur, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 30 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. På den annen side skal det ikke fastsettes samvær som utsetter barnet for urimelig belastning, 'undue hardship'».

Selv om det ikke uttrykkes tydelig i dommen, synes det som om lagmannsretten har vurdert hensynet til barnets minoritetsbakgrunn, men ikke har funnet å tillegge dette utslagsgivende

vekt fordi samvær vil være til skade for barnet og utsette henne for en urimelig belastning. Retten kunne likevel nevnt barneverntjenestens ansvar for å tilrettelegge for at barnet kan holde kontakten med sin kultur- og språkbakgrunn, men dette er fraværende. Dommen er ellers i samsvar med HR-2020-475-A.

Den siste av de fire dommene hvor minoritetshensynet ikke vektlegges, **LB-2020-8548**, omhandler en seks år gammel jente. Dommen er også omtalt ovenfor på grunn av jentas seksualiserte atferd. Det fremgår at foreldrene har kommet til Norge som flyktninger. Minoritetshensynet nevnes ikke i det hele tatt i dommen. Det fastsettes forholdsvis mye samvær, totalt tolv samvær per år. Det kan hevdes at samværsomfanget vil medvirke til at barnet i noen grad får opprettholde kjennskap til sin minoritetsbakgrunn. I motsetning til i andre saker nevnes imidlertid ikke dette som moment i begrunnelsen for samværsfastsettelsen.

5.6.3 Oppsummering

Det kan konkluderes med at lagmannsrettene i større grad enn fylkesnemndene vurderer minoritetshensynet i sine begrunnelser, særlig ved fastsettelse av samvær. Hensynet burde vært nevnt i LB-2020-8548, men det relativt omfattende samværet som fastsettes, ivaretar likevel barnets rett til å opprettholde kontakt med sin minoritetsbakgrunn. I LA-2019-190676 kunne retten påpekt barneverntjenestens ansvar for å tilrettelegge for at barnet kan holde kontakt med sin kultur- og språkbakgrunn. **Lagmannsrettene tar gjennomgående hensyn til barnas minoritetsbakgrunn. Den overordnede konklusjonen er at lagmannsrettspraksis på dette punktet synes å være i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser.**

5.7 Formål med samvær

5.7.1 Oversikt

Gjenforeningsmålsettingen fastholdes i 25 av 32 dommer. Kun i fem saker forlattes gjenforeningsmålsettingen uttrykkelig. I to dommer er ikke målsettingen med samværet tydeliggjort. Gjenforeningsmålet fastholdes i alle sakene som gjelder krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21. Fire av fem dommer hvor gjenforeningsmålet er forlatt, omhandler kun samværsfastsettelse, men her fordi de øvrige spørsmålene ikke er tillatt fremmet for lagmannsretten.

Som nevnt gir skillet mellom ulike typer saker et mindre dekkende bilde når det gjelder lagmannsrettspraksis, enn hva som gjelder for fylkesnemndspraksis. Det skilles likevel mellom de ulike typene av saker i tabellen nedenfor:

Mål med samværet	Omsorgs- overtakelse og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1), og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2), og samvær	Kun samvær	SUM
Gjenforening	12	2	2	9	25
Gjenforenings- mål forlatt	1			4	5
Utydelig	1			1	2

I likhet med i fylkesnemndsvedtakene varierer det også i lagmannsrettsdommene hvor realistisk det er at en gjenforening vil kunne skje. Nedenfor presenteres sakene ut fra om gjenforeningsmålet fastholdes eller ikke.

5.7.2 Gjenforeningsmålsettingen fastholdes

I det følgende nevnes to typiske eksempler på hvordan målet med samværet fremkommer:

Etter en grundig redegjørelse for gjeldende rett uttales det i **LB-2019-36332** at «[barnet] må etter dette gis rett til et samvær som beskytter, styrker og utvikler båndene til familien og som støtter målsettingen om at han skal gjenforenes med den. Samvær har dessuten en egenverdi». **LG-2019-175013** gir også et relativt typisk eksempel på hvordan målsettingen med samværet beskrives, og for hvordan rettstilstanden legger føringer for den konkrete samværsfastsettelsen. Lagmannsretten uttaler at «[s]elv om det i dag er alvorlige mangler ved foreldrenes omsorgskompetanse, foreligger det ikke på nåværende tidspunkt så sterke og spesielle grunner, at gjenforeningsformålet er oppgitt på lengre sikt. Et slikt mål forutsetter samvær av et slikt omfang at bånd mellom barn og foreldre kan styrkes og utvikles. Samvær har også en egenverdi som det må tas hensyn til. På den ene side taler gjenforeningsformålet for at samvær bør skje nokså hyppig. Samværet må imidlertid ikke bli så omfattende at barna blir skadelidende».

Liknende konkretiseringer av samværets innhold gjenfinnes i øvrige dommer hvor gjenforeningsmålsettingen fastholdes. Samvær fastsettes gjerne i et slikt omfang at manglende

tilknytning mellom barn og foreldre ikke senere kan anvendes som argument for at gjenforening ikke skal kunne skje.

Det er typisk foreldrenes emosjonelle omsorgsevne og deres evne og vilje til endring som ligger til grunn for vurderingen av om gjenforeningsmålsettingen opprettholdes eller ikke.

Vurderingen av spørsmålet om omsorgsovertakelse spiller ofte inn i vurderingen av gjenforeningsmålet og samværsfastsettelsen, ettersom grunnleggende foreldreferdigheter drøftes i vurderingen av vilkårene i bvl § 4-12. De to dommene som omtales i det følgende, illustrerer forholdet mellom omsorgsevne, evne og vilje til endring og gjenforeningsmålsettingen:

I **LA-2020-72708** legger lagmannsretten til grunn «at mor har sammensatte problemer med svak språklig og sosial fungering». Den ene sakkyndige uttaler at «[mors] lave evnenivå og spesifikke kognitive funksjonsvansker vil nok påvirke hennes evne til å tolke og forstå sosiale koder og gjøre henne spesielt sårbar. Hun fremstår noe psykologisk umoden». I en sitert barnevernfaglig utredningsrapport fremgår det at «[m]or viser svært lite sympati med jenta og er generelt lite emosjonelt involvert i jentas liv. Mor viser svært nedsatt evne til mentalisering». Faren til jenta beskrives å ha bedre intuitive foreldreferdigheter, men det fremgår at han trenger veiledning. Han har også svært nedsatt hørsel, hvilket virker inn på samspillet. Imidlertid skal han snart opereres for hørselsskaden, og det legges til grunn at dette vil kunne virke positivt inn på hans omsorgsevne. Lagmannsretten uttaler at «omsorgsovertakelsen vil være av en viss varighet, mest sannsynlig i hvert fall de nærmeste fem årene. Lagmannsretten mener likevel at en tilbakeføring til de biologiske foreldrene på et senere tidspunkt ikke kan utelukkes helt, slik situasjonen fremstår i dag». Retten vektlegger «barnets særskilte behov for omsorg, og de store utfordringer foreldrene har, især mors manglende omsorgskompetanse».

Foreldrenes evne til endring er sentral for at gjenforeningsmålet opprettholdes. Særlig farens mulighet til å ivareta jentas emosjonelle behov etter operasjonen vektlegges. Flertallet kommer til at det skal være seks samvær per år à 1,5 time. Samværsomfanget begrunnes med at mer samvær vil utgjøre en urimelig belastning for jenta, blant annet på grunn av hennes sterke reaksjoner på samvær og foreldrenes mangelfulle evner til å skape gode samvær.

Også i **LF-2020-14393** er spørsmålet om det foreligger alvorlige mangler ved den emosjonelle og psykiske kontakten mellom foreldrene og den fem år gamle datteren. I vurderingen av omsorgsovertakelse uttales det at mors livssituasjon er en annen enn da hun levde sammen med jentas far, og at hennes forutsetninger for å kunne gi jenta god omsorg er

bedre. Likevel anser ikke lagmannsretten dette som tilstrekkelig til at jenta skal bo hos mor: «Lagmannsretten mener mors utfordringer knyttet til emosjonell omsorg er grunnleggende. Det er ved denne vurderingen lagt vekt på at [mor] gjentatte ganger og over tid har mottatt veiledning som har hatt som formål å bedre hennes omsorgsevner». Faren til jenta har gjentatte ganger vært innblandet i episoder med rus, utagering og vold. Lagmannsretten uttaler at «det er lite potensial for endring hos far og en klar risiko for at slike episoder vil skje igjen». Retten vektlegger at han «i liten grad tar ansvar for de handlinger han har gjort».

Gjenforeningsmålet fravikes ikke i denne saken, men det uttales at det ved den konkrete samværsfastsettelsen må «ses hen til lagmannsrettens vurdering av at målet om gjenforening betinger en vesentlig bedring av foreldrenes omsorgsevne, og at dette ligger frem i tid». Foreldrene har mottatt svært omfattende veiledning over flere år uten at det har ført til en tilstrekkelig bedring av omsorgsevnen. Likevel fastholdes gjenforeningsmålsettingen. Samvær fastsettes til seks ganger per år à tre timer med hver av foreldrene. Det kan stilles spørsmål ved om samværsomfanget er tilstrekkelig til å bygge opp under målet om gjenforening. Muligens kunne vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet vært oppfylt i denne saken ettersom foreldrenes mangelfulle omsorgsevner ikke er av forbigående karakter.

De omtalte dommene er nokså typiske for mange av sakene i utvalget når det gjelder anvendelsen av kravet om sterke og spesielle grunner for å fravike gjenforeningsmålsettingen. Kravet synes å være bakgrunnen for at gjenforeningsmålet kun er fraveket i fem dommer. Gjenforeningsmålet fastholdes også der beskrivelsene av foreldrenes mangelfulle omsorgsevner gjør det svært tvilsomt om en senere tilbakeføring vil kunne skje.

Beskrivelsene av faktum i noen av sakene gir grunn til å stille spørsmål ved om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet i realiteten var oppfylt.

Som nevnt opprettholdes gjenforeningsmålsettingen i alle de fire dommene som gjelder krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21. Vurderingen av gjenforeningsmålsettingen er uløselig knyttet til foreldrenes omsorgsevne og deres vilje og potensial til å endre seg og til å ta imot veiledning. I det følgende omtales de fire dommene, hvorav de to første berører omsorgsalternativet i barnevernloven § 4-21 første ledd første punktum, mens de to siste gjelder tilknytningsalternativet i annet punktum.

LB-2019-152782 gjelder krav om tilbakeføring av en åtte år gammel jente. Kravet avslås med hjemmel i omsorgsalternativet i bvl § 4-21 første ledd første punktum. Moren, som er i

posisjon til å få jenta tilbakeført til seg etter barneloven, beskrives på en slik måte at det må anses tvilsomt om og eventuelt når en tilbakeføring kan skje. Retten legger blant annet til grunn at manglende omsorgsevne «kan dreie seg om mors grunnleggende personlige forutsetninger, psykiske helse og medisinbruk». Etter rettens vurdering kan det likevel ikke ses helt bort fra at hjelpetiltak kan bidra til å bedre omsorgsevnen. Gjenforeningsmålet opprettholdes. Retten uttaler at «det er for tidlig helt å forlate målet om gjenforening. Mor har gjennomgått en positiv utvikling der hun selv har vært en viktig pådriver og dessuten har vist en fornyet tillit til behandlingsapparatet».

LE-2019-172040¹⁵³ gjelder en søskenflokk på fire barn i alderen syv til seksten år. Foreldrene er tidligere dømt for vold mot barna. Omsorgsovertakelsen har vart i om lag fem år. Foreldrenes krav om tilbakeføring er kun tillatt fremmet for lagmannsretten for det eldste barnet, mens saken for de tre yngste barna kun gjelder samværsfastsettelse. Foreldrene har bedret sin omsorgsevne, men det legges vekt på at den eldste gutten har særlige omsorgsbehov som innebærer at foreldrenes omsorgsevner likevel ikke er tilstrekkelige til at han kan tilbakeføres. Det fremgår at tingretten har avslått kravet om tilbakeføring med hjemmel i tilknytningsalternativet for de tre yngste barna. Gjenforeningsmålet opprettholdes ettersom det ikke foreligger «slike spesielle og sterke grunner at formålet om gjenforening kan oppgis». Samvær fastsettes differensiert for de fire barna slik at det for de to yngste settes til fire ganger per år à tre timer. For de to eldste settes samværet til det samme, men med tillegg av fire helger i året for den eldste og for den nest eldste rett til å besøke foreldrene «så ofte som han vil, på det nærmere vilkår at fosterfar finner besøket forsvarlig og at fosterfar er med».

Det kan innvendes at samvær fire ganger per år neppe er tilstrekkelig til at båndene ivaretas godt nok til at gjenforening senere vil være til barnas beste. Det kan stilles spørsmålstegn ved om lagmannsretten i større grad burde vurdert om vilkårene for å fravike gjenforeningsmålsettingen er oppfylt. Det vurderes heller ikke om mer samvær vil utgjøre en urimelig

---

¹⁵³ Saken ble anket til Høyesterett og ble avgjort i HR-2021-475-A. Høyesterett fastsatte samværet mellom de biologiske foreldrene og barna til tre timer fem ganger i året, jf. barnevernloven § 4-19. Målet om gjenforening var ikke oppgitt, selv om det ikke var realistisk med tilbakeføring innen overskuelig fremtid. Barna hadde sårbarhetsfaktorer som måtte hensyntas ved samværsfastsettelsen. Det hadde vært utfordringer med kvaliteten i de samværene som var gjennomført, noe som hadde vært belastende for barna. Hensynet til å ivareta deres minoritetskultur måtte også vektlegges ved fastsettelsen av samværet, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 30 og artikkel 20 nr. 3. Saken ble behandlet i sammenheng med bl.a. HR-2021-474-A, hvor det er redegjort nærmere for de rettslige utgangspunktene for fastsettelsen av samvær i saker hvor målsettingen om gjenforening mellom foreldre og barn ikke er endelig oppgitt. (Rt-sammendrag)

belastning for barna. For de to eldste vil imidlertid samværet kunne opprettholde tilknytningen slik at gjenforening senere kan bli mulig.

De to neste dommene som omtales, gjelder forholdet mellom gjenforeningsmålsettingen og tilknytningsalternativet i barnevernloven § 4-21 første ledd annet punktum. I begge dommene undergis problemstillingen grundige vurderinger. Spørsmålet er av prinsipiell karakter, hvilket er bakgrunnen for en grundig omtale også her.¹⁵⁴

LB-2020-47210 gjelder en elleve år gammel gutt, som også har tre eldre søstre som ikke er omfattet av saken. I dommen beskrives en tidligere alvorlig omsorgssituasjon som var preget av farens vold og trusler mot fortrinnsvis barnas mor, men også mot barna. Faren til barna ble dømt til syv års fengsel. Han ble fratatt foreldreansvaret og nektet samvær med barna. Han er transportert tilbake til sitt hjemland og har ingen kontakt med moren eller barna.

Lagmannsretten finner det klart at moren har alminnelig god omsorgsevne, og at det er overveiende sannsynlig at hun kan gi barnet forsvarlig omsorg. Morens krav om tilbakeføring avslås likevel med hjemmel i tilknytningsalternativet i barnevernloven § 4-21 første ledd annet punktum. Retten vektlegger den lange perioden barnet har bodd hos fosterforeldrene, og den sterke tilknytning han har opparbeidet til dem. Retten påpeker at nærmiljøet er optimalt med tanke på guttens utfordringer, og at det begrensede samværet han har hatt med moren innebærer at han kjenner henne dårlig. Barnets sterke motstand vil, etter rettens vurdering, gjøre en tilbakeføring særlig vanskelig. Lagmannsretten mener at «det er en reell risiko for at en tilbakeføring nå kan gi [ham] alvorlige problemer også på lengre sikt».

I vurderingen av samværsfastsettelse kritiserer lagmannsretten den tidligere saksgangen. Retten konkluderer med at saken ikke er blitt behandlet i henhold til kravene som stilles i gjeldende rett. Det ble raskt konkludert med at omsorgsovertakelsen var langsiktig, og samværet ble fastsatt ut fra dette. Retten påpeker at mors omsorgsevne ble vurdert ut fra hennes sviktende omsorgsevne i en krisesituasjon der hun nettopp hadde brutt ut av et langvarig og voldelig samliv. Lagmannsretten mener at slik samværene har vært den siste tiden – fire timer innendørs – ikke engang har lagt til rette for at barnet kan opprettholde kjennskap til mors språk og kultur. Lagmannsretten fastsetter et betydelig utvidet samvær med sikte på at gutten skal få «en reell mulighet til å få en fornyet og sterkere relasjon til sin mor

---

¹⁵⁴ I HR-2020-1788-A avklarer Høyesterett forholdet mellom tilknytningsalternativet i bvl 4-21 første ledd annet punktum og gjenforeningsmålsettingen. Dommene her synes uansett å være i samsvar med disse føringene ettersom de forklarer «hvorfor målet eventuelt må oppgis». Se HR-2020-1788-A avsnitt 74.

og søstre». Retten fastsetter en konkret opptrappingsplan for samværet, hvor gutten i stadig større grad gjennom et halvt års tid skal være mer sammen med sin mor. Mot slutten av denne perioden fastsettes samværet til én helg i måneden fra fredag til søndag og én ukes sommerferiesamvær og halve juleferien.

Den andre saken som gjelder forholdet mellom tilknytningsalternativet og gjenforeningsmålsettingen, **LB-2019-157581**, omhandler to gutter på elleve og seksten år som inngår i en søskenflokk med seks barn. Spørsmålet om tilbakeføring til mor er kun tillatt fremmet for lagmannsretten for den yngste gutten, mens samværsfastsettelsen gjelder begge guttene. Barna har bodd i samme fosterhjem siden omsorgsovertakelsen åtte år tidligere. Også i denne saken konkluderes det med at mors omsorgsevne isolert sett er god nok. Retten peker på at den voldelige konflikten med barnas far er et tilbakelagt stadium. I likhet med i den foregående omtalte dommen legges det til grunn at vedtaket om omsorgsovertakelse opprinnelig «berodde på en i utgangspunktet midlertidig krise i hjemmet og ikke en varig svekkelse av omsorgsevnen hos foreldrene». Lagmannsretten konkluderer med at tidligere saksgang utgjør en mulig krenkelse av EMK artikkel 8, blant annet fordi det «i liten grad har vært tilrettelagt fra myndighetenes side for en mulig tilbakeføring». Retten påpeker at denne vurderingen ikke har noen selvstendig betydning for resultatet i saken.

Når det gjelder tilbakeføring av den elleve år gamle gutten, uttaler nemnda at flytting nå vil være så psykisk belastende for ham at det vil være en konkret og reell fare for alvorlige problemer knyttet til hans helse og utvikling. I vurderingen av forholdet til gjenforeningsmålet uttaler lagmannsretten at «barnets tilknytning til fosterhjemmet er såpass robust at plasseringen vil tåle en gradvis utforskning av relasjonen til mor». Lagmannsretten vurderer at barnet ikke vil ta skade av å ha mer kontakt med mor enn i dag. Det er ikke registrert negative reaksjoner på samvær de senere årene.

Lagmannsretten kommer uansett til at det må fastsettes betydelig mer samvær enn tidligere, for å bygge opp under målet om gjenforening. Samvær mellom guttene og moren settes til åtte ganger per år, inkludert overnattinger. I tillegg fastsettes en ukes sommerferie hos moren.

I dommene som gjelder krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21, opprettholdes gjenforeningsmålsettingen. I de to første sakene legges det særlig vekt på at det ikke kan ses helt bort fra at foreldrenes omsorgsevne på sikt vil kunne bedres. Felles for de to sistnevnte sakene er at mødrene har god omsorgsevne, og at den opprinnelige omsorgsovertakelsen skyldtes midlertidige krisesituasjoner. I begge sakene er det mye

som taler for at retten til familieliv er krenket ved at det alt for tidlig i saksgangen ble antatt at omsorgsovertakelsene ville bli langvarige. I begge sakene konstaterer lagmannsretten at et eventuelt brudd på EMK artikkel 8 ikke kan føre til en annen konklusjon enn at barna foreløpig skal fortsette å bo i fosterhjemmene. **Det fastsettes en betydelig opptrapping av samværet med sikte på senere gjenforening.**

Som nevnt opprettholdes gjenforeningsmålet i flertallet av dommene som utelukkende gjelder overprøving av tingrettens samværsfastsettelse.¹⁵⁵ Også i disse sakene er det en tydelig tendens til at det skal svært mye til for at gjenforeningsmålsettingen forlates. I de fleste dommene settes samværet til seks ganger per år eller mindre. I et fåtall saker settes det til to ganger per år eller mindre. I noen dommer settes samværet til mer enn åtte til ti ganger per år. **I sakene hvor det er fastsatt lite samvær, foretar retten grundige avveininger av ulike hensyn i samsvar med gjeldende rett.**

I det følgende omtales én sak for å illustrere at det skal svært mye til for at gjenforeningsmålet fravikes:

LA-2019-190676 skiller seg ut blant dommene i utvalget ved at den beskriver svært grov omsorgssvikt. Lagmannsretten legger til grunn at jenta «i sin barndom/oppvekst fram til akuttvedtaket i august 2018, var utsatt for langvarig og omfattende omsorgssvikt og vanskjøtsel hos sin biologiske familie». Jenta på ni år har fire eldre søsken. Hennes oppvekst har vært preget av en omflakkende tilværelse med stadige flyttinger, ifølge dommen sannsynligvis for å flykte fra barnevern og politi på grunn av kriminelle handlinger. Jenta skulle gått i tredje klasse, men har ikke gått på skole i mer enn et par uker. Hun har vært utsatt for vold selv og har vært vitne til vold mange ganger. Mange av tennene var råtne og måtte trekkes da hun ble akutt plassert, angivelig fordi hun hadde fått cola på tåteflaske siden hun var liten. Hun har også vært til stede under kriminelle handlinger.

Lagmannsretten kritiserer at det ikke ble gjennomført samvær det første året etter akuttplasseringen. Dette skyldtes fare for at jenta ville bli kidnappet, men lagmannsretten uttaler at «[s]elv om det skulle foreligge en bortføringsfare, burde det klart vært mulig å gjennomføre samvær under rammer som reduserte/eliminerte denne faren tilstrekkelig, jf. i

---

¹⁵⁵ At bare samværsspørsmålet undergis realitetsbehandling skyldes i alle sakene at ankeutvalget ikke har tillatt fremmet de øvrige sider av saken for lagmannsretten.

den forbindelse også gjennomføringen av de senere samværene». I dommen beskrives svært sterke reaksjoner på samvær. Jenta har over lengre perioder hatt «søvnproblemer, mareritt og hysteriske reaksjoner i fosterhjemmet, faller ut og er ikke mottakelig for læring på skolen og avstår fra sosialt liv med venner. Hun nærer og uttrykker sterk frykt for å bli funnet av familien og hentet tilbake og gjentar ofte at hun ikke ønsker å leve dersom hun må gjennomføre samvær». Lagmannsretten finner at det ikke skal fastsettes samvær: «Det er lagmannsrettens klare oppfatning at de lange periodene med sterke reaksjoner, dissosiering, isolering og frykt i forbindelse med samvær, som [barnet] har gjennomlevd og framvist i denne saken, klart må anses uakseptable, helseskadelige og åpenbart noe barn ikke skal utsettes for. Det foreligger således spesielle og sterke grunner, jf. HR-2017-2015-A.» Lagmannsretten opprettholder likevel gjenforeningsmålet. Retten presiserer at «dette ikke innebærer at man må oppgi målsettingen om gjenforening på et senere tidspunkt, dersom barnet etter hvert ønsker dette, eller at det etter en tid skal gjennomføres samvær som skal medvirke til å styrke båndene mellom barnet og biologisk familie».

Dommen viser at det skal svært mye til før gjenforeningsmålet forlates. Det ser man også i mange av de andre dommene hvor gjenforeningsmålet fastholdes. Det er en tendens til at gjenforeningsmålet opprettholdes selv om foreldrene beskrives med svært mangelfulle omsorgsevner og det synes usannsynlig at de vil kunne bedre sin omsorgsevne. Lagmannsrettene opprettholder gjenforeningsmålet i alle sakene hvor krav om tilbakeføring avslås, jf. bvl § 4-21. Selv om kravet om tilbakeføring avslås med hjemmel i omsorgsalternativet i § 4-21 første ledd første punktum, praktiseres gjenforeningsmålsettingen slik at den ligger fast så lenge det er *et visst håp om bedring av omsorgsevnen*. Når tilbakeføring avslås med hjemmel i tilknytningsalternativet, fastsettes det en rask og omfattende opptrapping av samværet for å bygge opp under gjenforeningsmålet.

5.7.3 Målet for samværet er utydlig

I to dommer fremstår formålet med samvær som uklart. I begge dommene fastsettes det svært begrenset samvær.

LA-2020-3670 gjelder to gutter på fem og seks år. Dommen er også omtalt under punktet om vold og overgrep. Foreldrene har akseptert omsorgsovertakelsen for den yngste gutten, men ikke for den eldste. Dommen behandler derfor samværsfastsettelse for begge barna, men omsorgsovertakelse kun for den eldste. Fylkesnemnda fattet vedtak om omsorgsovertakelse i

2019. Etter seks måneder ble vedtaket opphevet av tingretten, og barna var etter dette frivillig plassert. Under den frivillige plasseringen ble det praktisert svært mye samvær: «Etter tingrettsdommen ble det gjennomført svært tette samvær, nærmest ukentlig, hvor lagmannsretten legger til grunn at de to barna fikk store negative følelsesmessige reaksjoner, slik det er redegjort for.» Av øvrige beskrivelser i dommen fremgår det at en rekke hjelpetiltak har vært forsøkt. Mors problem er, etter lagmannsrettens vurdering, «hennes lave kognitive fungering, sammenholdt med fars sterke påvirkning». Fars problem er «hans spesielle syn på hvordan man skal oppdra gutter, og hans inntil nylig fastlåste motstand til å anerkjenne barnevernets rolle i saken. Han har klart vist at hans egen misforståtte oppfatning av hvordan gutter skal oppdras er viktigere enn å prøve å forstå barnevernets opptatthet av å se guttenes følelser i samspillet».

Lagmannsretten vurderer at det vil være skadelig for barnets helse og utvikling å vokse opp hos foreldrene, og at det derfor foreligger «very exceptional circumstances».

Gjenforeningsmålet forlattes, men uten at det sies helt uttrykkelig. Det fremgår at det vil være best for den eldste gutten å «ikke vokse opp hos sine foreldre», men samtidig at omsorgsovertakelsen ikke innebærer «et absolutt brudd mellom barn og foreldre». Dette er det eneste som fremgår om formål med samvær i dommen. For den yngste gutten sies det ingenting om formålet med samværet.

Når det gjelder den konkrete samværsfastsettelsen for begge barna, legges det til grunn at barna har vist «gjentagende negative reaksjoner etter samvær», at de er «svært sårbare», at det yngste barnet vil ta skade av samvær i større grad enn den eldste, og at det derfor må fastsettes mindre samvær for ham enn for storebroren. Samvær fastsettes til tre ganger per år for det yngste og seks ganger per år for det eldste barnet. Retten legger til grunn at mer samvær vil utgjøre en urimelig belastning for begge guttene. I praksis er gjenforeningsmålet forlatt, og vilkårene for dette er vurdert og funnet oppfylt. Dommen er i samsvar med gjeldende rett.

Dommen er den eneste i utvalget av lagmannsrettsdommer hvor barnet har vært frivillig plassert før ankeforhandlingen. I likhet med hva man kunne se i fylkesnemndspraksis, fastsettes det betydelig mindre samvær enn hva som har vært praktisert når foreldrene har beholdt omsorgen og barnet har vært frivillig plassert.

LH-2020-17451 gjelder en seks år gammel jente som har bodd hos fosterforeldrene siden hun var syv måneder gammel. Anken over avslag på krav om tilbakeføring er ikke mottatt i lagmannsretten. Dommen behandler derfor kun anken over samvæerspørsmålet. Det har

tidligere vært praktisert samvær tre ganger i året. Når det gjelder gjenforeningsmålsettingen, uttaler retten at det ikke er «realistisk at [jenta] vil bli tilbakeført til foreldrene i overskuelig fremtid». Selve vurderingene av gjenforeningsmålsettingen fremgår ikke av lagmannsrettsdommen, ettersom det vises til tingrettsdommen som verken er rettskraftig avgjort eller publisert. Det er derfor ikke mulig å ta stilling til om vurderingen av gjenforeningsmålet er i henhold til kravene som stilles i gjeldende rett. I dommen beskrives foreldrene slik at det fremstår som lite sannsynlig at en gjenforening vil kunne skje. Det fremgår blant annet at «en tilbakeføring av omsorgen til foreldrene vil innebære et farlig eksperiment vedrørende [barnets] fremtidige utvikling, det selv om [hun] ikke skulle ha spesielle behov og trenger tilpasset omsorg, noe hun imidlertid høyst sannsynlig er i behov av». Videre uttaler retten at «hjelpetiltak ved en tilbakeføring høyst sannsynlig ikke vil kunne endre eller kompensere for de utfordringene foreldrene og [barnet] har. Omfattende hjelpetiltak er forsøkt uten å lykkes tidligere».

Foreldrene beskrives som rigide og med mangelfulle emosjonelle omsorgsevner som ikke har karakter av å være forbigående. Samværet settes til tre ganger per år med henvisning til at mer samvær vil utgjøre en urimelig belastning for barnet. Samværsomfanget som fastsettes, vil neppe være tilstrekkelig til å bygge opp under et mål om gjenforening. Målet med samværet omtales ikke ytterligere i denne saken, men det synes relativt klart at gjenforening ikke vil kunne skje i overskuelig fremtid, selv om dette ikke uttrykkes tydelig.¹⁵⁶

I disse to dommene er det mye som tyder på at målet med samværene ikke er gjenforening. Det svært lavfrekvente samværet vil neppe være i samsvar med at en senere gjenforening kan skje. Samvær fastsettes ut fra at mer samvær vil utgjøre en urimelig belastning for barna. Selv om begrunnelsene som sådan er i samsvar med gjeldende rett, kan det innvendes at retten kunne gått dypere inn i spørsmålet om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet var oppfylt.

---

¹⁵⁶ Dommen ble anket til Høyesterett og ble avgjort i HR-2021-474-A. Det ble tatt utgangspunkt i at målsettingen om gjenforening ikke var oppgitt, men at tilbakeføring ikke var realistisk på kort sikt. Det ble videre vist til at samværsordningen må legge til rette for å styrke og utvikle båndene mellom foreldre og barn. Et samværsomfang på tre samvær i året, som lagmannsretten hadde fastsatt, ville i utgangspunktet ikke være tilstrekkelig for å oppfylle dette. Samtidig er hensynet til barnets beste av grunnleggende betydning, og samværsordningen må ikke settes slik at den utsetter barnet for en urimelig belastning eller er skadelig for barnets helse eller utvikling. Høyesterett understreker videre viktigheten av å ta hensyn til barnets eget syn. I lys av at det hadde vært en positiv utvikling i samværene i saken, fant Høyesterett under en viss tvil at samværsomfanget måtte økes i forhold til det som var bestemt i lagmannsretten.

5.7.4 Gjenforeningsmålet fravikes

Gjenforeningsmålet er fraveket i 5 av 32 lagmannsrettsdommer. Tre saker gjelder kun samværsspørsmålet på grunn av ankeutvalgets avgjørelse om at øvrige deler av saken ikke tillates fremmet, én dom gjelder kun samværsfastsettelse fordi mor aksepterer omsorgsovertakelsen, mens den siste dommen gjelder både omsorgsovertakelse og samvær. De fem dommene gjennomgås i det følgende.

LB-2019-133083 omhandler en familie som kom til Norge som flyktninger for mange år siden. Saken gjelder kun samvær mellom foreldrene og de fem yngste barna, ettersom de to eldste er myndige. Dommen er også omtalt under punkt 5.5.3 relatert til grundige bevisvurderinger av om barna er blitt utsatt for vold. Lagmannsretten legger til grunn at barnas omsorgssituasjon har vært preget av vold. Retten vektlegger at foreldrenes benektelse av volden svekker deres troverdighet og gjør det vanskelig å legge til grunn at de har potensial for å endre seg. Foreldrene anerkjenner heller ikke barnas ulike grader av spesielle behov. Retten uttaler at «[n]år det også sees hen til den svært varierende samværsevnen de har vist etter plasseringen, taler dette for at tilbakeføringsmålet kan oppgis for alle barna».

Etter dette legges det opp til samvær som ikke skal bygge opp under et mål om gjenforening, men ivareta «muligheten til å skape og vedlikeholde kjennskap til og forståelse for deres biologiske opphav». Det fastsettes noe mer samvær for fire av barna enn det tingretten fastsatte. For det eldste barnet fastsettes det ikke samvær, fordi samvær vil utgjøre en urimelig belastning, blant annet basert på barnets svært sterke reaksjoner. Det legges også betydelig vekt på hennes egen mening. Dommen er i samsvar med gjeldende rett.

I **LB-2019-170506** har moren, som er i posisjon til å få barnet tilbakeført til seg, akseptert omsorgsovertakelsen. Spørsmålene i saken omhandler plasseringssted og samvær. Mor ønsker at jenta på åtte år skal bo hos hennes foreldre, hvilket hun får medhold i. Om bakgrunnen for at gjenforeningsmålet fravikes, uttaler retten at mor har akseptert omsorgsovertakelse og har akseptert langsiktig plassering så lenge barnet blir boende hos besteforeldrene. Retten uttaler at «basert på dette, sammenholdt med de foreliggende opplysninger knyttet til tidligere omsorgssvikt og mors utfordringer, legger lagmannsretten som tingretten til grunn at formålet med samværet ikke skal være tilbakeføring».

Samvær fastsettes i samsvar med tingrettsdommen til åtte ganger per år. Dette er en økning i forhold til tidligere praktisert samvær i saken. Morens aksept av

omsorgsovertakelsen og av at denne vil bli langvarig, danner grunnlaget for at retten ikke går dypere inn i vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet. Av hensyn til barnets rett til familieliv kan det kanskje innvendes at begrunnelsen kunne vært noe grundigere, men det fremgår også at avgjørelsen er i samsvar med den åtte år gamle jentas uttrykte mening. Jenta er imidlertid fortsatt ung og neppe tilstrekkelig moden til å selv kunne avgjøre hva som er best for henne. At barnet plasseres hos sine besteforeldre, tilsier på den annen side at hun opprettholder kontakten med sin biologiske familie bedre enn om hun hadde blitt plassert i en ukjent fosterfamilie. Dommen kan sies å være i samsvar med mors rett til familieliv fordi den bygger på hennes aksept. Den burde vært imidlertid vært grundigere for å være i samsvar med rettstilstanden om barnets rett til familieliv.

LB-2020-65414 gjelder en fem år gammel jente som har et medfødt syndrom som gjør at hun har særlige omsorgsbehov. Faren til jenta har det samme syndromet, som blant annet kjennetegnes av lammelser i ansiktet, nedsatt hørsel og syn, svak finmotorikk, økt trettbarhet og lysømfintlighet. Jentas mor er lett psykisk utviklingshemmet og er diagnostisert med autisme. Moren i saken aksepterer omsorgsovertakelsen, men ikke faren. Det er kun anken over samværsspørsmålet som er tillatt fremmet.

Lagmannsretten tar utgangspunkt i at gjenforeningsmålsettingen kan oppgis der de biologiske foreldrene er særlig uegnet, og at gjenforening i tillegg kan oppgis når det har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen, slik at barnets behov for stabilitet veier tyngre enn hensynet til gjenforening. Ettersom moren mener at det er best for datteren å vokse opp i fosterhjemmet, vurderes gjenforeningsmålet kun i forhold til jentas far. Lagmannsretten legger til grunn at det ikke er overveiende sannsynlig at far har den kompetansen som skal til for å gi datteren god nok omsorg, verken nå eller i fremtiden. Etter grundige vurderinger av faktum uttaler retten at det foreligger spesielle og sterke grunner til å forlate gjenforeningsmålet. Samværet fastsettes etter dette ut fra målet om å «ivareta hensynet til å skape og vedlikeholde barnets kjennskap til og forståelse for sitt biologiske opphav». Faren beskrives å ha svak samværskompetanse. Lagmannsretten vurderer samværsomfanget ut fra en avveining av ulike momenter hvor også barnets reaksjoner på samvær inngår. Samvær fastsettes til to ganger per år med hver av foreldrene. Retten vurderer at et så begrenset samvær er nødvendig av hensyn til barnets beste. Lagmannsretten mener det foreligger spesielle og sterke grunner til å fastsette et begrenset samvær og viser til HR-2020-662-S avsnitt 138. Dommen er i samsvar med gjeldende rett.

LA-2019-149291 omhandler en gutt på fem år og en jente på to år. Faren ble dømt til ni måneders fengsel for besittelse av overgrepsmateriale med barn. Moren ble etter det pålagt å skjerme barna mot far, og hun flyttet ut med barna etter møte med barnevernet. Det fremgår av faktumbeskrivelsen at moren sa hun ikke ville risikere noe for barna og ville samarbeide med barnevernet. Hun fastholdt imidlertid at far var uskyldig, og at datautstyret hadde vært utsatt for hacking. Det ble gjennomført en risikovurdering av gjentakelsesfaren for seksualiserte voldshandlinger begått av far. Den sakkyndige konkluderte med at det var høy risiko for gjentakelse, etter at det i undersøkelsen var påvist pedofili og psykopati / dyssosial personlighetsforstyrrelse hos far.

Samme dag som faren ble løslatt fra soningen, rømte mor, far og barna fra landet, og foreldrene ble pågrepet i Tyskland. Det ble fattet akuttvedtak, og barna ble plassert i beredskapshjem som senere ble godkjent som fosterhjem. Tingretten opprettholdt fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og null-samvær. Kun anken over samværsspørsmålet ble tillatt fremmet for lagmannsretten. Lagmannsretten legger til grunn at det er «rettskraftig avgjort at barnevernet skal overta omsorgen for barna, og at de inntil videre skal bo i fosterhjem på sperret adresse», og «at det foreligger risiko for seksuelle overgrep fra en, eller begge foreldrene, og at mor ikke er i stand til å beskytte barna mot denne risikoen». Barna har ikke sett sine foreldre på nesten to år. Lagmannsretten går ikke inn i vurderingene av om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålsettingen er oppfylt, men uttaler at det ikke er aktuelt med noen snarlig gjenforening, særlig på grunn av risikoen for overgrep og mors manglende evne til å beskytte barna. Om formålet med samværene uttaler lagmannsretten at det har «en verdi for barna at de får kjennskap til sitt biologiske opphav og får kunnskap om besteforeldre og annen familie».

Lagmannsretten vurderer grundig om vilkårene for å ikke fastsette samvær er oppfylt. **Retten kommer til at verken risiko for bortføring eller for at barna kan bli utsatt for seksuelle overgrep, er stor nok til at dette utgjør tilstrekkelige sterke og spesielle grunner til at samvær kan nektes.** Det fastsettes samvær fire ganger per år i inntil fire timer med tilsyn.

Det er grunn til å tro at vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er behandlet i tingrettens og fylkesnemndas begrunnelser. Ettersom avgjørelsene ikke er publisert, kan det ikke konkluderes sikkert med at begrunnelsene er tilfredsstillende i forhold til dagens rettstilstand.

LB-2020-18045 gjelder en jente på snart tre og et halvt år som har bodd hos sin tante og onkel siden det ble fattet akuttvedtak da hun var spebarn. Dette er den eneste av dommene hvor gjenforeningsmålsettingen er forlatt, som behandler spørsmålet om omsorgsovertakelse i

tillegg til samværsfastsettelse. Det fremgår at moren fikk en hjerneskade etter en bilulykke da hun var liten. Hun har derfor dårlig kapasitet fysisk og psykisk og klarte ikke å være alene med barnet da hun hadde omsorgen for henne. Sykehuset vurderte at hun var helt avhengig av hjelp til å stelle og holde barnet, og av at far var til stede og tok hovedansvaret. Det er oppgitt en mulighet for at far fyller diagnosekriteriene for en autismespekterforstyrrelse.

Lagmannsretten finner det imidlertid ikke nødvendig å ta stilling til om manglene ved omsorgsevnen skyldes fars mulige autismespekterforstyrrelse eller mors hjerneskade. Det sentrale er uansett at manglene ved foreldrenes omsorgsevne gjør det utilrådelig at de gis daglig omsorg for datteren, også hensyntatt aktuelle hjelpetiltak. Lagmannsretten går grundig til verks i vurderingen av foreldrenes omsorgsevne sammenholdt med jentas omsorgsbehov. Retten uttaler at foreldrene har manglende innsikt i hva manglene ved deres tidligere omsorgsutøvelse har bestått i, og hva en tilbakeføring vil kreve av endringer hos dem. Dette gjør det også vanskelig for dem å nyttiggjøre seg hjelpetiltak og foreta nødvendige endringer. Retten uttaler at manglene ved foreldrenes omsorgsevner er alvorlige og konsistente, og at gjenforeningsmålet derfor kan forlates. Om formålet med samværene uttaler retten at «[s]elv om formålet om gjenforening oppgis, har samvær en egenverdi i form av å opprettholde familielivet og en relasjon mellom foreldre og barn». Samværsomfanget økes likevel til åtte ganger per år. Dette er tilsvarende omfang som man ser i mange saker hvor gjenforeningsmålet fastholdes.

Gjenforeningsmålet er altså fraveket i fem dommer. I dommen hvor barnets mor aksepterer omsorgsovertakelsen, burde det vært gitt en noe fyldigere begrunnelse med utgangspunkt i at retten til familieliv også gjelder for barnet. I én dom fremgår ikke begrunnelsen for å fravike gjenforeningsmålsettingen ettersom dette er avgjort i tingrettsdommen. Det vites derfor ikke om begrunnelsen er i samsvar med kravene etter gjeldende rett. Dommen er imidlertid svært grundig og god når det gjelder de andre spørsmålene lagmannsretten tar stilling til. I de tre andre sakene synes begrunnelsene for å fravike gjenforeningsmålet som grundige og tilstrekkelige i forhold til gjeldende rett.

5.7.5 Oppsummering

Det skal svært mye til før kravet om spesielle og sterke grunner anses oppfylt og gjenforeningsmålet kan fravikes. Det overordnede inntrykket er at lagmannsrettene går grundig til verks i vurderingen av om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er

oppfylt. Målet ligger fast i samtlige saker hvor det gis avslag på krav om tilbakeføring, jf. bvl § 4-21. I to dommer hvor tilknytningsalternativet anses oppfylt, fastsettes det betydelig mer samvær enn tidligere for at relasjonen mellom barn og foreldre skal styrkes og utvikles med sikte på gjenforening. I de to dommene hvor krav om tilbakeføring avslås med hjemmel i omsorgsalternativet, jf. bvl § 4-21 første ledd første punktum, opprettholdes gjenforeningsmålet fordi det ikke kan ses helt bort fra at omsorgsevnen kan bedres.

I én sak legges morens aksept av omsorgsovertakelsen til grunn på en slik måte at begrunnelsen for å fravike gjenforeningsmålet kunne vært noe grundigere. Omsorgsovertakelse innebærer et betydelig inngrep i familielivet ikke bare for foreldrene, men også for barnet. Dette kan tilsi at vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet bør vurderes grundig selv om foreldrene, og kanskje også barnet, aksepterer plasseringen og at den vil bli langvarig.

I én dom vises det til tingrettsdommen når det gjelder begrunnelsen for at gjenforeningsmålet fravikes. Dommen er ellers så grundig at det ikke er grunn til å tro at ikke det samme gjelder for begrunnelsen i tingrettsdommen. Ettersom tingrettsdommen ikke er publisert, kan det ikke vites med sikkerhet at begrunnelsen er i samsvar med de rettslige kravene til å forlate gjenforeningsmålet.

Det kan stilles spørsmål ved om gjenforeningsmålet kunne vært forlatt i noen saker hvor foreldrenes omsorgsevner synes permanent mangelfulle slik at det er svært liten grunn til å tro at de igjen vil kunne ha omsorgen for barna.

5.8 Plasseringens antatte varighet

5.8.1 Innledning og oversikt

Det varierer hvorvidt plasseringens antatte varighet omtales i lagmannsrettsdommene. I fire saker nevnes den ikke, mens det i 17 av dommene angis at plasseringen vil bli langvarig. I elleve dommer uttrykkes det tydelig tvil når det gjelder om og eventuelt når en tilbakeføring vil kunne skje. Generelt økes samværsomfanget i forhold til tidligere praktisert samvær i saken i de fleste dommene. Dette gjelder også dommer hvor det uttrykkes tvil om plasseringens varighet. I flertallet av sakene fastsettes samværet på en

slik måte at manglende tilknytning som følge av lite samvær ikke senere kan benyttes som argument mot gjenforening.

Om og eventuelt hvordan plasseringens antatte varighet omtales, fremgår av tabellen:

Antatt varighet	Omsorgs- overtakelse og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1), og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2), og samvær	Kun samvær	SUM
Langvarig	7	0	0	10	17
Usikkerhet	5	1	2	3	11
Nevnes ikke	2	1	0	1	4

Nedenfor gis det en redegjørelse for de ulike punktene i tabellen. Til slutt under hvert punkt gis det en oversikt over om samværsomfanget økes, forblir uendret eller reduseres i forhold til hva som har vært praktisert før lagmannsrettsdommen.

5.8.2 Plasseringen blir mest sannsynlig langvarig

I omtrent halvparten av dommene fremgår det at plasseringen vil bli langvarig. Dommene hvor gjenforeningsmålet er fraveket, inngår blant disse. Det varierer hvilken formulering som er anvendt i beskrivelsen av plasseringens antatte varighet. I tillegg til dommene hvor det uttrykkes tydelig at plasseringen vil bli langvarig, er også dommer med andre formuleringer som tyder på en antatt langvarig plassering inntatt i tabellens punkt om langvarighet: «gjenforening ligger langt frem i tid»,¹⁵⁷ «snarlig gjenforening synes ikke sannsynlig»,¹⁵⁸ «gjenforening vil ikke skje i overskuelig fremtid»¹⁵⁹, «gjenforening er usannsynlig i nærmeste fremtid»,¹⁶⁰ «lagmannsretten kan ikke se at det er grunnlag for en snarlig tilbakeføring»,¹⁶¹ og at barnet vil bo i fosterhjemmet «i hvert fall de nærmeste fem årene».¹⁶²

I det følgende omtales tre dommer som er relativt typiske for hvordan det fremgår av dommene at plasseringen antas å bli langvarig:

¹⁵⁷ LB-2019-189420 og LF-2020-14393

¹⁵⁸ LE-2019-145228

¹⁵⁹ LH-2020-17451

¹⁶⁰ LB-2020-57235

¹⁶¹ LB-2020-62068

¹⁶² LA-2020-72708

LF-2019-140095 gjelder en jente på elleve måneder. Følgende uttales: «Lagmannsretten tar etter dette utgangspunkt i at plasseringen høyst sannsynlig vil være langvarig. Tilbakeføring til mor om ett år fremstår som tilnærmet utelukket. Det skal likevel fastsettes samvær med tanke på å tilrettelegge for en gjenforening og/eller styrking av familiebåndene, både med mor og far.» Etter en konkret vurdering, og med utgangspunkt i mulig gjenforening, fastsetter lagmannsretten åtte helgesamvær med to overnattinger per år for far samt én ukes sommerferiesamvær. Mors samvær settes til fire samvær per år med overnatting og én ukes sommerferie. Et slikt samværsomfang vil etter lagmannsrettens vurdering ikke utgjøre en urimelig belastning for barnet.

LE-2020-41604 gjelder tre barn på seks, ti og elleve år. Mor har svak samværskompetanse, og barna har betydelige reaksjoner i forbindelse med samvær. Faren har bedre samværskompetanse, men mener at det er best for barna å vokse opp i fosterhjemmene. Retten uttaler at «samværene med mor må bevare muligheten for gjenforening, noe som stiller krav til samværenes hyppighet og kvalitet». Lagmannsretten tar utgangspunkt i at det skal «gis så mye samvær som mulig uten å tilsidesette barnas beste. Dette gjelder selv om barnas tilknytning til fosterhjemmet gradvis festnes, og selv om det må legges til grunn at plasseringen av alle barna etter all sannsynlighet vil være langvarig». Selv om retten legger til grunn at det antas at plasseringen vil bli langvarig, økes samværet i forhold til hva som tidligere er blitt praktisert. I tingrettsdommen var samvær satt til kun fire ganger per år for alle barna. For de eldste barna settes samvær til syv ganger per år, og for den minste jenta utvides samværet for mor, men ikke for far.

LE-2019-145228 gjelder to gutter på fem år og to år og åtte måneder som har bodd i fosterhjemmet i om lag to år. Lagmannsretten tar utgangspunkt i at samvær skal fastsettes slik at det fremmer målet om senere tilbakeføring, selv om barnas tilknytning til fosterhjemmene gradvis festnes. Dommen vitner om god samværskompetanse hos foreldrene, men barna har sterke reaksjoner på samvær som tilsier at samvær begrenses. Samvær settes etter dette til åtte ganger i året à tre timer, hvilket er en økning i forhold til tidligere.

Dommene er typiske for hvordan varigheten av plasseringen omtales når det er lagt til grunn at plasseringen vil bli langvarig. Dommene illustrerer at samværsomfanget økes også når det antas at plasseringen vil bli langvarig. I tolv av sytten dommer hvor det fremgår at plasseringen vil bli langvarig, økes antall samvær. I tre dommer er det uendret, mens det i én dom, LE-2020-62068, reduseres ved at det ikke fastsettes samvær

i det hele tatt. I LB-2019-133083 fastsettes det mer samvær for de to yngste barna, uendret samvær for de to midterste barna og mindre for det eldste barnet. Funnene indikerer at lagmannsrettspraksis på dette punktet er i samsvar med gjeldende rett.

5.8.3 Dommer hvor det angis usikkerhet om plasseringens varighet

I elleve dommer uttrykker lagmannsretten usikkerhet med tanke på om og eventuelt når en gjenforening vil kunne skje. I de fleste sakene økes samværet i forhold til hva som tidligere har vært praktisert. Hvordan usikkerheten fremgår av dommene, illustreres i det følgende gjennom omtale av tre dommer, hvorav de to første er relativt typiske. Den siste er atypisk fordi det ikke fastsettes samvær, på grunn av svært alvorlig omsorgssvikt og alvorlige reaksjoner på samvær. Gjenforeningsmålet opprettholdes, og det uttrykkes usikkerhet når det gjelder muligheten for samvær senere og plasseringens antatte varighet.

LB-2019-36332 gjelder en tolv år gammel gutt. Gjenforeningsmålet fastholdes, men det uttrykkes usikkerhet med tanke på om gjenforening faktisk kan skje. Lagmannsretten uttaler at guttens sterke savn og tilknytning til foreldrene «viser at samværet har en egenverdi uavhengig av utsiktene til gjenforening i løpet av oppveksten». Samværsfastsettelsen gjenspeiler at samværets egenverdi, og at manglende samvær ikke skal kunne føre til at gjenforening ikke blir mulig. Det fastsettes tre ganger så mye samvær som i tingrettsdommen – samvær settes til ti ganger i året, hvor også overnatting inngår.

Også i **LB-2019-152782** fastsettes det mer samvær enn tidligere, og retten uttrykker tvil om plasseringens varighet. Lagmannsretten mener at det er for tidlig å forlate gjenforeningsmålet fordi mor «har gjennomgått en positiv utvikling der hun selv har vært en viktig pådriver og dessuten har vist en fornyet tillit til behandlingsapparatet». Likevel er det «knyttet stor usikkerhet til om mors positive utvikling er stabil nok, og hvordan hennes adferd og livssituasjon vil utvikle seg. Mors omsorgskapasitet kan styrkes ytterligere ved at hun får faglig bistand til å øke egen forståelse av barnets behov og større innsikt i sin egen rolle som forelder». Lagmannsretten legger til grunn at tilstrekkelig endring vil kreve tid. Også her økes samværet. Det fastsettes til åtte ganger per år.

I **LA-2019-190676** uttrykker lagmannsretten tvil om varigheten av plasseringen, men det er mye som tyder på at det vil bli tale om en langvarig plassering. Dommen er også omtalt flere steder tidligere, og er den saken i utvalget som beskriver de sterkeste reaksjonene på samvær. Den ti år gamle jenta er blitt utsatt for svært grov omsorgssvikt. Lagmannsretten kommer til at

det ikke skal være samvær, men fastholder likevel gjenforeningsmålet. Lagmannsretten viser til den sakkyndiges uttalelse om at bare det at jenta blir klar til å møte foreldrene, vil kreve minst ett års behandling i spesialisthelsetjenesten.

Tvilen om hvorvidt jenta i det hele tatt vil bli klar til å gjennomføre samvær, tilsier enda større tvil når det gjelder om og eventuelt når en gjenforening vil kunne skje. **Det er grunn til å tro at gjenforeningsmålet kunne vært oppgitt i denne saken, blant annet på grunn av den alvorlige volden og omsorgssvikten jenta har vært utsatt for.**

Også i de to dommene hvor krav om tilbakeføring avslås med hjemmel i tilknytningsalternativet i barnevernloven § 4-21 første ledd annet punktum, uttrykker lagmannsretten tvil om plasseringens antatte varighet. Gjenforeningsmålet fastholdes, og det fastsettes betydelig mer samvær enn tidligere med henblikk på at en senere tilbakeføring skal kunne skje. Det uttrykkes imidlertid tvil om når en gjenforening eventuelt vil kunne skje.

De to første dommene som er sitert ovenfor, er typiske for avgjørelser hvor det uttrykkes tvil om varigheten av plasseringen. Den siste som er sitert er atypisk, men viser at det skal mye til før gjenforeningsmålet fravikes og det uttrykkes tydelig at plasseringen vil bli langvarig. I de fleste sakene hvor det fremgår usikkerhet med henblikk på plasseringens antatte varighet, økes samværet i forhold til hva som tidligere har vært praktisert i saken. Funnene tyder på at lagmannsrettspraksis er i samsvar med gjeldende rett.

5.8.4 Plasseringens antatte varighet nevnes ikke

I fire dommer nevnes ikke plasseringens antatte varighet. De fire dommene omtales kort i det følgende:

LA-2020-3670 gjelder to gutter på fem og seks år. Lagmannsretten uttrykker at det ikke er mulig å si noe om hvorvidt «de tiltak som er i gang og andre som vil bli igangsatt vil føre til en rask gjenforening». Varigheten av plasseringen omtales ikke utover dette, ei heller det konkrete målet med samværet. I dommen beskrives foreldre med mangelfulle emosjonelle omsorgsevner og svak samværskompetanse. Barna har uttalte negative reaksjoner på samvær. Likevel økes samværet i forhold til tidligere praktisert samvær og settes til ni ganger per år.

LE-2019-172040¹⁶³ gjelder en søskenflokk på fire barn i alderen syv til seksten år.

Gjenforeningsmålet fastholdes, men retten nevner ikke konkret når en gjenforening vil kunne skje. Retten legger til grunn at foreldrene har mangelfulle emosjonelle omsorgsevner. Selv om det ikke uttrykkes tydelig i dommen, inneholder den beskrivelser som kan tyde på at manglene ved omsorgsevnen ikke er av forbigående karakter. Likevel fastsettes det mer samvær enn tidligere.

LE-2019-74187 gjelder samværsfastsettelse for to gutter på fem og syv år som inngår i en søskenflokk på fem barn. Dommen beskriver foreldre som har god samværskompetanse og som profiterer på veiledning. Lagmannsretten legger til grunn at målet med samværet er gjenforening, og at båndene skal styrkes og utvikles, men det sies ingenting om sannsynlig varighet av plasseringen. Lagmannsretten kommer til at det skal fastsettes et relativt hyppig samvær, og uttaler at «[e]t slikt samvær vil kunne legge til rette for en tilbakeføring, men det vil også være til det beste for [barna] dersom de blir boende i fosterhjemmet». Etter dette fastsettes samværet til ti ganger per år, hvilket er en økning fra tidligere.

I **LG-2019-167154**, som gjelder en fem år gammel gutt, settes samværet til tolv ganger per år à fire timer. Lagmannsretten sier ingenting om varigheten av plasseringen, men uttaler at «med et slikt samvær vil ikke samværsomfanget i seg selv utgjøre en grunn for at [gutten] ikke på et senere tidspunkt kan tilbakeføres til mor». Samvær forblir uendret i forhold til tingrettsdommen.

Gjenforeningsmålet fastholdes i alle dommene, men likevel nevnes ikke plasseringens antatte varighet. Det varierer i hvilken grad dommene for øvrig inneholder beskrivelser som kan tyde på at plasseringen vil bli mer eller mindre langvarig. Særlig i de to førstnevnte dommene omtales foreldrene på en slik måte at det kan tyde på tvil om hvorvidt gjenforening i det hele tatt vil bli mulig, men det uttales likevel ikke at plasseringen antas å bli langvarig. Bortsett fra i én dom fastsettes samvær til ni ganger per år eller mer i alle dommene. Begrenset samvær

---

¹⁶³ Dommen ble anket til Høyesterett og ble avgjort i HR-2021-475-A. Høyesterett fastsatte samværet mellom de biologiske foreldrene og barna til tre timer fem ganger i året, jf. barnevernloven § 4-19. Målet om gjenforening var ikke oppgitt, selv om det ikke var realistisk med tilbakeføring innen overskuelig fremtid. Barna hadde sårbarhetsfaktorer som måtte hensyntas ved samværsfastsettelsen. Det hadde vært utfordringer med kvaliteten i de samværene som var gjennomført, noe som hadde vært belastende for barna. Hensynet til å ivareta deres minoritetskultur måtte også vektlegges ved fastsettelsen av samværet, jf. FN's barnekonvensjon artikkel 30 og artikkel 20 nr. 3. Saken ble behandlet i sammenheng med bl.a. HR-2021-474-A, hvor det er redegjort nærmere for de rettslige utgangspunktene for fastsettelsen av samvær i saker hvor målsettingen om gjenforening mellom foreldre og barn ikke er endelig oppgitt. (Rt-sammendrag.)

vil som utgangspunkt ikke kunne anvendes som avgjørende argument for manglende tilknytning og for at gjenforening derfor ikke skal kunne skje. Dommene gir konkrete og grundige vurderinger. Hovedinntrykket er at dommene er i samsvar med gjeldende rett.

5.8.5 Oppsummering

I halvparten av dommene fremgår det at plasseringen mest sannsynlig vil bli langvarig. I en tredjedel uttrykkes det usikkerhet om hvor lenge plasseringen vil vare. I noen få dommer nevnes ikke plasseringens antatte varighet. Alle dommene bygger på grundige avveininger mellom ulike hensyn – både når plasseringen antas å bli langvarig, når det uttrykkes tvil, og når varigheten ikke nevnes. Samværet økes i det store flertallet av dommer, også der plasseringen antas å bli langvarig eller det uttrykkes tvil om plasseringens varighet. Samvær fastsettes slik at lavfrekvent samvær ikke senere kan benyttes som argument for manglende tilknytning og for at gjenforening derfor ikke kan skje. Sakene som utgjør unntak fra dette utgangspunktet, synes å være tilfredsstillende begrunnet ut fra gjeldende rett, herunder utgangspunktet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, «undue hardship».

5.9 Samværsomfang

5.9.1 Innledning og oversikt

Samvær fastsettes svært konkret og slik at barna i søskenflokker vurderes hver for seg når det anses nødvendig. Dette er også bakgrunnen for at antall saker som er registrert i tabellen nedenfor, er 37 selv om kun 32 dommer inngår i utvalget. I fem dommer fastsettes det forskjellig samvær for søsknene. **I relativt få tilfeller fastsettes samværet til null til fire ganger per år. I fjorten tilfeller settes samværet til fem til åtte ganger per år, mens det i åtte saker settes til ni til tolv ganger per år. I flere av disse sakene fastsettes det også overnattingsamvær. I fem saker settes samvær til mer enn tretten ganger per år. Det vanligste er at det fastsettes dagssamvær på to til fire timer, avhengig av barnets alder slik at samværet varer kortere når barna er små. Det fastsettes overnattingsamvær i fem saker.**

Omfang av samvær	Omsorgsovertakelse og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1), og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2), og samvær	Kun samvær	SUM
Ikke samvær				2	2
1–4 ganger per år				8	8
5–8 ganger per år	7	2		5	14
9–12 ganger per år	6			2	8
13–26 ganger per år	3		2		5

Punktene i tabellen omtales kort nedenfor. Det gis en grundigere redegjørelse for sakene hvor det fastsettes svært begrenset samvær, ettersom disse sakene utgjør sterkere inngrep i familielivet enn de andre sakene og fordrer særlig grundige begrunnelser.

5.9.2 «Nullsamvær»

I LB-2019-133083 fastsettes det ikke samvær for det eldste barnet. Lagmannsretten legger betydelig vekt på at den seksten år gamle jenta selv ikke ønsker samvær, og at man måtte anvendt tvang om det skulle fastsettes samvær. Dommen beskriver meget alvorlig omsorgssvikt, herunder vold. Det fremgår også at jenta har svært sterke negative reaksjoner på samvær. Gjenforeningsmålet er forlatt under henvisning til at det foreligger «sterke og spesielle grunner». Lagmannsretten legger til grunn at hensynet til barnets beste er avgjørende, og at samvær med foreldrene vil innebære en urimelig belastning, «undue hardship», for jenta. Dommen er i samsvar med gjeldende rett.

LA-2019-190676 er omtalt flere steder i rapporten. Den omhandler en ti år gammel jente som har vært utsatt for svært alvorlig omsorgssvikt. Jenta har svært sterke reaksjoner på samvær. Retten uttaler at det er «lagmannsrettens klare oppfatning at de lange periodene med sterke reaksjoner, dissosiering, isolering og frykt i forbindelse med samvær, som [jenta] har gjennomlevd og framvist i denne saken, klart må anses uakseptable, helseskadelige og åpenbart noe barn ikke skal utsettes for. Det foreligger således spesielle og sterke grunner, jf. HR-2017-2015-A». Retten legger til grunn at det «ikke skal være samvær slik at barnet kan gis adekvat oppfølging, og behandling av sine traumer, og slik at hun etter hvert kan

bearbeide sine opplevelser, og dermed bli mer robust og velfungerende til å klare å gjennomføre samvær uten uforsvarlige belastninger».

Gjenforeningsmålsettingen opprettholdes, samtidig som spesielle og sterke grunner tilsier at det ikke skal fastsettes samvær. Det vises også til at å fastsette samvær med bakgrunn i plikten til å foreta justeringer og prøve alternativer vil innebære at man utsetter barnet for en unødig og uforsvarlig risiko, «harm the child's health and development».

I begge sakene beskrives sterke reaksjoner på samvær, og mer samvær anses å utgjøre en urimelig belastning for barna. Avgjørelsene om å nekte samvær er svært grundige og konkrete. De synes å være i samsvar med gjeldende krav for å ikke fastsette samvær.

5.9.3 Samvær én til fire ganger per år

I flere saker fastsettes samvær til én til fire ganger per år. Så lite samvær stiller ekstra strenge krav til begrunnelsen. Det redegjøres kort for hvor mye samvær som fastsettes, og for om rettens begrunnelser er i samsvar med gjeldende rett.

Alle sakene gir grundige og konkrete beskrivelser av sakens faktum og vurderer barna i søskenflokker separat der det anses nødvendig. Gjenforeningsmålet fastholdes i noen av dommene, mens det i andre avgjørelser er fraveket. Det er særlig relevant å vurdere bakgrunnen for at det fastsettes så lite samvær når gjenforeningsmålet opprettholdes.

I **LE-2020-62068** opprettholdes gjenforeningsmålet og samvær settes til to ganger per år. Lagmannsretten vurderer at det foreligger spesielle og sterke grunner til å fastsette lite samvær. Retten viser til at mer samvær vil utgjøre en urimelig belastning for den to år gamle jenta, blant annet på grunn av sterke negative reaksjoner i forbindelse med samvær.

I **LB-2020-15619** fastholdes gjenforeningsmålsettingen, og samvær settes til fire ganger pr år for den fire år gamle gutten. Dommen inneholder konkrete og grundige vurderinger av hva som vil være riktig samværsomfang. I denne dommen foreligger det imidlertid dissens. Den dissenterende dommeren mener at det lave samværsomfanget ikke er forenlig med gjenforeningsmålet, og at samvær derfor må settes til åtte ganger per år.

I LE-2019-172040¹⁶⁴ opprettholdes gjenforeningsmålsettingen, og samvær fastsettes til fire ganger per år for de to yngste barna. Det fastsettes mer samvær for de to eldste. Dommen inneholder grundige beskrivelser av foreldrene og deres svake samværskompetanse. Den er grundigere når det gjelder de to eldste barna. Dommen kunne med fordel gått dypere inn i vurderingene bak det lavfrekvente samværet for de minste barna, særlig med tanke på at gjenforeningsmålsettingen opprettholdes. Det bør stilles spørsmål ved om så lite samvær er tilstrekkelig til å opprettholde tilknytningen slik at en senere gjenforening skal bli mulig. Dommen vurderer heller ikke særskilt om barna vil utsettes for en urimelig belastning ved å fastsette mer samvær.

I flertallet av dommene hvor det fastsettes lite samvær, foreligger det konkrete og grundige begrunnelser som er i samsvar med krav som stilles i gjeldende rett. Den sistnevnte dommen, LE-2019-172040, kunne med fordel gitt en dypere begrunnelse for at samvær settes så lavt for de to minste barna, særlig med tanke på at gjenforeningsmålet opprettholdes. På grunn av dissensen i LB-2020-15619 kan det også her reises spørsmål ved om det kunne vært fastsatt noe mer samvær. Begrunnelsen er imidlertid grundig og konkret.

5.9.4 Samvær mer enn fem ganger per år, evt. med overnatting

Samvær settes til fem til åtte ganger per år i flest saker. Også dette er i utgangspunktet for lite samvær til å bygge opp under gjenforeningsmålet og krever derfor særlige begrunnelser. Samvær settes ikke til fem, syv eller elleve ganger per år i noen saker. I et par saker settes det til ni og tretten ganger per år. Det klart mest vanlige er å fastsette samværet til åtte ganger per år, hvilket er i samsvar med HR-2021-1437-A. I noen få dommer settes samværet til seks ganger per år, mens det i flere saker settes til ti og tolv ganger per år. Kun i få dommer settes samværet til mer enn tretten ganger per år. Overnattingssamvær fastsettes i noen få saker. I saker hvor det er tvilsomt om gjenforening vil kunne skje, men gjenforeningsmålet fastholdes, fastsettes samvær slik at manglende tilknytning ikke senere utgjør et argument for at barnet

---

¹⁶⁴ Dommen ble anket til Høyesterett og ble avgjort i HR-2021-475-A. Høyesterett fastsatte samværet mellom de biologiske foreldrene og barna til tre timer fem ganger i året, jf. barnevernloven § 4-19. Målet om gjenforening var ikke oppgitt, selv om det ikke var realistisk med tilbakeføring innen overskuelig fremtid. Barna hadde sårbarhetsfaktorer som måtte hensyntas ved samværsfastsettelsen. Det hadde vært utfordringer med kvaliteten i de samværene som var gjennomført, noe som hadde vært belastende for barna. Hensynet til å ivareta deres minoritetskultur måtte også vektlegges ved fastsettelsen av samværet, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 30 og artikkel 20 nr. 3. Saken ble behandlet i sammenheng med bl.a. HR-2021-474-A, hvor det er redegjort nærmere for de rettslige utgangspunktene for fastsettelsen av samvær i saker hvor målsettingen om gjenforening mellom foreldre og barn ikke er endelig oppgitt. (Rt-sammendrag.)

ikke kan tilbakeføres. Begrunnelsene er gjennomgående grundige og konkrete og i samsvar med gjeldende rett.

5.9.5 Om samvær økes, forblir uendret eller reduseres

Her gis det kun kort en oversikt over hvorvidt lagmannsrettens samværsfastsettelse innebærer en økning, reduksjon eller ingen endring i forhold til hva som er blitt praktisert forut for hovedforhandlingen.

I 24 av 32 dommer økes samværet i forhold til tidligere. I mange av disse dommene er det tale om en markant økning, for eksempel at det fastsettes to eller tre ganger så mye samvær som fylkesnemnda og tingretten har fastsatt.

Kun i 3 dommer fastsettes det mindre samvær enn tidligere. Begge dommene om «nullsamvær» inngår blant disse.

I de resterende 5 dommene forblir samværet likt som tidligere.

5.9.6 Oppsummering

Der det fastsettes at det ikke skal være samvær, eller samvær settes til under fire ganger per år, er dette godt begrunnet og i samsvar med gjeldende rett. I én av disse dommene kan det imidlertid innvendes at begrunnelsen kunne vært grundigere, mens det i ytterligere én sak, på grunn av dissens, kan stilles spørsmål ved om noe mer samvær kunne vært innvilget. Ellers er det varierende hvor mye samvær som fastsettes, og begrunnelsene for samværsfastsettelsene er konkrete og grundige. Det er en overvekt av dommer hvor samvær settes til seks til tolv ganger per år. Det vanligste er åtte ganger per år, hvilket er i samsvar med HR-2021-1437-A. I de fleste sakene økes samvær i forhold til hva som er blitt praktisert forut for lagmannsrettsdommen.

5.10 «Særlig sårbart barn»

Kun i seks dommer omtales barna som «særlig sårbare». I tolv dommer er det en tendens til at barnas behov beskrives på en måte som kan vitne om sårbarhet, men uten at uttrykket «særlig sårbarhet» nevnes. Sårbarheten knyttes gjerne opp mot belastninger barna har vært utsatt for under foreldrenes omsorg. I utgangspunktet er alle barn sårbare i kraft av at de er barn og avhengige av voksne omsorgspersoner. Når barna også

er utsatt for ulike former for alvorlig omsorgssvikt, jf. vilkårene for omsorgsovertakelse i barnevernloven § 4-12, vil de ofte være mer sårbare. Når barna i utvalget omtales som «særlig sårbare», fremgår det ikke av avgjørelsene i forhold til hva eller hvem barna er sårbare.

Barnas sårbarhet inngår ofte både i vurderinger av samværsfastsettelse og i behandlingen av omsorgsovertakelse eller krav om tilbakeføring. Her er det særlig undersøkt om vurderingen av barna som særlig sårbare, og vektleggingen av sårbarheten, står i forhold til hvor lenge barna har vært under foreldrenes omsorg forut for plasseringen, og hvor lenge barna har vært plassert utenfor foreldrehjemmet. Rettspraksis kritiserer at barna blir vurdert som særlig sårbare uten nærmere forklaring, og at dette har vært anvendt som argument for å begrense samværet selv om barna har bodd svært kort tid i foreldrehjemmet.¹⁶⁵

Det redegjøres først kort for dommene hvor barna betegnes som særlig sårbare. Deretter sies det noe om hvordan barnas særlige omsorgsbehov omtales i noen andre dommer.

I **LB-2019-152872** har den åtte år gamle jenta vært plassert utenfor foreldrehjemmet siden hun var fire og et halvt år gammel. Hun beskrives å ha «en klart forhøyet sårbarhet og særlige omsorgsbehov». Dette begrunnes med at hun har levd med en rekke risikofaktorer i en utrygg og uforutsigbar omsorgssituasjon. Morens atferd beskrives som svært ustabil og med en kvalitet som fremstår potensielt traumatiserende for barn. Lagmannsretten øker likevel samværet til åtte ganger per år à fire timer og fastholder gjenforeningsmålet.

LB-2019-187873 gjelder en ni år gammel jente som har vært plassert i fosterhjem i to år. Hun ble opprinnelig adoptert da hun var spebarn, og er diagnostisert med PTSD på grunn av alvorlig omsorgssvikt hos adoptivforeldrene. Hun beskrives på denne bakgrunnen som «et særlig sårbart barn». Samvær settes likevel til totalt seksten ganger per år, og gjenforeningsmålet opprettholdes.

LB-2019-133083 omhandler fem barn i alderen seks til seksten år som er blitt utsatt for gjentakende vold i hjemmet. De bodde hjemme frem til akutt plasseringen fire år tidligere, da de var to til tolv år gamle. Alle barna betegnes som særlig sårbare på grunn av mangelfull omsorg i foreldrehjemmet. Det ene barnet har fått diagnosen PTSD, og retten uttaler at diagnosen «anses å ha sammenheng med forholdene i hjemmet». Barnas sterke negative

---

¹⁶⁵ I HR-2020-661-S avsnitt 169 påpeker Høyesterett at EMD har kritisert utilfredsstillende begrunnelser for barnets sårbarhet, og uttaler at «konvensjonspraksis tyder på at myndighetene så langt det er mulig bør gi en konkret beskrivelse, med henvisning til de faktiske forhold, av årsaken til sårbarheten, hva den består i, om den kan avhjelpes ved hjelpetiltak, og dens betydning for barnets omsorgssituasjon».

reaksjoner på samvær anses også å ha sammenheng med omsorgssvikten de er blitt utsatt for. Retten fastsetter svært begrenset samvær for alle barna, hvilket begrunnes med at mer samvær vil utgjøre en urimelig belastning for dem. Gjenforeningsmålet fravikes, og formålet med samværet angis å være opprettholdelse av kultur og at samvær har en egenverdi.

LH-2020-17451 gjelder en seks år gammel jente som ble akutt plassert da hun var syv måneder gammel. Hun har kun bodd sammen med foreldrene de første syv månedene av sitt liv. Hun vurderes å være særlig sårbar, noe som blant annet har gitt seg utslag i at hun skal begynne på skolen ett år senere enn normalt. Det fremgår at hun under foreldrenes omsorg ble både «understimulert og overstimulert». Hun har sterke negative reaksjoner på samvær. Samvær settes til kun tre ganger i året, men det lave samværsomfanget synes ikke begrunnet først og fremst ut fra jentas særlige sårbarhet, men med foreldrenes svake samværskompetanse og jentas sterke reaksjoner på samvær. I denne dommen drøftes ikke målet med samværet, og det er ikke tydelig om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt.

LE-2020-41604 gjelder tre barn på elleve, ti og seks år som har bodd i fosterhjem i fire år. Gjenforeningsmålet opprettholdes, men samvær settes til kun fire ganger per år med mor, som er i posisjon til å få barna tilbakeført til seg. I tillegg fastsettes det tre samvær med far per år. Om barnas sårbarhet og særskilte behov uttaler retten at «det legges til grunn at alle barna har særskilte omsorgsbehov og betydelig sårbarhet». Det ene barnet beskrives å ha strevd sosialt og faglig, men at han i dag er «faglig aldersadekvat». Han «har mye sårbarhet og trenger forutsigbare rammer. Broren «har diagnosen atypisk autisme og går i en spesialklasse hvor han får hjelp og støtte hele dagen». Det minste barnet ligger ifølge spesialpedagog «evnemessig under gjennomsnittet» og «får oppfølging i barnehagen og fra PPT for sine atferdsvansker». Det fremgår ikke tydelig hva som er bakgrunnen for barnas sårbarhet, men øvrige beskrivelser synes å bygge opp under at sårbarheten skyldes mangelfull omsorg hos foreldrene. Barnas særlige sårbarhet inngår i vurderingen av samværsfastsettelse. Det legges også vekt på barnas reaksjoner på samvær og deres egne ønsker.

LH-2020-73491 gjelder to gutter på tre og et halvt år og seks og et halvt år som har bodd i fosterhjem i rundt seks måneder. De har begge opplevd skremmende hendelser i form av kjefting, utagering og vold mellom foreldrene og mot søsken. Den ene gutten betegnes som «svært sårbar», og begge guttene vurderes å ha særskilte omsorgsbehov. Gjenforeningsmålet opprettholdes, men retten legger til grunn at plasseringen mest sannsynlig vil bli langvarig. Samvær settes likevel til totalt tolv ganger per år for den ene gutten og fjorten ganger per år

for den andre. Den særlige sårbarheten inngår i vurderingen, men det er behovet for ro, morens svake samværskompetanse og barnas reaksjoner på samvær som særlig inngår i vurderingen av samværsfastsettelsen.

Barnas sårbarhet vil være et moment i vurderingen av hvor mye samvær som skal fastsettes, blant annet i vurderingen av når barna utsettes for urimelig belastning, «undue hardship», og hvilket samværsomfang som vil være til barnas beste. **Ingen av de ovennevnte sakene skiller seg ut ved at barnas særlige sårbarhet vurderes på en måte som ikke er i samsvar med gjeldende rett. Det gis vurderinger av hva barnas sårbarhet består i, og hvilken betydning sårbarheten har. Det kunne imidlertid i noe større grad vært vist om det er satt inn hjelpetiltak for å avhjelpe sårbarheten.**

Rapportens hovedfokus er samvær etter omsorgsovertakelse, og ikke vurdering av avgjørelsen om omsorgsovertakelsen og kravet om tilbakeføring. **I gjennomgangen av sakene når det gjelder hvorvidt barna betegnes som særlig sårbare, viste det seg at barna i mange saker ikke betegnes som særlig sårbare, men at det fremgår at de «har særlige omsorgsbehov» på grunn av tidligere omsorgssvikt.** Dette fremgår stort sett i vurderingen av omsorgsovertakelse eller tilbakeføring, men i flere tilfeller får dette også innvirkning på vurderingen av samværsfastsettelse.

I 12 av de 32 dommene i utvalget fremgår det at barna har «særlige omsorgsbehov», «særskilte og omfattende omsorgsbehov», «særlig behov for god omsorg» eller «trenger ekstra ivaretagelse og sensitive omsorgspersoner». Et slikt særlig omsorgsbehov anvendes oftest som argument for at foreldrene ikke kan ha omsorgen for barna, fordi deres omsorgsevner ikke er i samsvar med å skulle ivareta et barn med særlige behov. I mange av sakene trekkes dette inn i vurderingen av samværsfastsettelse, blant annet fordi barnas særskilte behov kan gi seg utslag i negative reaksjoner på samvær som også får betydning for vurderingen av foreldrenes samværskompetanse i forhold til dette barnet.

I seks dommer legges det til grunn at barna er «særlig sårbare», men det fremgår ikke hva som er sammenlikningsgrunnlaget. Med unntak av barna i LH-2020-73491, som har bodd utenfor hjemmet i ca. et halvt år, har alle barna bodd i fosterhjem i mer enn to år. Bortsett fra jenta i LH-2020-17451, som kun var syv måneder da hun ble plassert i fosterhjem, har alle barna bodd sammen med foreldrene i mer enn to år før omsorgsovertakelsen. At de anses som særlig sårbare på grunn av opplevd omsorgssvikt i foreldrehjemmet, er i disse sakene ikke i strid med dagens rettstilstand.

5.11 Urimelig belastning, «undue hardship»

Kravet om at barna ikke skal utsettes for urimelig belastning, nevnes i nesten alle dommene. Ingen av sakene vurderer særskilt forholdet mellom hensynet til barnets beste og kravet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning. Kravet behandles imidlertid grundig i de to sakene hvor krav om tilbakeføring ikke tas til følge på grunnlag av tilknytningsalternativet i bvl § 4-21 første ledd annet punktum. I begge dommene legges det opp til en betydelig og rask opptrapping av samvær med sikte på gjenforening, men det vurderes også om samværet vil utgjøre en urimelig belastning.

Anvendelse av «urimelig belastning»	Omsorgsovertakelse § 4-12 og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1) og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2) og samvær	Kun samvær	SUM
(1) Vurderes både generelt og konkret	6	1	1	10	18
(2) Nevnes kun generelt, synes å ligge til grunn for vurderingen	6		1	3	10
(3) Nevnes kun generelt		1			1
(4) Vurderes ikke	2			1	3

Dommene som tar utgangspunkt i kravet om at barna ikke skal utsettes for urimelig belastning, og som legger dette til grunn for vurderingen av samværsfastsettelse, vil ikke bli nærmere omtalt. Nedenfor nevnes kun de fire dommene som ikke innehar vurderinger av om samvær vil utgjøre en urimelig belastning for barna.

I **LE-2019-172040** nevnes kravet om at samværet ikke må utgjøre en urimelig belastning, kun i den generelle redegjørelsen for gjeldende rett, men uten at dette undergis en grundigere vurdering i den konkrete begrunnelsen. Avgjørelsen omhandler fire barn i alderen syv til seksten år. Det brukes mye plass på å beskrive samværene, særlig ett samvær som var uheldig. Det fremgår bemerkelsesverdig lite om barnas reaksjoner på samværene. Begrunnelsen kunne med fordel gått dypere i bakgrunnen for det begrensede samværet som fastsettes.

I tre dommer nevnes ikke kravet om at barna ikke skal utsettes for urimelig belastning, verken i redegjørelsen for gjeldende rett eller i den konkrete begrunnelsen for samværsfastsettelsen:

LG-2019-167154 omhandler en gutt på fem år. Hans lillesøster er ikke omfattet av saken, men i vurderingen av omsorgsovertakelsen legges det avgjørende vekt på risiko for vold, blant annet på grunn av store skader jenta antas å ha blitt påført av foreldrene. Samværet settes til tolv ganger per år à fire timer. Retten uttaler at «avgjørende for samværsomfanget er hva som er til barnets beste». Det skal kun fastsettes samvær for mor, og det fremgår at hun har god samværskompetanse, og at barnet ønsker mye samvær med henne.

Gjenforeningsmålet opprettholdes. Det kan da reises spørsmål ved om lagmannsretten kunne fastsatt mer samvær ut fra kravet om «undue hardship». Dommen synes likevel velfundert i avveiningen mellom de ulike hensynene. Det fastsettes relativt mye samvær slik at manglende kontakt ikke senere vil utgjøre et argument mot tilbakeføring.

LB-2020-8548 gir en grundig og konkret vurdering av hvilket samværsomfang som er riktig. Både barnets reaksjoner på samvær og foreldrenes samværskompetanse drøftes.

Lagmannsretten finner at totalt tolv ganger per år, syv med mor og fem med far, er riktig samvær for den seks år gamle jenta. Kravet om at samværet ikke skal være urimelig belastende for jenta, nevnes imidlertid verken generelt eller konkret. Det kan likevel hevdes at tolv ganger per år totalt er tilstrekkelig til at båndene mellom barnet og foreldrene kan styrkes og utvikles slik at samværsomfanget ikke senere kan benyttes som argument mot tilbakeføring. Kravet om at samværet ikke skal utgjøre en urimelig belastning, burde vært nevnt, men den konkrete vurderingen vitner om at det nettopp er en balansert avveining mellom ulike hensyn som er foretatt.

LA-2019-149291 skiller seg ut blant dommene i utvalget fordi omsorgsovertakelsen og beslutningen om at barna skal bo på sperret adresse, har sitt utspring i at faren til barna er dømt for besittelse av barnepornografi, at det foreligger gjentakelsesfare, samt at mor og far sammen har forsøkt å føre barna ut av landet. Mor vurderes å ikke være i stand til å skjerme barna mot risikoen for seksuelle overgrep. Når det gjelder samværsfastsettelse i en sak hvor det er risiko for seksuelle overgrep, viser lagmannsretten til HR-2019-438-U og HR-2014-2068-A når den vurderer hvorvidt samvær skal nektes helt, hvilket ville vært i samsvar med tidligere instansers avgjørelser i saken. Dommen tar særlig for seg kidnappingsfaren i forbindelse med eventuelle samvær og legger til grunn at risikoen ikke er stor nok til at samvær kan nektes. Samvær fastsettes til fire ganger per år. Det fremgår imidlertid ingenting om barnas reaksjoner på samvær, og det er ikke noe i dommen for øvrig som tyder på at foreldrene har svak samværskompetanse. Risikoen for overgrep tilsier at muligheten for gjenforening er liten, hvilket kan tale for at samvær ikke skal fastsettes på grunnlag av et mål

om gjenforening. Likevel er så lite samvær som fire ganger per år et sterkt inngrep i familielivet, og det kan hevdes at lagmannsretten i større grad burde vurdert om mer samvær ville utgjort en urimelig belastning for barna.

I de aller fleste lagmannsrettsdommer tar retten altså utgangspunkt i at samvær ikke skal utgjøre en urimelig belastning for barna. Det er typisk barnets reaksjoner på samvær, sammenholdt med foreldrenes samværskompetanse, som ligger til grunn for at mer samvær enn det som fastsettes, anses å være urimelig belastende. Et par dommer kunne gått noe dypere inn i vurderingene av om det kunne vært fastsatt mer samvær.

5.12 Forhold ved barn og foreldre

5.12.1 Innledning

Begrepet samværskompetanse synes å handle om foreldrenes evne til å skape gode samvær for barna, når det gjelder både innlevelse, sensitivitet, evne til å finne på fine aktiviteter og å leke med barna. Foreldrenes samværskompetanse vektlegges i 29 dommer. I 12 av disse vurderes foreldrenes samværskompetanse som både positiv og negativ. I 6 av disse 12 dommene skiller vurderingen av samværskompetanse mellom foreldrene, slik at det for eksempel fremgår at den ene fungerer godt sammen med barnet, mens den andre har svak samværskompetanse og har behov for veiledning.

Barnas behov for ro, stabilitet og forutsigbarhet vektlegges i 23 dommer, mens barnas reaksjoner på samvær vektlegges i 25 av de 32 dommene i utvalget. Det er et gjennomgående trekk at barnas reaksjoner tillegges negativ betydning. Dette gjelder i 18 dommer, mens reaksjoner i de resterende dommene tillegges positiv eller nøytral vekt.

5.12.2 Foreldrenes evne til å skape gode samvær, «samværskompetanse»

Foreldrenes samværskompetanse vektlegges i 29 av 32 lagmannsrettsdommer. Det gis her en overordnet fremstilling av om lagmannsrettsdommene vektlegger foreldrenes samværskompetanse, og om momentet vektlegges positivt, negativt eller begge deler.

Det redegjøres først for tre dommer hvor samværskompetanse ikke vurderes. Felles for de tre dommene er at de omhandler vold og/eller overgrep, og at det fastsettes svært lite samvær.

LA-2019-190676 omhandler en ti år gammel jente som er blitt utsatt for svært grov omsorgssvikt. Jenta viser så sterke reaksjoner på samvær at det konkluderes med at gjennomføring av samværet vil være skadelig og urimelig belastende. Det fastsettes derfor ikke samvær. Foreldrenes samværskompetanse nevnes ikke. Dommen er også et eksempel på at beskrivelsen av omsorgssvikten og den svært mangelfulle emosjonelle omsorgsevnen muligens kan ha betydning for samværskompetansen, men dette nevnes ikke i dommen.

Også **LE-2020-62068** omhandler svært grov omsorgssvikt ettersom det legges til grunn at den to år gamle jenta er blitt utsatt for grov vold av foreldrene. Det ble påvist nitten ulike brudd i kroppen hennes da hun var to måneder gammel. Jenta har svært sterke reaksjoner på samvær, blant annet klassiske traumereaksjoner som dissosiering, endringer i søvn- og spisemønster, hun blir skjør og skvetten og får økt behov for hjelp til regulering. Samvær fastsettes til to ganger per år. Foreldrenes samværskompetanse nevnes ikke, ettersom barnets sterke reaksjoner på samvær tillegges avgjørende vekt.

Den siste dommen hvor samværskompetanse ikke vurderes, **LE-2019-149291**, er omtalt ovenfor relatert til at gjenforeningsmålet er forlatt fordi far er dømt for besittelse av barnepornografi og mor ikke evner å beskytte barna mot risikoen for seksuelle overgrep. Barna beskrives som velfungerende, og samvær fastsettes til fire ganger per år. Det sies ingenting om foreldrenes samværskompetanse, og retten synes å legge avgjørende vekt på at gjenforeningsmålet er forlatt, og at målet om at barna skal ha kjennskap til sitt biologiske opphav, ivaretas ved fire samvær per år.

I det følgende omtales noen eksempler på at vurderingen av omsorgsovertakelse gjenspeiles i vurderingen av samværsfastsettelse. Omsorgsevne og samværskompetanse er i utgangspunktet ulike vurderingstemaer. I flere saker ser man likevel at omtalen av foreldrenes samværskompetanse gjenspeiler det som fremgår om foreldrenes omsorgsevne der dette behandles under spørsmålene om omsorgsovertakelse, jf. bvl § 4-12, tilbakeføring, jf. bvl § 4-21, og om gjenforeningsmålsettingen skal fastholdes og hvor lenge det antas at plasseringen vil vare.

I **LB-2020-15619** uttales følgende: «De forholdene og den svikten som førte til at omsorgen for [barnet] ble overtatt, er også relevante ved avgjørelsen av samværs spørsmålet. Det er imidlertid to ulike spørsmål. Selv om far i dag ikke kan ha den daglige omsorgen for [barnet], kan samværs spørsmålet stille seg annerledes.» Det skilles mellom omsorgsevne og samværskompetanse, men manglene ved omsorgsevnen viser seg også i vurderingen av

samværskompetanse: «Far har utfordringer med å fange opp og forholde seg til [barnets] emosjonelle behov. Det kan for eksempel gjelde når [barnet] er stresset eller engstelig. [Barnet] har som nevnt behov for særlig sensitivitet hos omsorgsgiverne. Det må legges til grunn at far per i dag ikke har tilstrekkelig sensitivitet overfor gutten.» Denne manglende sensitiviteten viser seg også i beskrivelsene av samværskompetanse: «På samme tid er det et klart bilde av at fars håndtering av barnet gir signaler på utrygghet og redsel. Disse tyder både på at kvaliteten i kontakten tidvis er av mindre god kvalitet og at barnet heller ikke har en grunnleggende trygghet i forhold til pappaen sin.» Når mangelfull omsorgsevne også fremgår av beskrivelsene av samværskompetanse, gjelder det oftest den emosjonelle tilnærmingen til barnet. Det er imidlertid også eksempler på at det kan gjelde den fysiske håndteringen av barnet, for eksempel at foreldrene mangler innsikt i hvordan spebarn skal håndteres, og ikke evner å endre sin forståelse. Ett eksempel er at mor gjentatte ganger forlater babyen på stellebordet.

I **LG-2020-15619** tillegges samværskompetanse både positiv og negativ vekt i vurderingen. Barnets far klarer tidvis å tone seg inn på barnet på en sensitiv måte, hvilket er positivt. På den annen side er det klart at fars håndtering av barnet skaper utrygghet, hvilket viser at samværskompetansen også må tillegges negativ vekt. I tolv dommer tillegges samværskompetanse både positiv og negativ vekt.

Også **LB-2019-152782** er et eksempel på at samværskompetansen kan ha både positive og negative sider i en konkret sak: «Mor skrøt mye av [barnet] og viste mye varme og kjærlighet, men strevde med oppmerksomhet på [jenta] når [hun] tok initiativet. Da ble mor raskt opptatt av egne ting.»

I **LE-2020-41604** fremkommer skillet mellom positive og negative sider ved samværskompetansen ved at det er listet opp punkter under overskriftene «positivt ved samvær» og «negativt ved samvær». Dommen illustrerer også hvor mye vekt som legges på erfaringer med gjennomførte samvær. Ettersom retten stort sett ikke har andre holdepunkter for hvordan samvær vil fungere, må det nødvendigvis bygges på rapporter og vitneutsagn om samværskvaliteten under gjennomførte samvær. Det er imidlertid sjelden at det stilles spørsmål ved om foreldrenes mangelfulle samværskompetanse kan skyldes at de befinner seg i en følelsesmessig svært vanskelig situasjon, som også kan preges av en kunstig atmosfære ved at samværet foregår i «samværsrom» og med mange fremmede mennesker til stede.

I noen saker skiller det mellom foreldrene ved at det fremgår at den ene har god samværskompetanse, mens det er mangler ved evnen til å skape gode samvær hos den andre. I noen av disse sakene beskrives både negative og positive sider ved begge foreldrenes samværskompetanse.

5.12.3 Behov for ro, stabilitet og forutsigbarhet

Barnas behov for ro, stabilitet og forutsigbarhet vektlegges i 23 lagmannsrettsdommer.

Momentet inngår i avveiningen mellom de ulike hensynene som må avveies når samvær skal fastsettes. I et par saker nevnes det særskilt at barna, som er elleve, tolv og seksten år gamle, må ha ro til å kunne følge opp venner og fritidsaktiviteter. I noen få dommer fremgår det at barna trenger ro til å knytte seg til ny omsorgsbasis før det eventuelt kan fastsettes mer samvær. I **LA-2019-175013** og **LE-2020-62068**, hvor det ikke fastsettes samvær i den første saken og kun to samvær per år i den andre, begrunnes dette blant annet med at barna trenger ro til å gjennomføre traumebehandling.

5.12.4 Barnas reaksjoner på samvær

Det er et gjennomgående trekk at særlig barnas *negative* eller *fraværende* reaksjoner på samvær fremheves som argument i begrunnelsene. Kun i et par dommer nevnes barnets *positive* reaksjoner, for eksempel at barnet viser glede over å se foreldrene. I noen dommer vektet det som positivt at barna ikke har vist nevneverdige reaksjoner i forbindelse med samvær. Det vises for eksempel til at tidligere negative reaksjoner har avtatt med tiden, eller at barnet ikke utviste negative reaksjoner etter siste samvær. I flere dommer nevnes ikke barnas reaksjoner på samvær i det hele tatt.

I over halvparten av dommene vektlegges barnas negative reaksjoner. Det er store variasjoner i typer reaksjoner og hvor lenge disse varer. De vanligste reaksjonene er at barna blir slitne, urolige og får endret søvnmønster. Det er i det vesentlige de samme typene reaksjoner som vektlegges i lagmannsrettspraksis og i fylkesnemndsvedtakene. Også hyppigheten av de ulike typene reaksjoner synes å være relativt lik. Lagmannsretten går sjelden inn i vurderinger av årsakene til at barna får de beskrevne negative reaksjonene. Oftest synes det som om det uten videre legges til grunn at reaksjonene skyldes at samværet med foreldrene er vanskelig for barna, gjerne på grunn av retraumatisering av tidligere opplevd omsorgssvikt. Det er imidlertid noen få unntak hvor retten går nærmere inn i vurderingen av bakgrunnen for reaksjonene.

5.12.5 Oppsummering

Det legges gjennomgående betydelig vekt på foreldrenes samværskompetanse. I mange saker fremstilles foreldrene med både positive og negative trekk i vurderingen av evnen til å skape gode samvær. Det kan stilles spørsmål ved om det i noen saker legges for stor vekt på tidligere gjennomførte samvær. Vurderinger av foreldrenes samværskompetanse veies imidlertid opp mot andre momenter, herunder barnas reaksjoner på samvær og deres behov for ro, stabilitet og kontinuitet. Barnas reaksjoner på samvær vektlegges også i de fleste dommene. I et fåtall dommer vektes det som positivt at barna ikke har vist nevneverdige reaksjoner i forbindelse med samvær, eller at de viser glede ved å se foreldrene. Det kan stilles spørsmål ved om også lagmannsrettene i større grad bør vurdere årsakene til barnas reaksjoner.

5.13 Barnets medvirkning og vektlegging av barnets mening

Alle barna i utvalget som er syv år eller eldre, er blitt hørt, med unntak av fire søsken i en dom hvor det ikke fremgår om barna er hørt. I tillegg er ni barn under syv år hørt. 15 av 29 barn som er under syv år, er ikke hørt. Det er uklart om de resterende fem barna under syv år er hørt. Det er et tydelig trekk at det legges stadig større vekt på barnas meninger etter hvert som de blir eldre og mer modne.

Om barnet er hørt	> 5år	5–7 år	8–10 år	10–12 år	12–18 år	Av totalt 54 barn
Hørt	2	7	6	8	7	30
Ikke hørt	12	3				15
Fremgår ikke	5		1	1	2	9

LE-2019-172040 omhandler fire barn på seksten, fjorten, elleve og syv år. I dommen fremgår det ikke om barna er hørt. Det legges ellers økende vekt på barnas mening etter hvert som de blir eldre.

Vektlegging av barnets mening	< 7 år	7–10 år	10–12 år	12–18 år	Av totalt 30 barn som er hørt
Vektlagt i stor grad			3	5	8
Vektlagt i noen grad	6	4	3		13
Vektlagt i liten grad	4		2	2	8
Usikkert / ønsker ikke å medvirke		1			1

Av de syv barna som er hørt som er fylt tolv, år legges det stor vekt på alle barnas uttrykte ønske, med unntak av barna i **LE-2019-60649**. Dommen omhandler tre barn på elleve, tolv og tretten år. Deres mening vektlegges i liten grad. Retten legger til grunn at alle barna ønsker mer samvær, og at de er i en alder hvor deres syn skal tillegges vekt. Lagmannsretten legger til grunn at alle er tilstrekkelig modne til å gi uttrykk for sitt syn. Retten finner likevel «at slik situasjonen for barna er i dag, har de ikke tilstrekkelig oversikt over sitt eget beste, samt at deres syn må anes å være preget av lojalitetsfølelse overfor foreldrene. Lagmannsretten finner derfor ikke å legge avgjørende vekt på deres syn vedrørende samvær med foreldrene».

Ut over denne dommen er det lagt stor vekt på meningene til barna som er over tolv år. I dommene hvor det legges «noe vekt» eller «liten vekt» på barnas meninger, synes dette gjennomgående godt begrunnet.

Hovedkonklusjonen er at lagmannsrettene har sørget for at barna er blitt hørt når de er fylt syv år, og at også en god del av barna like under syv år er hørt. Det kan imidlertid se ut til at det til en viss grad opereres med en syvårsgrense, hvilket ikke er i samsvar med barnets rett til å bli hørt i FNs barnekonvensjon artikkel 12 og Grunnloven § 104. Det legges som utgangspunkt stadig større vekt på barnas meninger etter hvert som de blir eldre og mer modne. Når barnas mening ikke er vektlagt, synes dette vanligvis godt begrunnet. Det kunne i noen dommer gått tydeligere frem om barna er hørt, og hvilken vekt deres mening er tillagt.

5.14 Tilsyn og begrunnelse for tilsyn

5.14.1 Innledning

Også i lagmannsrettsdommene fastsettes det at samvær skal skje under tilsyn i de fleste sakene. Det generelle inntrykket av lagmannsrettsdommene når det gjelder avgjørelser om tilsyn, er relativt likt det som fremgikk i kapitlet om fylkesnemndspraksis. Begrunnelsene, også i lagmannsrettsdommene, er noe grundigere når det foreligger samtykke fra en eller begge parter. Videre er det overordnede inntrykket at lagmannsrettene gjennomgående begrunner tilsyn bedre enn fylkesnemndene, men med noen unntak.

5.14.2 Oversikt

I tabellen nedenfor fremgår det om det fastsettes tilsyn eller ikke, og dommene fordeles mellom de ulike typene av saker. Den ene saken hvor det ikke fastsettes samvær, er ikke medtatt i oversikten, hvilket er årsaken til at tabellen kun viser 31 saker. I den andre dommen hvor det ikke fastsettes samvær, gjelder dette kun det ene barnet, mens det fastsettes tilsyn under samvær mellom foreldrene og søsknene. Denne saken er derfor inkludert.

Om det fastsettes tilsyn	Omsorgsovertakelse og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1), og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2), og samvær	Kun samvær	Av 31 dommer
Tilsyn	11	2		13	26
Ikke tilsyn	3		2		5

Det fastsettes tilsyn i et overveiende flertall av sakene. **Kun i 5 av 31 dommer med samværsfastsettelse er det ikke fastsatt at samværet skal skje under tilsyn.**

Det fastsettes ikke tilsyn i dommene hvor tilbakeføring avslås med hjemmel i tilknytningsalternativet, jf. bvl § 4-21 første ledd annet punktum. Retten legger opp til en vesentlig og snarlig opptrapping av samværet, uten tilsyn. Mødrene i begge dommene har gjenvunnet sin omsorgsevne, hvilket tilsier at det ikke er behov for tilsyn.

De tre andre dommene hvor det ikke fastsettes tilsyn, gjelder både omsorgsovertakelse, jf. bvl § 4-21, og samværsfastsettelse. Selv om foreldrene beskrives med noe svak samværskompetanse, fastsettes det ikke tilsyn.

Nærmest alle dommene poengterer at barneverntjenesten har ansvar for til enhver tid å vurdere behovet for tilsyn. Hvorvidt barneverntjenestene i praksis gjør dette og går bort fra tilsyn der det synes forsvarlig, ligger utenfor rammene av rapporten.

5.14.3 Begrunnelsene for tilsyn

Det fastsettes tilsyn under samvær i 26 av de 31 dommene hvor det fastsettes samvær. Her gis det en overordnet vurdering av begrunnelsene for tilsynet. Begrunnelsene vurderes med tanke på hvor grundige og konkrete de er, samt om det vises til kravet om at det må foreligge spesielle grunner, «special grounds», for å pålegge tilsyn.

Oversikten gjelder kun sakene hvor det fastsettes tilsyn. I tabellen skilles det mellom om foreldrene har akseptert tilsyn, om barnet ønsker tilsyn, om begrunnelsen er konkret og grundig eller for knapp, og om tilsyn vurderes ut fra kravet om «special grounds».

Den første tabellen viser kun om kravet til «special grounds» nevnes i dommen:

Om det vises til «special grounds»	Omsorgs- overtakelse og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1), og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2), og samvær	Kun samvær	SUM
Vurderes ut fra kravet om «special grounds»	5	2		4	11
Vurderes ikke ut fra kravet om «special grounds»	6			9	15

Kravet om «special grounds» nevnes ikke i mange av sakene. Dette kan ved første øyekast synes kritikkverdig. For å få et bedre bilde av om begrunnelsene for tilsyn er tilstrekkelig grundige, må imidlertid tallene ses opp mot neste tabell, hvor det fremgår om begrunnelsene for tilsyn synes tilstrekkelig konkrete og grundige:

Om det fastsettes tilsyn	Omsorgs- overtakelse og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (1), og samvær	Tilbakeføringskrav jf. § 4-21 (1) (2), og samvær	Kun samvær	SUM
Konkret og grundig begrunnelse	8	2		8	18
Knapp begrunnelse	3			5	8

I atten dommer gis det en grundig og konkret begrunnelse for at det fastsettes tilsyn. Én dom, **LE-2020-62068**, nevner kravet til «special grounds», men gir ellers en knapp begrunnelse, hvilket synes å bygge på at foreldrene aksepterer tilsynet. De øvrige dommene som gir konkrete og grundige begrunnelser, men som ikke nevner kravet om at det må foreligge spesielle grunner, anvender gjerne andre formuleringer. Det gjøres en proporsjonalitetsvurdering hvor det ses hen til hvilke spesielle grunner som gjør seg gjeldende. Begrunnelsene vektlegger om foreldrene og/eller barna har akseptert eller ønsker tilsyn.

Et videre spørsmål er hvorfor noen dommer gir knappe begrunnelser, og om begrunnelsene eller omstendigheter i saken likevel tilsier at de er i samsvar med gjeldende rett. De åtte dommene gjennomgås fortløpende i det følgende:

LA-2020-3670 omhandler tvillinggutter på fire år. Det er mye som tyder på at de har vært utsatt for vold, muligens også seksuelle overgrep. Målet med samværet fremgår ikke tydelig i dommen. Samvær settes til seks ganger per år for den ene og tre ganger per år for den andre, tre timer hver gang og med adgang til å føre tilsyn. Det fremgår ikke om foreldrene aksepterer tilsyn, og den eneste begrunnelsen som gis, er at «[b]arneverntjenesten har rett til å føre tilsyn under samværene. Det er observert at kvaliteten på samvær reduseres merkbart før tre timer er gått». Selv om det er omstendigheter i saken som absolutt taler for at det er behov for tilsyn, er det grunnlag for å hevde at begrunnelsen for tilsyn burde vært bedre forankret både i gjeldende rett og i de konkrete omstendighetene i saken.

LH-2019-190383 gjelder en fjorten måneder gammel jente. Begrunnelsen er knapp og gjengis her i sin helhet: «Det er enighet mellom partene om at tilsyn under samvær skal skje. Lagmannsretten er enig i det. Foreldrene trenger veiledning under samvær, og det må fortsatt tilrettelegges en god del mellom foreldrene og [barnet] for at samværene skal fungere.» Foreldrene aksepterer at det må være tilsyn under samværene, og tilsynet begrunnes derfor ikke ytterligere. Begrunnelsen burde vært mer utfyllende.

Det fremgår sjelden av dommene hva som er bakgrunnen for at foreldrene aksepterer tilsyn. Tilsyn kan også være en ulempe for barnet, hvilket kan tilsi at begrunnelsen i større grad bør vise til de spesielle grunnene for at det fastsettes tilsyn.

I **LF-2020-14393** fastsettes det tilsyn under samvær med far, men ikke med mor. Tilsynet begrunnes med fars aksept. Lagmannsretten uttaler at den er kommet til at vilkårene for tilsyn er til stede: «Det er ved vurderingen lagt vekt på den usikkerheten som er knyttet til

uttalelsene [barnet] kom med til fostermor som ga grunnlaget for anmeldelsen mot [far]. Uttalelsen er av en slik karakter at det bør gis mulighet for å føre tilsyn for å sikre at samværene gjennomføres på en trygg måte.»

Anmeldelsen gjelder seksuelle overgrep. Selv om begrunnelsen er kortfattet og ikke viser til kravet om at det må foreligge spesielle grunner for å fastsette tilsyn, vil årsaken som her angis – risikoen for at jenta kan bli utsatt for seksuelle overgrep – være en spesiell grunn som oppfyller de rettslige kravene for å pålegge tilsyn. I tillegg aksepterer faren tilsyn. Totalt sett synes denne begrunnelsen å være i henhold til gjeldende rett, selv om den er knapp og ikke direkte viser til at det må foreligge «special grounds».

LH-2020-17451 gjelder en seks år gammel jente som har bodd hos fosterforeldrene siden hun var syv måneder. Gjenforeningsmålsettingen drøftes ikke, men lagmannsretten uttaler at det ikke er realistisk at barnet vil bli tilbakeført til foreldrene i overskuelig fremtid. Foreldrenes samværskompetanse og jentas reaksjoner på samvær tilsier at det er behov for tilsyn, men lagmannsretten begrunner ikke tilsynet. Til slutt i vedtaket fremgår kun følgende: «Lagmannsretten er på denne bakgrunn kommet til samme konklusjon som i fylkesnemndas vedtak av 13. juli 2017 og 27. november 2018. Foreldrene gis rett til samvær med [barnet] tre ganger i året à to timer, og barnevernet gis anledning til tilsyn.»

Det er grunn til å tro at fylkesnemndsvedtaket som det vises til, gir en grundigere begrunnelse, men det er ikke tilstrekkelig til at lagmannsretten ikke burde gitt en mer utførlig vurdering av behovet for tilsyn ut fra kravet om at det må foreligge «special grounds».

I LE-2019-74187 skilles det mellom støttende og kontrollerende tilsyn. Retten legger til grunn at det kun er behov for støttende tilsyn, hvilket også fremgår av slutningen i dommen. I begrunnelsen fremgår det at det ikke er nødvendig med beskyttende tilsyn, men at det vil være til barnas beste at det er en veileder til stede som støttende tilsyn. Retten viser også til at både foreldre og fosterforeldre er fornøyde med veiledningen, og at de gjerne vil ha veileder til stede. Det fastsettes ikke tradisjonelt tilsyn, og slik sett kunne dommen vært registrert som en dom hvor det ikke fastsettes tilsyn. Fordi den illustrerer skillet mellom støttende og kontrollerende tilsyn, er den likevel tatt med.

I LE-2020-41604 fremgår det at begge foreldrene aksepterer tilsyn. Begrunnelsen for at det skal være tilsyn under samvær, er kortfattet: For mors del uttaler lagmannsretten at «etter lagmannsrettens syn tilsier erfaringer fra tidligere samvær – både under samvær og barnas reaksjon etter samvær – at det bør være tilsyn under samværene med mor, noe mor har sagt

seg enig i». For fars del gis følgende begrunnelse: «Etter lagmannsrettens syn tilsier ivaretagelsen av barnas trygghetsbehov at det også bør være tilsyn under samværene med far, noe far har sagt seg enig i.»

Utover dette begrunnes ikke tilsynet, men det vises til at barnas trygghetsbehov tilsier at det skal være tilsyn. Det kan hevdes at tilsyn er mindre inngripende når det fastsettes for å ivareta barnas trygghet, enn når det fastsettes for å kontrollere foreldrene. Det fremgår imidlertid at det har vært tilfeller av uheldige utsagn fra mor under samvær med barna, blant annet har hun sagt til barna at hun skal kidnappe dem. Beskrivelser kan tyde på at barna er blitt utsatt for seksuelle overgrep fra far, men retten unnlater å ta stilling til om dette har skjedd. Disse omstendighetene tilsier at tilsyn også kan være nødvendig ut fra kontrollhensyn, hvilket burde kommet tydeligere frem i begrunnelsen. Når kontrollhensyn tilsier at det bør være tilsyn, kan det også hevdes at kravene til begrunnelsen for tilsyn skjerpes. Selv om foreldrene her aksepterer tilsyn, må det tas høyde for at inngrep i retten til familieliv også gjelder barna, samt at foreldrene kanskje er klar over at deres eventuelle nektelse av tilsyn ikke nødvendigvis vil tillegges avgjørende vekt. Det er derfor grunn til å hevde at begrunnelsen for tilsyn i denne dommen burde vært grundigere og i større grad tatt utgangspunkt i kravet om at det må foreligge spesielle grunner – «special grounds».

LB-2020-57235 gjelder to barn på syv og fire år hvor retten anser det som usannsynlig at en gjenforening vil skje i nærmeste fremtid. I begrunnelsen fremgår det at lagmannsretten «finner det klart at det må være tilsyn under samværene». Videre vektlegger retten «at far er dømt for vold mot barnas søstre, at det er beskrevet vold fra begge foreldre da familien bodde sammen, barnas reaksjoner i forkant av samværene og på de praktiske konsekvensene av mors synshemming». Selv om kravet til «special grounds» ikke nevnes i dommen, vises det til omstendigheter i sakens faktum som tilsier at det likevel foreligger spesielle grunner til at samvær må skje under tilsyn. Det er beskrevet gjentatt vold som er utøvet av begge foreldre, og det fremgår at foreldrene ikke erkjenner de skadelige konsekvensene av volden. Barnas reaksjoner i tilknytning til samværene tilsier også at det foreligger spesielle grunner til at samvær må skje under tilsyn. Selv om begrunnelsen for tilsyn er knapp, er den i samsvar med kravet til spesielle grunner, «special grounds».

I **LE-2020-62068** er også begrunnelsen for tilsyn knapp. På domstidspunktet er jenta to år gammel, og omsorgsovertakelsen var foranlediget av omfattende skader på barnet – det ble funnet nitten brudd i kroppen hennes da hun var to måneder gammel. Det anses sannsynliggjort at bruddene er blitt påført over tid av en eller begge foreldre. Omtalen av den

omfattende volden barnet har vært utsatt for, må utvilsomt tilsi at kravene til «special grounds» er til stede. Det er dermed ikke grunn til å påstå at begrunnelsen burde vært grundigere for å være i samsvar med gjeldende rett. Det fremgår også at foreldrene «ikke har bestridt» at samvær skal skje under tilsyn.

5.14.4 Oppsummering

Det fastsettes tilsyn under samvær i 26 av 31 dommer som fastsetter samvær. I 4 dommer er begrunnelsene for knappe til at de fullt ut er i samsvar med kravet til spesielle grunner, «special grounds». Mange dommer legger stor vekt på foreldrenes aksept av tilsyn. Det kan ikke ses bort fra at noen foreldre føler at de ikke har så mye annet valg enn å akseptere tilsyn. I tillegg bør man ha i mente at tilsyn under samvær i noen tilfeller kan føles som et inngrep i barnas familieliv med sine foreldre, og at det da av hensyn til barna også bør begrunnes særskilt.

5.15 Oppsummering av undersøkelsen av lagmannsrettsdommer

I det følgende gis det en kort oppsummering av hovedfunnene i lagmannsrettsdommene. **Det tas forbehold om at utvalget kun inneholder 32 dommer. Alle lagmannsrettsdommer om førstegangs omsorgsovertakelse i tiden fra 27. mars til 31. desember 2020 er gjennomgått. Det er derfor grunn til å anta at dommene gir et representativt bilde av praksis for den aktuelle perioden. Under noen av punktene er det imidlertid så få aktuelle saker at det må utvises varsomhet med å trekke bastante konklusjoner.**

I svært få dommer er gjenforeningsmålet fraveket. Tendensen basert på disse sakene er at begrunnelsene for å fravike gjenforeningsmålet tar utgangspunkt i de tre underliggende kravene til at det skal foreligge spesielle og sterke grunner: at foreldrene anses særlig uegnet, «particularly unfit», at et fortsatt gjenforeningsmål kan skade barnets helse og utvikling, eller at det har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen slik at barnets behov for stabilitet veier tyngre enn gjenforeningsmålet. **Det skal svært mye til for at lagmannsrettene fraviker gjenforeningsmålet.** Gjenforeningsmålet fastholdes også i saker som gjelder krav om tilbakeføring, jf. § 4-21. Dette gjelder også når tilbakeføring avslås med hjemmel i tilknytningsalternativet i § 4-21 første ledd andre punktum, og ikke fordi foreldrenes omsorgsevne ikke er god nok. Det legges da opp til en betydelig og rask opptrapping av samvær. Vurderingen av grunnlaget for å opprettholde gjenforeningsmålet også ved tvil om

hvorvidt gjenforening kan skje, synes gjennomgående grundigere i lagmannsrettsdommene enn i fylkesnemndssakene.

I om lag halvparten av lagmannsrettsdommene fremgår det at det anses sannsynlig at plasseringen vil bli langvarig. Alle dommene gir imidlertid grundige og konkrete avveininger mellom gjenforeningsmålet og det overordnede hensynet til barnets beste. Hovedinntrykket er at begrunnelsene er i samsvar med gjeldende rett.

I flertallet av dommene økes samværet. Det gjelder også der det uttrykkes tvil om plasseringens varighet, og der det fremgår at plasseringen antas å bli langvarig.

Tendensen er at samvær fastsettes slik at lavfrekvent samvær ikke senere skal kunne benyttes som argument mot gjenforening. **I dommene som utgjør unntak fra utgangspunktet om gjenforening, er begrunnelsene konkrete og begrunnet ut fra gjeldende rett, herunder utgangspunktet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, «undue hardship».** I dommene hvor det ikke fastsettes samvær eller det fastsettes svært lite samvær, er hovedinntrykket at begrunnelsene tar utgangspunkt i kravet om at det må foreligge spesielle og sterke grunner, og vurderer særskilt om samværet vil utgjøre en urimelig belastning for barna. Det er imidlertid et par unntak hvor dommene kunne vært grundigere.

Det er en tendens til at lagmannsrettene i noe større grad enn fylkesnemndene setter samværet til under fire ganger per år. Begrunnelsene for dette anses å være i samsvar med gjeldende rett. Det er mest vanlig at samvær settes til åtte til tolv ganger per år, men i flere saker gis det betydelig mer samvær, også med overnatting.

Samværsomfanget er i hovedsak i samsvar med HR-2021-1437-A.

I et overveiende flertall av dommene fastsettes det mer samvær enn det som ble praktisert før lagmannsrettsbehandlingen. Kun i noen få dommer fastsettes det mindre samvær, hvilket er basert på svært grundige avveininger.

Lagmannsretten tar i de aller fleste dommene utgangspunkt i kravet om at samvær ikke skal utgjøre en urimelig belastning. I et par dommer kan det stilles spørsmål ved om retten kunne gått noe dypere i vurderingen av om det kunne vært fastsatt noe mer samvær.

Med unntak av i én dom fremgår det at alle barna over syv år er blitt hørt og har gitt uttrykk for sin mening. Også flere av barna under syv år er hørt, men det er en tendens til at også lagmannsrettene opererer med en syvårsgrense. Det legges jevnlig mer vekt på barnas mening desto eldre og mer modne de er. I noen dommer kunne det imidlertid gått tydeligere frem hva

barna selv har ment om saken, og hvordan deres mening er vektlagt. **Flere av barna under syv år burde vært hørt for at lagmannsrettspraksis skal være i samsvar med gjeldende rett etter Grunnloven § 104, FNs barnekonvensjon artikkel 12 og barnevernloven § 1-6.**

Med unntak av i én sak vurderes hensynet til barnas minoritetsbakgrunn i alle saker der det synes relevant. Vektleggingen av barnas minoritetsbakgrunn i forhold til øvrige relevante hensyn, herunder gjenforeningsmålet og det overordnede hensynet til barnets beste, synes å være i samsvar med kravene i dagens rettstilstand.

I likhet med funnene i fylkesnemndspraksis varierer det også i lagmannsrettsdommene hvilken vekt det tillegges at barna kan ha blitt utsatt for vold og overgrep under foreldrenes omsorg. Det er forskjeller med henhold til om vold og/eller overgrep anses bevist ut fra kravet til sannsynlighetsovervekt, og om lagmannsrettene går inn i bevisvurderingene. **Det er en tendens til at vold og overgrep under foreldrenes omsorg vektlegges i noe større grad i lagmannsrettspraksis enn i fylkesnemndspraksis. Noen av dommene gir utførlige vurderinger av hva barna har vært utsatt for. I noen saker burde imidlertid lagmannsrettene gått dypere i vurderingene for å ivareta barnas rettigheter, særlig når det er mulighet for at barna vil bli tilbakeført til foreldrene på et senere tidspunkt og når det fastsettes mye samvær.**

Barna beskrives som særlig sårbare i få dommer. Ofte beskrives ikke barna som «særlig sårbare», men det tas utgangspunkt i at de har særskilte behov som stiller krav til den nærmere avveiningen av ulike hensyn. Lagmannsrettspraksis ser ut til å være i samsvar med gjeldende rett, selv om barnas sårbarhet kunne vært noe bedre begrunnet i et par saker.

Forhold ved barn og foreldre som vektlegges i vurderingene er, foruten de ovennevnte, foreldrenes evne til å skape gode samvær, at barna trenger ro, stabilitet og forutsigbarhet, og barnas reaksjoner på samvær. Når det gjelder barnas reaksjoner på samvær, stilles det sjelden spørsmål om de bakenforliggende årsakene til disse, men det gjøres i noe større grad i lagmannsrettsdommene enn i fylkesnemndspraksis.

Kartleggingen av praksis om tilsyn har langt på vei avdekket samme konklusjon som for fylkesnemndspraksis. **Det fastsettes tilsyn i de aller fleste sakene. Begrunnelsene er ofte litt knappe, noe som særlig gjelder når foreldrene har akseptert tilsynet.** Ettersom også Høyesteretts begrunnelser for tilsyn ofte er knappe, kan det ikke hevdes at lagmannsrettspraksis ikke er i overensstemmelse med høyesterettspraksis. Noe fyldigere begrunnelser for å

fastsette tilsyn under samvær kunne likevel vært hensiktsmessig av hensyn til at EMD stiller krav om at det må foreligge «special grounds» fordi tilsyn er et inngrep i retten til familieliv.

Hovedkonklusjonen er likevel at lagmannsrettspraksis synes å være i samsvar med krav som stilles i gjeldende rett.

Kapittel 6. Konklusjon

I undersøkelsen er 37 fylkesnemndsvedtak og 32 lagmannsrettsdommer for perioden 27. mars til 31. desember 2020 gjennomgått. Formålet har vært å avklare om praksis om samvær etter omsorgsovertakelse er i samsvar med gjeldende rett etter Høyesteretts storkammersaker av 27. mars 2020, samt å avdekke hvilke momenter og hensyn som er vektlagt i begrunnelsene.

I henhold til kontrakten er sakene analysert ut fra følgende variabler:

- Barnas alder og kjønn
- Eventuell plassering forut for omsorgsovertakelsen
- Vold/overgrep
- Minoritetsbakgrunn
- Formål med samvær
- Varighet av plasseringen
- Samværsomfang
- Samværsomfang i forhold til tidligere i saken
- Barnets sårbarhet / særlige sårbarhet
- Urimelig belastning
- Forhold ved barn og foreldre
- Barnets medvirkning, vektlegging av barnets mening
- Tilsyn under samvær og eventuell begrunnelse

I tillegg er det gitt en overordnet vurdering av hvordan gjeldende rett er beskrevet i avgjørelsene og av om begrunnelsene er tilstrekkelig grundige og konkrete.

De rettslige utgangspunktene som avgjørelsene i utvalget er vurdert opp mot, er presentert i kapittel 3. Her gjentas kort de overordnede utgangspunktene opp mot funnene i rapporten.

I HR-2020-661-S avsnitt 171 heter det at «[v]edtakene etter barnevernloven må bygge på et tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag, inneholde en balansert og tilstrekkelig bred avveining og ha en tilfredsstillende begrunnelse. Hvilke krav som stilles, beror på omstendighetene i den enkelte sak og hva slags tiltak det er tale om».¹⁶⁶ Undersøkelsen viser at fylkesnemndenes og lagmannsrettenes begrunnelser for samværsfastsettelse er grundige og konkrete og bygger på et oppdatert beslutningsgrunnlag. Fylkesnemndenes og domstolenes egne fremstillinger av gjeldende rett i vedtak og dommer, viser også at rettsapparatet har

---

¹⁶⁶ Om krav til begrunnelsene, se punkt 3.3.

implementert rettssetninger og føringer fra Høyesterett og EMD. Den overordnede konklusjonen er at begrunnelsene i avgjørelsene er i samsvar med gjeldende rett.

Som følge av langvarig praksis fra EMD og Høyesterett er utgangspunktet at en omsorgsovertakelse er midlertidig.¹⁶⁷ Samvær skal fastsettes slik at tilknytningen mellom barn og foreldre styrkes og utvikles med sikte på gjenforening. Uansett om gjenforeningsmålet opprettholdes eller ikke, har samvær en egenverdi. Det må foreligge «spesielle og sterke grunner» for å forlate gjenforeningsmålet.¹⁶⁸ Kravet kan være oppfylt dersom foreldrene anses særlig uegnet, dersom et fortsatt gjenforeningsmål kan skade barnets helse og utvikling, eller dersom det har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen slik at barnets interesse i stabilitet veier tyngre enn gjenforeningsmålet. Særlig i saker hvor gjenforeningsmålet fastholdes, kan det overordnede hensynet til barnets beste tilsi at barnet kan utsettes for noe belastning for å opprettholde tilknytningen til foreldrene, såfremt den ikke overstiger terskelen for det «urimelige» eller ligger tett opp til denne terskelen. Høyesterett har i etterkant av storkammersakene uttrykkelig fastslått at samvær ikke skal legges nært opp mot grensen for urimelig belastning.¹⁶⁹

I undersøkelsen av praksis har følgende problemstillinger vært viktige: om fylkesnemnder og lagmannsretter opprettholder gjenforeningsmålet eller ikke, om avgjørelsene gir grunnlag for å vurdere hvorvidt vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet er oppfylt der dette er gjort, om fastsatt samvær bygger opp under gjenforeningsmålet, og om det vises til gjeldende kriterier for å avskjære eller begrense samvær. Særlig avveiningen av hensynet til barnets beste opp mot vilkåret «urimelig belastning» er undersøkt.

Funnene i rapporten viser at gjenforeningsmålet uttrykkelig er forlatt i kun 10 av 69 saker. Det overordnede inntrykket er at begrunnelsene for å forlate gjenforeningsmålet tar utgangspunkt i de rettslige kravene, er grundige og i samsvar med gjeldende rett. Når gjenforeningsmålet opprettholdes og det fastsettes «nullsamvær» eller svært begrenset samvær, fastsettes samvær ut ifra det overordnede hensynet til barnets beste. I denne vurderingen legges det vekt på at samvær ikke kan utgjøre en urimelig belastning og ikke under noen omstendighet kan skade barnets helse og utvikling.

---

¹⁶⁷ Se punkt 3.1 og 3.9.

¹⁶⁸ Se punkt 3.9.

¹⁶⁹ Dette ble uttalt i HR-2021-474-A avsnitt 45.

Faktumbeskrivelsene i enkelte vedtak og dommer gir grunnlag for å reise spørsmål ved om gjenforeningsmålet kunne og burde vært forlatt i flere saker. Det at gjenforeningsmålet likevel opprettholdes, til tross for at gjenforening fremstår som usannsynlig, og selv om det i realiteten foreligger sterke og spesielle grunner, kan medføre at noen barn utsettes for mer samvær enn hva som er til barnets beste. Dette gjelder særlig i saker hvor foreldrene beskrives som særlig uegnet, «particularly unfit». Det gjelder også i noen saker hvor barna har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø der de er, at det vil føre til alvorlige problemer for dem å flytte tilbake til foreldrene. Å opprettholde gjenforeningsmålet der vilkårene er oppfylt, vil kunne innebære en risiko for barnets helse og utvikling som kan overskride terskelen for urimelig belastning. På den annen side legges det i to lagmannsrettsdommer opp til opptrapping av samvær med sikte på gjenforening, til tross for at tilknytningsalternativet i barnevernloven § 4-21 første ledd annet punktum er oppfylt. Dette kan synes paradoksalt, men er likevel i samsvar med HR-2020-1788-A. Utgangspunktet er da at barnets stabile og gode tilknytning til fosterforeldrene i stedet skaper et godt grunnlag for å utvikle og styrke tilknytningen til de biologiske foreldrene. Et slikt resonnement gjenfinnes i liten grad i fylkesnemndsvedtakene.

Sakene hvor gjenforeningsmålet er forlatt og saker der det fastsettes svært lite samvær, begrunnes ut fra de rettslige kravene om at det må foreligge sterke og spesielle grunner. Praksis er her i samsvar med gjeldende rett.

Høyesterett har uttalt at samvær skal fastsettes ut fra gjenforeningsmålet, selv om det antas at plasseringen vil bli langvarig, «helt frem til en grundig og konkret vurdering på et senere tidspunkt eventuelt gir grunnlag for å oppgi dette målet».¹⁷⁰ Studier har vist at det tidligere ofte er blitt lagt til grunn på et tidlig stadium i saken at en plassering vil bli langvarig, med den følge at det er blitt fastsatt svært lite samvær.¹⁷¹ Høyesterett har uttrykkelig tatt avstand fra en slik praksis.¹⁷² Dersom det antas at en plassering vil bli langvarig, med den konsekvens at gjenforeningsmålet i realiteten er forlatt, må vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet være oppfylt. Alternativt må et begrenset samvær begrunnes med at samvær vil utgjøre en urimelig belastning for barnet, eller at det vil skade barnets helse eller utvikling.

Funnene viser at fylkesnemndene er blitt mer tilbakeholdne med å uttale at en plassering vil bli langvarig. Lagmannsrettene uttaler derimot oftere enn fylkesnemndene at det vil bli tale

---

¹⁷⁰ HR-2020-661 avsnitt 145.

¹⁷¹ Se punkt 1.5.

¹⁷² HR-2020-661-S avsnitt 125.

om en langvarig plassering. Når sakene kommer opp for lagmannsretten, har det imidlertid gått lang tid, slik at de har et bedre utgangspunkt enn fylkesnemndene for å vurdere varigheten. Undersøkelsen viser at praksis som utgangspunkt er i samsvar med gjeldende rett.

Det fremgikk av fremstillingen under punkt 1.5 at samvær tidligere ofte ble fastsatt til tre til seks ganger per år når det ble antatt at plasseringen ville bli langvarig. Under punkt 3.12 ble det redegjort for gjeldende rett om samværsomfang. Kort oppsummert kan det ikke oppstilles noen standardnorm for samvær, verken når gjenforeningsmålet opprettholdes, eller når det er forlatt. Det må foretas en konkret, individuell vurdering for hvert enkelt barn. Også i saker hvor gjenforeningsmålet er forlatt, kan barnets beste i noen tilfeller tilsi at det fastsettes mye samvær såfremt samværene fungerer godt for barnet. Praksis fra både EMD og Høyesterett tilsier på den annen side at det kan fastsettes lite samvær selv om gjenforeningsmålet opprettholdes, men det lave samværsomfanget må være forankret i konkrete, individuelle og veloverveide vurderinger av barnets behov og situasjon.¹⁷³

Noen av de aktuelle Høyesterettsavgjørelsene er avsagt etter at avgjørelsene i utvalget ble fattet. I HR-2021-1437-A uttaler Høyesterett at «nivået for samvær hvor gjenforeningsmålet gjelder og hensynet til barnet ikke gjør det nødvendig med mindre samvær, vil ligge over åtte ganger i året». Det har på denne bakgrunn vært sentralt å undersøke hvor mye samvær fylkesnemnder og lagmannsretter fastsetter.

Samværsomfanget varierer mellom nullsamvær og svært mye samvær med overnatting. Det «vanligste» er at samvær settes til åtte til tolv ganger per år, hvilket er i samsvar med HR-2021-1437-A. Det er tendens til at lagmannsrettene i noe større grad enn fylkesnemndene fastsetter lite samvær, men begrunnelsene er i samsvar med gjeldende rett.

Lagmannsrettene utvider som regel samværsomfanget i forhold til samvær som er fastsatt av fylkesnemnder og tingretter. Det er på sin plass å minne om at de underliggende avgjørelsene da er avsagt før en del av endringene i rettstilstanden, herunder Høyesteretts storkammersaker av 27. mars 2020. Undersøkelsen av fylkesnemndspraksis viser at det ofte fastsettes mindre samvær enn før fylkesnemndsaken når barnet har vært frivillig plassert. Foreldrene har ved frivillig plassering selv bestemt omfanget av samvær. I saker hvor barnet har vært akutt plassert før fylkesnemndssaken, fremgår det ofte ikke hvor mye samvær som har vært praktisert. Når dette fremgår, fastsetter fylkesnemndene mindre samvær enn det som ble

---

¹⁷³ Se Aune (2021) s. 95.

praktisert under akutt plasseringen. Den samme tendensen med reduksjon av samvær viser seg ikke i lagmannsrettsdommene, fordi det ofte tar lang tid, gjerne flere år, før saken kommer opp for retten. Barnet har da vært under offentlig omsorg lenge. I saker med krav om tilbakeføring eller kun samværsfastsettelse, fastsetter fylkesnemndene mer samvær enn tidligere i saken, både når gjenforeningsmålet fastholdes, og når det er forlatt. Det samme gjelder lagmannsrettens behandling av tilbakeføringssaker.

Hovedinntrykket er at både lagmannsretter og fylkesnemnder fastsetter mer samvær enn hva som var vanlig i tilsvarende saker tidligere, jf. fremstillingen under punkt 1.5.

Svært få avgjørelser problematiserer forholdet mellom kravet om at barnet ikke skal utsettes for urimelig belastning, «undue hardship», og hensynet til barnets beste. Kun noen få fylkesnemndsvedtak drøfter dette. De fleste avgjørelsene behandler disse kravene samlet. Det fremgår sjelden at hensynet til barnets beste og gjenforeningsmålet kan tilsi at det fastsettes noe mer samvær enn hva barnet er best tjent med uavhengig av målet om gjenforening.

Det rettslige grunnlaget for barns rett til medvirkning og vektlegging av deres oppfatninger er behandlet under punkt 3.16. Etter Grunnloven § 104, FNs barnekonvensjon artikkel 12 og barnevernloven §§ 1-6 og 6-3 har barn en rett til å bli hørt, også i spørsmål om samvær. Det kan gjelde hvem barnet ønsker samvær med, hvordan samværet skal være utformet, innholdet i og omfanget av samværene og om samvær skal skje under tilsyn. Barnets mening skal vektlegges i samsvar med dets alder og modenhet. Utgangspunktet er at det ikke gjelder en aldersgrense, selv om det i barnevernloven § 6-3 er inntatt en slags syvårsgrense. Denne aldersgrensen er fjernet i den nye barnevernloven av 2021.

I både fylkesnemndspraksis og lagmannsrettspraksis er det klare inntrykket at retten til medvirkning overholdes for barn som er syv år og eldre, men i mindre grad for barn under syv år. Avgjørelsene gir grunnlag for å anta at mange av barna i utvalget som er under syv år, ikke er blitt hørt, ettersom dette ikke fremgår av avgjørelsen eller det uttales at barna ikke er hørt på grunn av lav alder. Det kan derfor stilles spørsmål ved om praksis i fylkesnemnder og lagmannsretter er i samsvar med gjeldende rett for barn som er under syv år. Der barnet er blitt hørt, fremgår det ofte ikke tydelig hva barnet har ment mer konkret om innholdet i samværet. Uttalelser fra barna som er gjengitt, handler ofte kun om hvor mye samvær de ønsker med foreldrene. For eksempel fremgår det sjelden hva barna mener om tilsyn og aktiviteter under samvær. Dette bør komme tydeligere frem i avgjørelsene.

Barns rett til å ivareta og utvikle sin etniske, kulturelle, språklige og religiøse identitet fremgår blant annet av FNs barnekonvensjon artikkel 30 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. I HR-2020-475-A konkluderer Høyesterett med at disse rettighetene skal respekteres og sikres «så langt dette er i samsvar med barnets beste og ikke kommer i konflikt med barnets grunnleggende rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse, jf. HR-2021-474-A avsnitt 55».

Lagmannsrettsdommene i utvalget synes i utgangspunktet her å være i samsvar med gjeldende rett ved at de tematiserer og vektlegger barns kulturelle rettigheter. I fylkesnemndspraksis er inntrykket at kulturelle hensyn ikke vurderes i tilstrekkelig grad. I noen saker er barnas rettigheter på grunnlag av deres etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn ikke vurdert overhodet, og sakene er derfor ikke i samsvar med gjeldende rett på dette punktet. Det fremstår derfor som nokså tilfeldig i hvilken grad barns kulturelle rettigheter tematiseres og vektlegges av fylkesnemndene i saker som omhandler barn med minoritetsbakgrunn.

Avsnitt 3.5 gjelder barns rett til beskyttelse mot vold og overgrep. EMK artikkel 8 (retten til privatliv), Grunnloven § 104 tredje ledd og FNs barnekonvensjonen artikkel 19 innebærer at myndighetene plikter å beskytte barn mot vold, overgrep og andre fysiske eller psykiske krenkelser av barnets integritet. Myndighetenes handleplikt omfatter også situasjoner der barn utsettes for slike krenkelser under samvær. Vold og overgrep som barnet er blitt utsatt for under foreldrenes omsorg, kan få betydning for om og eventuelt hvor mye samvær som fastsettes, og for om gjenforeningsmålet fastholdes eller ikke.

Undersøkelsen av lagmannsrettsdommer og fylkesnemndsvedtak viser at det varierer hvilken vekt det tillegges at barnet kan ha blitt utsatt for vold og overgrep under foreldrenes omsorg. Det varierer fra sak til sak hvorvidt vold og overgrep anses sannsynliggjort ut fra kravet til alminnelig sannsynlighetsovervekt. Det varierer også i hvilken grad lagmannsretter og fylkesnemnder går inn i disse bevisvurderingene. Vold og overgrep legges til grunn som sannsynliggjort der det foreligger en rettskraftig straffedom, men i mindre grad ellers. Det kan peke i retning av at fylkesnemnder og lagmannsretter er tilbakeholdne med å anvende det lavere beviskravet i sivile saker for ikke å trå uskyldspresumsjonen i straffesaker for nær. Lagmannsrettene går i større grad enn fylkesnemndene inn i vurderingene der det er omstendigheter som tilsier at barna kan ha blitt utsatt for vold og overgrep. I fylkesnemndspraksis er det i flere saker gjengitt dokumentasjon som klart peker i retning av at barna har vært utsatt for vold og/eller overgrep, men likevel uten at dette vurderes i vedtaket.

Det kan derfor reises spørsmål ved om fylkesnemndenes plikt til å beskytte barna i disse tilfellene overholdes.

Det er videre undersøkt hvilken vekt lagmannsretter og fylkesnemnder tillegger det at barnet vurderes som «særlig sårbart», se punkt 3.13. Både lagmannsretter og fylkesnemnder er tilbakeholdne med å bruke begrepene «sårbare» eller «særlig sårbare». Når det likevel gjøres i enkelte saker, fremgår det sjelden hva som gjør dette barnet mer sårbart enn andre barn under barnevernets omsorg. Selv om ingen av barna i utvalget beskrives som sårbare på en måte som ikke kan sies å være i samsvar med gjeldende rett, kan det spørres om bruken av sårbarhetsbegrepet er uheldig, og om den også i noen tilfeller kan virke tilslørende.

I HR 2020-474-A avsnitt 52 –58 trekker Høyesterett frem «noen av de hensynene som ofte vises i rettspraksis», se mer om dette under punkt 3.15. Gjennomgangen av praksis viser at lagmannsretter og fylkesnemnder i hovedsak vektlegger de samme hensynene som Høyesterett viser til. Når det gjelder særlige forhold ved barn og foreldre, er det hovedsakelig foreldrenes evne til å skape gode samvær for barnet, barnets reaksjoner på samvær og barnets behov for ro, kontinuitet og stabilitet som vektlegges. Det legges ofte til grunn at barnas reaksjoner på samvær er uttrykk for at de retraumatiseres ved samvær med foreldrene. Det er grunn til å reise spørsmål ved om fylkesnemnder og lagmannsretter i noe større grad bør vurdere alternative årsaker til barnas reaksjoner i tråd med nyere, psykologisk kunnskap. Dette vil innebære at særlig sakkyndige må ha oppdatert kompetanse til å vurdere årsaker bak ulike former for reaksjoner hos barn.

I HR-2020-661-S avsnitt 155 uttaler Høyesterett at det bør utvises forsiktighet med å trekke konklusjoner om foreldrenes omsorgsevne og samværskompetanse kun ut fra et begrenset eller utilfredsstillende samvær. Fylkesnemnder og lagmannsretter vurderer ofte samvær ut fra erfaringer med tidligere samvær, men i tillegg vurderes annen dokumentasjon (som gjerne kan være omfattende), og vitneforklaringer m.v. Høyesterett understreker også at myndighetene etter omstendighetene bør «være forsiktige med å bygge på opplysninger kun fra fosterforeldrene». Dette er en gjentakelse av EMDs uttalelser. I lagmannsrettsdommer og fylkesnemndsvedtak legges ofte fosterforeldrenes opplysninger om barnet til grunn for vurderingene. Det fremgår gjerne at opplysningene også er bekreftet av for eksempel skole eller barnehage. I mange saker påpekes det at fosterforeldrenes opplysninger og vitneutsagn er troverdige og ikke synes preget av at de ønsker å beholde omsorgen for barnet.

Fosterforeldrene kjenner barnet og opplever barnets reaksjoner før og etter samvær på nært hold og over tid. De kan derfor ha sentrale saksopplysninger å komme med som ikke kan komme fra andre. Lagmannsretter og fylkesnemnder synes å avveie de ulike hensynene på en god måte når de legger fosterforeldrenes opplysninger til grunn. Praksis synes å være i samsvar med gjeldende rett når det gjelder den helhetlige vurderingen av et samlet bevismateriale.

Det siste punktet som er undersøkt, er om det fastsettes at samvær skal skje under tilsyn og hvordan dette begrunnes, se punkt 3.17. Det fastsettes tilsyn i et stort flertall av lagmannsrettsdommer og fylkesnemndsvedtak. Begrunnelsene er gjennomgående knappe. Det fremgår ofte at foreldrene har akseptert tilsyn, og begrunnelsene er da enda kortere. Det foreligger imidlertid ikke noe formelt samtykke i sakene. Det kan reises spørsmål ved om det er grunnlag for å begrunne tilsyn knappere når foreldrene ikke direkte motsetter seg tilsyn eller har akseptert det. Foreldre befinner seg ofte i en krevende situasjon og vil kunne føle seg presset til å godta tilsyn. Tilsyn utgjør et inngrep i retten til familieliv som krever en tydelig lovhjemmel og en klar begrunnelse. Begrunnelsene bør derfor være grundigere og vise til kravet om spesielle grunner, «special grounds», uansett om det foreligger en uformell aksept eller ikke. Det ser også ut til å ha utviklet seg en praksis med å skille mellom såkalt «trygghetstilsyn» og «kontrolltilsyn», muligens etter mønster av barnelovens skille mellom støttet tilsyn og beskyttet tilsyn. Det er ikke holdepunkter i gjeldende rett for et tilsvarende skille ved samvær etter barnevernloven. Det er samtidig heller ikke noe i veien for at tilsyn kan ha ulike begrunnelser. Det kan imidlertid bli problematisk dersom praksis «på egen hånd» utvikler slike begrepsmessige skiller uten at det har vært diskutert i Stortinget for det samme tiltaket, der noen typer tilsyn vurderes å ha en høyere terskel i praksis (kontroll) enn andre (trygghet). Også Høyesterett begrunner tilsyn svært knapt i noen saker, hvilket er uheldig. Et inngrep i familielivet, som tilsyn innebærer, skal ha klar hjemmel i lov eller tilsvarende rettsgrunnlag, begrunnes som et forholdsmessig tiltak ut fra formålet, det skal være egnet til å oppnå formålet (verne barnet), og det skal være til barnets beste. Barnets egen mening om tilsyn bør også inngå i vurderingene.

Ut fra de temaene som er undersøkt og det materialet som ligger til grunn, er den overordnede konklusjonen at lagmannsrettspraksis og fylkesnemndspraksis i all hovedsak, men med noen unntak, er i samsvar med krav som stilles i gjeldende rett i kjølvannet av de norske barnevernssakene i EMD og Høyesteretts storkammersaker av 27. mars 2020.

Referanseliste:

Litteratur og nettsider:

Aamodt, Hilde Anette og Mossige, Svein (2014). «Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg». I *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 2018-09-19, Vol. 95 (2-03), s. 110–126

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), OsloMet (2019). «Kompetanse og dialog. Evaluering av utprøving av samtaleprosess i fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker». [Kompetanse og dialog \(oxfordresearch.no\)](https://oxfordresearch.no)

Aune, Iver A.F (2021). *Gjenforeningsmålet og samvær. Når og hvordan skal gjenforeningsmålet avveies mot motstridende interesser ved fastsettelse av samvær etter omsorgsovertakelse?* Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet

Bendiksen, Lena R.L. og Haugli, Trude (2021). *Sentrale emner i barneretten*, 4. utg. Universitetsforlaget

Bredal, Anja og Aarset, Monica Five (2018). *Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter En gjennomgang av saker i fylkesnemnda*. Velferdsforskningsinstituttet, NOVA

Brynildsrud, Karsten (2016). «Trenger vi et biologisk prinsipp i barnevernloven? Noen betraktninger i kjølvannet av NOU 2012: 5 og Prop. 106 L (2012–2013)». I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2016 nr. 3, s. 264–298

Bufdir, barnevernsstatistikk, «Barn i fosterhjem», 2021. [Barn i fosterhjem \(bufdir.no\)](https://bufdir.no), sist hentet ut 14. oktober 2021

Bufdir, barnevernsstatistikk, «Barn og unge i institusjon», 2021. [Barn og unge i institusjon \(bufdir.no\)](https://bufdir.no), sist hentet ut 14. oktober 2021

Gerds-Andresen, Tina (2020). «Fastsettelse av samvær ved omsorgsovertakelse: En analyse av hvordan fylkesnemnda begrunner sin utmåling». I *Kritisk juss* 2020 nr. 2, s. 125–153

Haugli, Trude (2000). *Samværsrett i barnevernssaker*, 2. utg. Universitetsforlaget

Haugli, Trude (2019). «Hensynet til barnets beste». I Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*, 4. utg. Universitetsforlaget, s. 55–78

Haugli, Trude og Havik, Toril (2010). *Samvær i barnevernssaker: Psykologiske og juridiske vurderinger*. Universitetsforlaget

Haugli, Trude og Nordhelle, Grete (2014). «Sikker i sin sak? Om barn, sakkyndighet og rettssikkerhet». I *Lov og Rett* 2014, Volum 53 (2) s. 89–108

Hennum, Ragnhild (2019). «Retten til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse». I Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*, 4. utg. Universitetsforlaget, s. 367

Kingsrød, Marie Golimo. «Etterlyser krav til tilsynspersoner: – Overgrep under tilsyn skal ikke skje.» *Verdens Gang* 28. mars 2021 [Etterlyser krav til tilsynspersoner: – Overgrep under tilsyn skal ikke skje – VG](#). Sist hentet ut 14. oktober 2021

Kock, Katrin (2018). [Barnesakkyndig kommisjon – Om barnevernet \(wordpress.com\)](#). Sist lastet ned 14. oktober 2021

Köhler-Olsen, Julia (2019). «EMD: Strand Lobben med flere mot Norge – betydningen for norsk barnevern». I *Tidsskrift for velferdsforskning* 2019, nr. 4, s. 341–346

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) (2020). «Hvorfor dømmes Norge i EMD?». [Hvorfor dømmes Norge i EMD? - NIM \(nhri.no\)](#). 21. desember 2020.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) (2021a). «Fem saker mot Norge avgjort i EMD». [Fem saker mot Norge avgjort i EMD - NIM \(nhri.no\)](#). 1. juli 2021

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) (2021b). «To nye barnevernssaker fra EMD – ingen krenkelser av EMK». [To nye barnevernssaker fra EMD – ingen krenkelser av EMK - NIM \(nhri.no\)](#) 30. september 2021

Norsk senter for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo. «Dommer mot Norge i EMD». [Dommer mot Norge i EMD - Norsk senter for menneskerettigheter \(uio.no\)](#)

Riiber, Trine (2018). «Samvær etter barnevernloven § 4-19». I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2018 nr. 2–3, s. 141–155

Riiber, Trine og Syse, Audgunn (2018). «Høyesteretts sirkelgang i Jakob (HR2017-2015)». I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2018 nr. 1, s. 96–99

Sandberg, Kirsten (2003). *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, Gyldendal

Sandberg, Kirsten (2020a). «Kommentar til Høyesteretts storkammeravgjørelser om barnevern etter EMDs dommer mot Norge». I *Juridika*, april 2020. Tilgjengelig fra [Kirsten Sandbergs kommentar til Høyesteretts storkammeravgjørelser om barnevern etter EMDs dommer mot Norge | Juridika](#)

Sandberg, Kirsten (2020b). «Storkammeravgjørelsene om barnevern». I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2020 nr. 02, s. 148–159

SOS-barnebyer (2021). «Barnevernledere svarer. En rapport basert på barnevernledernes vurderinger av egne tjenester», rapport nr. 2, vår 2021. [Ny rapport: Om tilstanden i norsk barnevern | SOS-barnebyer](#)

Stang, Elisabeth Gording (2021). Karnov lovkommentar til barnevernloven. Tilgjengelig via lovdata.no. [Barnevernloven – bvl – Lovdata Pro](#). Sist hentet ut 14. oktober 2021

Stang, Elisabeth Gording (2019). «Barnets rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet». I Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*, 4. utg. Universitetsforlaget, s. 178–207

Stang, Elisabeth Gording og Baugerud, Gunn-Astrid (2018). «Samvær etter omsorgsovertakelse: En barnefaglig og juridisk utredning». Rapport 2018 nr. 10, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/612/133>

Sørensen, Christian Børge (2016). «Barnevern og menneskerettigheter». Utredning til Barnevernslovutvalget, 23. desember 2015, revidert 20. juni 2016, inntatt som vedlegg 4 til NOU 2016: 16 Ny barnevernslov, s. 306–360

Sørensen, Christian Børge (2020). «Langvarige fosterhjems plasseringer og forholdsmessighetskravet i EMK art. 8». I *Lov og Rett* 2020 nr. 2, s. 103–122

Søvig, Karl Harald (2020). «Kommentar til høstens barnevernssaker mot Norge», *Juridika Innsikt*, 9. januar 2020, tilgjengelig fra [Kommentar til høstens barnevernssaker mot Norge | Juridika](#)

Søvig, Karl Harald og Tjelmeland, Marit Ellingsen (2019). «Strand Lobben mot Norge – noen refleksjoner». I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2019 nr. 4, s. 345–352

Søvig, Karl Harald og Vindenes, Per Harald (2020). «Avgjørelser fra EMD i saker om vern av privat- og familieliv fra 2019–2020». I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2020 nr. 3–4, s. 173–209

Universitetet i Bergen. «Skal gjennomgå 25 år med barnevernssaker». [Skal gjennomgå 25 år med barnevernssaker | Det juridiske fakultet | UiB](#), 29. september 2021 (sist hentet ut 14. oktober 2021)

Norske lover:

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)

Lov 8. april 1981 om barn og foreldre (barnelova)

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barnevernstjenester (barnevernloven)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Lov 17. juni 2005 nr. 65 om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester

Lov 21. juni 2013 nr. 63 om endringer i barnevernloven

Lov 20. april 2018 nr. 5 om endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)

Forarbeider og andre offentlige dokumenter:

NOU 2000:12 Barnevernet i Norge: Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer

NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling: Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet

NOU 2016: 16 Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse

Høringsnotat – Forslag til ny barnevernslov, Barne- og familiedepartementet, 4. april 2019

Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)

Prop. 106 L (2012–2013) Endringer i barnevernloven

Prop. 169 L (2016–2017) Endringer i barnevernloven mv. (Bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)

Prop. 133 L (2020–2021) Lov om barnevern (barnevernloven) og lov om endringer i barnevernloven

Internasjonale erklæringer, konvensjoner og kommentarer:

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. november 1950 (i kraft 3. september 1953) – Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK)

Convention on the Rights of the Child, New York, 20. november 1989 (i kraft 2. september 1990) – FNs konvensjon om barnets rettigheter (FNs barnekonvensjon – BK)

Convention on the Rights of Persons with Disabilities, New York, 13. desember 2006 (i kraft 3. mai 2008) – FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Generell kommentar nr. 12 FNs barnekomité, «General comment no. 12 (2009): The right of the child to be heard» (CRC/C/GC/12), 20. juli 2009

Generell kommentar nr. 14 FNs barnekomité, «General comment no. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)» (CRC/C/GC/14), 29. mai 2013

International Covenant on Civil and Political Rights, New York, 16. desember 1966 (i kraft 23. mars 1976) – Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP)

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, New York, 16. desember 1966 (i kraft 3. januar 1976) – Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK)

Rettspraksis

Dommer fra Den europeiske menneskerettsdomstolen:

A.S. mot Norge [J], no. 60371/15, 17. desember 2019

Abdi Ibrahim mot Norge [J], no. 15379/16, 17. desember 2019

Gnahoré mot Frankrike [J], no. 40031/98, 19. september 2000

Gül mot Sveits no. 23218/94, 19. februar 1996

Hernehult mot Norge [J], no. 14652, 10. mars 2020

I.D. mot Norge [A], no. 51374/16, 4. april 2017

J.M.N. og C.H. mot Norge [A], no. 3145/16, 11. oktober 2016

Johansen mot Norge [J], no. 17383/90, 7. august 1996

K. og T. mot Finland [GC], no. 25702/94, 12. juli 2001

K.O. og V.M. mot Norge [J], no. 64808/16, 19. november 2019

Levin mot Sverige [J], no. 35141/06, 15. mars 2012

Malone mot Storbritannia no. 8691/97, 2. august 1984

M.L. mot Norge [J], no. 64639/16, 22. desember 2020

Neulinger og Shuruk mot Sveits [GC], no. 41615/07, 6. juli 2010

Olsson mot Sverige I [P], no. 10465/83, 24. mars 1988

Pedersen og andre mot Norge [J], no. 39710/15, 10. mars 2020

S.J.P. og E.S. mot Sverige [J], no. 8610/11, 28. august 2018

S.S. mot Slovenia, no. 40938/16, 30. oktober 2018

Strand Lobben og andre mot Norge [J], no. 37283/13, 30. november 2017

Strand Lobben og andre mot Norge [GC], no. 37283/13, 10. september 2019

V.D. og andre mot Russland [J], no. 72931/10, 9. april 2019

W. mot Storbritannia [GC], no. 9749/82, 8. juli 1987

Høyesterettspraksis:

Rt. 2012 s. 1832 A
HR-2014-2068-A
HR-2016-2579-A
HR-2017-2015-A («Jakob»)
HR-2019-438-U
HR-2020-661-S
HR-2020-662-S
HR-2020-663-S
HR-2020-1788-A
HR-2020-1967-A
HR-2020-1968-A
HR-2020-2081-A
HR-2021-474-A
HR-2021-475-A
HR-2021-476-A
HR-2021-1437-A

Lagmannsrettsdommer:

LA-2019-149291
LA-2019-190676
LA-2020-3670
LA-2020-67773
LA-2020-72708
LB-2019-36332
LB-2019-133083
LB-2019-152782
LB-2019-157581
LB-2019-187873
LB-2019-189420
LB-2020-8548
LB-2020-15619

LB-2020-18045
LB-2020-47210
LB-2020-57235
LB-2020-65414
LE-2019-60649
LE-2019-74187
LE-2019-145228
LE-2019-172040
LE-2020-41604
LE-2020-62068
LF-2019-140095
LF-2020-14393
LG-2019-167154
LG-2019-170506
LG-2019-175013
LH-2019-190383
LH-2020-17451
LH-2020-68706
LH-2020-73491

Fylkesnemndsvedtak:

FNV-2020-46-FAG
FNV-2020-62-FAG
FNV-2020-68-FAG
FNV-2020-101-FAG
FNV-2020-122-FAG
FNV-2020-31-FBV
FNV-2020-102-FBV
FNV-2020-36-FHS
FNV-2020-82-FHS
FNV-2020-94-FHS

FNV-2020-100-FHS
FNV-2020-40-FMR
FNV-2020-51-FNO
FNV-2020-150-FNO
FNV-2020-151-FNO
FNV-2020-47-FOA
FNV-2020-77-FOS
FNV-2020-143-FOS
FNV-2019-245-FOS
FNV-2020-48-FRO
FNV-2020-97-FRO
FNV-2020-114-FRO
FNV-2020-147-FRO
FNV-2020-23-FTE
FNV-2020-24-FTE
FNV-2020-27-FTE
FNV-2020-61-FTE
FNV-2020-74-FTE
FNV-2020-91-FTE
FNV-2020-92-FTE
FNV-2020-115-FTE
FNV-2020-156-FTE
FNV-2020-88-FTF
FNV-2020-130-FTF
FNV-2020-25-FTR
FNV-2020-50-FTR
FNV-2020-75-FTR

POSTADRESSE:

OsloMet – storbyuniversitetet
Pilestredet 46
Postboks 4, St. Olavs Plass
0130 Oslo

OsloMet Skriftserie 2021 nr 4

ISSN 2535-6984 (trykt)
ISSN 2535-6992 (online)
ISBN 978-82-8364-348-0 (trykt)
ISBN 978-82-8364-349-7 (online)